AL DE LEERREDENEN

VAN

NICOLAAS BEETS.

OPNIEUW UITGEGEVEN NAAR DE EERSTE DRUKKEN
EN NAAR TIJDSORDE GERANGSCHIKT.

KEMINK & ZOON,
OVER DEN DOM TE UTRECHT.

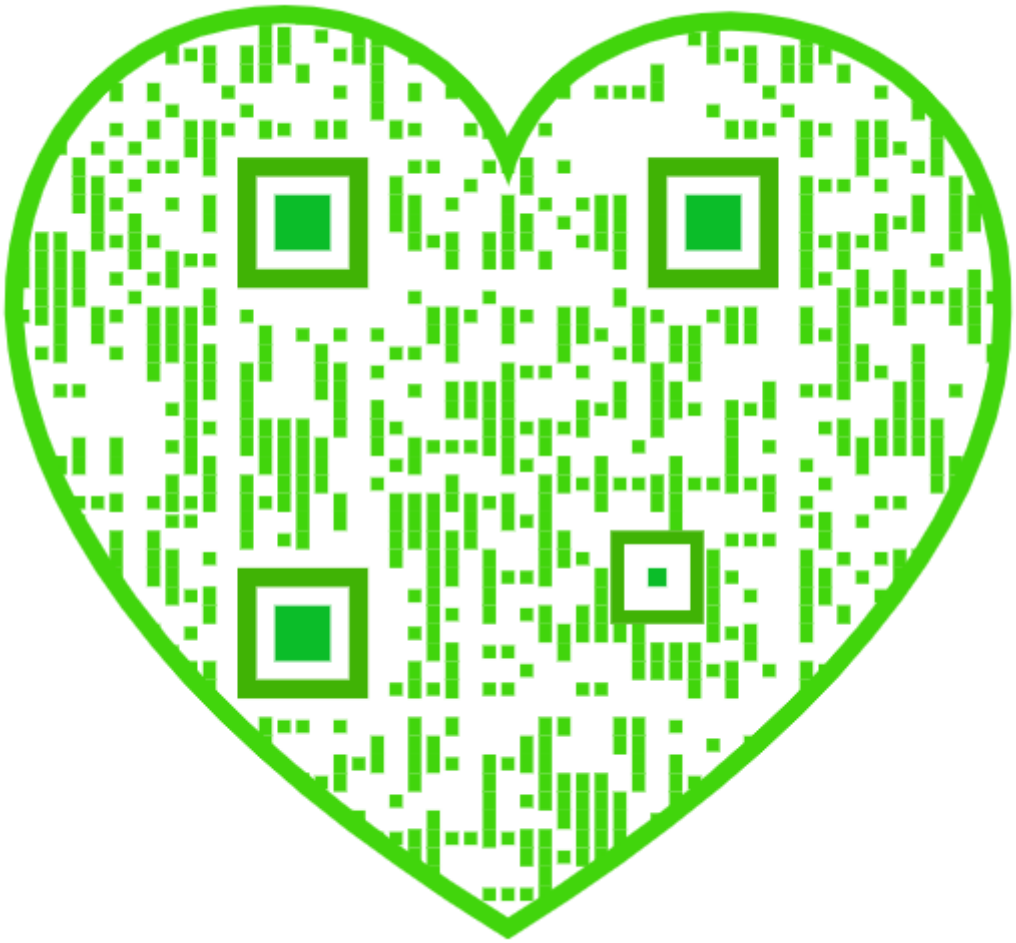

VERSPREIDE LEERREDENEN

VAN

NICOLAAS BEETS.

EERSTE DEEL.

1846—1865.

KEMINK & ZOON,

OVER DEN DOM TE UTRECHT.

DE GELIJKENIS DER TALENTEN.

Mattheus XXV: 14—30.

Want [het is] gelijk een mensch, die buiten 's lands reizende, zijne dienstknechten riep, en gaf hun zijne goederen over.

En den eenen gaf hij vijf talenten, en den anderen twee, en den derden een, een iegelijk naar zijn vermogen, en verreisde terstond.

Die nu de vijf talenten ontvangen had, ging heen en handelde daarmede, en won andere vijf talenten.

Desgelijks ook die de twee ontvangen had, die won ook andere twee.

Maar die het eene ontvangen had, ging henen en groef in de aarde, en verborg het geld zijns heeren.

En na een' langen tijd kwam de heer van dezelve dienstknechten, en hield rekening met hen.

En die de vijf talenten ontvangen had, kwam en bracht tot hem andere vijf talenten, zeggende: Heer! vijf talenten hebt gij mij gegeven, zie! andere vijf talenten heb ik boven dezelve gewonnen.

En zijn heer zeide tot hem: Wel, gij goede en getrouwe dienstknecht! over weinig zijt gij getrouw geweest, over veel zal ik u zetten; ga in in de vreugde uws heeren.

En die de twee talenten ontvangen had, kwam ook tot hem en zeide: Heer! twee talenten hebt gij mij gegeven; zie, twee andere talenten heb ik boven dezelve gewonnen.

Zijn heer zeide tot hem: Wel, gij goede en getrouwe dienstknecht! over weinig zijt gij getrouw geweest, over veel zal ik u zetten, ga in in de vreugde uws heeren.

Maar die het eene talent ontvangen had kwam ook en zeide: Heere! ik kende u, dat gij een hard mensch zijt, maaijende waar gij niet gezaaid hebt, en vergaderende van daar [waar] gij niet gestrooid hebt; en bevreesd zijnde, ben ik heengegaan, en heb uw talent verborgen in de aarde, zie! gij hebt het uwe.

Maar zijn heer antwoordende zeide tot hem: Gij booze en luije dienstknecht! gij wist dat ik maaije, waar ik niet gezaaid heb en van daar vergadere, waar ik niet gestrooid heb; zoo moest gij dan mijn geld den wisselaren gedaan hebben, en ik komende, zou het mijne wedergenomen hebben met woeker. Neemt dan van hem het talent weg en geeft het dengene, die de tien talenten heeft. Want een iegelijk die heeft, [dien] zal gegeven worden, en hij zal overvloedig hebben; maar van dengene, die niet heeft, van dien zal genomen worden, ook dat hij heeft. En werpt den onnutten dienstknecht uit in de buitenste duisternis; daar zal weening zijn en knersing der tanden. —

Een Christen te zijn, Geliefden! zoo als CHRISTUS Christenen wil, is niet zich te gedragen op aarde, alsof men een vrijbrief had tot nederzitten en ledig zijn, of tot willekeurige tijdsbesteding, dat is gewoonlijk tijdsverkwisting.

Een Christen is een *dienstknecht* des Heeren, en dat niet slechts in naam, maar in de daad. Zijne roeping is dienen. Gelijk zijn Heer *niet gekomen was om gediend te worden, maar om te dienen*, alzoo ook hij. De Zoon van God heeft zich voor hem tot een dienstknecht

vernederd, en hem, voor zich tot een dienstknecht verhoogd. Hij moet HEM dienen door de gemeente, door de menschheid te dienen. Dat is het, *wat de Heere wil, dat hij doen zal.*

Mijn Vader, zeide CHRISTUS, *werkt tot nu toe, en Ik werk ook.* Gelijk het hoofd, zoo de leden. De Gemeente des Heeren is een bezige, is een werkzame gemeente. Dat lichaam bewijst zijn leven door beweging; en niet door eene ijdele beweging als tot uitspanning, maar door eene geregelde naar een waardig doel strevende inspanning; naar de werking van *een iegelijk deel in zijne mate.* De Heer heeft een iegelijk zijne plaats, en met die plaats zijne taak aangewezen, aan een iegelijk gaven geschonken naar de mate Zijner wijsheid en liefde. Zijne dienstknechten zijn niet slechts verplicht die gaven te bewaren, maar ook ze te besteden en door gebruik en toepassing te vermeerderen. Van dit alles zijn zij HEM verantwoording schuldig.

Hunne zaligheid is voor geen tienduizendste deel het gewrocht van de vervulling der hun opgelegde taak; zij is eenig en alleen het werk van den alles voor de zijnen volbracht hebbenden CHRISTUS; maar aan den ijver en de liefde, waarmede zij zich van de taak, hun door hun' Zaligmaker opgelegd, kwijten, blijkt van dag tot dag, of zij Hem waarlijk van dag tot dag als hun' Zaligmaker kennen, liefhebben, en danken. Die niets voor Hem doet, die kent zeker niet, dat de Zaligmaker iets gedaan heeft voor hem. Door deze werkeloosheid wordt hij geoordeeld; zij brengt hem uit als een, die misschien in den naam des Zaligmakers roemt, maar de kracht Zijner zaligmakende liefde niet gevoeld heeft

aan zijn hart. Doch ook bij hen, die de kracht dier zaligmakende liefde gevoelen, en getrouw wenschen te zijn in het hun aanbetrouwde, gedurende de twaalf uren van hunnen dag, gelijk Hij getrouw geweest is in het vrijwillig en liefderijk voor hen opgenomene en volbrachte, ook bij hen strijdt nog dikwijls de natuurlijke traagheid, de licht verstrooibare zinnelijkheid van hun zondig hart, tegen den werkzamen en getrouwen ijver, waartoe zij toch niet alleen uitwendig, maar ook inwendig geroepen zijn; niet allen zijn even getrouw; niet allen altijd even getrouw; niet allen in alles altijd even getrouw; zij hebben gedurig noodig vermaning, waarschuwing, aanmoediging; en des Heeren woord is er vol van.

Zeer gewichtig is op dit punt de gelijkenis, die wij hebben opgeslagen. Zij behelst krachtige drangredenen tot getrouwheid voor de dienstknechten des Heeren; als die, in de *eerste* plaats, gaven van Hem ontvangen hebben; aan wie, ten *tweede*, liefelijke belooningen worden toegezegd; als die, ten *derde*, gewezen worden op de diepe beschaming en het schrikkelijk oordeel, dat den ongetrouwen te wachten staat.

Staan wij bij elke dezer drangredenen eerbiedig stil. De Heere CHRISTUS, wiens *liefde* de zijnen *dringt*, make ze allen dringende voor onze harten.

De eerste drangreden lag in de *ontvangene gaven.*

De mensch in de gelijkenis, *die buiten 's lands reisde, riep zijne dienstknechten, en gaf hun zijne goederen over.* Niets van alles, waarover zij gesteld werden, was of

werd het hunne. Alles was en bleef het zijne. Zoo is het met al wat de mensch heeft. Niets is zijn eigendom. *De aarde is des Heeren en hare volheid.* God is de eenige eigenaar in het geheelal. De mensch ontkent dit met der daad in zijne natuurlijke, zondige zelfzucht; en door het schandelijk misbruik, dat hij van Gods schepselen, dat hij van Gods gaven, dat hij van zich zelven maakt, alles opofferende aan zijne drie afgoden: *begeerlijkheid des vleesches*, *begeerlijkheid der oogen*, *grootschheid des levens* (1 Joh. 2:16); van daar zijn gedurig twisten met een' God, die niet slechts geeft, maar ook neemt. — De godvruchtige erkent dit uitsluitend eigendoms-recht van God; van daar dat zijn *redelijke Godsdienst is*, zijn *lichaam te stellen tot eene levende, heilige, Gode welbehagelijke offerande* (Rom. XII:1); dat hij zich en al het zijne ter beschikking stelt van Hem, die alles gegeven heeft; van daar dat hij, even als JOB, in geven *en* nemen den Heere loven kan. Zijn goed, zijn bloed, zijn leven, zijne lichaamskrachten, zijne zielsvermogens, zijn tijd, het is alles Gods eigendom; van alles is hij rekenschap verschuldigd aan Hem, die hem niets van dit alles schuldig was. — Is het zoo met de natuurlijke gaven, niet anders moet het zijn met de geestelijke. Als de Heere JEZUS CHRISTUS zich eene gemeente gekocht had met zijn bloed, is *Hij opgevaren in de hoogte, en heeft Hij haar gaven gegeven* (Eph. 4:8), allerlei gaven, opdat die besteed zouden worden tot zijne eer, als de zijne.

Wat heeft een Christen, wat heeft een lid van JEZUS Gemeente, dat hij niet van JEZUS ontvangen heeft? Zijne zonden alleen heeft hij van zichzelven. Zijne

plaats, zijne roeping in de kerk des Heeren, de gelegenheden waarin hij gesteld wordt om de zaak des Heeren te bevorderen, om de vrienden des Heeren te verkwikken, te vertroosten, te vermanen, te vermeerderen; de bijzondere aanleg of geschiktheid tot dit of dat werk, het zij van stichting, het zij van liefde, het is alles door den Heer beschikt en geschonken; het brengt alles, als zoodanig, zijne roeping en verplichting en zijne verantwoordelijkheid aan den Heer mede. Hoe zou hij dan kunnen roemen, hoe kunnen handelen, hoe kunnen stilzitten, alsof hij het niet ontvangen had? De gaven, die hij niet gebruikt, kan hij niet verantwoorden; haar bezit moet hem van nu aan pijnigen. Vreest hij misschien, dat zijne roeping onevenredig is aan zijne krachten? Dat hij de geschiktheid niet heeft, om te besteden wat hij heeft, de gelegenheid te gebruiken die hem is toevertrouwd, de plaats in te nemen waarop hij gesteld is? Het is echter niet alzoo. De mensch in de gelijkenis, gaf *aan den eenen dienstknecht vijf talenten, en den anderen twee, en den derden één; een iegelijk naar zijn vermogen*, dat is naar zijn begrip of bekwaamheid om te handelen of winst te doen. Zoo heeft ook CHRISTUS het met Zijne Gemeente gemaakt. Hij heeft de roepingen uitgedeeld naar de krachten en de krachten naar de roepingen. Hij heeft den geestelijken werkkring naar de geestelijke krachten beperkt of uitgebreid; aan de geestelijke gaven heeft Hij de natuurlijke, die ze dragen moeten, geëvenredigd. Hij legt niemand meer op dan hij torschen kan. Hij roept niet allen tot evenveel, niet allen tot hetzelfde werk. Hij, die het hoofd is, eischt de werking van

een iegelijk deel in zijne mate. Een ruime werkkring, verheven staat, groote invloed, vele gaven, moeten het hart verruimen en verheffen, den moed vergrooten, en den ijver verveelzijdigen van hem, aan wien ze te beurt gevallen zijn. Hij zal er niet onder bezwijken, zoo hij maar aan den Gever denkt en dat alles beschouwt als gegeven. „Heeft," „zegt hij, „heeft de Gever zijne goederen aan mij overgegeven, hij zal wel weten wat hij doet. Acht hij mij geschikt, ik mag niet wijzer zijn dan hij en mij zelven ongeschikt achten. Ben ik geschikt, het is dat hij mij geschikt gemaakt heeft. Moet ik nog geschikter worden, ook dat zal hij geven."

Ook dat zal hij geven. Er is geen stilstand, geen achteruitgang, waar men des Heeren gaven besteedt naar des Heeren wil. Het is eene eigenschap van al het van God gegevene, dat het zich door het gebruik versterkt, uitbreidt, vermeerdert. Men waagt niets door Gods gelegenheden aan te grijpen, door de van God gegevene krachten en vermogens naar hunnen aard, en naar den daarmede overeenkomstigen wil van God te gebruiken. De grond wordt vruchtbaar door bebouwing: zoo is het met Gods gelegenheden; zoo is het met den akker der gemeente des Heeren. De voet wordt sterker door te gaan, de hand krachtiger door te arbeiden, het oog geoefender door te zien; zoo is het ook in het lichaam der gemeente, met die er voet of hand is of oog. Indien de getrouwheid en de ijver evenredig zijn aan de toebetrouwde gaven, de vrucht der toebetrouwde gaven zal evenzeer daaraan evenredig wezen. „*Die nu de vijf talenten ontvangen had, ging henen, en handelde daarmede, en won andere vijf talen-*

ten, desgelijks ook die de twee ontvangen had, die won ook andere twee. — Maar die het ééne talent ontvangen had ging henen en groef in de aarde en verborg het geld zijns heeren," dat bleef renteloos! Ongebruikte kracht verstijft, verlamt. Onbestede gaven zijn kwellingen. Wat ons te veel is bij het ontvangen, vermeerdert nooit door het bezitten. Die wat hij tot verheerlijking zijns Heeren, tot stichting der gemeente, tot zegen zijns naasten ontvangen had, hetzij veel hetzij weinig, niet tot verheerlijking des Heeren, niet tot stichting der gemeente, niet tot zegen van den naaste besteedt, heeft er ook zelf geen zegen, geen nut, geen verkwikking van. Die zijn talent begraaft voor den Heere, begraaft het ook voor zichzelven. Die den Heere te kort doet, doet ook zichzelven te kort.

Den Heere te kort te doen, ontzettende gedachte! Kan zij opkomen in een hart, dat zich aan den Heere verbonden voelt? dat zich des Heeren gekochten, duur gekochten eigendom rekent? „Alles heeft Hij gedaan, voor mij onwaardige, alles *toen ik nog een vijand was;*" die dat zegt in den geloove, zal hij weigerachtig zijn iets voor Hem te doen, voor Hem, die alles waardig is en zijn beste Vriend? „Uit vrije genade heeft Hij mij toegedaan tot Zijne verloste gemeente;" — die dat aan zijn hart gevoelt, zal hij met schandelijke traagheid de taak afwijzen, die Hij hem in die gemeente oplegt? „Van de onmogelijke verantwoording der zonden, die *mijne* zijn, heeft Hij mij verlost door Zijn plaatsbekleedend lijden, door Zijne mij toegerekende gerechtigheid; die daarop gerust den dag Zijner toekomst te gemoet ziet, zal die door zijn gedrag spotten met de

verantwoording der gaven, die des Heeren zijn? Omdat CHRISTUS, *die gestorven is, ja wat meer is, die ook opgewekt is, die ook ter rechterhand Gods is, die ook voor hem bidt*, niet verdoemt (Rom. 8:34), zal hij daarom op eene onheilige liefde rekenen, die geene rekening houden zal of houdt? Dat zij verre. Het is hem behoefte des harten, zijne dankbaarheid voor de onverdiende verlossing door het getrouw behartigen van onverdiende gaven, verbeurde gelegenheden, beschamende roepingen, eenigszins te bewijzen, en zijnen lieven God en Zaligmaker in zwakheid te toonen, dat hij Hem lief heeft met geheel zijn verstand, geheel zijne ziel, alle krachten; zich zelven te verloochenen voor Hem, die zich zelven voor den zondaar verloochend heeft; zich zelven te verloochenen voor degenen, die Hij in zijne plaats heeft nagelaten; zich een' getrouwen dienstknecht van den getrouwen Meester te bewijzen, die hem veroverd heeft door Zijn' dood, behoudt door Zijn leven!

Eene tweede drangreden lag in de *toezegging van liefelijke beloningen.*

Ziet, hoe ruim en hoe rijk, hoe grootmoedig en overvloedig de liefde van den Heere JEZUS is. Hij schenkt Zijne liefde om niet; Hij beloont de dankbaarheid, waar men aan Zijne liefde beantwoordt. Hij heeft een welgevallen aan die dankbaarheid, en daar Hij een welgevallen heeft, daar moet Hij het toonen, openbaren. Niets is lijdelijk in God, alles wat in Zijn wezen omgaat, gaat in daden en werkingen van Hem uit. Eene teedere moeder kan niet nalaten haar kind te kussen voor de kleine kinderdiensten van iets te halen of te

brengen, die het niet straffeloos mag nalaten, die het zoo gaarne bewijst, waarmede het zich zoo vereerd gevoelt. Het kind handelt uit liefde, de moeder beloont uit grootere liefde. Zoo de Heere ten opzigte der Zijnen. Welk eene zaligheid is het hun, voor den Heer iets te doen: Zijn Koningrijk te helpen bevorderen; Zijn Evangelie aan zijne creaturen te prediken; Zijn gemeente op te bouwen; Zijn broeder, die naakt is, of hongerig, of krank, of in de gevangenis, te kleeden, te spijzen, te bezoeken; de kinderkens tot Hem te brengen; voor Hem te strijden onder de wederhoorigen. Hem te belijden onder spotters, te prijzen met zijne vrienden; door woord, of wandel zonder woord, eenen zondaar van de dwaling zijns wegs tot Hem te bekeeren! Hoe zalig de voeten geschoeid te hebben met de bereidwilligheid van het Evangelium des vredes, — hebben wij niet in Zijne voeten het teeken der nagelen gezien? Hoe zalig aan alle wateren te zaaijen, des morgens uit te strooijen en ook des avonds de hand niet af te trekken, niet wetende, wat zal mogen opgaan tot eere Zijns naams en zaligheid van zondige zielen; te mogen zijn in de dingen van Zijnen en onzen Vader; en daar Hij voor ons het kruis gedragen en de schande veracht heeft, elkanders lasten te dragen; en waar zoovelen, waar misschien priester en leviet, voorbijgaan, onze olie, onzen wijn, onzen ezel, onze zorg, onze penningen over te hebben voor de mishandelde gemeente van Hem, die voor ons onder de roovers gevallen is en de zwaarste slagen voor ons verdragen heeft!

Dat te mogen doen in het midden van eene wereld, waarvoor wij bidden moeten: „Vader! vergeef het haar,

want zij weet niet wat zij doet!" Van eene wereld, die hare krachten, haar goed, haren tijd verspilt in den dienst van een, die tot den mensch gezegd heeft: „Eet vrijelijk ook van dezen boom, want gij zult niet sterven;" en tot den Verlosser der menschen: „Dit alles zal ik u geven, indien gij nedervallende mij zult aanbidden;" dat te mogen doen als aan Zijne hand, op de plaats door Hem aangewezen, in de mate door Hem vergund, naar de kracht door Hem geschonken, is dat geen loons genoeg? Door Hem in deze taak ook gezegend te worden, en in den diepen ootmoed der dankbaarheid, maar met een blijden roem in Hem te mogen zeggen: *„Heere, vijf talenten hebt gij mij gegeven, zie andere vijf heb ik boven dezelve gewonnen;"* of: *„Heere, twee talenten hebt gij mij gegeven, zie twee andere talenten heb ik boven dezelve gewonnen."* Is dat geen loons genoeg? Heeft de liefde des Heeren nog een grooter loon daarop gezet? Zal Hij nog meer boven dit genot geven in den dag zijner toekomste? Ja, Hij zal het. Hij zal prijzen, wat niet anders geweest is dan de kwijting van een dringend gevoel des harten. *„Wel, gij goede en getrouwe dienstknecht!"* Hij zal de getrouwe besteding zijner talenten met een grooter vertrouwen vergelden: *„Over weinig zijt gij getrouw geweest, over veel zal ik u zetten."* Hij zal de blijmoedige getrouwheid in zijn afzijn, met de grootste blijdschap in zijn bijzijn, in zijne blijde zichtbare gemeenschap bekroonen, waar enkel zaligheid is, enkel Hem dienen en verheerlijken, door geen zonde bezoedeld, door geen ellende gestoord: *„Ga in, in de vreugde uws Heeren."*

Indien zoo groot is de liefde des Heeren, indien daar

zulke belooningen zijn bij Hem, hoe moet ook de genadige toezegging daarvan den moed en den ijver zijner vrienden onderhouden, aanvuren, sterken, hoe in den bangen strijd met wereld en booze hen vertroosten!

Hoe ijselijk steekt bij dit genadeloon de beschaming af, welke de booze en luije dienstknecht der gelijkenis moet ondergaan. Hij heeft het eene talent, dat hem was toevertrouwd, in den grond verborgen. Nimmer heeft hij bij dit gedrag vrede kunnen hebben, en als na den *langen tijd* (vs. 19), waarin hij in dat gedrag volhard heeft, de heer wederkomt om ook met hem *rekening te houden*, verraadt zich zijn verkropt, zijn ontveinsd schuldgevoel daarin, dat hij den heer beticht en de schuld van zijn eigen gedrag op hem laadt; alsof Hij hem weinig gegeven had om veel te eischen. Zoo verraadt hij tevens de gedachte en de gesteldheid zijns harten; hij is slechts zoo traag geweest, omdat hij *boos* was; hij was geen dienstknecht des heeren, ofschoon hij het heeten wilde, omdat hij den heer niet liefhad, omdat hij hem niet kende in zijne liefde.

„Maar die het ééne talent ontvangen had, kwam ook en zeide: Heere! ik kende u, dat gij een hard mensch zijt, maaijende waar gij niet gezaaid hebt, en vergaderende van daar gij niet gestrooid hebt." Hoe boosaardig is deze verontschuldiging, hoe ijdel en uit de lucht gegrepen! *„Ik kende u;"* van waar? *„dat gij een hard mensch zijt;"* waarom? de andere dienstknechten kenden hem anders. Met welk eene innerlijke schaamte moet hij deze onbeschaamde lastering hebben voortgebracht. Tot welk een ellendig zelfbedrog neemt hij de toevlucht, of hij ook

zijn' heer bedriegen konde. Hij wil zich zelven en hem opdringen, dat zijne traagheid, zijn schandelijk verzuim, schroomvallige, voorzichtige, nederige wijsheid was; dat Hij door de zuivere teruggave van het onvermeerderd talent, van alle verdere verantwoording en aansprakelijkheid ontslagen is. *„Bevreesd zijnde ben ik henen gegaan en heb uw talent verborgen in de aarde: Zie, gij hebt het uwe.*" Hoe weinig baat hem dit alles! Hem wordt door zijnen hem doorgrondenden heer de boosheid zijns harten ontdekt; neen *hij* kende zijnen goeden heer niet, maar zijn goede heer kende *hem.* *„Gij booze en luije dienstknecht,*" heet het uit zijnen mond; en voorts toont Hij hem aan, hoe het hem niet aan gelegenheid, maar slechts aan ijver en goeden wil ontbroken heeft, om zonder eenig gevaar voor zichzelven of het hem toebetrouwde *geld zijns Heeren*, daarmede winst te doen. *„Gij wist, dat ik maaije, waar ik niet gezaaid heb, en van daar vergadere, waar ik niet gestrooid heb; zoo moest gij dan mijn geld den wisselaren gedaan hebben, en ik komende zou het mijne wedergenomen hebben met woeker.* Dat was nog eenvoudiger, nog gemakkelijker, nog veiliger geweest, dan het geld zijns Heeren te verbergen.

Zoodanig is de beschaming van den mensch, die den Heere JEZUS niet liefheeft, of hij zich schoon onder Zijne discipelen rekent; die door innerlijke ongeloovigheid en wantrouwen geen licht heeft in den weg der verzoening, de liefde van CHRISTUS en de toerekening der zaligheid. Den Zaligmaker, dien hij niet kent, kan hij niet anders dan miskennen. In de wet der vrijheid ziet hij niets anders dan een' zwaren last en een hard

juk; in de Evangelische voorschriften een lastigen drang; in de Christelijke werkkringen, hoe eenvoudig ook, eene taak, waaraan niet is te beginnen, die slechts verdrietelijkheden baart. Hij denkt knechtelijk, wettisch, van God en zijnen CHRISTUS; alsof hij meer vergde dan waartoe hij in staat stelde. Hij heeft geene liefde, derhalve geen ijver, derhalve geen kracht. CHRISTUS kent hem, maar niet voor den Zijne. Hij zal hem uit zijne luiheid, uit zijne boosheid, uit zijne werkeloosheid voor de zaak Zijns Koningrijks van zijn ongeloof in Hem, den Koning, overtuigen.

Hoe beschaamd staat de geloovige, de liefhebbende dienstknecht des Heeren JEZUS, als hij zich bevindt voor een tijd, voor eene wijle, met den zoodanige gelijk te staan; als hij in zichzelven de zondige traagheid ontdekt, die hem aan den zoodanige voor korter of langer tijd gelijk gemaakt heeft. Als hij ziet, *hoe de leeuw, die daar omgaat, zoekende, wien hij zoude mogen verslinden* (1 Petr. V:8.), onder de eene of andere gedaanteverwisseling hem tot zijne prooi zou willen maken, en hem terug houden van het werk, dat CHRISTUS hem opdraagt, met het leugenachtig schrikbeeld van een of anderen *fellen leeuw op den weg, een leeuw op de straten* (Spr. 26:13); als hij ontdekt, dat zijne traagheid niet anders is dan gebrek aan liefde, en wat hij misschien geslaagd is, zichzelven als voorzichtigheid op te dringen, niet anders dan ongeloof. Als hij inziet, hoe vele en welke gereede gelegenheid hem door den Heer gegeven was, om alleen of in gemeenschap met anderen te doen hetgeen zijne hand vond om te doen, en hoe hij die door averechtsch en zondig overleg menigmaal heeft

verijdeld, verwaarloosd, of wel weggeredeneerd, (want als wij het traagst tot hooren zijn, zijn wij het rascht tot spreken!) O de beschamingen, die hij dan ondervindt, de spijt, die hij dan gewaar wordt in zijne ziele, zij zijn hem heilzame prikkels tot getrouwheid, tot gebed om nieuwe getrouwheid. Och! zegt hij, och Heere! laat mij niet weder in de strikken des boozen vallen! Geef mij toch de kracht en den moed en de lust om met U alles te volbrengen, met U wat te wagen voor uw rijk. Doe mij niet gelijken op hen, *die eene gedaante van godzaligheid hebben, maar de kracht derzelve hebben verlouchend*; op den boozen en luijen dienstknecht in de gelijkenis, die eigenlijk geen dienstknecht was, en wien het vertrouwen zijns Heeren een last scheen!

Met den boozen en luijen dienstknecht in de gelijkenis bleef het niet bij beschaming en verwijt. Een ontzettend oordeel gaat over hem. Het hem toebetrouwd talent wordt hem ontnomen; zoo onverschoonlijk is zijn begraven en verbergen, met wat schijnreden van wijsheid ook gedekt. „*Neemt dan van hem het talent weg, en geef het dengene, die de tien talenten heeft.*" Tot straf zijner werkeloosheid wordt hij tot voortdurende werkeloosheid verwezen. Hij mag geen dienstknecht meer *heeten.* „*Want een iegelijk die heeft, dien zal gegeven worden en hij zal overvloedig hebben, maar van dengene die niet heeft, van dien zal genomen worden ook dat hij heeft.*"

De uitspraak hier door JEZUS in den mond gelegd van den vertoornden heer, is een regel door God veelmalen in zijne bedeelingen met den mensch gevolgd.

Wij merken dat op ook in de bedeelingen zijner tijdelijke zegeningen. Vaak vermeerdert hij de aardsche goederen, daar waar zij gebruikt worden tot Zijne eer, en tot een zegen voor Zijne schepselen. Hij zorgt, somtijds op wonderlijke wijze, dat de blijmoedige gever, dien Hij liefheeft, aan het geven blijven kan, gelijk de weduwe te *Zarphath;* en gelijk met de goederen, zoo doet hij met de gaven en krachten, met de gelegenheden, met den tijd zelfs; die het meest tijd tot Gods eer uitkoopt, voor dien schijnt zich de tijd te verdubbelen. Doch een overvloed, die Hem niet ten dienste staat, wordt vaak door Hem weggenomen; of laat Hij dien, Hij ontneemt er het genot van; ja dat kan Hij op allerlei wijze, zoo dat de rijke begeert en hij heeft niet.— Dienzelfden regel zien wij gevolgd ten opzichte der genade-middelen. God zal er vele geven aan hen, die weinige op prijs weten te stellen; Hij neemt de weinige weg, waar zij niet met dankbaarheid worden gewaardeerd. Nu, zoo ook ten opzichte der genade-gaven. *„Die niet heeft, van dien zal genomen worden ook dat hij heeft."* Die zich een van den Heer ontvangen talent ontveinst, die dat heeft als niet hebbende, het begravende, het verbergende, hij zal gestraft worden met geheele berooving. Dan eerst zal hem blijken, wat hij verwaarloosd heeft. Schrikkelijk moet de ondervinding zijn voor degenen, die ontrouw waren in een aangewezen werkkring in het Koningrijk Gods, het zij openbaar, het zij huiselijk; die der Gemeente, die der Christelijke maatschappij, die den armen, die den onkundigen, die den kinderkens (ach! hun eigen kinderkens!) de vrucht eener van God toebetrouwde gave

hebben onthouden, zich op eens den versmaden werkkring te zien gesloten, de verleende gave te zien ontnomen; en hoe dikwijls geschiedt dat niet! De trouwe dienstknecht des Heeren siddert als hij de voorstelling in de gelijkenis rondom zich ziet verwezenlijkt; hij vervloekt de gedachten van ontrouw en traagheid, die in hem opkomen, en de bedekselen der schande, die zijn arglistig harte er voor zoekt; en zich voor den Heere verootmoedigende, bidt hij vuriglijk om dagelijks getrouwer te worden bevonden, dagelijks met de vijf, met de twee, met het eene talent handel te mogen doen, tot dat de *Heer komt om rekening te houden met hem, zijnen knecht.*

Ja hij bidt, dat de Heere reeds nu en dagelijks in zijne ontwaakte, in zijne verteederde conscientie rekening houden moge, opdat hij *goeddoende niet vertrage, maar te zijner tijd oogste!* Opdat hij moge behouden wat hij heeft, en den schat gebruikende den schat vermeerderen tot heerlijkheid van den Gever, en *tot vastmaking zijner roeping en verkiezing.*

De ontrouwe dienstknecht in de gelijkenis wordt van den dienst niet slechts, maar van alle gemeenschap en nabijheid van den Heer uitgesloten, en aan zijne boosheid, luiheid, beschaming en wroeging overgegeven. *„Den onnutten dienstknecht werpt uit in de buitenste duisternisse, daar zal weening zijn en knersing der tanden!* — Dat is het lot van allen, die hun voorgewend geloof en hunne voorgewende liefde niet bewezen hebben uit hunne werken; die, door afwezigheid van alle dankbaarheid en goede werken, ontdekt en overtuigd werden als de zoodanigen, die geen deel begeerd

hebben aan zijne weldaad. De onnutte dienstknecht was geen dienstknecht; want hij diende niet, hij wilde niet dienen; hij had zijn hart niet aan den dienst zijns Heeren toegewijd. Een ontrouw hart is ook voor de vreugd zijns Heeren ongeschikt. In de miskenning van den Heere heeft het zijn eigen vonnis gesproken. — Die nu den Heer waarachtig liefheeft, en zijn hart tot Hem voelt getrokken, die onderzoeke zich zelven dagelijks, of hij ook zijne liefde bewijst door zijne getrouwheid. Hij weet, als hij alles doen konde wat hij schuldig is te doen, zoo is hij nog een onnutte dienstknecht; maar hij weet ook hoe rechtmatig de toorn des Heeren over hem komen moet, indien hij niet dagelijks aandoenlijker wordt voor hetgene hij schuldig is; indien hij niet dagelijks zichzelven minder voldoet; indien hij zich niet dagelijks meer uitbreidt en oefent in het werk des Heeren! — Schoon hij weet, dat hij aan den Heer vasthoudende nimmer geheel van de genade vervallen is, niet in de eeuwige buitenste duisternis komen zal; hij weet ook hoe de Heer het volkomenste regt heeft, zijne tusschenkomende traagheden en verzuimen met tusschenkomende duisternissen te straffen, duisternissen die hem voor een tijd lang van zijne gemeenschap kunnen berooven, en het hem *onmogelijk* maken, datgene te doen wat hij schandelijk verzuimd heeft, en nu gaarne doen zoude; duisternissen die hem een tijd lang doen gevoelen, wat de buitenste duisternis voor de onnutte dienstknechten zijn moet. — Ach! zoovele bekommeringen, zoovele aanvechtingen, waarin de Godvruchtigen beklaagd willen worden, hebben hunnen grond in verzuimde roepingen, gaven, diensten; in

liefdelooze traagheid, in trage liefde, die wederom haar grond heeft in klein geloof en wettische gedachten van den liefderijken en genadigen CHRISTUS! Wie ooren heeft om te hooren, die hoore!

Die ooren heeft om te hooren, die hoore! — Ziet, wij hebben elkander naar aanleiding van deze ernstige en troostrijke gelijkenis des Heeren bij de drangredenen bepaald, die er zijn om getrouw te wezen, bij toeneming getrouw, in onze Christelijke roeping, in de besteding onzer gaven en krachten, ter eere van onzen Heiland, tot zegen Zijner Gemeente, tot hare ophouwing, tot hare uitbreiding. — Deze drangredenen zijn klemmend genoeg? Hoe komt het, dat zij dan zoo weinig klemmen? Zeg ik te veel, indien ik zeg, dat wij *allen* ze met beschaming hebben hooren optellen? Ja, met beschaming. Toehoorders! zijn wij wel goede en getrouwe dienstknechten? Woekeren wij wel met de vermogens, de gaven, de gelegenheden, den tijd, dien de Heer ons geeft; in het belang van hetgeen eenig van belang is; voor de zaak die de grootste is van de geheele wereld; op de wijze en naar de mate, die Hij voorschrijft en recht heeft te wachten, in den geest van ons dagelijksch gebed: „*Uw Koningrijk kome!*"

Begraaft niemand onzer zijn talent in den grond, één zijner talenten in den grond; één van de vijf, één van de twee? Wat zeg ik: zijner? zij zijn allen des Heeren, die in Zijnen dag, die nu terstond, rekenschap vergen kan. — Och! zoo wij tot nog toe zoo traag geweest zijn; zoo wij tot heden toe gewichtige dingen verzuimd hebben, ons wel veel malen onttrokken, ver-

schoond, verscholen achter ik weet niet welke voorwendselen van voorzichtigheid of wijsheid — laat ons den Heer bidden, dat het anders worde. Zoo wij na met een' zekeren ijver de taak, die Hij ons opdroeg, te hebben aanvaard, allengskens verkoeld en verflaauwd zijn, laat ons bidden, dat Hij ons de eerste liefde weder opwekke.

Zijn er onder ons, die nog nooit iets voor den Heer gedaan hebben, nimmer iets voor Zijne wezenlijke gemeente zijn geweest; nooit om des Heeren wil iets geärbeid hebben onder hunne medemenschen..... hoe kan dat wezen? Gaf de Heer hun nimmer eenige gelegenheid, nimmer eenige mogelijkheid of vermogen? Of kenden zij den Heer niet als hun Heer! Als die door het dierbaarst recht, recht heeft op geheel hunne ziel, geheel hun verstand, alle krachten? Hebben zij een hart, dat boos is en van den Heer niets goeds denken kan; hebben zij het nog gesloten gehouden voor Zijne weldaad, en is het daarom zoo onbekwaam om wel te doen? — Een iegelijk onderzoeke zijn' handel, zijn' wandel, zijn werk, zijn hart! — *„Als de Heer zal gekomen zijn, zal Hij in het licht brengen, hetgeen in de duisternis verborgen is, en openbaren de raadslagen der harten.* — Mocht maar een iegelijk onzer, in dien dag, *lof hebben bij God!* AMEN.

Uwer knechten trouwe zonen
Zullen altoos bij U wonen;
  Ja, bevestigd in hunn' staat,
  Voor uw aanschijn, met hun zaad,
Uwen naam ter eere leven.
Zij, van smart en smaad ontheven,
Blijven aan uw dienst geheiligd,
Daar uw goedheid hen beveiligt.

Ps. 102 : 16.

HET GODSBESTUUR EN NEDERLANDS BEHOEFTE.

Op den Dank- en Bededag in het jaar 1846.

Psalm XXXIII vs. 13—22.

De Heere schouwt uit den hemel, en ziet alle menschenkinderen.
Hij ziet uit van zijne vaste woonplaatse op alle inwoners der aarde.
Hij formeert hun aller harte; hij let op al hunne werken.
Een koning wordt niet behouden door een groot heir; een held wordt niet gered door groote kracht.
Het paard feilt ter overwinning, en bevrijdt niet door zijne groote sterkheid.
Ziet, des Heeren oog is over degenen, die Hem vreezen, op degenen, die op zijne goedertierenheid hopen;
Om hunne ziele van den dood te redden, en om haar bij 't leven te houden in den honger.
Onze ziele verbeidt den Heere; Hij is onze hulpe en ons schild.
Want ons harte is in Hem verblijd, omdat wij op den naam Zijner heiligheid vertrouwen.
Uwe goedertierenheid, Heere! zij over ons, gelijk als wij op U hopen.

I.

Het voorgelezen gedeelte van den 33sten Psalm leert ons (1) welke overtuigingen het geloovig harte heeft van de voorzienigheid Gods, en (2) wat deze overtuigingen in het geloovig harte uitwerken.

De Voorzienigheid Gods waakt overal; werkt altijd; is de opperste oorzaak van volstrekt alles; is eene openbaring van liefde voor degenen, die God vreezen.

Deze overtuigingen werken bij hem, die ze heeft: *gerustheid* bij afhankelijkheid; *verblijding* met ontzag; *hope* met gebed.

Nergens wordt ons in de H. S. eene Voorzienigheid Gods als een afgetrokken denkbeeld voorgesteld, meer steeds de Voorzienige God in de eenheid en volheid van Zijn wezen, in den aard en de kracht van Zijn Persoon.

God, de HEILIGE, die (zie dezen zelfden Psalm) *recht en gerechtigheid lief heeft* (vs. 5); God, de GOEDERTIERENE, van wiens *goedertierenheid de aarde vol is* (vs. 5); God de SCHEPPER, door *wiens Woord de hemelen gemaakt zijn en door den Geest van wiens mond al hun heir* (vs. 6); God, de ALMACHTIGE, die de *wateren der zee als op eenen hoop vergadert, die den afgronden (den Oceaan) schatkameren stelt* (vs 7); God de ONTZACHELIJKE, *die spreekt, en het is er, die gebiedt, en het staat er* (vs. 8, 9); God, die van eeuwigheid tot eeuwigheid DEZELFDE is, wiens *woord recht is en al Zijn werk getrouw*, wiens *raad en de gedachten van wiens harte bestaan van geslachte tot geslachte* vs. 4, 11); DIE GOD, gedacht in de in Hem noodzakelijke, tegenover het schepsel vol-

strekt vrije werkzaamheid van *al* Zijne volmaaktheden; werkzaamheid, waarin Hij onafgebroken al zijne besluiten, beloften, dreigingen, gedachten ten uitvoer legt, en aan Zich Zelf getrouw Zich in Zijn schepsel verheerlijkt; ziedaar de Voorzienigheid Gods, die de Bijbel predikt; ziedaar wat hij predikt boven de magere begrippen eener schrale wijsbegeerte, eener behulpelijke natuurlijke Godsleer.

De Heere schouwt uit den hemel en ziet alle menschenkinderen; Hij ziet uit van Zijne vaste woonplaats op alle inwoners der aarde. Het hoogste denkbeeld van Gods bestaan is niet: rust in den zin van afgezonderde heiligheid, maar van eene werkzaamheid naar alle zijden, in volkomen kalmte. Gods zijn is zien; Gods wezen werken; Zijne oogen *doorloopen* de geheele aarde; en dat doorloopen is regeeren. Hij regeert niet slechts de stoffelijke, maar ook de zedelijke wereld. *Hij formeert allen inwoners der aarde het hart*; *Hij let op al hunne werken. Des konings hart* is in de hand van dezen Oppersten Koning als waterbeken. *Hij neigt het tot al wat Hij wil* (Spr. XXI: 1). *Ik weet, o Heer! dat bij een mensche zijn weg niet is; het en is niet bij eenen man, die wandelt, dat hij zijnen weg richte* (Jer. X: 23). Alle krachten, alle machten, beide in de stoffelijke en in de zedelijke wereld zijn slechts tweede oorzaken, waar Hij de eerste is; oorzaken, die door zijne kracht en macht bestaan en handelen, voor zoo lang en voor zoo veel Hij wil. *Een koning wordt niet behouden door een groot heir; een held wordt niet gered door groote kracht; het paard feilt ter overwinning* en *bevrijdt niet door zijne groote sterkte.* Maar zij, op wie Hij het oog zijner liefde

gevestigd heeft, zijn veilig, omdat zij van zijne gunst verzekerd zijn; zij hebben aan dat oog meer dan aan al het schepsel te zamen: *Ziet des Heeren oog is over degenen, die Hem vreezen; die op zijne goedertierenheid hopen, om hunne ziele van den dood te redden, om hen bij het leven te houden in den honger.* — Dat is dan ook dezer geloof, dat is hunne ervaring, dat is hunne hoop. In dit geloof zijn zij gerust, bij de diepste overtuiging van geheele afhankelijkheid; zij steunen op niets dan God, en hebben aan Hem steeds genoeg: *Onze ziele verbeidt den Heere; Hij is onze hulpe en ons schild.* Bij deze ervaring hebben zij *verblijding* met ontzag; zij zijn in de hand des Heiligen, des Rechtvaardigen, des Almachtigen; daarom *zingen zij vrolijk in den Heer, lof betaamt den oprechten. Want hun hart is in Hem verblijd, omdat zij op den naam Zijner heiligheid vertrouwen.* Bij die hope hebben zij nochtans behoefte om in het gebed te waken: *Uwe goedertierenheid, Heere! zij over ons, gelijk als wij op U hopen!*

II.

(1) Landgenooten! de geschiedenis van onze natie, de gebeurtenis van den merkwaardigen dag, die in den loop dezer week voor de 31ste maal verjaard is, de ondervindingen van het sedert den laatsten dank- en bededag verloopen tijdvak zijn wel geschikt, de overtuigingen aangaande een Voorzienigen God, zoo als onze tekst dien predikt, te versterken — och, of zij bij ons volk leefden en krachtiger worden mochten!

(2) De tijden, die wij beleven, de toekomst, die wij te gemoet gaan, brengt wel groote behoefte mede aan zulk eene stemming, als slechts door krachtige overtuigingen en door het hartelijk geloof aan dien Voorzienigen God geboren en onderhouden wordt — och! of dat geloof bij onze natie mocht bestaan en meer en meer worden opgewekt!

Het zijn deze gedachten, die mij tot de keuze van onzen tekst op dezen dag bepaald hebben, en tot welker ontwikkeling God zijnen zegen geve.

1. De geschiedenis van onze natie is zeer geschikt, de overtuigingen aan eenen voorzienigen God, zoo als onze tekst dien predikt, te versterken.

Het is de geschiedenis van een land aan den afloop der groote rivieren van ons werelddeel, door hare slibbe opgeworpen, en ter naauwernood tegen de wateren der zee beveiligd; van een volk, klein en onaanzienlijk, hard vervolgd en menigmaal verdrukt, maar tegen de verdrukking opgewassen, machtig geworden, eerbiedwaardig, rijk, en op allerlei wijze zichtbaar gezegend. Wel dikmaals op den rand van het verderf gebracht, en reeds bijna verslonden, maar in het hachelijkst oogenblik uitgered, behouden en bevestigd. Het is de geschiedenis van een land en een volk, waartegen de volkeren wel menigmaal een' *raad* bedacht hebben, dien naar aller besef slechts God *vernietigen* konde; en waarover de *gedachte van Gods hart* geweest is, dat het een toevluchtsoord zijner heilige waarheid en zijner om der waarheid wille vervolgden, uit alle oorden der wereld, zijn zoude, een bolwerk Zijner aangevochtene kerk. Het is de

geschiedenis van een land en een volk, dat op de kennelijkste wijze Gods getrouwheid, weldadigheid, en zorgende liefde over degenen, die Hem vreezen, openbaart, en die wel mag geschreven worden, gelijk zij het in deze dagen wordt [1]), onder opheffing dezer spreuke: *Wij zullen het niet verbergen voor de kinderen, vertellende de loffelijkheden des Heeren, Zijne sterkheid en Zijne wonderen, die Hij gedaan heeft — opdat het navolgende geslacht die weten zoude*, en DAT ZIJ HARE HOPE OP GOD ZOUDEN STELLEN EN GODS DADEN NIET VERGETEN, MAAR ZIJNE GEBODEN BEWAREN (Psalm 73 : 4, 6, 7).

Hoogst belangrijk is in dit opzicht de dag, die in deze week verjaard is, en dien zoo velen uwer beleefd hebben en zich herinneren: de dag van den 18den Junij 1815. Op dien dag, waarop zoo oneindig veel, niet alleen voor ons land, maar voor geheel het gedurende zoo vele jaren geteisterd Europa, op het spel stond, bleek het op de meest in het oog vallende wijze, dat *de Heere uit den hemel schouwt en alle menschenkinderen ziet; dat Hij hun aller hart formeert; dat Hij op al hunne werken let. Dat een koning niet behouden wordt door een groot heir; een held niet gered wordt door groote kracht; dat het paard ter overwinning feilt en door zijne groote sterkte niet bevrijdt:* toen geen leger van 90.000 keurlingen, geen jonge lijfwacht brandende van eerzucht, en geen oude lijfwacht, strijdende en stervende voor twintig jaren roems, in staat bevonden werden de kroon te bewaren voor eenen man als NAPOLEON, in een oogenblik als

---

1) Handboek der Geschiedenis van het Vaderland, door Mr. G. Groen van Prinsterer.

dat van Waterloo; toen de renboden reeds met de tijding der overwinning naar Parijs afgezonden, nog bijna werden ingehaald, door het rampzalig overschot van een leger, dat zijn' nederlaag niet melden maar toonen kwam, en door eenen Overweldiger, die zijne rol had uitgespeeld. — Toen uit onze landgenooten 2000 dooden en 2000 gekwetsten met hun bloed den prijs betaalden, dien God voor dat oogenblik op de onafhankelijkheid van het vaderland gesteld had, maar het leven gespaard werd, ofschoon niet het bloed van den vorstelijken Held, die nog voor andere zegepralen was bestemd en voor den troon, waarop hij heden zit.

Sedert dien dag, M. H.! tot op dit oogenblik, waarin wij u toespreken, heeft het bij het velerlei lief en leed, dat Vorst en volk zijn doorgegaan, den opmerkzame wel niet aan bewijzen eener wakende, werkende, rechtdoende en genadig sparende Voorzienigheid ontbroken; en wat heeft het laatste jaar ons in dezen niet geleerd, toen plasregens zoo aanhoudend en vreeselijk, dat zij aan het eerste jaar na den Franschen oorlog herinnerden, eenen rampspoed schenen te zullen aanbrengen als sedert dat jaar niet beleefd was. Ja de stok des broods van vele duizenden werd verbroken. Indien daar een winter ware gekomen, ik zal niet zeggen als die langdurige en gestrenge, op welke dit regenjaar gevolgd was; een zoodanige was misschien minder te verwachten; maar slechts een winter, zoo als wij dien *gewoonlijk* in dit land doorbrengen, de ellende ware — ik spreke naar den mensch — niet te overzien, niet te redden geweest. Hoe groot waren dan ook in het najaar de bekommeringen van velen! Scheen het niet, alsof slechts de

lichtzinnigheid onbekommerd blijven mocht. Maar hoe werden die bekommeringen beschaamd! Hij, die *uit den hemel schouwt en alle menschenkinderen ziet*, zag in genade neder op zoo vele duizenden armen en verarmden. De schatkameren van sneeuw en ijs bleven gesloten, onze havens open, onze rivieren bevaarbaar. Een groote toevoer van levensmiddelen kwam tot de wachtende magazijnen; geen bedrijf behoefde om des weders wil stil te staan, en de grond werd bezaaid en bepoot in maanden, waarin anders nog menigmaal eene ondoordringbare korst hem bedekt. En ofschoon ook met dit alles nog veel armoede geleden is, allen, die God vreesden en op Zijne goedertierenheid hoopten, waren in de gelegenheid om te ondervinden de letterlijke waarheid van dat woord, *dat Zijn oog op dezulken is om hunne zielen van den dood te redden, en om hen bij het leven te houden in den honger.*

Och, dat dan nu bij deze oude herinneringen en versche ervaringen het geloof in eene wakende, werkende, kastijdende, sparende en zegenende Voorzienigheid zoo als de Schrift die predikt, bij het Nederlandsche volk recht algemeen mocht worden, diep doordringen, krachtig werken! — Dat de godslasterlijke opvatting, die toch zoo gewoon is, waarbij het geheele begrip van het Godsbestuur tot het denkbeeld van eene onontbeerlijke medewerking, een bekronenden zegen op menschelijke pogingen beperkt wordt, plaats mocht maken voor het gevoel van volkomene afhankelijkheid in alle deelen en opzichten; dat het staren op tweede oorzaken mocht ophouden de geheele ziel van zoovele honderden in te nemen, die daar meenen, dat zij God hulde genoeg ge-

bracht hebben door van tijd tot tijd te zeggen, dat Hij bestaat, dat Hij alles weet, alles doet — omdat het onverstandig ware hieraan te twijfelen; maar die nochtans aan deze verstandsovertuigingen geen den minsten invloed toestaan op hunne beschouwingen van den aard en de beteekenis der dingen, die God rondom hen geschieden laat, of op de inrichting van hun eigen handel en wandel, of op de beoordeeling van hun eigen toestand; dat men de natie in alle standen minder afkeerig zag van die toch zoo waarachtige toepassing van de gebeurtenissen, de nooden, de uitreddingen van den dag, waarbij men ze in verband brengt met de ongerechtigheden des volks en de gebeden dergenen, *die God vreezen, die op Zijne goedertierenheid hopen;* waarbij men er op wijst als op eene prediking van rechtvaardig oordeel en sparende genade, van welke dit geslacht, van welke een iegelijk onzer rekenschap zal hebben af te leggen, als ook tot hem gekomen! Dat men bij deze waarlijk ernstige prediking den ernst in alle standen vermeerderen zage, en in ieder onzer die stemming heerschen, die uit eene krachtige overtuiging en een hartelijk geloof aan een alles regelend Godsbestuur geboren, en daardoor onderhouden wordt!

2. Wij schetsten die stemming naar den tekst als eene stemming (*a*) van gerustheid bij gevoel van afhankelijkheid; (*b*) van blijdschap met ontzag; (*c*) van hope met gebed. Wij zeiden, dat de tijden, die wij beleven, en de toestand, dien wij te gemoet gaan, wel groote behoefte aan zulk eene stemming medebrengt. Thans staan wij ook daarbij stil.

(*a*) Landgenooten! het oogenblik dat wij beleven is hoogst ernstig en de toestand onzes volks niet zonder groote bekommering; uit velerlei oorzaak.

Gelijk ons geheele werelddeel zoo lijdt ook met name ons land aan het groote euvel onzer eeuw: menschenovervloed; overbevolking, bij geen zeer opgebeurden staat van eenigen tak van welvaart of bestaan, en eene ontzettende staatsschuld. Hieruit ontstaat eene toenemende verarming. De ramp van het verleden jaar (ofschoon door Gods genade door den zachten winter, dien Hij ons geschonken heeft, zeer gelenigd), is echter diep, en op vele plaatsen in ons vaderland naar den mensch *onherstelbaar* diep, doorgedrongen, en heeft vele duizenden uitgeput, die tot hiertoe nog niet ten eenenmale hulpeloos waren; zoodat dan ook vele honderden van menschen door den nood gedrongen het voornemen hebben opgevat, dit land te verlaten en elders brood en werk te zoeken. Tot op dit oogenblik toe staat het, terwijl de veeziekte in sommige oorden des vaderlands als op nieuw woedt, met den landbouw in menig opzicht hachelijk, althans dubbelzinnig. Er is veel hoop voor het behoud, er is veel vrees voor het verlies van eerste levensbehoeften. Niemand weet wat de Heer doen zal, de Heer, die niet gehouden is tot het schenken van die vergoedingen voor geleden verliezen, waarop misschien menigeen in zijn overmoed rekent; overmoed die de zware schuld voor God, waaronder deze natie gebukt gaat, van dag tot dag vermeerdert. — Er is veel zorgeloosheid. Bij velen is zij het gevolg van een koud eigenbatig gestel, dat zich den algemeenen nood, zoo min als de algemeene belangen

aantrekt, zoo lang geen persoonlijk belang gemoeid, geen persoonlijke nood gedreigd wordt; — bij anderen van een onverschoonlijke lichtvaardigheid, die zich in allerlei machtspreuken lucht geeft, en van het beginsel uitgaat „dat alle dingen zich schikken," een beginsel, door de puinhoopen van allerlei welvaart, waarmede de wereld overdekt is, voor zulke hardhoorigen nog niet luide genoeg tegengesproken; bij nog anderen; het zijn de zoodanigen, die reeds langer of korter in het donkere dal der tijdelijke ellende zijn afgedaald; van eene sombere onverschilligheid, eene moedelooze stompheid, van welke nochtans het schrikkelijkste te wachten is, zoo zij zich nog éénmaal laat opprikkelen. Over het algemeen bestaat er eene groote neiging om zich den bestaanden of aanstaanden nood te ontveinzen, en zich begoochelingen te maken van uitkomsten, die niet te wachten zijn. Maar de oprechte Vaderlander, die een hart heeft voor zijn volk, de waarachtige Christen, die een hart heeft voor alles, is bewogen over de schare, is bewogen over zijn land, en wenscht een iegelijk landgenoot niets minder toe, dan hetgeen hij voor zich zelven zoekt en door Gods genade heeft: *Gerustheid bij diep gevoel van volkomene afhankelijkheid.* Gerustheid in God; in God alleen; in Gods almacht, *die spreekt en het is er, die gebiedt en het staat er;* in Gods *barmhartigheid, die tegen het oordeel roemt,* en *niet doet naar onze zonden,* niet *vergeldt naar onze ongerechtigheden;* in Gods getrouwheid, waardoor *hij het brood en het water des rechtvaardigen gewisse doet blijven in allen nood,* en Hij het aangezicht zal aannemen van degenen, *die Hem vreezen, die op Zijne goedertierenheid hopen; niet slechts om hunne zielen van*

den dood te redden, en *hen bij het leven te houden in den honger*, maar ook om hunne voorbidding te verhooren, als zij tusschentreden voor de lichtvaardigen en goddeloozen, die de oordeelen des Heeren uitdagen, en zijnen toorn tarten; voor de misleiden en onkundigen, die in hunne blindheid hunnen weg verderven, zonder God, zonder hope, zonder kracht, en zonder steun. *Onze ziele verbeidt den Heere. Hij is onze hulp en ons schild.* O, mijne hoorders! indien dat de waarachtige overtuiging van dit volk als volk ware, indien onze natie in alle standen met die overtuiging ook werkzaam was — dan had zij een' vasten grond onder hare voeten, dan mocht zij een rustigen blik in de duistere toekomst slaan. Bij die overtuiging zouden wij in alle standen zich weder eene geestkracht zien ontwikkelen, over welker gemis zoo zeer geklaagd wordt, en die ook niet bewaard kan blijven bij de gedurige teleurstellingen en mislukkingen, waaraan het staan in eigen kracht den rampspoedigen mensch overgeeft. *Onze ziele verbeidt den Heere*, Hij kan den dreigendsten nood afwenden. Hij den prangendsten nood lenigen. Hij wijsheid geven en middelen aanwijzen, die tot behoud, tot redding, tot uitkomst leiden. Hij zegen schenken ook onder en door middel van de zwaarste verdrukking. Hij tevredenheid bewaren bij de ergste persing. Hij zal niet dulden, dat de rechtvaardige wankele. *Ons hart is in Hem verblijd, omdat wij op den naam Zijner heiligheid vertrouwen.*

(*b*) *Ons hart is in Hem verblijd, omdat wij op den naam Zijner heiligheid vertrouwen.* Dit is de volkomene blijdschap, welke wij zoo gaarne ons volk moeten gunnen; dit is de blijdschap, die wij voor ons zelven

moeten zoeken. Eene blijdschap, die God verheerlijkt, eene blijdschap die met ontzag voor zijne heiligheid, en daarom ook met vertrouwen op den naam Zijner heiligheid gepaard gaat. Eene blijdschap in God, met God, eene blijdschap die het hart raakt. — En nu! is onze ziel bewogen over de schare, van wege hare treurige talrijkheid, werkeloosheid, beladenheid; bewogen over dit land, van wege de wolken, die er over hangen — veel meer nog moet zij bewogen zijn over die neiging tot eene gansch andere blijdschap; neiging tot verstrooiing, tot levensgenot, tot prikkeling van vermaak, en streeling des vleesches, die hand over hand toeneemt, en tot de onderste standen der maatsehappij bereikt en verderft; ja verderft, beide naar het maatschappelijk en naar het inwendig bestaan. Duizenden in ons land spannen zich niet uit van den arbeid, dan om zich in te spannen tot naar evenredigheid kostbare genoegens, die het hart koud laten en van God verwijderen; die den ernst des levens doen vergeten, en de ernstige lessen, die God voor aller oor uitspreekt op zijde stellen, allen indruk van alle prediking Gods in de harten uitwisschen. Indien dan God nog altijd het wezenlijk heil dezer natie wil, noodzaakt zij Hem dan op die wijze niet de lessen gedurig ernstiger, de prediking telkens duidelijker te maken? Moet de roede niet telkens zwaarder nederkomen op die wederspannige kinderen, die besloten hebben zich groot te houden — die *Hij geslagen heeft, maar zij hebben geen pijne gevoeld: die Hij verteerd heeft, maar die geweigerd hebben de tucht aan te nemen; die hunne aangezichten harder gemaakt hebben dan een steenrotse; die geweigerd hebben zich te bekeeren*

(Jer. 3:3). Ach! dat wij in plaats van gedurig nieuwe gelegenheden te zien geven en aangrijpen tot wereldsch vermaak, waaronder de vele indrukken van het hart zich uitwisschen, en het hoe langer hoe verharder wordt tegen alle nieuwe, — in onzen lande meer huizen en stulpen mochten kunnen voorbijgaan, waar men naar deze ijdelheden niet vraagt, doch eene grootere en betere blijdschap kent; huizen en stulpen, waaruit ons uit den mond der bewoners, hetzij die in meerdere of in mindere mate in den druk der tijden deelen, den psalm der rechtvaardigen tegenklonk, der rechtvaardigen die in allen nood gerust, in alle armoede rijk, bij allen achteruitgang in het tijdelijke door Gods genade voor-uitgaan in kracht van geloof en heiligmaking des levens, en naar geene andere vreugde vragen dan deze: *Gij rechtvaardigen, zingt vrolijk in den Heere! lof betaamt den oprechten. Zingt hem een nieuw lied. Speelt wel met vrolijk geschal. Want ons hart is in Hem verblijd, omdat wij op den naam Zijner heiligheid vertrouwen!* (vs. 1, 3 en 21).

(*c*) Wanneer ik over de nooden des lands, over de rampen die over het hoofd van den landbouw hangen, spreken hoor of lees, zoo bemerk ik dat daar nog veel hope is. Met opzicht b. v. tot den laatsten hoopt men veel van de aanhoudende droogte, die wij tegenwoordig hebben, en die, ofschoon schadelijk voor sommigen, over het algemeen tot zuivering onzer akkers nuttig geacht wordt. Men hoopt, dat de roest op de rogge de airen niet bereiken zal; men hoopt, dat, wat men nimmer gezien heeft, ook nu niet zal gebeuren, dat de beide hoofdartikelen der volksvoeding te gelijker tijd

zouden verloren gaan; men hoopt, dat de oogst in het eene gewest treurig gesteld, in het andere zooveel te beter zijn zal; men hoopt, dat de goede God toch wel medelijden hebben zal met zoo vele armen. — Wij verheugen ons, dat er zoo veel hoop is in het land, en vooral van die hoop, die van God spreekt; maar lieve Landgenooten! wij moeten niet slechts hopen, wij moeten ook bidden! — Zoo de nood, de algemeene nood, misschien ook meer bepaald onze eigene bijzondere nood, ons op het hart weegt; zoo wij erkennen, dat alles in de hand des Heeren staat, dat Hij machtig is zoo wel om alles te doen gelukken, als alles te doen ontvallen, zoo moet er een gedurig gebed in ons hart zijn ten opzichte van die dingen, die een gedurig voorwerp van onze aandacht uitmaken. Hoe! wij zouden den een den ander niet ontmoeten zonder een woordje te spreken over den toestand van ons land, van ons armwezen, van onze overbevolking, van onze stallen en van onze akkers, en wij zouden vergeten die belangen voor te dragen daar, waar zij behooren, voor den troon van God. Wij zouden voordoen het vaderland lief te hebben en in dat alles belang te stellen om onzes zelfs, om onzes volks wil, en wij zouden niet gedachtig zijn in ons dagelijksch gebed alle deze dingen uitdrukkelijk te brengen, daarover tot God almachtig te zeggen: *Uwe goedertierenheid, Heere! zij over ons, gelijk als wij op U hopen?* — o Wee, wee over ons land, indien ons volk die zaken meer in de gezelschappen, in de gelagkamers, in de dagelijksche ontmoeting van menschen, in de dagbladen behandelt, dan in de binnenkamers, dan in de huisselijke gods-

dienstoefening, dan op de knieën. Neen! dan is er *niet* veel hoop.... Maar wij weten, dat het gebed van eenen enkelen rechtvaardige veel vermag, en dat ook in het midden van het Nederlandsche volk een Christenvolk is, dat Gods aangezicht kent en zoekt; een volk dat, van grooter nood dan tijdelijken nood verlost, nochtans ook den nood des lands op het hart draagt; een volk dat een beter vaderland verwacht dan dit aardsche, maar ook dit aardsche lief heeft, en voor deszelfs belangen tusschentreedt bij Hem, die alleen machtig is in alles te voorzien.

Het is dit volk, hetwelk uitroept: *„Onze ziel verbeidt den Heere: Hij is onze hulp en ons schild;"* hetwelk getuigen mag: *Onze ziel is in Hem verblijd, omdat wij op den naam Zijner heiligheid vertrouwen;* hetwelk bidt: *Uwe goedertierenheid, o Heere! zij over ons, gelijk als wij op U hopen.* Het kent de getrouwheid, het kent de heiligheid, het kent de goedertierenheid Gods, het kent die alle in Jezus Christus, den Heiland hunner zielen! Het weet wat het zegt te vertrouwen, wat het zegt blijdschap in God te hebben, wat het zegt te bidden en verhoord te worden. — O, mijne volksgenooten, staat naar het volksgenootschap met dezen. Slechts als wij door Gods genade in Christus hemelburgers zijn, kunnen wij goede burgers des vaderlands wezen, ja pijlers van den staat; want meer dan de vele wijzen, de velen machtigen, de vele edelen, zijn het de stille, de dikwijls verachte vromen, wakker in gebed en in smeekinge tot den Heere. Hoe treedt men toe tot dit volk? Als men uittreedt uit zich zelven, uittreedt uit de wereld, hare ijdelheid en hare zonden,

en toetreedt tot God; als men arm wordt van geest, treuren leert over zijne schuld, en begint te hongeren en te dorsten naar een brood en lafenis voor de ziele; als men zich overgeeft aan een God, die de ziele verlost, aan een God die de ziel herschept, overgeeft om in alle waarheid, heiligheid en liefde geleid te worden. Om uwes zelfs, om uwer kinderen, om uws volks wille, smeek ik u: staat naar dat heil, opdat er eere in onzen lande wone. Er is een heerlijk woord in onzen Psalm (vs. 12): *Welgelukzalig is het volk, diens God de Heere is!* Och! dat het van ons Nederland gezegd kon worden, als van eene natie waar GOD DE HEERE, dat is de God der Openbaring, God, Vader en Zoon en Heilige Geest, verkondigd, gekend, beleden, gediend, gezocht werd; waar eerbied was voor Zijn woord en waarheid; liefde voor Zijn volk; waar een geest van verootmoediging en bekeering doordrong; waar men zich zuiverde van openbare volkszonden, en zich bevlijtigde tot huisselijken en persoonlijken godsdienst; hoe veel zegen zou er dan niet te wachten zijn, ja te wachten op grond van stellige beloften Gods: hoe zou zich der Vaderen God der kinderen Vader, hoe de God van hemel en aarde de God van Nederland betoonen. De God van Nederland! Ik weet, dat men in onze verlichte dagen, waarin men voor het eerst den zin van Gods Woord meent te verstaan, heeft aangevangen, die uitdrukking: „God van Nederland," af te wijzen en van zich te werpen. Men moest ten minste de welvoegelijkheid hebben, niet zoo zeer te ijveren tegen hetgeen althans geen beleediging kan worden genoemd. Maar, zeker, de uitdrukking „de God van Nederland" zal nimmer goed te keuren

zijn, indien men daaronder verstaan wil eene betrekking tusschen God en Nederland, in alles gelijk aan die tusschen Jehovah en het volk der uitverkiezing; doch, indien zij ooit mocht beteekenen: den God, dien Nederland kent en kiest, en met wien het staan en vallen wil, wien het wil eeren; wien het wil blijven belijden, onder de diepste vernedering, bij de grootste ellende; tegenover de dreigingen van het bijgeloof, en de spotternijen van het ongeloof — dan zal God zelf het niet beneden zich achten zoo genoemd te worden; dan zal dit Nederland, na zoo vele duisternissen een blijden dageraad zien. Uwe goedertierenheid, Heere! zij over ons, gelijk als wij op U hopen! AMEN.

DE RIJKE DWAAS EN DE RIJKDOM IN GOD.

OUDEJAARSAVOND-PREEK. (1846).

Lukas XII: 20, 21.

Maar God zeide tot hem: Gij dwaas! in dezen nacht zal men uwe ziele van u afeischen; en 't geen gij bereid hebt, wiens zal het zijn?

Alzoo is het met dien, die zichzelven schatten vergadert, en niet rijk is in God.

Gij verlangt van mij een ernstig woord op dezen ernstigen dag. Het voorgelezene is ontzachelijk. Zoo als het daar luidt kan alleen God het spreken. Zijn Woord is daad, Zijne alwetendheid almacht. Zoo als het daar luidt, spreekt God het in dezen oogenblik tot onze ziele niet. Maar indien waarlijk onze stemming zoo ernstig is, als zij behoort te zijn, zoo ernstig als aan deze plaats geëischt wordt, zoo ernstig als deze plechtige avond het medebrengt, dat woord tot den dwaas moet de gedachte in ons levendig maken: „Deze laatste nacht des jaars kan ook de laatste mijns levens zijn; nog dezen nacht kan mijne ziele van mij worden afgeëischt." En de vraag moet oprijzen: „Ben ook ik een dwaas, of niet?"

„Deze laatste nacht des jaars, kan ook de laatste mijns levens zijn." Reeds zijn wij dwazen, indien wij

't onmogelijk achten. — Te vergeefs kunnen wij ons die mogelijkheid niet verbeelden, niet voorstellen, niet indenken; te vergeefs schijnen levenskracht en levenslust er tegen te getuigen; mogelijk is zij toch, zeer mogelijk. Wat onderscheidt dezen nacht van andere nachten, waarin menschen gestorven zijn? wat van den nacht, waarin degenen die hem overleven, eenmaal sterven zullen? — Voor het sterven is slechts één oogenblik noodig, en daar zijn nog zes uren van nu tot middernacht; nog meer dan zes volle uren van middernacht tot het aanlichten van den eersten dag des volgenden jaars! — Ons leven is in de hand van Hem, die om den mensch *te doen wederkeeren tot verbrijzeling*, slechts dat ééne woord te spreken heeft: *Keer weder, gij menschenkind!* (Ps. 91) Duizend boden, duizend krachten staan Hem ten dienste, om onze ziele van ons af te eischen in Zijnen naam. Duizend bekende, duizend onnaspeurlijke; duizend die men vermoeden, duizend die men nimmermeer vermoeden kan. Zij waarschuwen niet allen. Veler *ziel nadert* onbewust *ten verderve, veler leven* slapende *tot de dingen die dooden.* (Job 33) Hoe velen zijn weggerukt door een dood, door eene ziekte, door een ongeval, die *niet* waarschuwden. Hoe velen werden gewaarschuwd, maar merkten 't niet op, zagen 't niet in, 't zij dan dat de ziekte hunne hersens verwarde, en hun denkvermogen krenkte, hetzij dat zij hun hart sloten voor de gedachte des doods. Hoe velen, die den tijd hadden hun toestand in te zien en 't ook deden, hadden er nochtans geen blijkbare vrucht van tot zaligheid. De dwazen, de ongelukkigen! —

Deze laatste nacht des jaars kan de laatste onzes levens zijn; de laatste van ons aller leven. Wij zijn in de hand Gods. In een nacht dat niemand het vermoedde, niemand het vreesde, voer de Engel des Heeren uit en sloeg in het leger van Assyrië honderd vijf en tachtig duizend. En toen de overgeblevenen zich des morgens ten strijde uitrusteden, ziet die allen waren doode lichamen. (2 Kon. 19) Dat is geschied. Wie zegt ons, dat het niet meer geschieden kan, niet weer geschieden zal? Maar zoo dit onwaarschijnlijk is, het is *niet* onwaarschijnlijk dat in één nacht één mensch sterve; niet onwaarschijnlijk dat iemand van ons het nieuwe jaar niet zie, schoon hij het bijna zie. God kan het over den jongsten, gezondsten, sterksten van ons besloten hebben en ten uitvoer brengen, zoowel als over den afgeleefdsten, den kranksten, den zwaksten, die hier zelfs niet heeft kunnen opkomen. De sterkste is enkel ijdelheid. De uit zware krankheid herstelde kan hiertoe bewaard zijn. Het leven is altijd even sterfelijk. Dwaas, indien wij het niet bedenken, indien wij de gedachte verre van ons werpen. Indien wij met dit oog eerder een ander aanzien dan ons zelven. Wat is er in ons of aan ons, dat tegen den dood, dat tegen God is opgewassen? Wat hebben wij te zeggen, als God zegt: „Gij dwaas! in dezen nacht zal men uwe ziel van u afeischen." Dan verstomt al onze wijsheid, al onze lichtzinnigheid; dan is het uit met al de overleggingen van een hart, dat niet wilde stilstaan, en nu stilstaan moet. Geen gedachte, geen polsslag meer, geen enkele, God heeft gesproken. Als 't morgen dag wordt, maar niet voor onze oogen; als

de nieuwjaarsheilwensch waarop wij rekenden, en dien wij berekenden te brengen, voor anderen klinkt, maar van ons de doodsmaar omgaat, die zich aan geen feestdag kreunt, en beurtelings op alle feesten der menschenkinderen is gehoord — dan zal 't ons weinig baten of wij 't ons heden avond niet hebben kunnen verbeelden, niet hebben willen gelooven; weinig of wij de gedachte, als zij toegang zocht, plaats geweigerd, en den nevel, dien zij nochtans over onze ziele wierp, hebben ontveinsd of verstrooid; niet veel baten, of wij na het ernstig woord en het ernstig nadenken, na den ernstigen psalm en het ernstig gebed aan deze plaats, den ernst hebben uitgewisseld voor onze gewone stemming, misschien wel voor eene buitengewone in tegenovergestelden zin; of wij bij de lichtzinnigheid, waaraan zoo velen de laatste uren van dezen avond toewijden, of wel bij de laatste beroepsbezigheden van dit jaar, of wij bij kaartspel en goede sier, of bij de genoegens der huisselijke, maar daarom nog niet stichtelijke, gezelligheid, den heilzamen indruk hebben bestreden van dat woord: „Dezen nacht zal Ik uwe ziel van u afeischen." — Maar indien dit woord in onze ziele valt, naar zijnen aart, *levendig en krachtig;* indien wij er mede werkzaam zijn en het blijven dezen gantschen avond door, al is het ook, dat wij daarbij nog tot eenig ander werk geroepen worden; indien wij er mede werkzaam zijn als wijzen, niet als dwazen, als wakenden en niet als droomenden, als nuchteren en niet als bedwelmden; indien het ons uit den droom, uit de bedwelming des levens tot ons zelven brengt, tot God brengt; indien het ons bij dood, eeuwigheid en toekomend oordeel,

indien het ons bij onze zonden en bij onzen Zaligmaker met diepen ernst en innige behoefte bepaalt — het zal zijne vrucht hebben voor het leven, al wordt zijne vrucht voor het sterven eerst veel later geëischt. Als de nieuwe dag opkomt, het nieuwe jaar daar is met zijne nieuwe zorgen en nieuwe moeiten, het zal niemand schaden, indien hij in de overdenkingen, de gebeden, de worstelingen misschien, van den oudejaars-avond, bij de ontzettende gedachte des doods, tot een nieuw leven gekomen is, en tot eene nieuwe kracht, die niet slechts in het sterven, maar ook in het leven te pas komt; niemand schaden, indien hij met het sterven verzoend, nog weder tot het leven geroepen wordt. De gelukwensch voor het nieuwejaar is eerst dan een gelukwensch, als het oude voorbij gegaan en alles nieuw geworden is; want dat is waarlijk *al* wat wenschelijk is. Daar is geen ramp, dien wij in eenig volgend jaar onzes levens hebben te vreezen, wanneer wij over die grootste vreeze, de vreeze des doods en des daarnavolvolgenden oordeels, in ons zelven, ofschoon niet door ons zelven, hebben gezegepraald! Daarom is het beter dezen avond te vieren zoo als wij hem nog nooit, dan zoo als wij hem altijd gevierd hebben.

Mijne Vrienden! in welken toestand der ziel, in welke richting des levens overvalt u heden de laatste nacht des jaars, en met dien nacht dat duchtbaar woord: „Dezen nacht zal men uwe ziele van u afeischen?" — Wie zijt gij? Wat wilt gij? Wat hebt gij bereid of niet bereid? Wat zegt gij tot uwe ziele? Zijt gij misschien als de dwaas, tot wien dit woord komt in het Evangelie; hebt gij bereid, wat hij bereid

had, niets anders, niets meer? Spreekt gij tot u zelven als hij, wiens binnenste gedachte was, dat zijn huis zou zijn in eeuwigheid, zijne woning van geslachte tot geslachte? (Ps. 49) Hij was rijk, en zijn leven was in overvloed. Zijn groot land had wel gedragen. De menigte van zijn goed gaf hem zorg en onrust, zoo als de hebzuchtige ze gaarne heeft: hij moest overleggen en vragen: „Wat zal ik doen? want ik heb niets, waarin ik mijne vruchten zal verzamelen." Hij wist slechts van de moeite des verzamelens, niet van de vreugde des gevens. De vruchten van zijnen akker waren in zijn oog geene gaven Gods, waarop de arme naaste een Goddelijk recht had, maar *zijne* vruchten; die, ofschoon zijne schuren uitgewassen, nochtans geens anderen moesten worden, maar in grootere schuren de *zijne* blijven. „Dit zal ik doen: ik zal mijne schuren afbreken, grootere bouwen, en zal aldaar verzamelen al dit *mijn* gewas en deze *mijne* goederen. En ik zal tot *mijne* ziele zeggen: Ziele! gij hebt vele goederen, die opgelegd zijn voor vele jaren, neem rust, eet, drink, zijt vrolijk." Hij vergeet den Gever; hij vergeet te geven; hij vergeet, dat alle *hebben* een te leen hebben is; hij vergeet, dat de vele goederen nimmermeer der ziel *het goede* kunnen doen zien; hij vergeet, dat hij wel vruchten, maar geene jaren kan opleggen in de schuren; hij vergeet, dat de ledigheid geen rust, de lust geen genot is. „*Zijt* vrolijk" zal hij zeggen tot zijne ziele, en wel heeft hij noodig het haar te gebieden, want zij zal het door dit alles nog niet zijn. — Alzoo is de dwaas, die zich zelven schatten vergadert. Alzoo spreekt hij tot zijne ziele; maar God zegt tot hem: „Gij

dwaas! in dezen nacht zal men uwe ziel," kostelijker dan al dit uw gewas en al deze uwe goederen, „van u afeischen; en hetgeen gij bereid hebt, wiens zal het zijn?" — Wat is de verwachting des huichelaars, wanneer God zijne ziel zal uittrekken? (Job 27:8.)

Misschien, mijne Vrienden! zijt gij aan dezen rijken dwaas gelijk; misschien zijt gij even dwaas zonder even rijk te zijn; misschien is het genot, zijn de goederen die hem voorwerpen waren van bezit, u voorwerpen van bestendige begeerte, en als zoodanig ook u het hoogste goed en de gedurigste gedachte des levens, waarvan ook u de uitgang dezes jaars vervuld vindt. Hebt gij voor 't volgende jaar tot uw smart geen nieuwe schuren te bouwen, gij hebt nieuwe plannen te beramen, te bepeinzen, te bereiden; en deze laten u niet los, niet vrij voor ernstiger, voor noodiger, voor de ééne noodige gedachte en bereiding. — Gij dwaas! dezen nacht zal men wellicht uwe ziel van u afeischen, en hetgeen gij bereid hebt, wiens zal het zijn? Het bedachte en verwachte komt niet, maar het onverwachte. Het is de dood. En bij dezen onverwachten dood, welke is uwe verwachting in de eeuwigheid? Helaas! welke kan zij wezen?

Neen! men behoeft niet rijk te zijn, om den rijken dwaas te gelijken. Men kan zeer arm zijn en nog dwazer, nog lichtzinniger dan hij. Daar zijn armen, wier schuur ledig is, wier land niet gedragen heeft, wier leven eene gestadige worsteling is met gebrek en honger, en die nochtans op een dag, op een avond als deze, tot hunne ziele zeggen: „Neem rust, eet, drink,

zijt vrolijk. Laat de hand der milddadigheid, laat de armenkas zorgen. Op den oudejaars-avond moet er wat wezen: spel, gezang, drukte, een buitengewone dronk geborgd voor de buitengewone voordeelen en gaven van den nieuwjaars-dag" — van welken zij niet weten, of hij aan zal lichten over hun hoofd. — Maar indien ook van deze dwaasheid in de hut des armen niets vernomen wordt; indien er integendeel bij den kouden haard, aan den ledigen disch, niets wordt gevonden dan gejammer, verdriet, moedeloosheid; eene treurige overdenking van het treurige jaar dat voorbij is, met zijne werkelooze weken, met zijne mislukte oogsten, met zijne uitputtende en kostbare koortsen; een treurig vooruitzien in het jaar, dat komt en geen werk of hoop op werk medebrengt, maar een strakken helderen hemel over een bevroren grond; een verdrietig spelen der gedachten over hetgeen is, en wezen *kon*, en naar de voorstelling van den peinzer wezen *moest;* ja, al is er zelfs eene zekere wijsheid om zich te schikken, zich te troosten, zich te redden — zoo er niet is die wijsheid om aan dood en eeuwigheid te denken, en de goederen die God bereid heeft in zijne schuren voor degenen die, te midden van overvloed of te midden van ellende, hunne oogen opheffen tot een beter goed dan zij hebben of ontberen, tot de schatten die roest noch motte aantast, die door geen dieven geroofd worden, en waarvan men weet wiens ze zijn *zullen*, indien men weet wiens ze *zijn* — dan deelt men ook aldaar in de dwaasheid van den rijken dwaas, en mist de ware wijsheid, die de ware rijkdom is; de ware wijsheid, die alleen ruste geeft bij veelheid en bij weinigheid der goederen; die

alleen het recht heeft om tot de ziele te zeggen, die haar als 't hoogste goed bezit: Eet, drink, zijt vrolijk! Ja die ook zeggen kan: Zijt vrolijk! tot hem, die vast en ontbeert; de *ware* wijsheid, die rijkdom is in God; die uit den mond des rijken spreekt: *Gij hebt vreugde in mijn hart gegeven, meer dan ter tijd toen koorn en most vermenigvuldigd werden* (Ps. 4); en uit den mond des armen getuigt: *Alhoewel de vijgeboom niet bloeien zal, en geen vrucht aan den wijnstok zijn zal, dat het werk des olijfbooms liegen zal, en de velden geene spijze voortbrengen, dat men de kudde uit de kooi afscheuren zal, en dat er geen rund in de stallingen wezen zal; zoo zal ik nochtans in den Heere van vreugde opspringen; ik zal mij verheugen in den God mijns heils.* (Habakuk 3)

De ware wijsheid is rijkdom in God. — Mijne Vrienden! het is heden een dag, waarop men meer dan op vele andere dagen aan zijn rijkdom denkt of aan zijne armoede, aan hetgeen men heeft en aan hetgeen men niet heeft. De dag, waarop men zijn kas opmaakt en zijn rekening sluit, indien men een kas heeft en een rekening behoeft. De dag, waarop men overzicht neemt van hetgeen men te goed heeft van anderen, indien men iets te goed heeft; de dag, waarop men tot de overweging gebracht wordt van hetgeen men schuldig is, en waarvan op morgen de invordering kan beginnen. De avond, waarop menigeen nederzit in blijdschap en niet zonder een dankbaar gevoel des harten, te midden van zijn gespaard gezin en de goede dingen der aarde; de avond, waarop menigeen treurt over wat hij in dit jaar heeft verloren; aan geld en goed niet slechts, maar

wel aan wat dierbarer is dan geld en goed, in den kring van wat hem liefst en eigenst was. — De een mag spreken in de stemming, waarin JACOB sprak, als hij zeide: „Ik ben geringer dan al deze weldadigheid en al deze trouw, die gij aan uwen knecht gedaan hebt, want ik ben met mijne staf over deze Jordaan gegaan, en nu ben ik tot twee heiren geworden." De andere verzucht in de stemming van NAOMI: „Noemt mij niet NAOMI: noemt mij MARA, want de Almachtige heeft mij groote bitterheid aangedaan; vol toog ik weg, maar ledig heeft mij de Heer doen wederkeeren." — God heeft in dit jaar ook onder ons vaders van het hoofd der kinderen weggenomen; echtgenooten van elkander gescheurd; eene bloeiende dochter van het hart eener grijze moeder afgerukt; de zuster van den broeder, den broeder van de zuster gescheiden; jonge kinderen opgeëischt voor het oude graf, en ook in dezen menig onzer in zijn rijkdom verarmd, terwijl hij anderen rijk maakte of den rijkdom vermeerderde. Ook in dit aandoenlijk opzicht overdenken wij met een bloedend, of met een juichend hart, aan den avond dezes jaars onze winst en ons verlies. Zij het in beiden met verheerlijking van Gods wegen, ze mogen duisterheid zijn of licht! Maar laat ons dan ook bij deze onze winst en dit ons verlies, bij dezen onzen rijkdom en bij deze onze armoede, ons zelven vragen, of wij, tot blijdschap boven alle blijdschap, tot vertroosting bij alle smarten, den rijkdom kennen in God, weten wat het zegt rijk te zijn in Hem.

Rijk te zijn *in* Hem, het is nog iets anders dan rijk te zijn in zijne gaven, dan rijk te zijn *door* Hem. Rijk

te zijn *in Hem*, het is nog wat anders dan rijk te zijn door de zegeningen van veld en akker; door het bescheiden deel, waarbij hij geene smarten voegt; door het dagelijksch brood geschonken op het dagelijksch gebed; door eene deugdelijke huisvrouw, wier waarde is boven de robijnen; door rijkdom van kinderen, die een erfdeel des Heeren zijn; het is rijk te zijn door het bezit van den Gever zelven, zoo dat hij *onze* God, *ons* deel, *ons* eigendom is, en wij de zijnen; zoodat, waar vleesch en hart bezwijkt, waar alles en allen ontzinken, de ziel nog roemt in een blijvenden schat, in een eeuwig heil, waarvan zij zich bewust en wel verzekerd is in Hem. Rijk te zijn in God, het is rijk te zijn in Zijne genade, in Zijne liefde, in Zijne gemeenschap, en door deze in de gansche volheid der eeuwige en heilrijke zegeningen, waarvan Hij is de Bron, het Middenpunt, de eeuwige Gever en de eeuwige Behouder! Hoe wordt men aldus rijk in God?

Is hij rijk in God geworden, die zich rijk gevoelt tegen over God? Die daar zegt: „Ik dank U, o God! dat ik niet ben gelijk de andere menschen, roovers, onrechtvaardigen, overspelers, rijke gierigaarts; noch ook gelijk deze arme zondaars, die zich zoo laaghartig aanstellen, en alle eigenwaarde verloochenen, als of er niets goeds in den mensch ware;" hij, die daar in zijne oogen rijk is in allerlei verdiensten, allerlei deugden, allerlei kennis, allerlei liefelijkheid en allerlei lof. Die zich beroemt op de achting zijner medemenschen, op de achting van en voor zichzelven; en die op de afgeloopen jaren zijns levens terug ziende, niets ziet dan toenemen in gerechtigheid en heiligheid; of immers

bij de erkentenis dat ook hij zonde gedaan heeft en een zondaar is, nochtans zich deswegen niet verontrust, achtende dat zijne zonde zwakheid, en zijne deugd kracht was? — Dat zij verre! De zoodanige zegt wel, dat hij rijk en verrijkt is geworden en geens dings gebrek heeft, maar hij is arm en jammerlijk en blind en naakt; het is hem geraden, dat hij van den Heere JEZUS koopt goud, beproefd, komende uit het vuur, opdat hij rijk mag worden, en witte kleederen, opdat hij moge bekleed worden en de schande zijner naaktheid niet moge geopenbaard worden; het is hem geraden, dat hij zijne oogen zalve met den oogbalsem des Euangeliums, opdat hij moge zien. — Neen! slechts hij is rijk in God, die arm is in zich zelven, die zich als een arme, aan alles gebrek hebbende, stelt voor Hem. Die getuigt: Heilige God! ik heb U niets aan te bieden, niets aan te wijzen, dat goed of geldig is voor U, waardoor ik éénen straal van uwe gunst zou verdiend hebben of kunnen verdienen. Ik heb niets dan mijne zonden. Maar bij U is vergeving, opdat Gij gevreesd wordt; bij U in CHRISTUS JEZUS, dien Gij hebt overgegeven voor zondaren, en Wiens bloed van alle zonden reinigt. Die arm geworden is, opdat zondaren zouden rijk worden, rijk in U. Geef mij deel aan Hem, deel aan Zijn offer, deel aan Zijn loon, deel aan Uwe eeuwige liefde, deel aan Uzelven! naar Uw woord; het woord dat niet liegt, en dat ik geloof, waar ik op betrouw, waar ik op reken; waarvoor ik alle overleggingen mijns harten, de hoogmoedige en de kleinmoedige, gevangen geef! Velen zeggen, wie zal ons het goede doen zien? Verhef gij in CHRISTUS over mij het licht uwes aanschijns,

opdat ik het goede bezitte in den Goede, nu en in alle eeuwigheid, amen!

M. V.! Indien wij dezen avond kunnen nederzitten, indien wij ons dezen nacht kunnen ter ruste leggen op ons leger met de bewustheid, dat daar niemand ter wereld is, dien wij iets schuldig gebleven zijn van hetgeen wij hem schuldig waren; dat wij dit jaar gewandeld hebben in het midden van de paden des rechts, bezorgende hetgeen eerlijk is voor alle menschen; dat wij gearbeid hebben, ja gezorgd als trouwe huisvaders om met ons gezin in stilheid ons eigen brood te eten, gezwoegd en gewaakt als teedere moeders voor de panden ons aanbevolen; het is een zegen voor ons hart, die God ons geve in dankbaarheid te genieten, Hem de eere gevende. Indien wij daarenboven niet gehandeld hebben als de rijke mensch in het Evangelie, die slechts wist van grootere schuren te bouwen voor zijn graan en zijne vruchten, maar ook hebben geweten van ledige handen daarmede te vullen, ons ontfermende en leenende, uitstrooiende en den nooddruftigen gevende; indien wij het eenigszins deden als niet van onze maar van Gods goederen, in ootmoed en tot heerlijkheid Zijns naams, dan zal zijn zegen over onzen weg en ook zijn zegen over ons hart niet ontbreken. Maar indien wij zouden meenen, dat wij door dezen wandel en deze onze werken ons zelven een gerusten dood en een gerust ontwaken in de eeuwigheid bereid hadden, droevig, ja eeuwig droevig zouden wij ons bedriegen! Indien wij het jaar met dit zelfbedrog zijn ingegaan, laat ons het afleggen eer wij het uitgaan. Nog dezen

nacht kan het zijn, dat wij voor Gods gericht verschijnen moeten. En weinig zal het ons baten of wij een goeden naam nalaten op aarde; of men vele tranen stort bij ons graf, als bij het graf van een milddadige, van een goede — indien onze naam daarboven die van een kind des toorns gebleven is; indien de engelen niet gejuicht hebben over ons als over den zondaar, die zich bekeert.

Wat zal God zeggen tot den mensche, den dwazen mensche, die met zijn rijkdom van deugd en goede werken tot Hem komt; wat zal die mensche, die dwaas, andwoorden, wanneer God hem vraagt: „Gij hebt vele goede werken verzameld en groote schuren gebouwd; waarom niet nog grootere? De eisch der Wet hield nog meer in. De maat der zegeningen, waarmede ik u gezegend heb, is buiten alle verhouding tot uwe dankbaarheid. Gij hebt groote schuren met de vruchten van uwen akker gevuld, maar waarom zijn het geen betere vruchten? de koornworm doorknaagt uwe tarwe; uwe spelte is niet gaaf. Gij hebt groote schuren met vele goederen opgelegd, maar hebt gij ze voor Mij vergaderd of voor u zelven? en indien voor u zelven, waarom schrijft gij ze Mij aan, alsof gij gezaaid en gemaaid en verzameld hadt om Mijnentwil? Gij hebt vele goederen, die opgelegd zijn voor vele jaren, maar waar staat in dat boek, waarnaar gij behoordet te leven, en waarnaar gij zult worden geoordeeld, geschreven: dat de zaligheden des hemels voor goede werken, dat het Mijne voor het uwe, dat hetgeen Ik bereid heb voor hetgeen gij bereid hebt te koop is?" — Op alle deze vragen niet dan schaamte en verstomming. En indien

daarop de eeuwige Rechter bij het licht der eeuwigheid, de oogen van zulk een mensche opent, om niet slechts te zien op de schatten van goede werken, die hij zichzelven meent vergaderd te hebben, maar ook op de groote schuren en gebouwen van zijne zonden vervuld, waarvoor hij zijne oogen sloot, waarin hij zich toorn vergaderd heeft als een schat tegen den dag des toorns — ach! dan vangt de wroeging, de weening en de knarsinge der tanden, dan de hel met al hare verschrikkelijkheid, met al hare eeuwigheid aan in zijn hart, en zijn oog *zoekt* de buitenste duisternisse, opdat hij zich verberge voor den oogstraal van God!

M. H.! laat het niet eerst in de eeuwigheid zijn, dat onze goede werken ons ontvallen en onze zonden ons overstelpen! De overgang is verschrikkelijk van een kortstondig zelfbehagen tot eene eeuwige zelfverfoeiing. Laat ons hier ons zelven verfoeien, opdat wij reeds hier Gode behagen mogen. In dezen nacht kan men onze ziel van ons afeischen; en hetgeen *wij* meenen bereid te hebben, wat zal het ons baten? Alleen wat de Heere JEZUS ons bereid heeft aan het kruis op Golgotha, baat; het is een goed werk, hetwelk al onze kwade werken, al onze zonden voor Gods aangezicht bedekt, indien wij onze kwade werken en onze zonden vol schaamte en berouw voor Gods aangezicht belijden, geen ander goed werk kennen dan het werk van CHRISTUS, en daaraan deel begeeren in ootmoed, nemen in geloof. Dan zullen wij rijk zijn in God, als wij rijk zijn door CHRISTUS en dien gekruist. Al de hemelsche en eeuwige dingen, alle waarachtige aardsche rust, spijs, drank en vrolijkheid voor de ziel zijn in Hem

bereid. In Hem zijn zaligheden, wier begrip of vermoeden in het hart geens rijken dwazen immermeer zijn opgeklommen.

Mijne Hoorders! Geliefde Hoorders! Hoorders aan wie mij zes jaren van leven en prediken verbinden! hoort deze woorden, de laatsten in dit jaar. Drie honderd vijf en zestig dagen heeft het gehad; geen dag was zonder zegeningen Gods, geen dag zonder zonde, die wij gedaan, gesproken en gedacht hebben; wat zeg ik: geen dag, geen uur, geen enkel van de veel meer dan acht duizend, die in dat enkele jaar onzes levens zijn voorbij gegaan, onherroepelijk! — Die zonden zijn niet uit te wisschen dan in het bloed van JEZUS CHRISTUS. Gelooft gij dat? betoont gij, dat gij dat gelooft? door een wandel van dankbare liefde voor CHRISTUS, van Godzaligheid, heiligmaking en blijdschap, waarin God verheerlijkt wordt? Zijt gij tot CHRISTUS gegaan, door Hem tot God gekomen, door Hem rijk in God, en door dien God, die u rijk gemaakt heeft, levende? of nog niet? Weest oprecht, spreekt in uw harte de waarheid en liegt niet — dezen nacht kan men uwe ziele van u afeischen! — Aan roepstemmen heeft het u niet ontbroken. Gods gerichten waren op aarde. „*Zijn oordeel groende als een vergiftig kruid op de voren der velden.*" (Hosea 10:4) Velen vielen er aan uwe rechter en aan uwe linker hand. Een algemeene ziekte tastte bijna elk onzer aan. Gij werdt gespaard, gij zijt hersteld. Is het geen roepstem? Was iedere zegening van Gods hand, gelijk iedere beproeving, geen roepstem? Honderd veertien malen trad de dienaar des Woords voor u op, getuigende en predikende van de

armoede des zondaars en den rijkdom in God door JEZUS CHRISTUS, Zijnen Zoon. Heeft hij u niet gebeden, alsof God door hem bad: Laat u met God verzoenen, laat u rijk maken in Hem! Nog werdt gij bewaard om de laatste roepstem op dezen avond te hooren. — Mijne hoorders! zoo gij niet rijk zijt, niet rijk wilt worden in God; zoo de dood u heden, morgen of eenigen anderen nacht moet overvallen als dwazen, als armen en als rampzaligen — zal het aan God haperen? Zoo het een beschuldiging is, niet rijk te zijn in Hem, bewijst het u niet, dat er mogelijkheid voor u is, rijk in Hem te worden; dat de aanbieding van dezen rijkdom van Hem uitgaat ook tot u? — Ach! dat wij deze aanbieding allen reeds hadden aangenomen, of nog aannamen heden, daar wij Gods stemme hooren: dan zou er rust, dan zou er bereidheid, dan zou er blijdschap zijn bij de gedachte: deze laatste nacht des jaars kan de laatste mijns levens zijn! Dan leiden wij ons neder en sliepen, wetende dat wij ontwakende, het zij voor het nieuwejaar in deze bedeeling, waar men den tijd bij jaren afmeet, het zij voor die andere, waar duizend jaren zijn als één dag, met blijdschap zouden uitroepen: Gij zijt nog bij mij! AMEN.

DE GROOTTE VAN ONZE DANKSTOF.

Jesaja XII: 4, 5.

Ps. LXVI: 4, 6.

Looft, looft den Heer der legerscharen,
O volken! heft een' lofzang aan:
Hij wil ons in het leven sparen,
Ons hoeden op de steilste paân,
Voor wanklen onzen voet bevrijden.
Gij hebt ons voor een' tijd bedroefd,
En ons gelouterd door het lijden,
Gelijk het zilver wordt beproefd.

Door 's Hoogsten arm 't geweld onttogen,
Zal ik, genoopt tot dankbaarheid,
Verschijnen voor Zijn' heilige oogen,
Met offers, aan Hem toegezeid.
Ik zal, nu ik mag ademhalen
Na zoo veel bangen tegenspoed,
Al mijn' geloften U betalen,
U, die in nood, mij hebt behoed.

De dag is gekomen, waarvan onze Koning gewenscht heeft, dat hij door het Nederlandsche Volk als een Dankdag voor den gezegenden Oogst van dit jaar zou

worden gevierd. Hij is van zijne reize teruggekeerd en komt zelf dien in ons midden vieren. Mocht het voor Vorst en Volk een rechte Dankdag, een dag van oprechte dankzegging en dankbaarheid zijn; een dag waarop mond en hart en al wat in ons is den Heere prijst; een dag waarop de genadige God met welgevallen, de zegenende God met zegening nederziet! Aan godgevallige dankbaarheid is nieuwe zegen verbonden. Aan woorden van opwekking, aan het bestuur dat wij behoeven zal het ons in Gods Woord niet ontbreken. De tekst onzer tegenwoordige samenkomst, de tekst voor dezen dag, de tekst onzer harten zij het woord van het verlost Israël bij

Jesaja XII: 4, 5.

„Dankt den Heere: roept Zijnen naam aan, maakt Zijne daden bekend onder de volken; vermeldt dat Zijn naam verhoogd is. Psalmzingt den Heere, want Hij heeft heerlijke dingen gedaan; zulks zij bekend op den ganschen aardbodem."

Ja wij willen danken, wij willen psalmzingen. Is iemand goedsmoeds, dat hij psalmzinge! De lof is betamelijk. En opdat wij te vuriger danken, te meer psalmzingen uit het hart, willen wij te zamen overdenken, wat *de heerlijke dingen, die de Heer gedaan heeft*, aandoenlijks en gezegends voor ons hebben en nog kunnen hebben. Wij willen Zijne weldaad beschouwen 1e in hare gansche *uitgestrektheid;* wij willen Zijne weldaad beschouwen 2e als een nadrukkelijk bewijs van *gebedsverhooring;* wij willen haar beschouwen 3e als eene *onverdiende*, als eene *verbeurde;* wij willen

haar ook beschouwen 4e als eene liefderijke *roepstem* van den genadigen God aan ons volk en aan onze eigene ziele.

Maar voor wij zelf iets zouden meenen te doen, laat ons Hem vragen, dat Hij iets, dat Hij veel, dat Hij alles doe in ons! — GEBED.

I.

Dankt den Heere, roept Zijnen naam aan; maakt Zijne daden bekend onder de volken; vermeldt dat Zijn naam verhoogd is. Psalmzingt den Heere, want Hij heeft heerlijke dingen gedaan; zulks zij bekend op den ganschen aardbodem.

Om de weldaad, die ons moet doen danken en loven, eenigszins in hare *uitgestrektheid* te overzien, moeten wij ze vergelijken met de rampen, welke God nu twee jaren achtereen over ons gebracht heeft, en met den toestand, die ons verbeidde, indien de Heer zich ditmaal niet over ons ontfermd en ons vertroost had.

Gij zijt het toch nog niet vergeten, M. H.! welk een' indruk het op u maakte, toen gij in het jaar 1845 voor het eerst vernaamt, dat er eene ziekte in de aardappelen ontstaan was, die nader en nader kwam, tot dat gij het verwoestend verderf alom, in de akkers rondom u, in uwen eigen' akker met oogen zien kondt, en weldra de ontzettende diepte van deze ramp peilen, of zelf ondervinden moest. Niet vergeten wat uw hart gevoelde, toen gij het jaar daaraanvolgende, tot in het laatst van de maand Augustus toe, u vleien mocht met een' goeden, een' overvloedigen Oogst, en ziet! op eens,

als met een tooverslag, (maar het was geen tooverslag! het was de slaande hand van God, die ons nog meer wilde verootmoedigen!) op eens, daar verbleekte het groen, daar verflenste het blad, daar hing het weldra slap en half verteerd langs den glazigen stengel, daar steeg de reuke des verderfs op, en andermaal was het voedsel van duizenden verloren! En niet alleen *dit* voedsel, maar ook alle andere levensmiddelen leverden slechts een' schralen of naauwelijks een' oogst op; en niet alleen in *dit* land, maar in zoo vele andere landen van Europa, waaruit ons de voorraad pleeg toe te vloeien, zoodat men moedeloos zeggen moest: „God roept eenen honger in het land, Hij verbreekt allen staf des broods."

Gij zijt ze toch niet vergeten, die twee dure winters, die wij ja zijn doorgeworsteld, maar men moet van vele huisgezinnen niet vragen hoe? Geringe of geenerlei voorraad bij werkeloosheid. Stijgende prijs van alle levensmiddelen. Geen aardappelen. Het brood duur, duurder, allerduurst. In de groote steden oogenblikken van wezenlijke verlegenheid. Uit gansche streken des lands kreten van de nijpendste armoede, van hongersnood, van hongerdood! Bij de armen volslagen moedeloosheid; duizenden, die het nooit gedaan hadden, genoodzaakt om te bedelen, om te vragen, om althans hun nood te kennen te geven. Uitdenken van nieuwe, eten van ongehoorde, vermindering van de noodigste spijzen bij degenen, die dagelijks in het zweet huns aangezichts arbeidden. Bezuiniging op alles bij den naarstigen burger, en nochtans achteruitgang, verarming. Al wat inkwam noodig voor den mond. Geen

gedachte aan het bijkoopen van een stuk kleeren, veeleer de noodzakelijkste kleedingstukken verkocht of verpand. Ziekten uit ontbering ontstaan, en ongeneeslijk bij gemis van versterkend voedsel. De eerste dezer twee winters is zacht geweest en kort van duur; maar de laatste was fel en langdurig. Wat daarin geleden is, weten sommigen uwer al te wel; wat daarin gedaan moest worden om eenigszins den nood van zoo velen te verzachten, weten anderen onder u; wat die winter ons beloofde, indien onder dergelijke omstandigheden een derde winter moest te gemoet gegaan worden, kon slechts de uiterste lichtzinnigheid zich ontveinzen. En wat spreek ik van winters? hoe lang heeft nadat men reeds niet meer van winter spreken konde, de ellende nog aangehouden. Welke ontzettende jammerklachten zijn tot ver in de maand Mei, uit het Zuidelijke gedeelte des Lands nog tot ons gekomen! Hoe ontzettend lang is de prijs van het brood onmatig geweest! Hoe velen ook in deze streken hebben tot omstreeks de helft van dit jaar toe nog altijd den dag gewacht, waarop zij zeggen konden, dat zij ten volle verzadigd van den disch opstonden — om aan, dikwijls zwaren, arbeid te gaan. Er kwam geen verademing, voor dat de eerste vroege aardappelen behouden en gerooid waren. Maar zoo dit slechts eene verademing ware geweest; zoo weder gebeurd was wat in het vorige jaar plaats had; zoo op eens de hoop en de verwachting ware teleurgesteld; zoo wederom bederf in de aardappelen, roest in de rogge, gedeeltelijke mislukking van alle oogsten gezien ware; zoo wij van de eene duurte in de andere gekomen waren, het geheele Vaderland zou in den toestand ge-

raakt zijn, waarin wij nu enkele streken gezien hebben, en waarin de vereenigde krachten der gansche natie, met Gods hulp, heeft kunnen voorzien; — maar dan zou men overal genoeg, meer dan genoeg, ja meer dan te veel te doen gehad hebben, met eigen en van nabij omringende ellende; de hand der weldadigheid zou hebben te kort geschoten; het door gebrek en ziekten uitgeputte volk zou door honger niet slechts, maar door pestilentie bij honderden gevallen zijn; zou tot wanhoop en daden van wanhoop zijn overgeslagen; ook nu zijn daden van geweld door ontevredenen gepleegd, wat zou er dan niet te wachten zijn geweest? Wat is in Ierland, wat is elders gezien? De Heer heeft het afgewend. De aardappelen, in dubbele hoeveelheid gepoot, zijn grootendeels behouden gebleven, hebben in vele streken dubbel gedragen; de ziekte heeft zich vertoond, maar weinig meer dan vertoond, en meestal niet dan nadat de vrucht niets meer van haar te duchten had; het ooft is overvloedig; de oogst van tarwe en rogge in geheel Europa uitnemend; dit jaar niet slechts vruchtbaar, maar in menig opzicht onder de vruchtbare jaren buitengewoon. „Een milde overvloed van bijna alle granen, voedingsmiddelen en vruchten," — zegt de dankdagsbrief, verblijdt den Landman in vele gewesten, terwijl in min begunstigde oorden, men althans reden heeft van dankbaarheid voor de opbrengst der meeste gewassen." Gij hebt wederom uwe kinderen eens rondom den vollen schotel kunnen vergaderen, arbeidzame huisvader! en tot hen zeggen: „tast toe en eet; het wordt heden niet meer afgeteld, wat uwen honger stillen moet;" gij hebt wederom uwen eenvoudigen

voorraad in uwen kelder, onder uwe bedstede, geborgen; en zoo die niet van allen even overvloedig is, aan het brood is aankomen. Gij zult niet weder de droefheid hebben, weldadige Christen! wiens hart innerlijk bewogen is over de schare, ziende dat zij geen spijze heeft, eene groote somme gelds, op uwe hand te wegen en ook voor hun nood over te hebben, maar te moeten zeggen: *het is niet genoeg, opdat ieder van hen een weinig hebbe.* Met arbeid te geven aan den arbeidzamen, (o doet het toch, gij die dit kunt!) zult gij wederom een huisgezin knnnen voeden, wat gij *niet* kondt dezen winter. In stilheid arbeidende zal een iegelijk zijn eigen brood kunnen eten, naar het voorschrift der Heilige Schrift. — *Dankt den Heere, psalmzingt den Heere. Want Hij heeft heerlijke dingen gedaan.* Psalmzingt den Heere! Maar looft Hem ook met daden. En gedenkt aan de armen en aan de instandhouding van het huis en den dienst van God. Buitengewone gaven worden bij het denken aan Gods uitnemende zegeningen, van u, van u allen, van een iegelijk naar dat God hem gegeven heeft, verwacht. Wat zoudt gij niet hebben willen opofferen om eene ramp af te koopen, als in het vorige jaar op ons allen gedrukt heeft? Geen afkoopen was mogelijk. Maar wat niet te koop was, dat heeft God genadig geschonken om niet. Wat verwacht Hij nu van uwe dankbaarheid? Wat heeft Hij geen recht te verwachten? En gij hebt reeds gezongen:

Ik zal nu ik mag ademhalen,
Na zoo veel bangen tegenspoed,
Al mijn geloften u betalen!

Ps. CXXXVI: 1, 4, 25, 26.

Looft den Heer, want Hij is goed;
Looft Hem met een blij gemoed;
Want Zijn gunst, alom verspreid,
Zal bestaan in eeuwigheid.

Looft Gods macht, die onbeperkt,
Gadelooze wond'ren werkt;
Want Zijn gunst, alom verspreid,
Zal bestaan in eeuwigheid.

Looft Hem, looft Hem al wat leeft,
Die al 't vleesch Zijn voedsel geeft;
Want Zijn gunst, alom verspreid,
Zal bestaan in eeuwigheid.

Geeft den God des Hemels eer,
Lof zij aller scheps'len Heer;
Want Zijn gunst, alom verspreid,
Zal bestaan in eeuwigheid.

II.

Ik weet, dat de Heere groot is, en dat onze Heer boven alle goden is. Al wat den Heere behaagt, doet Hij, in de hemelen en op de aarde; in de zeeën en alle afgronden. Hij doet dampen opklimmen van het einde der aarde; Hij maakt de bliksemen met den regen; Hij brengt den wind uit zijne schatkameren voort. (Ps. 135) Hij stelt de rivieren tot eene woestijn, en watertochten tot een dorstig land; het vruchtbaar land tot zouten grond om de boosheid dergenen, die daarin wonen. Hij stelt de woestijn tot

eenen waterpoel en het dorre land tot watertochten, en Hij doet de hongerigen aldaar wonen en zij stichten eene stad ter woninge. (Ps. 107) Is er een kwaad in de stad, dat de Heere niet doet? (Amos 3) Zijn er onder de ijdelheden der heidenen, die doen regenen? of kan de hemel droppelen geven? zijt Gij die niet, o Heere onze God? daarom zullen wij op U wachten, want Gij doet alle die dingen! (Jer. 14)

Hoe machteloos staan wij tegenover de Almacht Gods; hoe onwetend en onzeker tegenover Zijne vrijmacht! Wij kunnen geen enkele kiem doen ontspruiten; wij kunnen geen enkel blad bewaren. Wij kunnen niet berekenen, wat de Heer of in Zijne langmoedigheid, of in Zijne gerechtigheid doen zal. Daar stonden wij ook dit jaar bij onze aardappelvelden. Heerlijk groenden zij, onder gezegende afwisseling van zonneschijn en regen. Maar wie kon van dag tot dag zeggen, dat zij gezond zouden blijven, dat zij gedolven zouden worden, dat zij niet even als het vorige jaar plotseling in hunnen groei zouden worden gestuit? — *Wie* wist een middel om het verderf te *stuiten*, zoo het kwam? *wie* had er een gekend om het te voorkomen? *wie* wist van waar het kwam, dan alleen dat het van God kwam? *wie* durfde met zekerheid zeggen: de aarde geeft haar gewas; God onze God zal ons zegenen. *Wie* de beschikking maken: niet ten derden maal zal God ons onze oogsten ontnemen. Bleef de hemel niet *drie* jaren en zes maanden gesloten in de dagen van den Profeet Elia, zoodat er groote hongersnood was over het geheele land; was het een andere God geweest dan die, met welken wij te doen hebben, die eene schaarste van

zeven volle jaren over Egypteland gebracht had? — Wij moesten het overgeven, geheel en al! Bij ons was geen macht, geen wijsheid, geen wetenschap, geen berekening, geen profetie. Het was en bleef in de hand Gods tot den laatsten dag toe. Er bleef niets over dan te bidden! En zoo wij baden, wij baden bijna om een wonder — om een wonder van liefde niet alleen over een zondig volk — daarvan spreken wij straks nog nader — maar om een wonder van *macht.* „Het zou zonderling zijn, sprak men, zoo die algemeene aardappelziekte op eens zóó algemeen gestuit werd, dat men zeggen kon: het gewas is goed, is tamelijk geweest. In gewesten waar reeds voor jaren de aardappelziekte verschenen was, had men ze sedert nooit weer kunnen telen! het zou een wonder wezen!" — welnu dat wonder moest zijn; dat wonder is er. God heeft het gegeven op het *gebed.* —

Ik moet zeggen, dat ik eene blijde hoop heb opgevat voor deze zaak van het oogenblik af aan, dat in den lande een algemeene Bededag werd uitgeschreven en gehouden. *Hij hoort het gebed, tot Hem zal alle vleesch komen.* Ik moet zeggen, dat deze blijde hoop gedurig versterkt is, toen ik de godvruchtigen in den lande ernstig in dit gebed zag volharden, en als te allen tijde van dit gebed vervuld zijn. *Een krachtig gebed des rechtvaardigen vermag veel. Elia was een mensch van gelijke bewegingen als wij; hij bad en de hemel gaf regen en de aarde bracht hare vrucht voort.* Er is veel gebeden in dit land. Deze nood heeft velen bidden geleerd. Ik vertrouwde niet op dat bidden; niet op de

veelheid, niet op eenige vermeende verdienstelijkheid der gebeden; maar op de getrouwheid der beloften van Hem, die als een hoorder des gebeds wil erkend en gekend worden, en die den biddenden Geest over de Zijnen uitstoot. Hij heeft dat vertrouwen niet beschaamd gemaakt. Hij heeft verhoord; verhoord de voorbidding der getrouwen in den lande, die een zondig, die een lichtzinnig volk op het hart droegen; verhoord de smeekingen van den arme, van de weduwe, van den wees; verhoord het algemeen gebed eener door den Koning opgeroepen natie; gehoord de stille verzuchtingen van den eenvoudigen, die over zijnen akker gaande de vrucht daarvan opdroeg aan God almachtig, barmhartig en genadig; gehoord het gebed van menigeen, die nu eerst geleerd had wat bidden, wat bidden om dagelijksch brood was; die lang op eigen kracht, eigen arbeid, eigen overleg, eigen zorgvuldigheid gerekend had, maar nu *afhankelijkheid* heeft geleerd. —

Zingt den Heere bij beurte met dankzegging, psalmzingt onzen God op de harpe; Die de hemelen met wolken bedekt, Die voor de aarde regen bereidt, Die het gras op de bergen doet uitspruiten, Die het vee zijn voeder geeft, den jongen raven als zij roepen. Hij heeft geen lust aan de sterkte des paards; Hij heeft geen welgevallen aan de beenen des mans. De Heere heeft een welgevallen aan degenen, die Hem vreezen; die op Zijne goedertierenheid hopen. (Ps. 147) Dankt den Heere, roept Zijnen naam aan! Hoe dierbaar is ons Zijne weldaad, als wij ze mogen beschouwen als gegeven op ons gebed, als verhooring van gebeden, van volharding in 't bidden! Hoe bemoedigend om in allen nood

des lands, en des huizes, en der ziele, de toevlucht altijd weder te nemen tot het gebed, en op den Hoorder des gebeds te rekenen! Hoe vertroostend bij de rampen, die ook nu nog zijn: algemeenheid van ziekten en koortsen; slechte vooruitzichten in menig opzicht; overbevolking bij werkeloosheid en stilstand in menigen tak van bestaan! Hoe balsemend voor de wonden, voor de lidteekenen der slagen van de twee vorige jaren! Daar zijn er wel, die in den zegen van den goeden oogst van dit jaar minder deelen dan anderen; daar zijn er wel, die te veel zijn achteruit geraakt dan dat zij door een enkel jaar van meerdere verademing weder zouden kunnen worden, die zij te voren waren; daar zijn er, die met rampen en smarten en toestanden te worstelen hebben, waarin de zegen, dien wij gedenken, weinig of geen verandering brengt; en die tot verbetering van hun lot, tot herstelling van hunne schade, tot wegneming van hunne smart niets vermogen — dan te bidden, wat alles vermag! Hun roepen onze akkers, onze schuren, hun deze dankdag toe, *dat men altijd bidden moet en niet vertragen;* — hun: *de Heere is nabij allen die Hem aanroepen, allen die Hem aanroepen in der waarheid. Hij doet het welbehagen dergenen, die Hem vreezen, en Hij hoort hun geroep en verlost ze.*

Ps. LXV: 1.

De lofzang klimt uit Sions zalen
Tot U, met stil ontzag;
Daar zal men U, o God! betalen
Geloften dag bij dag.
Gij hoort hen, die Uw heil verwachten,

O Hoorder der gebeên!
Dies zullen allerlei geslachten
Ootmoedig tot U treên.

III.

Beschouwen wij in de derde plaats de weldaad, waarvoor wij hebben te danken en te loven, als eene *onverdiende, verbeurde.*

Of meent gij mijne hoorders! meent iemand onder u, dat de Nederlandsche natie, dat gij en ik deze weldaad Gods verdiend hadden, dat wij eenig recht hadden daarop te rekenen? dat zij niet met den volsten nadruk heeten mag een wonder van liefde? Het is niet om onze deugden en gerechtigheden, niet om onze godsvrucht en ingetogenheid geweest, dat God ons twee jaren achtereen dus zwaar bezocht heeft; de God van Wien wij lezen in de Schrift, dat Hij het vruchtbaar land tot zouten grond stelt om de boosheid *dergenen, die daarin wonen.* (Ps. 107:34) De Heilige had onze onheiligheden gezien! Gezien onze onmatigheden, onze brooddronkenheden, onze weelden! Gezien welk een gruwel van dronkenschap daar in het land was! Gehoord het schrikkelijk misbruik van Zijnen heiligen naam, door ouden en jongen, ja door de kleinste kinderen! Het misbruik van Zijnen heiligen rustdag door aanzienlijken en geringen, en den onbruik waarin Zijn heilig Woord bij duizenden was geraakt! Gezien de onbekeerlijkheid van harte, bij eene uiterlijke gedaante van godzaligheid; gezien de onverschilligheid over het heilig recht Zijner waarheid; de laauwheid in de uitbreiding

van Zijn Rijk! Het steunen op eigen kracht, het roemen op eigen licht! het zich verheffen op eigen deugd en voortreffelijkheid. Hij heeft gezegd: *Dit volk heeft een afvallig en wederspannig harte; zij zijn afgevallen en heengegaan, en zij zeggen niet in hun hart: laat ons nu den Heeren onzen God vreezen, die den regen geeft, zoo vroegen regen als spaden regen, op zijnen tijd; die ons de weken, de gezette tijden van den oogst bewaart. — Uwe ongerechtigheden wenden die dingen van u af, en uwe zonden weren dat goede van ulieden.* (Jerem. 5)

Heeft men dat woord Gods verstaan en ootmoedig aangenomen? Is het schuldbesef, de schuldbelijdenis algemeen geweest? Was daar niet bij velen een ontkennen, een verschoonen, ja een roemen tegen de oordeelen Gods in? — Mag men niet zeggen dat over het algemeen de menschen wrevelig werden, als men van de slaande roede Gods als zoodanig sprak? — „God kastijdde ons uit liefde" — ik geloof het ook, maar omdat wij het verdienden door onze zonden; dat is even zeker. Was daarvan het gevoel *algemeen*, en waar het was, was het *oprecht?* „God kastijdde ons tot ons nut." Ik geloof niet, dat de kastijding gansch vruchteloos geweest is; ik geloof dat menige harde nek, dat menige onbuigzame knie zich gebogen heeft; ik geloof dat menigeen zijne ongerechtigheid heeft ingezien — maar is de vrucht algemeen geweest? Kan men zeggen: het volk als zoodanig is matiger, rechtvaardiger, godzaliger geworden? Het heeft meer prijs leeren stellen op het Brood Gods, dat uit den hemel gedaald is? Of bepaalt de bekeering zich slechts bij eene betere waardering van het dagelijksche brood? Blijkt *die* zelfs, zoo als zij

blijken moet, b. v. in het gewillig afstand doen van kostbare ijdelheden, opschik, buitensporigheden, kermisvermaken? — Is er niet een roekeloos steunen op de hand der weldadigheid bij de armen en verarmden? Is er niet wat veel roemens op de weldadigheid der natie, „die in den nood der natie voorzien heeft?" — Zijn er niet dingen gebeurd, toen onze eerste afgebedene oogsten geoogst waren, die eene zware schuld op het volk laadden? *Is* er geen oproerigheid gezien; geen opstand tegen de bestaande machten, zoodat de Overheid op bloedige wijze heeft moeten toonen, dat zij het zwaard niet te vergeefs draagt. Ach! onze roem, dien wij nog hadden, is op den 20 Junij vergaan! 1) Welk een schrik, welk eene moedeloosheid overviel mij telkens, als ik de tijdingen uit Harlingen, uit Leeuwarden, uit Groningen, uit Nijmegen, uit Arnhem ontving; als ik zag, hoe God op menigerlei wijze getergd werd in dit land; hoe het bleek, dat een geest van ontevredenheid zich aan de menschelijke ordening scheen te willen wreken; hoe het volk zijne redding wilde zoeken op wegen der ongerechtigheid; hoe de lichtzinnigheid zich

---

1) Die roem was nochtans een roemen in Gods bewarende goedheid geweest. Ik had op den biddag van den 20 Junij van den predikstoel gezegd: „Terwijl in de meeste landen van Europa, ja bij al onze naburen, ten gevolge van den brood-nood, op vele plaatsen de rust is gestoord geworden, heeft het den Heere God behaagd, in ons land, ook in die oorden waar het meest geleden is, ook in die plaatsen waar men het eerst zoo iets zou mogen vreezen, beslag op de gemoederen te leggen, zoodat er om met de woorden van den Psalm te spreken, geen inbreuk, noch uitval, noch gekrijsch op onze straten geweest is. Wie dan Hij, die alle harten in Zijne hand heeft, kon dat verhoeden?"

handhaafde voor het aangezicht Gods! Neen! de vrucht der velden, die nog zoo heerlijk groende op den akker, waarvan de eerstelingen reeds werden ingezameld, was wederom verbeurd! — „Maar zult gij, o God! ook de rechtvaardigen met de goddeloozen ombrengen! Het zij verre van U zulk een ding te doen, te dooden de rechtvaardigen met de goddeloozen! dat de rechtvaardige zij gelijk de goddelooze, verre zij het van U! zou de Rechter der gansche aarde geen recht doen?" — Dat bleef over. Maar die rechtvaardigen in den lande, waar waren zij? Die niet te beven hebben als de Rechter der gansche aarde recht doet, waar zijn zij? Mijne hoorders! zijn wij het, gij en ik? Hebben *wij* den goeden oogst over het land gebracht, den gezegenden, waarvoor wij loven en danken? Hebben *wij* ze voor onze landgenooten verdiend door onze vroomheid, door onzen heiligen wandel, door onzen heiligen ernst, door ons vasthouden aan de waarheid Gods, door ons zoeken van het eene noodige, door onze onderworpenheid in alle Gods wegen? Wij zijn niet opgestaan tegen menschen, was daar in ons hart nimmer opstand tegen God? Wij waren niet zoo lichtzinnig als velen, waren wij zoo ernstig en zoo nauwgezet, als wij moesten zijn? Behoorden *wij* tot de getrouwen in den lande — tot degenen, op welke ziende God zegt: Ik zal het niet doen om dezer vijftigen wil? En zoo er onder ons zijn, die er toe behooren, heeft iemand hunner zich zelf voldaan? Is er iemand hunner, die niet zeggen moet: Heere! zoo Gij met mij in het gericht wilt treden, ook ik zal niet bestaan voor Uw aangezicht — ook door mijne zonde was de zegen verbeurd, dien gij voortgingt te bereiden,

terwijl dit volk, terwijl ook ik, voortging met zondigen. *Barmhartig en genadig is de Heere, langmoedig en groot van goedertierenheid. Hij zal niet altoos twisten, noch eeuwiglijk den toorn behouden. Hij doet ons niet naar onze zonden en vergeldt ons niet naar onze ongerechtigheden.*

Ps. LXV : 2.

Een stroom van ongerechtigheden
Had de overhand op mij,
Maar ons weêrspannig overtreden
Verzoent en zuivert Gij!
Welzalig, dien Gij hebt verkoren,
Dien Ge uit al 't aardsch gedruisch
Doet nad'ren en Uw heilstem hooren,
Ja wonen in Uw huis.

IV.

Beschouwen wij ten laatste de weldaad, waarvoor wij hebben te danken als eene liefderijke *roepstem* van den genadigen God aan ons volk, aan onze eigene ziele!

Wat de kastijding twee jaren achtereen gesproken heeft, nadrukkelijk en gevoelig, dat spreekt de zegening van dit jaar aandoenlijk en uitlokkend: *Keert weder, gij afkeerige kinderen! Ik zal uwe afkeeringen genezen.* — Ach! dat het antwoord bij het geheele volk, bij de meerderheid des volks, bij zeer velen van den volke, dat het antwoord uit *ons* hart mocht opgaan: *Ziet! hier zijn wij; wij komen tot U, want Gij zijt de Heer onze God. Waarlijk te vergeefs verwacht men het van de heuvelen en*

van de menigte der bergen; waarlijk in den Heere onzen God is al ons heil! Want de schaamte heeft Den arbeid onzer vaderen opgegeten van onze jeugd aan; hunne schapen en hunne runderen, hunne zonen en hunne dochteren. Wij liggen in onze schaamte, en onze schande overdekt ons; want wij hebben tegen den Heere onzen God gezondigd, wij en onze vaderen, van onze jeugd aan tot op dezen dag; en wij zijn de stem des Heeren onzes Gods niet gehoorzaam geweest. (Jerem. 3) Zoo dat antwoord door God van vele lippen, uit veler hart gehoord mocht worden; zoo wat Zijne kastijdingen niet hebben opgebracht, door Zijne beschamende goedertierenheid mocht bewerkt worden: zoo wij den Heere die ons een' overvloedigen oogst geschonken heeft van allerlei veldgewas, een oogst van dankbaarheid, van bekeering en van heiligmaking des levens opbrachten — dan zou de zegen van dit jaar, nog in hooger zin een zegen zijn, een zegen voor dit land en dit volk, voor meer dan één jaar; een zegen, die zich tot volgende geslachten zou uitbreiden; een zegen niet slechts voor onze lichamen, maar voor onze zielen, niet slechts voor den tijd, maar voor de eeuwigheid; — en dien zegen, zonder twijfel, bedoelt God! Hij verwacht deze kostelijke vrucht des lands, nadat Hij den vroegen en den spaden regen daarop gezonden heeft; — o dat zij moge opgaan; dat de dalen bedekt mogen worden met dit koren; dat deze vrucht moge ruischen als de Libanon; den liefderijken God ter eere, die het zaad en den wasdom gegeven heeft. Dat te mogen zien in de wegen Gods met volkeren en met personen, dat Hij door liefde, *welke eens menschen zeelen zijn*, dat Hij door beschamende goeder-

tierenheid trekken wil; dat als de storm, de aardbeving en het vuur, zijn voorbij gegaan, Hij in het suizen eener zachte stilte tot de volken, tot de zielen spreken wil, dat mag wel in staat zijn het hardste hart te vermurwen; dat te mogen opmerken in zijne zegeningen, zal ze eerst recht als zegeningen doen waardeeren, eerst recht zegeningen doen zijn. Zoo zij het dan onze hoogste dankstof op dit dankfeest, dat God aan ons volk stof tot nadenken gegeven heeft; dat God in dezen zegen een' grooten zegen bereid heeft. Maar tevens ons gebed, dat het Nederlandsche volk, dat ons eigen hart, dien grooter zegen dan die der vermenigvuldiging van koorn en most, niet afwijze; — dat er gezegd worde: „het duizendmaal verbeurde brood, dat Hij ook (wij zagen het) kan inhouden, geeft God overvloedig; den duizendmaal versmaden God zullen wij zoeken; de duizendmaal verheelde schuld zullen wij belijden; de duizendmaal begane zonde zullen wij afzweren. — O God! deze veldvruchten, die Gij ons als uit dood en verderf hebt wedergegeven, zullen niet meer op den dag des Heeren in den grond gaan; niet meer beschouwd worden als ons, maar als Uw eigendom; niet meer onder dartelheid en rondgaande drankflesch worden gerooid, niet meer morrend geschild; niet meer onverschillig gegeten worden — de luihuid zal niet op den voorraad rekenen; de brooddronkenheid zal ze niet verachten; maar wij zullen ze eten met gebed en dankzegging, en van onzen overvloed mededeelen, gelijk gij van den Uwen! — Uwen naam, dien wij hebben leeren *aanroepen*, zullen wij niet meer tot eenen vloek, tot een stopwoord verlagen. Uwe wet, die wij niet geacht hebben, zal de

regel van ons gedrag, Uw Woord het wetboek onzes huizes zijn. Wij willen het lezen, dat woord van vertroosting in alle benaauwdheid en gebrek, en ook nu in de dagen van verademing en van overvloed, opdat wij weten, wat Gij vraagt van ons, daar wij van U gevraagd hebben spijze voor den honger en Gij hebt ze gegeven. *Wij danken U, Heere! dat Gij toornig op ons geweest zijt; maar Uw toorn is afgekeerd en gij troost ons.* Wij willen onderzoeken, welken troost Gij hebt *boven* dezen troost, welken troost Gij hebt voor onze zielen. Wij hebben onze zonden gevoeld, wij hebben geleerd ze te beschreien; o God! wij beschreien ze! Gij hebt brood voor onzen honger gegeven, maar een andere honger is in ons ontstaan: wij hongeren, Heere! naar de gerechtigheid; wij dorsten naar verzoening van onze schuld; wij vragen naar het *Brood,* dat uit den Hemel gedaald is; wij vragen naar het water des levens, dat den dorst der zielen verslaat! O onze God! Gij zijt ontfermende! Gij geeft het verbeurde; geef ons eenen verbeurden hemel door eenen verbeurden Heiland, en laat ons Hem liefhebben en navolgen in nieuwigheid des levens en des harten! Zijne spijze was Uwen wil te doen: de zaligheid van zondaren aan te brengen. Wij zijn zondaren; geef ons deel aan die zaligheid! — Doe ons dagelijks dankbaarder, dagelijks ootmoediger, dagelijks onderworpener, dagelijks naauwgezetter wandelen voor Uw aangezicht, ons kruis opnemen en Hem volgen; niet zijnde als degenen over wie zijne gezanten hebben te weenen, *omdat zij zijn vijanden des kruises Christi, welker einde is het verderf, welker God is hun buik, wier heerlijkheid is in hunne schande, die aardsche*

dingen bedenken; maar als degenen, wier wandel in de *hemelen is, waaruit zij ook den Zaligmaker verwachten, den Heere Jezus Christus.* Thans danken wij U, dat Gij onze akkers hebt doen rijke vrucht dragen, dat Gij onze schuren gevuld hebt, dat het brood niet te duur is voor de hand des arbeids; dàn zullen wij kunnen zeggen: alhoewel de velden geen spijze voortbrengen — zoo zal ik nochtans in den Heer van vreugde opspringen. Ik zal mij verheugen in den God mijns heils! (Habakuk) Dàn nog met een *dieper* gevoel des harten: *Dankt den Heere! roept Zijnen naam aan; maakt Zijne daden bekend onder de volken; vermeldt dat Zijn naam verhoogd is. Psalmzingt den Heere, want Hij heeft heerlijke dingen gedaan; zulks zij bekend op den ganschen aardbodem.*"

AMEN.

Gez. CLXV : 3.

Uw voorraadschuren opent Gij,
O God! voor menschenkind'ren,
De ruwheid van het jaargetij
Zal nooit Uw zorg vermind'ren;
Al werd Uw liefde menigmaal
Door ons miskend bij 't mildst onthaal,
Gij wilt die schuld vergeven;
Ach! geef ons, dat w' in ons gedrag
U vruchten dragen dag aan dag,
En dankbaar voor U leven

DES CHRISTENS SCHULD AAN DEN HEIDEN.

Geliefden in den Heere JEZUS CHRISTUS! Genade zij u en vrede, van God onzen Vader en den Heere JEZUS CHRISTUS door den Heiligen Geest! AMEN.

Hoogstaangenaam is het mij aan deze plaats den liefde- en vredegroet in CHRISTUS uit te spreken. Met vreugde kom ik voldoen aan de uitnoodiging, om hier het woord te voeren aan den avond van dezen dag. Gaarne sluit ik mij aan iedere kerkgemeenschap aan, waarin het mogelijk is de gemeenschap der heiligen te oefenen. Welkom is mij de gelegenheid, waarin ook ik toonen kan de gulden spreuk te behartigen: EENHEID IN 'T NOODIGE, VRIJHEID IN 'T BETWISTBARE, IN ALLES LIEFDE. Het bloed van JEZUS CHRISTUS, het eenig slachtoffer voor onze zonden, acht gij onmisbaar ter verzoening met God van voor God in hunne conscientie veroordeelde zondaren. De Godheid onzes Heeren en Zaligmakers acht gij onbetwistbaar. Gij kent geene

---

Uitgesproken te Zeist, in de Kerk der Evangelische Broedergemeente, den 15 September 1847, den dag der Algemeene Vergadering der Broedersocieteit ter uitbreiding van het Evangelie onder de Heidenen.

ware liefde op aarde, dan die van het door den Heiligen Geest wedergeboren hart. Wat gij noodig acht voor uzelven, dat acht gij ook noodig voor anderen. Wat gij gelooft, daarvan getuigt gij voor de wareld. De drang uwer liefde drijft u uit tot allen die, van nature hatelijk en elkander hatende, niet dan onder het kruis van CHRISTUS leeren kunnen, elkander lief te hebben. In dit alles zie ik de kenteekenen eener ware kerk van CHRISTUS. Om dit alles heb ik de Evangelische Broederschap als een broederschap in CHRISTUS lief. De Christen verheugt zich in den Christen. En voorts: ik ben een vriend der Zendingzaak geworden. Ik heb mij te schamen, dat ik het niet eerder geweest ben; niet krachtiger getoond heb het te zijn. Uwe gemeente, gelijk de apostolische, was het sedert het oogenblik zelve van haar ontstaan. Welk eene ure in de geschiedenis van het Godsrijk op aarde, als in het jaar 1731 een arme negerknaap, in West-Afrika geboren, naar de West-Indiën als slaaf verkocht, in het hart van Duitschland, aan de hand van den Graaf VON ZINZENDORF, de vergadering uwer gemeente binnentrad, en daar, in de Hollandsche taal, voor zijne verdrukte volksgenooten pleitte! De sedert tien eeuwen bij de Christenen verachterde, vergetene, ja nu reeds veroordeelde zendingsijver, zou in dat oogenblik weder in gedachtenis komen. Ja, ontwaken zou hij, herleven, in den naam van God krachtige daden doen, en zegen hebben van Hem. Alle evangelische kerken zouden, de eene vroeger de andere later, komen deelnemen aan het heilig liefdewerk. Uit Duitschland niet slechts, maar uit Denemarken, uit Schotland, en Engeland, en Holland, en

Noord-Amerika, en Zwitserland, en Frankrijk, zouden de boden uitgaan, die in alle werelddeelen, aan alle stranden, op alle eilanden, het vrede in den naam van CHRISTUS zouden uitspreken. Het waren ditmaal geen tochten door een dweepzieken monnik met opgewonden redenen, aan alle volken, aan alle helden, aan alle vorsten Europaas aangepredikt, om het overblijfsel van het heilige kruis te zoeken, en de plaats van het heilige graf te veroveren; maar het waren tochten, ondernomen ter prediking van het eeuwigblijvend evangelie des kruises aan zondaren van alle taal en volk; en wat er toe opwekte, was een aandoenlijke klacht in Negerhollandsch, nedergelegd in den schoot eener gemeente, die uit verdrukking lijdzaamheid geleerd had. Welk eene ure wederom, als de trouwe broeders DOBER en NITSCHMANN in December van het volgende jaar op het eiland St. Thomas, in het midden tusschen Noord- en Zuid-Amerika, de goede tijding van JEZUS CHRISTUS, den zegen aller volkeren, in Wien de vloek van CHAM zich opheft, voor het eerst tot de ooren en harten van Negerslaven brachten. De half hoog-, half nederduitsche prediking werd beantwoord met handgeklap. Dat handgeklap, het voorspel van het invallen zoo veler natiën in het lied des Lams!

Daarna richtte uwe gemeente de met de bereidheid des evangeliums geschoeide voeten naar de ijsvelden van Groenland, naar de savannahs van Noord-Amerika. Ook bij Groenlander en Rooden Indiaan kwam de kennis der Hollandsche taal aan de Hoogduitsche prediking te gemoet. Zoo was het aan de Kaap onder de Hottentotten en Boschjesmannen. Zoo is en blijft het

onder de Negerbevolking onzer West-Indische kolonien. Broeders! gij zijt ons allen voorgegaan. Broeders! gij zijt in het veld van *onzen* arbeid ingegaan, en gij volharddet liefderijk en niet verwijtende. Het is niet te veel gevergd, zoo gij vraagt dat wij u de handen sterken met gebed, met opwekkelijke redenen, met gaven der liefde. Wij komen u gaven der liefde brengen; wij komen u over uwe dierbare taak, de taak der Christenheid, onderhouden; wij komen met u den Heere smeeken: Uw Koninkrijk kome! Gij verstaat ons Hollandsch, gij hebt het reeds voor honderd jaren verstaan! gij die sedert honderd jaren zondaren van allerlei tong verheugd hebt met de tijding, welke uit uwen mond eenmaal eene oude Negerin op St. Thomas zoo zeer verblijdde, „dat de Heer alle talen verstaat." Die Heere verhoore ons; die Heere geve ons te spreken; die Heere bewege onze harten tot hetgeen Hij, tot hetgeen Zijne zaak van ons eischt!

Een groot zendeling heeft een woord gesproken, waarvan voorzeker allen, die zich ooit met waren ijver tot de zending begaven, de kracht hebben gevoeld, en waarin ook het beginsel is uitgedrukt zijner eigene voorbeeldelooze bereidheid om alomme, waar hem een deur geopend werd, het kruis zijns Heeren te verkondigen. Het was geen zendeling van onzen tijd, geen zendeling van de achttiende, geen zendeling van de achtste eeuw onzer christelijke jaartelling; maar een zendeling van de eerste, en in een anderen zin, van alle eeuwen. Het was de zendeling PAULUS, die de

Heidenen rondom de Middellandsche zee bezocht, een groot aantal gemeenten gesticht heeft en door den mond aller zendelingen, die hem zijn opgevolgd, nog spreekt nadat hij gestorven is; immers ook door den mond der 974 zendelingen, die in deze dagen op 708 zendelingposten tot Heidenen van alle zeeën spreken!... Het woord dat ik bedoel, lezen wij in het eerste hoofdstuk van zijn brief aan de Romeinen, het 14de vers, waar hij verklaart: „Beiden Grieken en Barbaren, beiden wijzen en onwijzen," — allen en alle soort van Heidenen, den beschaafdsten zoo wel als den stompsten — beiden Grieken en Barbaren, „beiden wijzen en onwijzen ben ik een schuldenaar;" eene verklaring die ons in zijn hart het beginsel der volgende lezen laat: „Alzoo, hetgeen in mij is, dat is volvaardig om ook u, die te Rome zijt, het evanglium te verkondigen."

Den Heidenen, allen den Heidenen, een schuldenaar. Niet waar, mijne broeders! dat moet ten allen tijde de beschouwing, de overtuiging van alle Christenen zijn. Dat woord stelt de zendingzaak in het rechte licht; dat beginsel maakt haar recht levendig, krachtig en vruchtbaar. Men kan het zendingswerk beschouwen als een werk van medelijden, als een verdienstelijk liefdewerk, als een uitvloeisel van den plicht van zelfbehoud, maar het is meer dan dat; de roeping ligt dieper. Het is een werk, welks behartiging van ons medelijden onafhankelijk, aan onze keuze niet overgelaten is; welks noodzakelijkheid niet maar uit zijn profijtelijkheid voor de Kerk, die reeds is, voortvloeit; het is de betaling van een schuld, van een

schuld op elken Christen gelegd door de betaling van zijne schuld door JEZUS CHRISTUS, den zoon van God; van een schuld, welker betaling de gemeente des Heeren als zoodanig aan Hem en aan de wareld verplicht is. — Laat ons in de eerste plaats elkander in deze overtuiging versterken.

Het zendingwerk, zeiden wij, is niet slechts een werk van medelijden. Wij weten, dat het menigmaal louter als zoodanig beschouwd wordt; wij weten, dat het in de wareld dikwijls niet eens als zoodanig gewaardeerd wordt. Wij weten, dat de wareld in hare onverschilligheid en in hare onkunde doorgaans dit medelijden als overtollig, overdreven, ongevergd, veroordeelt. Daar zij oordeelt, dat er bij de Leugen zoowel een kracht tot vertroosting en reiniging des harten is als bij de Waarheid, acht zij de blinde Heidenen noch zoo ongelukkig, noch zoo onzedelijk als zij worden voorgesteld; en om dit haar bedriegelijk stelsel te kunnen volhouden, wacht zij zich wel om de oogen rond te slaan en te onderzoeken, wàt het heidendom zij. *Wij* weten, wat het heidendom is; hoe de zendeling PAULUS het schildert in datzelfde eerste hoofdstuk van zijn brief aan de Romeinen; hoe de vredeboden van CHRISTUS het ten allen tijde gevonden hebben, en vinden; in welk een toestand hier van wanhopige radeloosheid, daar van diepe droefgeestigheid, overal van ontzenuwende onzedelijkheid; van ontwikkeling, ja, maar in gruwelen van wreedheid en wellust, waardoor de volken aan hun eigen vernieling werkzaam zijn.

Men spreekt van den onschuldigen natuurstaat

der Heidenen, zoo veel gelukkiger dan onze Europeesche, dan onze christelijke beschaving. Maar men heeft nergens een enkelen Heiden in dien onschuldigen natuurstaat gevonden. De wijsgeer ROUSSEAU had dien toestand bevallig voorgesteld; vele dichters hadden er van gezongen. LA PÈROUSE geloofde er aan. Tot zijn ongeluk; voor zoo veel het een ongeluk is van eene dwaling teruggebracht te worden; tot zijn ongeluk was hij geen wijsgeer of dichter, maar een wareldreiziger, en moest bevinden, dat er wel een natuurstaat op aarde is, maar geen andere dan van een *booze natuur*, gelijk de Apostel die beschreven heeft. Hij komt onder de Zeevaarderseilanden op het eiland Manua. De kapitein DE LANGLE en de natuuronderzoeker LAMANON, die tot de expeditie behooren en aan land gegaan zijn, geven aan eenige opperhooofden, die hem omringen, glaskoralen; aan anderen niet. De naar hun gevoelen verongelijkten staan in boosheid en nijdigheid op, en vermoorden de beide mannen met nog elf matrozen. Zie daar LA PÈROUSES kennismaking met de onschuld der natuur! Hoor zijn getuigenis van de Sandwichs-eilanden: „De „snoodste schurken van Europa zijn niet zoo huichel„achtig valsch als deze eilandbewoners; al hun vleitaal „is leugen. Geen enkele trek van waarheidliefde kon „ik in hunne gezichten ontdekken. Heeft iemand zoo „pas van u een geschenk ontfangen, en gelaat hij zich „als of er hem alles aan gelegen was, door kleine „diensten zich dankbaar te betoonen, zoo kunt gij hem „het minst vertrouwen 1)." En LA PÈROUSE stierf in

1) WILHELM HOFFMANN, *Missions-Stunden*, s. 61.

dezelfde Zuidzee onder de handen van moordenaren, die hem, in den dood, leerden dat de natuurmensch niet onschuldig, maar een wilde is, dat de natuurmensch de kunst van moorden verstaat.

Wij weten, welk een stemme des bloeds van alle de heidenlanden opgaat: bloed van vijanden, bloed van slaven, bloed van kinderen vooral. De zendelingen op hunne reizen volgende, zien wij den Rooden Indiaan, den edelsten onder alle de Heidenen, pronken met de hairschedels zijner verslagenen; den Dajakker op Borneo zijne bruid een aantal versche menschenhoofden tot bruidsgave aanbieden; den Nieuw-Zeelander het vleesch zijns vijands en zijns ongehoorzamen slaafs eten, en aan zijne kleinen afgeslagen hoofden tot speelgoed geven. Wij wefen, hoe vele duizenden kinderen in Azie, Afrika en de Stille Zuidzee jaarlijks zonder eenige genade door de hand hunner ouderen worden gekeeld, geworgd, levend begraven, in gloeiende vulkanen geploft, voor tijger en krokodil ter verscheuring gelegd 1). Hoe bij de slavenjacht in Afrika jaarlijks 200.000 menschen op bloedige wijze omkomen 1). Op het eiland Tukua in Plenty-baai hooren wij een zendeling naar de bloedsporen van een aantal onder rotsbrokken door vijandige hand verpletterde vijanden vragen, en het andwoord is: „Onze vrouwen hebben ze opgelekt 2)." Op een der Sandwichs-eilanden twistte een man met zijne vrouw. Op eens grijpt hij in zijne woede zijn eigen kind, een schoonen jongen van acht jaar, breekt

---

1) HOFFMANN, s. 123.

2) Afd. s. 37.

hem de ruggegraat tegen zijne knie, en werpt hem levenloos der moeder voor de voeten. Bewijst dit op ijsselijker wijs de uitspraak des Apostels: „Zonder natuurlijke liefde," dan dat zoo menig pasgeboren wicht aldaar met ijskoude onverschilligheid levend in den grond begraven en de aarde door vader en moeder daarover platgetreden wordt 1)? Welke Heidenen zijn beschaafder dan de Chinezen? Welnu, daar is een gesprek als het volgende van den zendeling ABEEL met een welgesteld koopman mogelijk: „Hoe velen van uwe kinderen hebt gij gedood?" — „Twee." — „Hoe veel hebt gij er over?" — „Eén." — „Hoe veel broeders hebt gij?" — „Acht." — „Hoe veel kinderen heeft uw oudste broeder omgebracht?"... „Vijf of zes." — „Hoe veel de tweede 2)?"... Dan genoeg van dezen gruwel der kindermoord, waartegen, wij weten het, het natuurlijk gevoel zoomin als beschaving een waarborg zijn. Hartverscheurend klinkt bij den algemeenen moord der meisjens de klacht der schuldige moeders op Nieuw-Zeeland: „Ik wenschte, dat mijne moeder het met mij niet anders gemaakt had 3)!" Hoe gruwelijk is het lot der vrouwen bij de Heidenen; beneden de slaven, beneden de dieren vernederd; niet aan den disch hunner echtgenooten toegelaten; aan de schrikkelijkste ijverzucht ten prooi. Hoe ijsselijk het deel van al het zwakke. De Negers behoeven hunne eigene kinderen niet te dooden; zij worden genoeg uit hunne armen geroofd,

---

1) Afd. s. 60.

2) HOFFMANN, s. 28.

3) Afd. s. 38.

verkocht, weggevoerd, en, zoo zij zwak zijn, geslacht; maar hunne gewonden, hunne kranken, hunne ouden, zij laten ze zonder geweten aan hun lot over. Ook dit behoort tot de vrij algemeene zeden der Heidenen. De Betschuanen zoeken bij toovermiddelen raad voor hunne kranken, baten deze niet, zij werpen hen voor de wolven. De Kaffers laten, als zij van woonplaats veranderen, hun ouden vader en moeder met een struisei vol water zitten, zonder zich verder over hen te bekommeren 1).

Alle godsdiensten, droomt de wareld, zijn even goed. Waartoe even goed? Om God te behagen, om het ontwaakte geweten te paaien, om van de ellende des levens en den schrik des doods te vertroosten? Maar wij wijzen haar, zoo lang zij voor geene andere rede vatbaar is, op de tallooze menschenoffers, die allerlei heidendom in alle hoeken der heidenwareld vergt. Wij wijzen haar op het afschuwelijke beeld der Godin KALI in Indie: een opgerold menschenlijk tot oorsiersel; een hoofdsieraad van slangen; een halssnoer van menschenschedels; een gordel van afgehouwen handen, een bloedige tong uit den mond, de tien tanden moordwapenen. Tweehonderd millioen menschen buigen voor haar met sidderende doodsangst neder 2). Wij wijzen haar op den beruchten Fetisch-boom aan Afrikaas westkust 3), waaronder de bekende reiziger JOHN LANDER van afgrijzen in zwijm viel, als hij hem zag: de

1) HOFFMANN, s. 333. 358.
2) Afd. s. 487.
3) Afd. s. 218.

ontzachelijke takken, letterlijk bedekt met overblijfsels van menschenlijken, en den majestueusen stam van onregelmatige stapels menschenschedels omringd, die men sedert verscheidene jaren zich liet ophoopen. Gieren, zich vergaderend waar het aas is, wemelende om zijn kruin. Wij vragen, welke zeden geleerd kunnen worden bij eene verkondiging van goden, die, zoo als de zendeling SUTTER zich uitdrukte: „indien zij in Europa, als menschen, dat gedaan hadden, wat hunne aanbidders van hen verhalen, tienmaal zouden verdienen op het schavot te sterven 1);" welke troost er zijn mag in de aanbidding van het wandelende blad 2) met de Hottentotten? van geen anderen god dan den boozen geest met de Karenen? of in de verkondiging van een eeuwig leven, als in de Stille Zuidzee, hetwelk echter alleen bestaat voor de opperhoofden, niet voor het ellendige volk? Wij vragen, wat het bewijst voor den vermeenden troost der heidensche godsdiensten, indien wij door geheel Indië het spreekwoord hooren wederklinken: het is beter te sterven dan te leven 3)!

Neen, mijne broeders! indien wij zeggen, het zendingswerk is geen werk van medelijden, het is niet omdat wij met diepe deernis nederzien op die heidenwareld, welker ontzettende verzonkenheid in alle menschelijke ellende en gruwelen, welker radelooze zelf-

---

1) HOFFMANN, s. 510.

2) „een sprinkhaan voor welken zij op de kniën vielen en baden: geef mij melk en vleesch." Afd. s. 316.

3) Afd. s. 487.

kwelling en woedend wroeten in eigen ingewanden, welker treurig wegkwijnen in verdrietige stompheid, een iegelijk met weemoed moet vervullen, die haar beschouwt zooals zij is, en wier uiterste akeligheid eerst recht gezien wordt, als de lamp des evangeliums in hare gruwzaamste hoeken lichten komt... Maar het is, dat wij door Gods genade nog eene andere stem in onze harten vernemen, dan die van een bloot menschelijk medelijden, hetwelk den aan allerlei wonden bloedenden verslagene op zijnen weg ziende liggen, niet onverschillig, niet onbarmhartig tegen over hem kan voorbijgaan, zijn oogen sluitend en zeggend: ik heb heden iets anders te doen. Ach! indien wij niets anders hadden dan dit medelijden, wij ook zouden nog dikwijls deze en dergelijke woorden in den mond nemen. Zoovele zachtmoedige menschen, die geen ellende zien kunnen, sluiten hun hart voor de ellende der Heidenen! Wij hebben een ellende gezien, wij hebben eenen 'ammer aanschouwd, groot, verschrikkelijk, meer dan menschelijk. Wij hebben eene smart zien doorstaan, wij zijn getuigen geweest van eene versmachting, van eene bedroefdheid, eene verbaasdheid, eene vreeze, wij van eene verlatenheid, die niemand schetsen kan. Wij hebben des aardrijks scherpste doornen gezien op het schuldigst hoofd. Wij hebben een kruis zien oprichten, en daaraan zien nagelen den Zoon van God!... Wij hebben gevoeld: Ook wij zijn onwijs, ongehoorzaam, dwalende, menigerlei begeerlijkheden en wellusten dienende, in boosheid en nijdigheid levende, hatelijk zijnde en elkander hatende; ook uit ons hart komen voort kwade gedachten, overspelen, hoererijen, dood-

slagen, dieverijen, gierigheden, boosheden, bedrog, ontuchtigheden, een boos oog, lastering, hovaardij, onverstand; ook wij zijn met vreeze des doods al ons leven der dienstbaarheid onderworpen!... Wij hebben geloofd: het bloed van JEZUS CHRISTUS, Gods Zoon, reinigt ons van alle zonden... Toen hebben wij de vreeze des doods begraven in het graf, waarin JEZUS gelegd werd, en daartegenover zittende, niet meer voor de ellende des levens, maar voor ondankbaarheid gevreesd. „De Heer is opgestaan!" Zoo heeft het geklonken over onze hoofden; en de vrede, die hij uit zijn graf heeft medegebracht, is gedaald in onze harten. Ten hemel opvarende om ons plaats te bereiden in den hemel, hebben wij hem hooren zeggen: PREDIKT HET EVANGELIE ALLEN CREATUREN; maakt mij op aarde plaats in de harten aller zondaren. Mijn taak is volbracht; het was de verzoening der wareld. De uwe begint; het is de prediking van het woord der verzoening.

Ja, dat is de taak van de gekochten door het bloed des Heeren, dat is de taak zijner gemeente; dat het werk door zijne liefde aan haar opgedragen. Maar niet slechts eene taak is het in gehoorzaamheid aan zijn gebod te volbrengen; niet slechts een werk waartoe zij zich geroepen gevoelt; maar een nood dien zij zich voelt opgelegd, een arbeid waartoe de liefde des Heeren haar inwendig dringt; een schuld die zij zich erkent aan hare medebroederen in Adam, die zij is voorgegaan in de weldaad der schuldvergeving; een schuld die zij gevoelt aan dien Heiland, die voor haar den kinderen Adams is gelijk geworden... Niet weinig beweegt haar de ellende van het volk, dat in duisternis zit; niet

weinig de huilende wildernis; niet weinig het geklag, geween en veel gekerm, dat uit de heidenwareld tot haar overkomt; geklag der benauwde conscientie, geween der verdrukte zwakheid; gekerm der vermoorde onnoozelheid — niet weinig beweegt het haar,..... maar CHRISTUS, de gekruiste, beweegt haar meer. Niet klein is de vreugde, die zij smaakt, niet gering is de zegen, waarmede haar Heer uit den hemel haar zegent, wanneer zij dit werk der liefde met liefde en getrouwheid werkt, de banier des kruises in de hand, den duisteren volken verademing en vrede toewapperend, en naar een geopenden hemel wijzend.... Wee haar, indien zij het evangelie niet verkondigt onder de volken, indien zij niet uitgaat op de verovering der wareld met het Woord Gods!... het is een werk, niet overgelaten aan hare keuze; het is haar roeping niet slechts, maar haar levenswerking; zij is daar, om te getuigen, om getuigende te overwinnen, om overwinnende de aarde te vervullen en aan de voeten des Heeren te brengen.... Een oordeel van verkwijning, een oordeel van verval komt over haar in de tijden en plaatsen, waar zij deze overtuiging, dat bewustzijn, deze levenswerkzaamheid verliest of zich die laat verstompen.... Maar zij zàl ze verliezen, en zij zàl ze zich verstompen laten, en zij zàl de heilzame vrees voor 's Heeren kastijdingen afleggen, en zij zàl in het vurig verlangen naar des Heeren goedkeuring en genadebetooning, gelijk in de innerlijke bewegingen der barmhartigheid voor het rampzalig heidendom, verflaauwen, zoo ras zij verflaauwt in de overtuiging: Allen den Heidenen ben ik EEN SCHULDENAAR.

Broeders! Medeschuldenaren! De schuld is opgehoopt. Als PAULUS de belijdenis van schuldenaarschap aflegde, was de geheele gemeente van CHRISTUS van hetzelfde gevoel doordrongen. De gemeente van CHRISTUS was één groot zendelinggenootschap. De zendingzaak was geen deel van hare roeping, maar haar gantsche roeping. Door haren ijver waren in de eerste eeuw vijf maal honderd duizend zondaren tot de belijdenis van CHRISTUS toegebracht. Eerst in de 7de eeuw werd weder een ijver gezien, eenigszins naar deze gelijkend. Vredeboden kwamen tot onze Germaansche en Friesche vaderen; het was eene onderneming zoo gevaarlijk als nu voor dertig jaren die der zendelingen in Nieuw-Zeeland en de Nieuwe Hebriden. Gelijk WILLIAMS op Erromango in 1839, zoo is BONIFACIUS bij Dockum in 754 doodgeslagen. Maar ook de afgoden vielen, en het kruis des Heeren werd geplant. Eerst een tiental eeuwen later, begonnen eenigen hunner het te dragen over zee en land, gelijk het over zee en land tot hen gekomen was. Door hun verzuim zijn de schuldenaars schuldigen geworden. De schuld moet met verjaarde rente worden betaald! Bij de schuld van verzuim, die ontzettend is, heeft zich een schuld die gruwelijk is gevoegd. De blanke man heeft den olijfkleurigen en den zwarten onder de brandende zon, op een verschroeide aarde, voor zich doen arbeiden, voor zich doen kruipen, voor zich doen bloeden; hij heeft den koperkleurigen van zijne akkers en weiden verjaagd. Hij heeft den naam van het christelijk Europa stinkende gemaakt in Azië, in Afrika, in Amerika, en op alle de eilanden. Hij heeft den naam van CHRISTUS doen las-

teren door alle de Heidenen, die hem hebben gehoord. Hij heeft de Heidenen gebracht brandewijn, opium en de afschuwelijkste ziekten. Hij heeft met hunne vrouwen ontucht gepleegd onder elken groenen boom. Hij heeft hen met glaskralen verleid hunne kinderen te verkoopen. Hij heeft gezegd: zij zijn schapen der slachting; zij zijn een apenras, dat geen ziel heeft; zij zijn duivelen, die niet *mogen* bekeerd worden... Wij gedenken de eerste gruweldaad van Europa in Amerika, als de vaan der Christenen een moordvaan was; als duizenden, die zich als kinderen met stokjens verdedigden, voor slagzwaarden en vuurwapenen vielen. Spanjaarden wedd'en voor een spel, wie in de minste slagen een onschuldigen inboorling in stukken zou houwen 1). Wij gedenken Europaas tweede gruweldaad in hetzelfde wareld-deel, als zij duizenden van Negers, als slachtvee in schepen geladen en met ketens overladen, van Afrikaas kusten derwaarts overbracht, om met hun zweet en bloed en tranen te woekeren. Tot voor vijftig jaren had zij zich over ruim twee millioen Negerslaven uitgestrekt. Alleen tusschen de jaren 1823 en 1832 liepen niet minder dan 325 erkende slavenhaalders uit de haven van Havannah naar Afrikaas kusten; van dezen kwamen er 236 terug en brachten 100.000 slaven aan; de overige 89 waren op zee genomen of vergaan 2). De arme zwarten, die hun dood in de golven vonden, waren zeker de ongelukkigsten niet. Wij gedenken

---

1) HOFFMANN, s. 265.

2) Naar MONTGOMERY MARTIN, *on the Colonies, the Missionary Guide-Book* (Londen 1846) p. 365.

Europaas derde gruweldaad in Amerika, ziende op de volkstammen, door een man van onderzoek en wetenschap (CATLIN), in gestorvenen, stervenden, en weinig levenden verdeeld; de inboorlingen van Noord-Amerika, eens een volk van veertien millioenen, door Europeesch geweld en berooving, tot op twee millioenen versmolten.... Wij gedenken, wat wij wenschten te vergeten, de mishandelingen, het gruwelijk onrecht en de godslasterlijke beleedigingen door Hollandsche Boeren den Hottentotten aangedaan — en... Dan genoeg — wij gevoelen ook deze schuld der boete bij de schuld der dankbaarheid aan onzen Verlosser; wij zijn begonnen die eenigszins te betalen; God helpe ons! Hij helpe ons den bloedigen rug des Heidens te wasschen van de striemen, door ons Christenen hem geslagen. De blik op Hem, door wiens striemen wij genezen zijn, make ons telkens meer getrouw!

Laat ons nu in de tweede plaats elkander nog kortelijk herinneren, wat wij doen kunnen om ons van onze schuld aan alle de Heidenen te kwijten. Bij de rechte beschouwing der zaak uit het rechte beginsel zal dit toch altijd, dit alleen de vraag zijn, van welker beandwoording geen zien op het onafzienbare, geen berekening van het ondoenlijke der taak, geen besef en belijdenis van onbekwaamheid ons mogen terughouden.

Wij prijzen den man gelukkig, die in ons midden opstaat en met een hart, vervuld van de genade Gods in CHRISTUS, niet slechts met PAULUS gevoelt: Beiden

Grieken en Barbaren, beiden wijzen en onwijzen ben ik een schuldenaar, maar er ook bijvoegt: Alzoo hetgeen in mij is, dat is volvaardig om ook den verren Heidenen het evangelie te verkondigen! Wij kunnen niet allen met hem gaan; daartoe behoort eene vereeniging van gaven, en krachten, en schikkingen Gods, daartoe eene bepaalde en duidelijke roeping tot juist deze zaak, die wij niet allen bezitten of tot nog toe ontfangen hebben. De Heer heeft den arbeid in zijne gemeente en op den akker der wareld verdeeld. „Hij heeft gegeven: sommigen tot apostelen en sommigen tot profeten, en sommigen tot evangelisten, en sommigen tot herders en leeraars." Hij heeft velen tot de liefelijke en gewichtige taak (zal ik zeggen?) beperkt, om door belijdenis en heiligen wandel, door hulp en dienst der liefde en des gebeds, de uitbreiding zijns koninkrijks bevorderlijk te zijn. Een iegelijk zij getrouw in hetgeen waartoe hij geroepen is, in hetgeen hem is aanvertrouwd. Wee over den ongetrouwen, die zijne talenten, al is het slechts een enkel, in een zweetdoek gewikkeld houdt en begraaft in den grond! Zoo wij waarlijk gelukkig prijzen dien man, die daar in de heidenwareld uitgaat, en wij nochtans gevoelen niet met hem te kunnen medetrekken, hoeveel te meer moeten wij bereid zijn, alles voor hem te doen en te wezen, wat wij kunnen, opdat wij op die wijze der zaak die wij liefhebben bevorderlijk zijn. Zouden wij weenen en zijn harte week maken, al is het ook dat wij vreezen zijn aangezicht nimmer meer te zullen zien op aarde, al is het ook dat dat aangezicht ons zeer dierbaar is en ons hart

aan hem gebonden door meer dan één liefelijken band? Zouden wij niet veeleer alles doen om hem in zijn voornemen, zoo het waarlijk in den Heer is opgevat, te versterken en aan te moedigen? Zouden wij niet alles overhebben om hem tot zijne gewichtige taak te bekwamen en in staat te stellen? hem niet op alle mogelijke wijze onze liefde, onze gemeenschap toonen, toonen dat wij hem uitnemend achten om zijns voorgenomen werks wille? — En als hij nu uitgegaan is in het duister en doornig gebied der heidenwareld, zouden wij hem niet met onze belangstelling blijven vergezellen, zijn weg en werk en persoon den Heere niet biddend blijven aanbevelen? Gelooft gij niet, dat het zijn zegen heeft op den heidenschen akker, dat de zendeling, die met zoo veel moeilijkheden, met zoo veel teleurstelling te worstelen heeft, zich van uit het Christenland met deelneming voelt gadegeslagen, dat hij de bewustheid heeft: ik bid niet alléén; honderden bidden met mij? Gelooft gij niet, dat het getuige zijn van deze hartelijke deelneming en blijvende belangstelling in zijn lot en van de vurige gebeden voor hem opgezonden, gezegend werkt op degenen, die nog niet zijn uitgegaan? dat zij de zaak der uitzending, de zaak der uitbreiding van Gods koninkrijk, ook op den christelijken grond dieper doet wortelen, meer doet doordringen, en zelfs tot hiertoe voor haar onaandoenlijke conscientiën bereiken? Onvergetelijk is mij in menig opzicht mijn bezoek aan Londen geweest, in de maand Mei van dit jaar. Een diepen indruk hebben op mij gemaakt de groote vergaderingen der zendelinggenootschappen in Exeter-Hall, waar dag op dag de krachtige welsprekendheid der

edelste Christenen zich voor de zaak van Gods koninkrijk verhief, ten aanhoore eener schare van zelden minder dan vierduizend zielen. Maar niets heeft mij zoo ontroerd, zoo diep geschokt, zoo krachtig een indruk gegeven van ook mijne plicht en roeping, dan een korte aanspraak van een der Secretarissen van het Zendelinggenootschap der Engelsche Kerk, niet in de groote zaal van Exeter-Hall, maar in een der kleinere vertrekken van dat gebouw, bij gelegenheid van een samenkomst van enkel herders en leeraars. Na een vurig gebed, waarin ons een grijsaard, de eerw. HALDANE STEWART, was voorgegaan, stond een ander grijsaard, de eerw. HENRY VENN op. Hij opende zijn kleinen zakbijbel bij den 2den Brief van PAULUS aan de Korinthiërs, en las ons uit het eerste hoofdstuk de volgende verzen voor: „Wij willen niet, broeders! dat gij onwetende zijt van onze verdrukking, die ons in Azië overgekomen is, dat wij uitnemend zeer bezwaard zijn geweest boven onze macht, alzoo dat wij zeer in twijfel waren ook van het leven. Ja, wij hadden al in onszelven het vonnis des doods, opdat wij niet op onszelven zouden vertrouwen, maar op God, die de dooden verwekt; die ons uit zoo grooten dood verlost heeft en nog verlost; op welken wij hopen, dat Hij ons ook nog verlossen zal: Alzoo gijlieden ook medearbeidt voor ons door het gebed, opdat over de gave, door vele personen aan ons te weeg gebracht, ook voor ons dankzegging door velen gedaan worde." Naar aanleiding van deze woorden stelde hij ons het recht der zendelingen, aan zoo vele gevaren, ja doodsgevaren blootgesteld; met zoo vele moeielijkheden, ja voor den

mensch onoverkomelijke moeielijkheden kampende; het recht der zendelingen op onze biddende deelneming (door den Apostel zoo uitdrukkelijk een medearbeid door het gebed genoemd) voor; bezwoer ons toch hunne berichten niet slechts te lezen als om een ledig uur te vervullen, niet slechts belangrijk te vinden en leerzaam, maar ons daardoor in hun toestand, in hun strijd en lijden te laten verplaatsen, en op de knieën te laten brengen voor den Heer, die hen zond. De eerwaardige man sprak kort en eenvoudig, maar daarom des te treffender. De toon zijner stem was zacht en in het hart dringende. Groote tranen biggelden over zijne zijne wangen, als hij de worstelingen der zendelingen, waarvan hij er zoo velen persoonlijk kende en die allen zijne vrienden waren, als hij hunne worstelingen met de heidensche woestheid en onkunde, en helaas ook met de tegenwerkingen van de zijde van naamchristenen! schetste. — Ik wenschte, dat ook deze laatsten in de bijeenkomsten waren vertegenwoordigd geweest. Ja, gaarne had ik in dat oogenblik eenige afgevaardigden uit de vijanden van, uit de onverschilligen voor het zendingswerk daar gezien. Mij dacht, zij zouden de wapenen hebben nedergelegd, waarmede zij de heiligste zaak der wareld bestrijden; al die grove spotternijen, booze lasteringen, hatelijke vermoedens; al die schijnredenen van wijsheid, niet zijnde in eenige waarde. Zij zouden, zoo zij eenigszins hart hadden, dat hart niet langer teruggehouden, maar gewonnen gegeven hebben, bij het zien van zoo veel heiligen ernst, zoo veel trouwe liefde, zóó veel hart.... O mijne Vrienden! Laat ons de zendelingen op allerlei wijze aanmoedigen, helpen,

door liefde verkwikken! Laat ons hunne zaken, hunne studiën, zoo veel in ons is bevorderen, zoo lang zij nog in ons midden zijn; laat ons, als FILEMON voor PAULUS, hun gaarne een herberg bereiden als zij tot ons overkomen; laat ons hunne ouders en bloedverwanten vertroosten, hunne weduwen en weezen verzorgen; laat ons vooral hen biddend opdragen, biddend met hen medearbeiden. Zij hebben zoo veel noodig: zoo veel moed, zoo veel wijsheid, zoo veel kennis, zoo veel lijdzaaamheid, zoo veel geloof, zoo veel liefde. Een gebed voor de zendelingen, een gebed voor de Heidenen, is een arbeid in de heidenwareld! Een gebed voor de zendelingen is een bestrijding der onchristelijke Christenwareld! Zijn wij den Heidenen het evangelie schuldig, hoe zeer zijn wij den evangelieboden onze gebeden schuldig. En zoo wij deze schuld betalen, wij kunnen, wij durven niet achterblijven met welke gave, welken dienst der liefde het zijn moge, die de zaak der uitbreiding van het koninkrijk Gods van ons vordert.

Gaven der liefde worden gevergd. O mijne broeders! laat ons daarin overvloedig zijn. Zijn wij daarin wel overvloedig genoeg? Konden, moesten wij niet meer doen? Zijn wij niet schuldenaars voor meer? Wat heeft het evangelie ons gekost? Heeft niemand onzer wat meer te missen, dan hij tot nog toe gegeven heeft, om zielen te redden van het verderf? Is de troost in leven en sterven van vier vijfden van onze broeders uit Adam ons niet nog wat meer waard? Wat is er in onze hand om bij het besluiten van dit feest, bij het verlaten dezer zaal, neder te leggen op het outer dezer

zaak? Hoe veel? Hoe weinig? Is dat alles, wat gij heden overhebt voor de arme zwarte slaven in de West-Indiën, voor de onwetenden van Zuid-Afrika? Is dat uw gantsche andwoord voor heden, ik zeg niet op onze opwekkingen, maar op de roepstem van duizenden, worstelende met de ellenden des levens en met de vreeze des doods, zonder Verlosser, zonder God in de wareld? Op den noodkreet van zoo vele verdrukten en elkander verdrukkenden: „Komt tot ons over en helpt ons!" Is dat het gansche liefdewerk, dat gij te stellen hebt naast de liefdedaad van den uitgezonden broeder, die op dit oogenblik in Zuid-Afrika ongeneesselijke melaatschen verpleegt in het lazareth, of is blootgesteld aan de sagaaien en snaphanen van den verwoeden Kaffer? Is dat uwe liefde — tegenover de liefde des Heeren, die u gekocht heeft met zijn bloed, u, die niet voor al het zilver, voor al het goud, voor al de kostelijke dingen der wareld te redden waart? Verdubbelt de gave... het is te weinig..! Ik heb gelezen in de berichten 1) van dit jaar, dat een onbekende hand aan dit genootschap *f* 3000 gezonden heeft tot een kerstgeschenk... Goud, wierook, myrre, aan de voeten van het kindeken van Bethlehem! Op welk eene schaal zou de uitbreiding van het koninkrijk Gods kunnen worden voortgezet, indien alle Christenen, die dit konden doen, het deden. Gij die het kunt, doet het. Gij die het niet kunt, doet eerlijk wat gij kunt! — Eene jonge negerin, die in de West-Indiën wekelijks slechts *f* 3.60 verdiende, gaf eens *f* 14.40 voor de zending in

1) 1847. N. 2.

haar geboorteland; een zwarte matroos niet minder dan *f* 106. De zendeling DAVIS in 1843, op zijn vertrek staande uit West-Afrika, ontfing van een zijner zwarte schoolkinderen, die met groote tranen op de bruine wangen tot hem kwam, een stuiver voor zijn genootschap... 1). Het is niet noodig de toepassing te maken.

Niet alleen gaven der liefde, maar ook dienst der liefde, op allerlei wijze, wordt gevergd. De zendingzaak kan door alle soort van gaven en moet door alle soort van gaven ondersteund worden. Gelijk er niet voor allen roeping is om zendeling te zijn, zoo ook wordt niet een iegelijk geroepen om deel te nemen aan het bestuur van een zendelinggenootschap. Die er toe geroepen wordt, onttrekke zich niet, schroome geen moeite, geen zorg, spare geen tijd, geen arbeid. De grootste arbeid is gemak bij wat een getrouw arbeider in het heidenland te verrichten heeft... en wat is zij bij den arbeid der ziele, waarin onze Heiland ons heil heeft uitgewerkt! — Maar ook zonder tot dezen arbeid bepaaldelijk geroepen te zijn, kan men op allerlei wijze met de besturen der zendelinggenootschappen medewerken. De een kan door zijn invloed hun veel gemakkelijk maken, dat hier en elders moeielijk is; de ander door zijne gave van overreding veel schadelijke vooroordeelen wegnemen, veel ijver opwekken die der zaak bevorderlijk is. De zendingzaak te kennen, te bestudeeren, en ten gevolge van dien door geschriften

---

1) HOFFMANN, 299, 174. Andere voorbeelden *Miss. Guide B.* p. 369. Een Neger en zijn vrouw (hy smid, zy kraamster) *f* 120.— 's jaars.

en gesprekken meer juiste denkbeelden omtrent hare noodzakelijkheid en hare goede vrucht algemeen te maken, is een dienst van groot gewicht in dit land, en die wij aan allen dringend op het hart zouden willen drukken. Het oprichten van kleine hulpgenootschappen in den kring, waarin men zich beweegt en waarop men invloed heeft, tot samenbrenging van kleine gaven, tot onderlinge onderrichting in den stand der zaak en tot gemeenschappelijk gebed, is nog niet algemeen genoeg in praktijk gebracht. Te Heemstede telt zulk een hulpgenootschap, waarvan ieder lid slechts 1 cent in de week bijdraagt, thans 400 leden, daaronder vele kinderen en dienstboden, en op de twee bidstonden, die wij gehad hebben, is daarenboven *f* 140 gecollecteerd. De helft van die som is aan het zendelinggenootschap te Rotterdam, de wederhelft aan het genootschap van den Zendelingwerkman 1) ter hand gesteld, de gave van een derden bidstond bestemmen wij voor het genootschap te Zeist 2). Konden wij alle dorpspredikanten bewegen hetzelfde of iets beters te doen! Deed ieder christelijke fabriekheer of werkbaas iets dergelijks; ieder christelijk onderwijzer en kostschoolhouder! Werd door den laatste de aardrijkskundige les tevens dienstbaar gemaakt aan de kennis van het zendingwezen en van de uitbreiding van Gods koninkrijk! Ik noem slechts enkele dingen om denkbeelden aan te geven en op te

---

1) Zie het Tijdschrift: VEREENIGING, Christelijke Stemmen, 1847. July.

2) Aan deze toezegging is sedert voldaan. De collecte heeft *f* 62.— opgebracht.

wekken. Was ieder christelijk huisgezin een klein zendelinggenootschap ... en gedacht toch elke christelijke huisvader, in het dagelijksch familiegebed zijn gezin voorgaande, ook aan de bekeering der Heidenen — van welk een zendingsgeest zou men de gemeente, zou men dit land eerlang doortrokken zien! Ja, dan werden alle kerken van CHRISTUS voor de heidenwareld eerlang, wat de Broedergemeente voor haar is sedert honderd jaren; en deze Broedergemeente zelve, zij zou haren grooten ijver nog verdubbelen; ja tusschen alle kerkgenootschappen zou een naijver ontstaan, wie de uitnemendste zijn zou in dezen trouwen arbeid, in dit getrouw gebed, in deze oefening van liefde en geloof; tot verhaasting van den ingang van de volheid der Heidenen, de zaligheid van Israël, de wederkomst des Heeren!

Mijne Broeders! ik heb daar woorden uitgesproken, die mij krachtig herinneren, hoe veel ik tot besluit van deze mijne rede zou kunnen zeggen tot onze en aller aanmoediging, die het werk des Heeren werken, waarover wij spreken. De ingang van de volheid der Heidenen, de zaligheid der Joden, onzes Heilands vleesch en been, Zijne persoonlijke wederkomst om te regeeren op eene gelouterde aarde in een koninkrijk van vrede en rust! Daarop te wijzen, daarvan eene voorstelling en met hulpe Gods als een kleinen voorsmaak te geven naar het woord der profecy, hoe zou ik waardiger deze mijne opwekking kunnen besluiten? Ik zou u ook kunnen rondvoeren door de gezegendste oäsen der groote heidenwoestijn, die eenmaal bloeien

zal als een roos, om u te doen zien, hoe God reeds nu heeft doen regenen op het dorre. Ik zou u kunnen wijzen op den grooten oogst, door Engelsche en Amerikaansche broeders ingezameld in Tinnevelly in Engelsch Oost-Indië, waarvan de Bisschop van Madras getuigt: „Hadden wij zendelingen genoeg, de Heidenen zouden bij duizenden komen en Tinnevelly was in weinige jaren een christenprovincie;" op het gezegend Jamaica in de West-Indiën, waar alleen de Broedergemeente elf kerken voor de Heidenen heeft gebouwd; op Nieuw-Zeeland, waar de tegenstelling van wat het was voor dertig jaren bij wat het is in deze dagen wel het grootst zal zijn. Welk een gevoel overweldigde mij, als ik te Londen, bij meer dan één plaatverkooper, de beeltenis van een man zag uitgestald, in den bloei zijner jaren, van een zacht innemend voorkomen, in het gewaad der dienaren der Engelsche kerk, en daaronder las: BISSCHOP VAN NIEUW-ZEELAND... Nieuw-Zeeland, het land der moordenaars 1), der menscheneters! maar waar nu 80.000 inboorlingen onder den gezegenden invloed des evangelies staan, waarheen het Engelsche Bijbelgenootschap reeds 70.000 N. Testamenten gezonden heeft, waar men om meerdere vraagt... Een enkele trek 2). Kapitein SYMONDS wilde den grooten vulkaan, die in het midden des eilands zijn vreeselijk met al de verschrikkingen des bijgeloofs omgeven hoofd verheft, uit wetenschappe-

---

1) Men denke aan de Moordenaarsbaai, door onzen TASMAN zoo genoemd, naar het daar gebeurde met zijn scheepsvolk. Zie VAN KAMPEN, *Ned. buiten Europa.* I. 380.

2) HOFFMANN, 527.

lijke belangstelling bestijgen, en bood een aan den voet des bergs gebiedvoerenden Nieuw-Zeelander een handvol goud voor zijne vergunning aan. Deze weigerde; „maar als gij mij een N. Testament geeft, zeide hij, zal ik 't u toestaan." De kapitein bezat er geen. — Ik zou u kunnen brengen in uwe zwarte zendelinggenootschappen, lieve broeders der Broedergemeente! in de West-Indiën, en in die der Engelschen in Sierra Leona aan West-Afrikaaskust. Wat is aandoenlijker, dan een bevrijden slaaf in een der vergaderingen te Regentstown als spreker te zien opstaan en hem te hooren zeggen: „Die drie of vier koperstukken heeft, moet ze geven. Bedenk: een man is blind en loopt in 't vuur; wij moeten hem tegenhouden. Zoo zijn onze landslieden; zij kennen God niet: wij moeten voor hen bidden;" en een anderen spreker, eveneens een bevrijden slaaf: „Geen mensch kan goed doen in eigene kracht; als wij koper geven, dat zegt niet veel. JEZUS moet den zendeling zenden 1)." Ik zou u kunnen herinneren, dat zoo de apostolische eeuw 500.000 zielen tot de belijdenis van CHRISTUS gebracht heeft, ook de eeuw der herleving van het zendelingschap, de laatste honderd jaren hetzelfde getal hebben toegebracht; ja, zoo 't er op aankomt, nog meerdere: 672.000 monden prijzen dien naam in landen, waar hij te voren niet genoemd is geweest.... Maar genoeg; de bewustheid een enkele ziel te redden van den dood is aanmoediging en belooning genoeg voor het betalen onzer schuld aan de Heidenen. De laatste Berichten van dit genootschap 1) verhalen ons

1) HOFFMANN, 168.

van een slaaf, JOZEF SOLON genaamd, die uit liefde voor Gods woord, uit liefde voor Zijne gemeente, alreeds niet meer zou wenschen naar zijn vaderland terug te keeren, hoe lief hij het ook nog heeft, met hoe veel geestdrift hij er ook nog over spreekt. Ziedaar voldoening genoeg! Laat nu al het overige mislukken, en het zal niet mislukken, wat in den naam Gods begonnen en gedaan wordt; wie onzer zal zich van zijne deelneming aan het zendingswerk beklagen, ook indien hij alleen dezen JOZEF SOLON door zijne medewerking ontmoeten mag in „dat betere, dat is het hemelsche vaderland," waarnaar hij begeerig gemaakt is op aarde. En niet dezen JOZEF alleen, maar duizenden JOZEFS zullen wij zien, te midden van de schare, die niemand tellen kan, de schare uit alle kleuren en tongen; duizenden JOZEFS, toegebracht door het woord der Blijde Boodschap, uit den mond harer getrouwe verkondigers uitgegaan; duizenden JOZEFS uit de Heidenen voor den troon van dien JOZEF uit Israël, wien zijne broeders verkocht hebben, maar die ook zijne broeders behouden zal, en voor Wien ook zijne broeders zich zullen komen buigen... Buige zich onze ziele voor Hem! AMEN.

---

1) 1847. N. 5.

ZORGEN.

Matth. VI: 24—34.

Niemand kan twee heeren dienen, want of hij zal den eenen haten, en den anderen liefhebben; of hij zal den eenen aanhangen, en den anderen verachten. Gij kunt niet God dienen en den Mammon.

Daarom zegge ik u: Zijt niet bezorgd voor uw leven, wat gij eten, en wat gij drinken zult; noch voor uw lichaam, waarmede gij u kleeden zult. Is het leven niet meer dan het voedsel, en het lichaam dan de kleeding?

Aanziet de vogelen des hemels, dat zij niet zaaijen, noch maaijen, noch verzamelen in de schuren, en uw hemelsche Vader voedt [nochtans] dezelve; en gaat gij dezelve niet [zeer] veel te boven?

Wie toch van u kan met bezorgd te zijn een' elle tot zijne lengte toedoen?

En wat zijt gij bezorgd voor de kleeding? Aanmerkt de leliën des velds, hoe zij wassen; zij arbeiden niet, noch spinnen niet;

En ik zegge u, dat ook Salomo in alle zijne heerlijkheid niet is bekleed geweest gelijk een van deze.

Indien nu God het gras des velds, dat heden is en morgen in den oven geworpen wordt, alzoo bekleedt, zal Hij u niet veel meer [kleeden], gij kleingeloovigen?

Daarom zijt niet bezorgd, zeggende: Wat zullen wij eten? of wat zullen wij drinken? of waarmede zullen wij ons kleeden?

Want alle deze dingen zoeken de Heidenen, want uw hemelsche Vader weet, dat gij alle deze dingen behoeft.

Maar zoekt eerst het Koningrijk Gods en Zijne gerechtigheid; en alle deze dingen zullen u toegeworpen worden.

Zijt dan niet bezorgd tegen den morgen, want de morgen zal voor het zijne zorgen; [elke] dag heeft genoeg aan zijns zelfs kwaad.

Elke dag zijns zelfs kwaad! Ja, Gel.! dat is ons lot en ons leed, dat de welverdiende vergelding onzer dagelijksche zonden. *Omdat wij luisteren naar de verleidende stem en eten van den boom, waarvan God ons gebiedt, zeggende: Gij zult daarvan niet eten, zoo moeten wij met smarten, in het zweet onzes aanschijns brood eten, al de dagen onzes levens, tot dat wij tot de aarde wederkeeren, waaruit wij genomen zijn, en zij brengt ons doornen en distelen voort.* Smart en zweet des aangezichts is er voor ieder Adamskind. Op dezen regel zijn geene uitzonderingen. De rijke is niet uitgezonderd, de machtige niet, de wijze niet, de godvruchtige niet. Allen hebben wij deze zorg, allen dezen kommer, allen deze moeiten en dit verdriet.

Doch wij *weten*, (en och, of wij het allen bij ervaring wisten!) dat in dezen onzen toestand met den vloek een zegen verbonden is, ja dat hij geheel ten zegen wordt voor hem, die geleerd heeft er den zegen in te zien, er den zegen van te genieten. Geliefden! de Godvruchtige zal het u toeroepen: er is een zegen der ellende, en onze ellenden zijn ten zegen! Er is een zegen in alle smart, een zegen in alle zweet des aangezichts! Immers ook in alle zweet des aangezichts, in allen

arbeid, in alle moeite, alle zorg; broodzorg, lichaamszorg, kinderzorg, huiszorg, beroepszorg, in alle zorg in één woord, die het *mensch zijn* en *het leven op de aarde* onder *menschen* en met *menschen* medebrengt; indien men slechts dezen zegen weet te waardeeren, weet er mede winst te doen voor zijne ziele. Niemand schrikke van zorgen, van vele zorgen. Alleenlijk een iegelijk wachte zich voor *bezorgdheid.*

Daar is een groot, een hemelsbreed verschil tusschen *zorgen* en *bezorgdheid*, *tusschen een onbezorgd en een zorgeloos gemoedsbestaan.* Zorgen is een gelukkig *werkzaam zijn*, bezorgd zijn is een droevig *kracht verspillen*, zorgeloosheid een *schandelijk lediggaan* der ziele. *Zorgen* is wijs, is plichtelijk, is Godverheerlijkend; *bezorgd zijn* onredelijk, zondig, Godonteerend; *zorgeloos zijn* dierlijk. De huisvader zorgt; maar zoo hij zich ook een kind weet van den Vader, die in de hemelen is, hij is te gelijk onbezorgd. De huishond is zorgeloos, en hij mag het wezen; maar de mensch die van Gods geslachte, van het geslachte van den zorgenden God is, niet!

Hoe groot in het afgetrokkene het verschil wezen moge tusschen zorgen en bezorgd zijn, in de praktijk des levens, wij weten het, ontaart het eene licht in het andere. De scherpe grens tusschen het grondgebied der zorgen en der bezorgdheid is spoedig overgetreden. Ik zal niet pogen algemeene regelen op te geven, waaraan gij uw' zielstoestand en gedrag in dezen toetsen kunt. Leeft bij uw hart; de conscientie zal uitspraak doen, of gij zorgende of wel bezorgd zijt; uwe conscientie oordeelt de doorgaande stemming uwer ziele, en doet uitspraak in elk bijzonder geval. Zij zal u zeggen: *dit is God ver-*

zoeken; *dat is God wantrouwen!* naarmate gij door zorgeloosheid of bezorgdheid zondigt. Wij predikers kunnen vele woorden sparen, als wij u tot den prediker in uw binnenste verwijzen; ons ambt is het dien prediker in zijne rechten te handhaven.

Maar diezelfde prediker heeft wellicht tegen iemand onzer ook dit: „Gij zorgt getrouw voor uw brood, uw lichaam, uw leven! Gij zijt dikwijls wantrouwend, bezorgd, bekommerd, dat het met dit alles niet goed zal gaan. Waarom zorgt gij ook niet voor uwe ziel, voor uw eeuwig bestaan? Hebt gij geen ziel, of is zij reeds bezorgd? Hier zou een weinig bezorgheid niet schaden. — Gij hebt een bezorgheid, die aan het heil uwer ziele schaadt; waarom hebt gij niet liever eene zorg, die u boven de aardsche bezorgdheid verheft? —

Als de conscientie zoo spreekt, Geliefden! dan getuigt zij mede met de woorden onzes Heeren en Heilands in de Bergrede, met de woorden die wij hebben opgeslagen. — Zij leeren ons ten klaarste:

I. *Hoe en op wat wijze de bezorgdheid voor het aardsche schadelijk is voor onze ziel.*

II. *Hoe en op wat wijze de zorg voor de ziel boven alle aardsche bezorgdheid verheft:*

Overwegen wij te zamen deze twee gewichtige Lessen; en zoo ook deze dag niet zonder zijn kommer is, hij moge ook niet zonder zijn zegen zijn. Dat geve de zorgende God! Amen.

I.

Hoe en op wat wijze de bezorgdheid voor het aardsche aan de ziele schaadt.

De tekst wijst ons op drie *redenen.*

A. *De bezorgheid voor het aardsche ketent ons aan het aardsche meer en meer vast.*

B. *Zij verbiedt of verstoort het kinderlijk vertrouwen op God.*

C. *Zij ontrooft of bederft het dankbaar genot en gebruik van Gods tegenwoordige goedheden.* —

A. *De bezorgdheid voor het aardsche ketent ons aan het aardsche meer en meer vast.*

Niemand, zegt de Heer vs. 24, *kan twee heeren dienen; want of hij zal den eenen haten en den anderen liefhebben, of hij zal den eenen aanhangen en den anderen verachten; gij kunt God niet dienen en den Mammon.*

De Mammon, daardoor hebben wij het aardsche goed te verstaan, het aardsche gemak, den aardschen overvloed, zoo ras dit alles een afgod is voor onze ziele. Het aardsche goed dat wij hebben, waar wij God voor danken, dat wij Godverheerlijkend gebruiken, dat is Gods milde zegen, mildelijk uitgestort om te genieten. Daarom heet het: *Van allen boom dezes hofs zult gij vrijelijk eten.* — Maar het goed, dat wij *begeeren en niet hebben*, dat *ons* heeft en regeert, en dat wij buiten, ja in spijt van God genieten willen, dat is de booze afgod *Mammon*, dat is de vrucht, waaraan onze ziele zich den dood eet. *Ten dage dat gij daarvan eet, zult gij sterven.* Tusschen God en den Mammon zijn wij allen gesteld. De arme heeft zoo wel zijn Mammon als de rijke. — De Mammon zegt: „*blijf* mij liefhebben! hang mij aan! dien mij!" God zegt: *leer* Mij beminnen, Mij aanhangen, Mij dienen! en haat, veracht, vervloek den Mammon! — De Mammon zegt niet: haat, veracht

God! want het is hem genoeg, zoo gij hem, den Mammon, liefhebt, aanhangt, dient. De duivel, die door hem regeert, weet zoo goed als JEZUS CHRISTUS, die hem bestrijdt: *Gij kunt niet Gode dienen en den Mammon!*

Gelukkig die den dienst van God gekozen, en den dienst van den Mammon opgezegd heeft, die aan God zijn hart en zijne liefde heeft gegeven, Hem alleen aanhangt, en daardoor is vrijgemaakt van de begeerlijkheid der oogen, begeerlijkheid des vleesches, grootschheid des levens, die den armen wereldschen mensch onder des Mammons juk houden, en zijn hoofd nederbukken om aardsche dingen te bedenken! Gelukkig hij, wiens hope niet meer gevestigd is op de ongestadigheid des rijkdoms, maar op den levenden God! Doch hij zij gewaarschuwd voor een groot gevaar, waaraan hij misschien niet zoo ernstig denkt. Als de booze afgod Mammon, in eens menschen hart de begeerlijkheid niet meer kan opwekken, poogt hij te heerschen door de bezorgdheid. Dan komt de vreeze voor het *niet genoeg*, in de plaats van het jagen naar het *meer;* de angstige vrage, *hoe?* in de plaats van de vraag, *hoeveel?* Dan de vraag *wat? en waarmede?* in de plaats van *wat niet al? en waarmede al niet?* — Zie! dat is een *verraderlijke*, een *lage*, een *erge* strik, die hij om de voeten wart dergenen, die God zouden willen dienen met al hun hart. Daarmede trekt hij ze nòg weder naar zich toe, die hem ontloopen zijn of ontloopen willen. Door bevreesd te maken voor *verlies* of *gebrek* weet hij de afstervende liefde voor het aardsche wederom in het hart aan te wakkeren. Bekommering er over vergroot er de waarde misschien

nog wel zoo gedrochtelijk van als begeerte er naar. Waar Mammon bekommering kan opwekken, daar juicht hij, wetende dat hij nog niet veracht wordt, dat men niet los van hem is, en derhalve dat het hart nog niet genoeg heeft aan God, nog niet genoeg liefde heeft voor God, God nog niet volkomen dient, nog verdeeld is; en zoo lang het nog verdeeld is, heeft hij alle hoop, alle verwachting het weder in zijne macht te krijgen.

O mijne Toehoorders, erkennen wij het! In onze angstige bezorgdheden over het aardsche ligt, hoedanig ook de betere overtuiging, ja de betere keuze van ons hart zijn mag, altijd nog eene heimelijke *liefde* voor het aardsche verborgen; weest omzichtig, want Mammon heeft u nog bij dat koord! en hij is zoo begeerig als zijne erkende dienaren. *Zij* zoeken zijne gaven; *hij* zoekt hen. Zoo menigmaal wij onze bezorgdheid voor het aardsche toegeven, neemt die onheilige liefde de overhand, gewint zij kracht; en dooft voor die oogenblikken, voor die dagen, weken, tijden, de liefde voor God (ik spreek tot degenen, die eenige liefde voor God hebben) in onze harten uit; en met het kwijnen van die liefde kwijnt ook zijn dienst. Dus zuchtende, dus klagende, dus tobbende, dus droevig ziende, dient gij den Mammon even zoo wel als zijne verklaarde dienaren het doen, jagende, schrapende, wervende, van begeerlijkheid verterende, hebt gij zoo min als zij God en Zijn' hemel in 't harte. — Gij kunt niet Gode dienen en den Mammon! *Daarom* zegt Jezus u niet slechts: jaag niet, schraap niet, werf niet, verteer niet van begeerlijkheid naar wereldsch goed (waar zijne discipelen geen lust of tijd meer voor over hebben)

maar: *zijt niet bezorgd voor uw leven, wat gij eten en wat gij drinken zult, noch voor uw lichaam, waarmede gij u kleeden zult* — ook dit stelt u met des *Mammons* dienaren, ook dit met *de Heidenen*, zonder God in de wereld, gelijk. *Alle deze dingen zoeken de Heidenen.* Het is alsof Hij zeide: „Gij hebt gehoord, dat tot den ouden gezegd is: *gij zult niet begeeren.* Maar ik zegge u: *gij zult niet bezorgd zijn.*"

Men hoort vele menschen op die wijze spreken, alsof de kommerlijke omstandigheden waarin zij verkeeren, de broodzorg die hen drukt, de nood die hen dikwijls perst meer dan iemand weet, een verschooning zijn kon voor hun niet kiezen, niet aanhangen, niet dienen van God, van Wien nochtans een iegelijk zoo gaarne zegt, dat hij Hem wel liefheeft. Bij de groote lieden zijn het altijd de „vele betrekkingen en de noodzakelijke (?) verstrooiing" waar zij in zijn. Bij de burgerlieden is 't het beroep en het huishouden; bij de armen, de vele bekommeringen. „Een mensch, zoo wordt dáár gesproken, heeft geen lust om aan zijne ziel te denken; om zich met zijn Godsdienst bezig te houden." Recht zoo: „de mensch heeft geen *lust!*" Dat is het bij alle groote lieden, burgerlieden, armen, die God nog niet kozen voor hun Heer. Dat is het waarlijk! Het zijn niet de betrekkingen, waarin zij geplaatst zijn, niet de gevaren die hen omringen, het is niet hun goddelijk beroep, niet hun van God hun aanbetrouwd huishouden; het zijn allerminst de zorgelijke, de kommervolle omstandigheden waarin zij verkeeren, waarmede God hen van zich zou afhouden, dat zij Hem niet zouden aanhangen; maar het is de gesteld-

heid van hun hart, dat wat anders liefheeft, met wat anders bezig is, over wat anders tobt, en op vrolijker of bedroefder wijze van den Mammon vervuld is, en eigenlijk van hem alleen. Alle Gods schikkingen zijn geschikt om tot God uit te drijven. Alle overleggingen van het zondig hart leiden daarheen om van God terug te blijven. *Niemand, als hij verzocht wordt, zegge: ik word van God verzocht; want God kan niet verzocht worden met het kwade, en Hij zelf verzoekt niemand. Maar een iegelijk wordt verzocht als hij van zijne eigene begeerlijkheid*, ook van zijne eigene bezorgdheid, *afgetrokken en verlokt wordt.* (Jac. 1 : 13, 14.) Waarlijk! bekrompene omstandigheden, armoedigheid, broodzorg, trekken uit haren aard niet van God af, maar naar God toe, meer dan iets anders. Maar de *bezorgdheid*, die is het, die het hart voor God sluit; de ongeloovige bezorgdheid, die slechts op middelen en wegen peinst om datgene te hebben, wat alle behoeften des aardschen levens vervult, wat de geheele schat uitmaakt van het geheele hart; de ongeloovige bezorgdheid, zij is het, waardoor de daglooner zoo wel een Mammonsslaaf zijn kan als de rijkaart; zij is het, die de harten heidensch houdt en ledig, ook daar waar zij het meest schijnen bewerkt te worden om godzalig te worden en een schat te zoeken, die geen motte of roest verteren kan. Dit is het voorrecht der armoede: de arme wordt door zijn toestand als op God geworpen. Ja *geworpen* op God — en niet slechts tot Hem getrokken. Zoo hij zich dan nochtans *niet* op God werpen laat, welk een droevig bewijs is het, dat hij verkleefd is aan het aardsche: aan het aardsche, waarvan hij zoo weinig heeft, en dat toch

zijne geheele ziel vervult, dat voor hem, men zou zeggen minder aantrekkelijk is dan voor iemand anders, en dat hij toch zoo hardnekkig aanhangt. Van degenen die goed hebben is gezegd (Luk. 18:25): *Het is lichter dat een kemel ga door het oog van eene naald, dan dat een rijke in het Koningrijk Gods inga.* Ontzachelijk woord voor dien, die vele goederen heeft. Maar de *arme* die niet ingaat — terecht mag hij *vreezen met dubbele slagen geslagen te worden*, daar zijn dagelijksche nood hem had moeten uitdrijven tot Hem, die rijk is *over al degenen die hem aanroepen;* niet slechts om Hem aan te roepen voor den aardschen nood, maar om zich over te geven als een getrouw dienaar aan Hem, die alleen de liefde des harten waardig is. —

B. *De bezorgdheid voor het aardsche verbiedt of verstoort het kinderlijk vertrouwen op God.*

Kinderlijk vertrouwen op God, dat heeft de zondige en ellendige mensch, die zichzelven kent, noodig voor zijne ziele, zal zij niet omkomen in hare ellenden, zal zij niet wegzinken in hare wanhoop. Waar het ijdel vertrouwen op zich zelven, op de wereld, ophoudt of onbestaanbaar wordt, daar moet het kinderlijk vertrouwen op God komen, of de hel is in het hart.

Kinderlijk vertrouwen op God, dat mag de zondige en ellendige mensch hebben, ja wel zeker mag hij het, indien hij met God verzoend door het bloed Zijns Zoons, en de liefde Gods in zijn hart voelende uitgestort, God kent als een' verzoenden *Vader* in JEZUS CHRISTUS; kinderlijk vertrouwen op God niet alleen in allen aardschen nood, maar veelmeer in den nood der ziele, in haren dagelijkschen strijd en worstelingen op

den weg die naar eene zalige eeuwigheid henen leidt, Kinderlijk vertrouwen op God, daarom moet het kind Gods bidden, dagelijks bidden, opdat het hem dagelijks vernieuwd, vermeerderd, versterkt worde door den Heiligen Geest, die het ook vernieuwen, vermeerderen en versterken *wil* in het hart desgenen, die Hij tot God heeft leeren zeggen: Abba (Vader!) — zoodat hij te midden van alle beschuldiging des gewetens, en bij het diep gevoel van zijnen zondigen toestand die hem doet klagen: *Ik ellendig mensch!* vasthoudt aan zijnen God en Zaligmaker JEZUS CHRISTUS; zoodat hij te midden van alle verzoeking, strijd en bestrijding het zegelied aanheft: *Wie zal mij scheiden van de liefde Gods?* en in het aangezicht van den dood zelven uitroept: *de Heere zal mij bewaren tot zijn eeuwig koningrijk!*

Maar indien het hart aan aardsche bekommeringen toegeeft, zich door deze laat drukken, en weder drukken, en voor een tijd als overweldigen, is het wonder dat er duisternissen over de ziele komen, ook ten opzichte van haren troost en hoop voor het eeuwig leven? — Ach! voorzeker, in die oogenblikken, dat Christenen zuchtende en tobbende, en bezorgd tegen den dag van morgen hun weg gaan, kunnen zij ook niet recht vrolijk en helder inzien in den dag der eeuwigheid. In die oogenblikken, dat zij vergeten dat het leven meer is dan het *voedsel*, en het *lichaam* meer dan de *kleeding*, en dat *de Schepper des levens* ook voor deszelfs onderhouding zorgen zal, kan ook lichtelijk hun vertrouwen wankelen, of Hij *die een goed werk in hen begonnen heeft, dat wel zal voleindigen tot op den dag van Christus!* In die oogenblikken dat zij geen geloof genoeg

hebben om te verwachten, dat de Schepper des lichaams, *hetwelk meerder is dan de kleeding*, het ook niet aan de kleeding des lichaams zal laten ontbreken, kunnen zij ook niet vertrouwend denken aan de algenoegzaamheid der gerechtigheid van CHRISTUS voor hen, voor al hunne zonden, ook voor die welke hun nog aankleven en die zij hartelijk beweenen en bestrijden. — In die oogenblikken dat zij de vaderzorg van den Vader in het rijk der natuur, waardoor Hij *de vogelen des hemels, die niet zaaijen noch maaijen noch in de schuren verzamelen kunnen, spijst*, kunnen voorbijzien en vergeten toe te passen tot hun troost, daar kan hun ook de mildheid en getrouwheid van den Vader in het rijk der genade verdacht voorkomen, zoodat zij twijfelen en ontroerd worden in hunne ziele!

Ach, geliefde kinderen Gods! kleingeloovigheid in de dingen des aardschen levens, kan niet gepaard gaan met een helder geloof voor de eeuwigheid. Ik heb u menigmaal hooren spreken, alsof de dorheid uwer ziele, uw bekommerde toestand, uw weinig genot van de groote beloften Gods, uw gebrek aan geloofsblijdschap, verschoonbaar was door, of zij haar grond had in uwe tijdelijke omstandigheden, het was echter niet alzoo. Dit alles heeft altijd zijn grond in uw ongeloovig bestaan onder die omstandigheden. Waant niet, dat die ongeloovigheid God niet beleedigt; zij beleedigt Hem grootelijks. Zij bewijst, dat uw geloof in het bloed van CHRISTUS en uwe zaligheid nog niet recht in uw geheele hart is doorgedrongen. Zij knaagt als een kanker aan uwe levensvreugd. Zij houdt uwe ziele laag en dof. Zij is ondankbaarheid voor het groote tegenwicht,

dat God u in de redding uwer ziele tegen alle moeilijkheden des levens gegeven heeft! Zij doet de zorgelooze kinderen der wereld, de lichtzinnige dienaren van den Mammon, den naam die over u aangeroepen is, lasteren, zoo menigmaal zij uw hangend hoofd en de rimpels op uw voorhoofd zien, wegens de dingen *dezes* tijds, terwijl zij zich uwen vrijmoedigen roem herinneren in de dingen des toekomenden levens! Daarom, gij die weet, hoe duur gij gekocht zijt en hoe kostelijk uw dood is in de oogen des Heeren, laat het woord uws Heilands u gedurig voor den geest staan, en strijdt met hetzelve tegen alle bekommeringen der aarde en een misschien zwaarmoedig gestel, waarin gij geen verschoonend vriend maar een vijand zien moet, vs. 25. *Daarom zegge ik u: Zijt niet bezorgd voor uw leven. Aanziet de vogelen des hemels, dat zij niet zaaijen, noch maaijen, noch verzamelen in de schuren, en uw hemelsche Vader voedt nochtans dezelve; en gaat gij dezelve niet zeer veel te boven? En wat zijt gij bezorgd voor de kleeding? Aanmerkt de leliën des velds, hoe zij wassen; zij arbeiden niet, noch spinnen niet, en ik zegge u, dat ook Salomo in al zijne heerlijkheid niet is bekleed geweest gelijk een van deze. Indien nu God het gras des velds, dat heden is en morgen in den oven geworpen wordt, alzoo bekleedt, zal hij u niet veel meer kleeden, gij kleingeloovigen?* —

C. *De bezorgdheid voor het aardsche ontrooft of bederft het dankbaar genot en gebruik van Gods tegenwoordige goedheden.*

Neen! daar is geen dankbaar genieten van de goedertierenheden Gods (die ook in de bekommerdste omstandigheden nog vele en alle morgen nieuw zijn) mogelijk,

indien het hart zich door onvruchtbare en kleingeloovige ongerustheid laat slingeren. Onvruchtbare ongerustheid; want de Heere zegt het wel: *Niemand van u kan met bezorgd te zijn eene elle tot zijne lengte toedoen.* Het staat niet in onze macht aan ons physiek bestaan *iets* in het minste te veranderen; met al ons zorgen en vooruitloopen kunnen wij geene enkele schrede tot onzen levensweg, geene spanne tot onzen leeftijd toedoen. 1) Al wat onvruchtbaar is, is reeds als zoodanig schadelijk voor onze ziele. Wat vruchteloos is, is tijdverlies, krachtverlies, moedverlies. Gods zegen kan geen vrucht van dankbaarheid hebben in ons hart, als onze onvruchtbare bezorgdheid maakt, dat wij ze niet op prijs stellen, en op die wijze tot zelfs onze opmerkzaamheid doet vergaan.

Tot zelfs onze opmerkzaamheid; want de bezorgde ziet niets dan den mogelijken nood, het mogelijk gebrek, de mogelijke verlegenheid in de toekomst. Het tegenwoordige bedekt hij met de zwarte wolken, die hij in het toekomende ziet opkomen. Het verledene met al deszelfs zegeningen, uitreddingen, beschamingen gedenkt hij niet. God heeft aan iederen dag (vs. 34) zijn *eigen* kwaad toegemeten, maar die mensch voegt het kwaad van morgen bij dat van heden; morgen zal hij het kwaad van overmorgen bij het kwaad van dien dag voegen. Zoo verzwaart hij door de zonde der kleingeloovigheid en de ellende, die zij medebrengt, het vonnis dat op de zonde rust. En gelijk hij zelf op

---

1) Het woord hier door lengte vertaald wordt Luk. 19 : 1 door *persoon* Joh. 9 : 28 door *ouderdom* overgezet.

deze wijze het genot van Gods tegenwoordige zegeningen bederft, zoo ook ontrooft hij er zich het gebruik van. Door ijdel en vruchteloos voor den dag van morgen *bezorgd* te zijn, stellen velen zich buiten staat, verwaarloozen velen de door God aangebodene gelegenheid, tijd en kracht, om voor den dag van heden, ja voor den dag van morgen betamelijk te *zorgen* en het gebod waar te nemen: *Wat uwe hand vindt om te doen, doe dat met alle macht.* Zoo zijn zij dan zelve de oorzaak, dat hunne bezorgdheid bij de uitkomst blijkt niet ijdel te zijn geweest; want zij berokkenden zich zelven het lot waarvoor zij vreesden. De tijd om te zorgen is in bezorgdheid voorbijgegaan; de tijd om te arbeiden in zuchten; de tijd om te handelen in klagen en murmureeren. Geliefden! de bekommerden tegen den dag van *morgen* stellen zich wel dikwijls aan, alsof zij veel bezig waren met den Heere in het gebed; misschien bidden zij ook wel veel; maar wat zijn dat voor gebeden, die men opzendt niet geloovende, maar twijfelende, die men opzendt met wantrouwen aan des Heeren woord: *de morgen zal voor het zijne zorgen*, en waarin men niet *waakt met dankbaarheid.* Treffende uitdrukking der Schrift: in het gebed *waken met dankzegging!* Gij weet, waar gij ze lezen moogt. In den Brief aan de Coloss. 4:2. Alle bidden gaat van danken uit; de biddende waakt over zijn hart, opdat hij Gode zijne nooden voorstellende, niet schijne zijne zegeningen te vergeten of gering te achten. Het gevoel van dankbaarheid houdt het harte wakker tot alle goede en Gode behagelijke werkzaamheid. Die heden zijn dagelijksch brood *dankbaar* geniet, die heeft lust en moed

om, verschaft hem God de gelegenheid, in biddend opzien tot Hem, voor het brood van morgen te zorgen; of zoo God hem die gelegenheid niet schenkt en hij bij den dag moet leven, om als ware het onmiddellijk uit Zijne hand dag aan dag gespijzigd te worden, hij draagt blijmoedig en vrijmoedig den Heer dezen zijnen nood op, en *wacht* dan ook op Zijne hand. Ook zal hij niet beschaamd worden: *Ziet des Heeren ooge is over degenen, die Hem vreezen, die op Zijne goedertierenheid hopen, om hunne zielen van den dood te redden, en om hen bij het leven te behouden in den honger. De jonge leeuwen lijden armoede en hongeren, maar die den Heere zoeken hebben geen gebrek van cenig goed. Daarom wentelt uwen weg op den Heere, en betrouwt op Hem. Hij zal 't maken. Uw wandel zij zonder geldgierigheid; en zijt vergenoegd met het tegenwoordige. Want Hij heeft gezegd: Ik zal u niet begeven, en Ik zal u niet verlaten. Weest in geen ding bezorgd, maar laat uwe begeerten in alles door bidden en smeeken, met dankzegging, bekend worden bij God.* Zietdaar beloften en eischen van God op die beloften gegrond, eischen aan de ziele van een iegelijk, die gelooft. Zou hij Zijne belofte van het aardsche leven niet vervullen, Hij die Zijn woord van schuldvergiffenis en eeuwige zaligheid VERVULLEN zal? Zou hij ook hier de kleingeloovigheid niet straffen met duisternis op duisternis, en menigerlei kwaad? de kleingeloovigheid, die niets anders is dan gebrek aan liefde, gebrek aan vertrouwen, gebrek aan dankbaarheid? eene grove beleediging des Heeren, eene jammerlijke schade voor de ziele; die zoo zij ons niet uit den hemel, nochtans den hemel uit ons hart houdt; want *dat* is de hemel, als wij

God *liefheóben*, in God *rusten*. God in *alles danken!* — Och Heere God! verbied uwe kinderen zich het genot diens hemels te ontzeggen door bezorgdheden die niet betamen, die de vijand hunner zaligheid hun in de ziele werpt!

II.

Wij zagen Geliefden! hoe en op wat wijze de bezorgdheid voor het aardsche de ziele schaadt; wij zouden in de *tweede plaats overwegen, hoe en op wat wijze de zorg voor de ziel boven alle aardsche bezorgdheid verheft.*

De uitvoerigheid in de behandeling van het vorige punt noopt mij hier kort te zijn.

In de eerste plaats verheft de zorg voor de ziel, dat is voor haar eeuwig heil, daardoor boven alle aardsche bezorgdheid, omdat zij van zoodanig gewicht is, dat zij alle andere zorgen in de schaduw zet. Alle aardsche nood is weinig bij den nood der ziele; daarom wordt bij hem, dien het met den nood zijner ziele ernst is, elke opwellende bezorgdheid voor dit nietig leven, als teruggedrongen door de kracht van dat woord: *Zoek eerst het koningrijk Gods en Zijne gerechtigheid.*

Wanneer iemand, wiens beklagenswaardige aard het medebrengt over alles, ook over hetgeen de wereld kleinigheden noemt, te tobben en te zuchten, eenmaal met een degelijke zorg te doen krijgt, een iegelijk weet hoe deze degelijke zorg hem van alle zijne kleine tobberijën pleegt te genezen, omdat er geen plaats meer voor overblijft in zijn hart. Maar wat ter wereld is

geen kleine zorg bij deze groote: „Indien mijne ziel *niet wordt afgewasschen, niet wordt geheiligd, niet wordt gerechtvaardigd, in den naam van den Heere Jezus en door den Geest mijns Gods*, zoo gaat zij voor eeuwig verloren; indien JEZUS CHRISTUS het brood haars levens niet is, zoo moet zij eeuwiglijk hongeren; indien Zijne gerechtigheid haar niet bekleedt en overkleedt, zoo zou de mantel SALOMO'S met al zijne heerlijkheid geene bedekking zijn voor de heilige oogen van God, die te rein zijn dan dat Hij het kwade zou ongestraft laten; indien ik niet inkom in het koningrijk Gods, zoo dwaal ik van duisternis tot duisternis, tot dat de eeuwige duisternis mij omgeeft." — O mijne Hoorders! waar deze heilzame gedachten levendig geworden zijn in het hart, daar is geene plaats voor angstig vragen: *wat zullen wij eten, wat zullen wij drinken, waarmede zullen wij ons kleeden?* Waar in den angst der ziele het koninkrijk Gods en Zijne gerechtigheid gezocht wordt, daar is geen tijd van bezorgdheid voor de dingen, die de *Heidenen zoeken!* De man, wien het te doen is zijnen eengeborenen uit een brandend huis te redden, bekommert zich weinig over dat brandend huis: het brande en verbrande, zoo hij maar den lieveling zijns harten redden en behouden aan het hart drukken mag — wat zou hij zeggen, als iemand hem zou willen terughouden met de optelling en uitmeting van al het goed, dat hij verliest, en de armoede die hem veellicht wacht!

En als nu de eengeborene, de lieveling zijner ziel gered is, o! laat alle geld en goed verloren zijn, laat gebrek en kommer nijpen, zoo menigmaal hij dien zoon

aanziet en aan zijn hart mag drukken, is hij gelukkig en vertroost; *„ik heb het beste behouden"* zegt hij; *„ik heb een troost bij allen kommer, ik heb een steun voor mijnen ouderdom!"* — Is het koningrijk der hemelen en zijne gerechtigheid niet te vergeefs gezocht, (en wij hebben allen het woord, *zoekt en gij zult vinden*) is alles er voor verloochend, wat verloochend moest worden; het hoogmoedig eigen, de vleiende wereld, het ergerend oog, de ergerende hand; kan de ziel met onbeschrijfelijken vrede zeggen: „ik heb mijn' Zaligmaker gevonden, ik rust in mijn' God, ik heb aan mijn' God genoeg!" hoe krachtig worden dan niet alle bezorgdheden teruggedreven door dezen *vrede* der ziele, gelijk vroeger door hare *hoogste zorge!* Voorwaar, dan wordt de zin verstaan van dat woord der Schrift: *de vrede Gods, die alle verstand te boven gaat, zal uwe harten en zinnen bewaren in Christus Jezus.*

Maar het koningrijk Gods en Zijne gerechtigheid is niet slechts een genieten van zaligheid. Het vordert een gedurig streven en jagen naar den prijs der roepinge Gods; eene gedurige oefening en heiligmaking; een onophoudelijke strijd met allerlei verzoeking, een aanhoudend bidden en waken om niet te vertragen, niet te verslappen, niet verhinderd te worden; een zorgvuldig *bedenken van al wat eerlijk, al wat rechtvaardig, al wat rein is, al wat liefelijk is, al wat wel luidt, zoo er eenige deugd is, zoo er eenige lof is* — welnu, het is eene opmerking, die wij ook in de wereld maken kunnen, dat onder de meest werkzame en tot de gewichtigste taak geroepene menschen, de minste zwaarmoedigen, zwaartillenden gevonden worden; en zou dan

de hoogste roeping, de werkzaamste taak: de roeping en de taak om *de leer van God onzen Zaligmaker in alles te versieren*, niet krachtelijk verheffen boven aardsche zorgen, boven bekommeringen van tijdelijken aard, bekommeringen over dingen van niet meerder waarde dan *het gras des velds, dat heden is en morgen in den oven geworpen wordt?*

Maar ook — die het grootste van den Heer ontvangen heeft, zou die ook het geringste niet van Hem verkrijgen; die den mantel der gerechtigheid van CHRISTUS dragen mag, en met het hemelsch Manna gespijsd worden, zou God die verlegen laten voor kleeding, spijs of drank? Hij vertrouwt niet slechts, hij *weet* anders; hij heeft de belofte: *Zoek eerst het koningrijk Gods en Zijne gerechtigheid, en alle deze dingen zullen u toegeworpen worden!* Hij heeft het geruststellend woord: *uw hemelsche Vader weet, dat gij alle deze dingen behoeft.* De Heilige Geest zegt in zijn harte: *„Die ook Zijn' eigen Zoon niet gespaard, maar Hem voor u heeft overgegeven, hoe zou Hij u met Hem niet alle dingen schenken?* Daarom, gelijk de geloovige niet kan nalaten te *zorgen*, omdat zijne Christelijke roeping zulks medebrengt, zoo kan hij, zoo hij maar vasthoudt aan zijn geloof niet beginnen *bezorgd te worden*, omdat de getrouwheid Gods het hem verbiedt.

Daar ziet gij nu dat het waar is, wat de Apostel zegt: *de Godzaligheid is een groot gewin met vergenoeging*, en *dat zij de beloften des tegenwoordigen zoo wel als des toekomenden levens heeft.* Daar ziet gij nu, o mensch! die alles zoekt behalve het Koningrijk Gods en Zijne gerechtigheid, hoe gij uw levensgeluk ook voor den

tegenwoordigen tijd, waaraan u alles gelegen is, voorbijloopt; hoe gij u verarmt, daar gij u rijk wilt maken; hoe gij over uwe armoede zuchtende uwe ware armoede nog niet kent! — Hoe dwaas is toch de mensch in zijne wereldliefde en wereldzorg, waar hij alles voor over heeft. Hij weet toch wel, dat de tijd komt, dat God beide *den buik en de spijze zal te niete doen;* dat een enkel doodshemd genoeg voor hem zijn zal, genoeg en niets. *Hij weet toch wel, dat Hij niets in de wereld gebracht heeft, en dat het openbaar is, dat hij ook niets daar zal uitdragen* — en wat God in de wereld gebracht heeft voor armen en naakten: een eeuwigen schat, een eeuwig heil, dat veracht hij — dat neemt hij voor het laatst te zoeken, als hem niets *beters* overblijft! Niet alzoo, mijne naasten! niet alzoo! Staakt nog heden alle aardsch bejag en alle aardsche bezorgdheid, en zegt: „ik wil eerst het hemelsche, het eeuwige, het goddelijke zoeken!" Zegt het biddende; zegt het verwachtende! God zal het u doen vinden, en daarmede *alles!* Hem zij de eer en de heerlijkheid tot in eeuwigheid! Ja, want Zijn heil duurt in eeuwigheid!

Amen.

HOUDT DAT GIJ HEBT.

Gehouden 331 jaren na het optreden van Martin Luther en 200 jaren na den Munstersche vrede.

Openbaring 3 : 11*b*.

Houdt dat gij hebt, zegt de Apostel; en wij maken het heden van toepassing op hetgeen wij door de kerkhervorming hebben verkregen. In de eerste plaats vragen wij echter: Wat is het eigenlijk, wat is het voornamelijk, dat wij door haar verkregen hebben? Daarna: Wat dringt ons zoo zeer om dat verkregene te houden? Voorts: Wat dreigt ons, het ons te doen verliezen? Eindelijk: Welke is de weg, wat zijn de middelen om het te houden?

I. WAT HEBBEN WIJ?

Wat hebben wij sedert en door de kerkhervorming? Natuurlijk bepalen wij ons bij de opnoeming van de groote hoofdzaken.

Welnu! Zij gaf ons den Bijbel, den *geopenden Bijbel.* Zij leerde ons de leer der *rechtvaardigmaking door het geloof zonder de werken der wet.*

I. Den Bijbel. Het woord Gods, het woord des levens, was in de kerk der 16e eeuw levend begraven onder het stof der kloosters, onder de decretalen der Pausen, onder menschelijke inzettingen en overleveringen. De gemeente had het nimmer gezien, de leeraars hadden het nimmer gelezen. Weinigen verstonden iets van de talen, waarin het geschreven was; de meesten weinig van de eenige taal, waarin het was vertaald.... MARTIN LUTHER vond den Bijbel in het klooster te *Erfurt*. MARTIN LUTHER verkwikte er zijne ziel aan. MARTIN LUTHER maakte den Bijbel los van de keten, waaraan hij hem vond. MARTIN LUTHER dreef met den Bijbel in de hand, in heiligen ijver, de aflaatkramers uit het huis des gebeds. MARTIN LUTHER leerde de gemeente zich van den paus en de kerk op den Bijbel te beroepen. MARTIN LUTHER gaf het voorbeeld, den Bijbel in de landtalen over te brengen; hem aan het volk uit te leggen, door het volk zelf te doen onderzoeken. Later kwam JAN KALVIJN en ontwikkelde uit den Bijbel een volkomen stelsel van christelijke godgeleerdheid en eene gansch nieuwe kerkinrichting, waarvan de zinspreuk is: *Niets dan de Bijbel! De Bijbel geheel!* LUTHERS woord werd waarheid: „Het woord van God, in gelijkvormigheid met Hem van wien het getuigt, miskend, veracht, gebonden, gemarteld, gekruisigd, begraven, staat ten gezetten tijde als Hij weder op; de waarheid die uit God is herneemt leven en heerlijkheid, ondanks alle bewaring en verzegeling door het graf."

Op dezen dag is de Bijbel in meer dan 150 gesprokene talen en tongvallen vertaald en in millioenen exemplaren verspreid. Neen, het woord Gods is niet kost-

baar in onze dagen. Een iegelijk heeft een Bijbel, of zoo hij hem niet heeft, het behoeft geen oogenblik langer te duren. Voor anderhalve gulden kan iemand een afdruk van het Boek der boeken bekomen. Voor 25 centen een Nieuw Testament. Wie arm of onvermogend is, kan het krijgen *om niet.* Daar is niemand die u verbiedt, die u afschrikt den Bijbel te lezen. *Wij* bidden u, als of God door ons bade: *Onderzoekt de Schriften!* en de leer der kerk, waarvan gij door doop en belijdenis ledematen zijt, luidt ten opzichte van het Boek der boeken aldus (Art. 7):

Volkomenheid der heilige Schriftuur, om alleen te zijn een Regel des geloofs.

„Wij gelooven, dat deze heilige Schriftuur den wil van God volkomenlijk vervat, en dat al hetgeen de mensch schuldig is te gelooven om zalig te worden, daarin genoegzaam geleerd wordt. Want overmits de geheele wijze der dienst, welke God van ons eischt, aldaar in het breede beschreven is, zoo is het den menschen, al waren het zelfs Apostelen, niet geoorloofd anders te leeren dan ons nu geleerd is door de heilige Schriften; ja al ware het ook een Engel uit den hemel, gelijk de Apostel PAULUS zegt Gal. I : 8. Want dewijl het verboden is, aan het woord van God iets toe of iets af te doen: Deut. 4 : 2. XII : 32. XXX : 6. Openb. XXII : 19 — zoo blijkt daaruit wel, dat de leer daarvan zeer volmaakt en in alle manieren volkomen is. Men mag ook de schriften van geene menschen, hoe heilig zij geweest zijn, vergelijken bij

de Goddelijke schriften, noch de gewoonte bij de waarheid Gods, (want de waarheid is bovenal) noch de groote menigte, noch de oudheid, noch de opvolging der tijden of personen, noch de Conciliën, Decreten of Besluiten. Want alle menschen zijn uit zich zelven leugenaars, en ijdeler dan de ijdelheid zelve. Daarom verwerpen wij van ganscher harte al wat met dezen onfeilbaren regel niet overeenkomt, gelijk ons de Apostelen geleerd hebben, zeggende: Beproeft de geesten, of zij uit God zijn, 1 Joh. IV : 1, als ook: Zoo iemand tot u komt, en deze leer niet medebrengt, ontvangt hem in uw huis niet." 2 Joh 10.

2. Zoo hadden en hebben wij sedert en door de kerkhervorming den Bijbel, het woord Gods, losgemaakt van zijne banden, hersteld in zijne plaats, zijne eere, zijn gezag; voor allen toegankelijk, onder allen verspreid, allen aanbevolen, uitgelegd, gepredikt. Maar ook van stonden aan, met klaarheid en kracht, de erkentenis dier waarheid welker verberging oorzaak geweest was van alle verval, verdwaling, verduistering en verflaauwing der gemeente: *de mensch wordt gerechtvaardigd door het geloof, zonder de werken der wet.* Dit is de groote waarheid, welke LUTHER in zijn klooster gevonden had, zoo ras hij den Bijbel had gevonden; de groote ontdekking, die hem van zijn eigengerechtig monnikschap bekeerde, en het leven wedergaf aan zijne in wanhoop wegkwijnende ziel. Dit *het heilig evangelium der heerlijkheid en genade Gods,* waarvan hij op den 31 October 1517, in zijne 62ste stelling tegen den aflaat, als van *den rechten waren schat der kerk* getuigde. Door de

erkentenis dezer waarheid was Gods genade weder genade, CHRISTUS weder een volkomen Zaligmaker, Zijn offer weder een volmaakt offer, eens voor al geslacht. Als de banier dezer waarheid werd opgericht, moesten aflaat, pausdom, priesterschap, misoffer, aanroeping der heiligen, boeten, bedevaarten, overtollige werken bezwijken; het belaste en beladene volk adem scheppen, ruste vinden; en deze de blijmoedige belijdenis der gemeente worden (Art. 23.):

Dat onze rechtvaardigmaking bestaat in de vergeving der zonden, en de toerekening der gehoorzaamheid van CHRISTUS.

„Wij gelooven, dat onze gelukzaligheid gelegen is in de vergeving der zonden om JEZUS CHRISTUS wil, en dat daarin onze rechtvaardigheid voor God begrepen is; gelijk DAVID en PAULUS ons leeren, verklarende de gelukzaligheid des menschen te zijn, dat God hem de rechtvaardigheid zonder de werken toerekent. Rom. IV:6—8. En dezelfde Apostel zegt, dat wij om niet of uit genade gerechtvaardigd zijn door de verlossing, die in JEZUS CHRISTUS is. Rom. III: 24. En daarom houden wij dit fondament altijd vast, Gode al de eer gevende, ons vernederende en bekennende zoodanigen als wij zijn, zonder iets van ons zelven of van onze verdiensten te vermeten, steunende en rustende op de gehoorzaamheid van den gekruisten CHRISTUS alleen, welke onze is, wanneer wij in Hem gelooven, en welke algenoegzaam is om al onze ongerechtigheden te bedekken en ons vrijmoedigheid te geven, het geweten vrijmakende van vreeze, verbaasdheid en verschrikking, om tot God te

gaan: zonder te doen, gelijk onze eerste vader ADAM, welke al bevende zich met vijgebladeren bedekken wilde. En voorwaar, indien wij voor God verschijnen moeten, steunende op ons zelven, of op eenige andere schepselen, hoe weinig het ook ware, wij moesten (helaas!) verslonden worden. En daarom moet een iegelijk zeggen met DAVID: Heer! treed niet in het gericht met uwen knecht, want niemand die leeft zal voor uw aangezicht rechtvaardig zijn. Ps. CXLIII : 2."

II. WAT DRINGT ONS TOT HOUDEN?

Wij hebben een oog geworpen op hetgeen wij hebben: Is er ons ook aan gelegen het te *houden?* Welke drijfveeren hebben wij daartoe? Ik noem er drie. Zij zijn vervat in deze drie stellingen:

1. Wat wij hebben is een onontbeerlijke schat.
2. Wat wij hebben is een duur verworven goed.
3. Wat wij hebben is een heilig en toebetrouwd pand.

1. *Een onontbeerlijke schat.* Is de Bijbel niet een onontbeerlijke schat? Kunt gij er buiten? Hoe waren de tijden, toen men er buiten moest; de duistere middeleeuwen? Velen uwer hebben daarvan slechts bij geruchte gehoord; misschien denkt iemand: die eeuwen waren duister, omdat zij onze verlichting niet kenden. Welnu! hoe gaat het in onze verlichte tijden met de volken, die het Woord Gods nog niet hebben, met de volken die het Woord Gods weder verwerpen? Hoe is

het in *Spanje* en *Italië?* hoe in *Frankrijk* en *Duitschland?* Of willen wij liever van de huisgezinnen spreken? Welk een onderscheid tusschen diegenen, waar de Bijbel op zijne plaats is, en die waar de Bijbel geene plaats heeft. Men kan ze als met den vinger aanwijzen.

O! welk eene kostelijke, eêle zake is het, sprak eenmaal DR. LUTHER, Gods woord voor zich te hebben. Die het heeft, kan altijd veilig, vroolijk en getroost zijn; hij zie slechts toe, dat hij 't ook goed en zuiver hebbe. Een ander, die Gods woord niet heeft, vervalt tot wanhoop, want het ontbreekt hem aan de hemelsche stem en vertroosting; hij volgt zijns harten ijdelheid en onnutte gedachten. Daarom zegt Ps. 119:21: Vervloekt zijn de hoovaardigen, die van uw woord afdwalen, d. i. zonder het woord Gods kan 't hun niet welgaan.

Zoo sprak de man, die op een anderen tijd de Heilige Schrift bij een zeer groot en uitgestrekt woud vergeleek, waarin veel en allerlei soort van boomen stonden, waarvan men velerlei ooft en vruchten plukken mocht. Immers was in den Bijbel troost, leer, vermaning, onderrichting, waarschuwing, belofte en bedreiging. Er was, voegt hij er bij, geen boom in dit woud, waarvan hij niet een paar appels of peren geplukt of geschud had.... En wie die Gods woord kent, zegt niet met den psalmist: Het is zoeter dan honig, kostelijker dan goud, een licht op mijn pad, eene lamp voor mijnen voet... Aan alle volmaaktheid heb ik een einde gezien, maar uw gebod is zeer wijd...

En welke is de zoetste kostelijkste vrucht in dit woud van enkel vruchtboomen, aan welker ooft, aan welker schaduw reeds, wij ons verkwikken, en binnen hetwelk

wij zoo veilig zijn voor elken wind van menschelijke leering? Is het niet de troost van die waarheid: *dat de zondaar om niet gerechtvaardigd wordt uit het geloof, hetwelk in* JEZUS CHRISTUS *is?* Ja, dat is vrucht van den levensboom staande in het midden dezes wouds, waarop al de wegen en paden aanloopen! Die daarnaar zijne hand heeft uitgestrekt, zal eeuwig leven .... Zondaren als wij zijn, ouders van een zondig kroost, kunnen wij dezen troost voor ons zelven noch voor onze kinderen ontberen. Elke poging om hem ons te ontnemen, hetzij van menschen, hetzij van den boozen zelven uitgaande, is een aanslag op de rust van ons leven. Iedere wankelmoedige gedachte bij ons ontstaan tegen deze leer van enkel genade, niets dan geloof, is eene wolk over onzen vrede, over onze blijdschap, onze hoop. Elke blik in den ons geopenden, ons verzellenden, door ons verstanen Bijbel is bevestiging van die dierbare leer, waartegen overigens al de wijsheid der wereld en al de hoogmoed des harten opkomen. Zonder die leer is er geen troost in leven noch in sterven; zonder den Bijbel, den geheelen Bijbel, den Bijbel dagelijks onderzocht, dagelijks gelezen, wèl verstaan, verdwijnt die leer van de aarde, wijkt zij uit de harten. Er is niets minder noodig dan al de kracht en het gedurig getuigenis van het gansche woord Gods, opdat men haar gelooven, opdat men haar prediken durve. Er is niet minder noodig dan deze leer, opdat daar zij een christelijk geloof, een christelijke kerk en een christelijk leven.

De onontbeerlijke schat dien wij hebben, *is duur voor ons verkregen.* Wij vierden dit jaar (30 Januari) het

tweede eeuwgetijde van den vrede van Munster. Die vrede maakte een eind aan eenen tachtigjarigen strijd, door onze vaderen *om de vrije religie* begonnen en doorgezet. Die vrije religie was de religie, waarbij het woord van God als richtsnoer der kerk, der leer, der gewetens erkend werd; was de religie waarbij men den troost had van *de eenige offerande van* CHRISTUS, *eenmaal aan het kruis geschied.* Die strijd heeft veel goeds, veel bloeds gekost. Het bloed ook van WILLEM DEN 1sten Prins VAN ORANJE, die met God een verbond gemaakt had, om dien strijd voor de waarheid die uit God is en den troost der zondige zielen te voeren. Vóór de wapenen werden opgenomen had het bloed der martelaars menigvuldig gevloeid. In 1521 waren de geschriften van LUTHER, ook de vertaling des Bijbels, door de Spaansche Regeering dezer landen op doodstraf verboden; „doch men versmaadde den dood voor de Schriften, waarin het eeuwig leven gezocht werd." 1) In 1522 werd de bloedige Inquisitie opgericht. In 1525 zag de stad 's Gravenhage den eersten martelaar. Het was een jongman van 27 jaren; zijn naam was JAN DE BAKKER; hij was veroordeeld om levend verbrand te worden. Aan den paal riep hij: *de dood is verslonden in de overwinninge* CHRISTI; en daarna vouwde hij zijne handen te zamen en zeide: *Heere* JEZUS*! vergeef het hun, want zij weten niet wat zij doen.* O JEZUS CHRISTUS, *Zone Gods, gedenk mijner, ontferm u mijner!* De prins VAN ORANJE getuigt in 1568, dat in ruim 40 jaren meer dan 50.000 ingezetenen van den lande deerlijk om den geloove te recht

1) Groen van Prinsterer.

gesteld en ter dood gebracht waren. Wie zal de menschenlevens tellen in den 80-jarigen oorlog die volgde gesneuveld! Wat onze vaderen tot dien prijs gekocht hebben en ons nagelaten, wat wij als eene zoo bloedige erfenis van hen ontvangen hebben, zullen wij dat niet houden en in eere houden? Of moet ook het bloed van zoo veel duizenden Nederlanders in den dag des oordeels tegen ons getuigen?

3. Vergeten wij het ook niet: de prins van Oranje had met God een verbond gemaakt, en in alle verbonden zijn twee deelen begrepen. Het dierbaar goed, waarvoor gestreden werd, moest als een *heilig pand* door hen die het verwierven gewaardeerd worden. Op ons dan die het verwierven, aan wie het door God als den loon op den zwaren langen geloofsstrijd onzer vaderen geschonken is, rust de verplichting dat verbond na te komen. „*God heeft ons deze rust bezorgd*," was de spreuk die onze vaderen op eenen gedenkpenning slaan lieten, toen de vrede in *Munster* gesloten was; en zij wisten ook dat het niemand anders dan God was, die hun dat Bijbelboek had gegeven, waarop de Protestantsche Staat in al zijn kamp en worstelingen had gesteund. Wat zij Gode voor deze uitnemende weldaad, wat zij aan die dierbare leer van „*enkel genade, alleen door het geloof*" schuldig waren, zij hebben ook sedert in menigen bloedigen en onbloedigen strijd getoond het te begrijpen, ook door herbergzaamheid met wijdgeopende armen hun bewezen, die om deze waarheid naar elders vervolgd werden. En zoo zij het niet altijd even krachtig, even zachtmoedig, even ootmoedig, even zeer mochten getoond hebben, mijne Tijdgenooten! het past ons niet

hen daarover hard te vallen, maar hen daarin te verbeteren. Hervormde Nederlanders! uw dierbaarst goed moet u niet slechts heilig zijn, omdat het besprengd is met het kostelijk bloed der voorgeslachten, maar ook omdat het *een pand* is, u toevertrouwd door den God des Geestes van alle vleesch. Hij eischt van dit pand verantwoording. Zijne oogen doorloopen in onzen lande paleis en hut om te zien of het ons nog dierbaar is, dat Bijbelboek, door zijne genade ons van uit het vuur der brandstapels met eene krachtige hand toegereikt. Zijn oor is geopend over alle verkondiging in kleine en groote bedehuizen om te hooren of zij ons nog heilig is, die waarheid van *enkel genade*, *alleen door het geloof*... En bij alle sterfbedden ziet Hij toe, of zij die in Nederland op hun bed sterven nog roemen in dien zelfden troost, in welken JAN DE BAKKER in het jaar 1527 de vlammen van de houtmijt verdroeg.

III. WAT DREIGT ONS MET VERLIEZEN?

Ik heb gesproken van krachtige redenen om te houden wat wij hebben. Ik zal thans spreken van dreigende gevaren om het te verliezen. Ook van dezen noem ik er drie. Zij zijn:

1. Onverschilligheid die van alle tijden is.
2. De aanvallen die van dezen tijd zijn.
3. De dingen die in de toekomst te wachten staan.

1. De onverschilligheid die van alle tijden is.

Onverschilligheid voor de waarheid is *meest* eigen aan tijden van rust en vrede. *Rust roest* zeiden onze vaderen,

en zij hebben het rijkelijk ondervonden. Ook wij zijn ten opzichte van onze dierbaarste godsdienstpanden door de rust vrij wat onder de roest geraakt. In de laatste jaren echter is er eenige schuring waargenomen.... Toch volharden nog zeer velen in hunne rustige roest. Ook in de gevaarlijkste tijden sluit de geest van laauwheid de oogen en roept geeuwende uit: *vrede, vrede en geen gevaar!* en wat als de kostelijkste schat moest bewaard en vereerd worden ontslipt de handen eer men het weet. LUTHER klaagde reeds dat, „waar men Gods woord zuiver bezat, de luiden roekeloos en nalatig waren en het op weinig prijs stelden, als of zij meenden: het kon nu niet anders dan altijd zoo blijven; daarom waakten zij niet noch baden tegen den duivel, die hun het woord uit het hart wilde wegnemen. Het gaat hiermede, zeide hij, als met reizigers: zij die op den rechten weg, op den grooten landweg wandelen zijn gerust en zonder zorg; slechts die op boschpaden en bijwegen gaan zijn zeer oplettend, welken weg zij inslaan zullen en waar zij van tijd tot tijd zullen uitkomen. Aldus zijn de christenen bij de zuivere leer des evangeliums ook gerust, slaperig, nalatig; staan niet in de vreeze Gods en weeren zich niet met het gebed tegen den duivel; maar zij die dwalingen aannemen zijn er zeer op uit, ja met alle naarstigheid ingespannen, om die vol te houden en te verdedigen." Oordeelt zelf of deze woorden ook op de Nederlandsche Hervormden der 19de eeuw toepasselijk zijn.

2. Zeker is dat hetgeen zij hebben aan menigen gevaarlijken aanval, bijzonder in deze dagen, bloot staat.

Het gevaar komt niet zoo zeer van de zijde van het

allerlichtzinnigst ongeloof, dat in naburige landen heerschend, ook in ons midden wel eenige stoute vertegenwoordigers, maar het hollandsch karakter tegen zich heeft; niet zoo zeer onmiddellijk van den kant der Roomsche kerk, die in ons midden naar macht en eer en aanzien staat, maar zich wel wacht een rechtstreeksche aanval te doen op ons dierbaar pand, *den Bijbel*, dien zij voor zich zelve verwerpt, of op onzen hoogsten troost, de leer *der genade zonder de werken der wet*, dien zij met hare menschengeboden in den weg staat. En waarom wacht zij zich op die schatten een aanval te doen? Eensdeels omdat zij meent te kunnen wachten tot onze onverschilligheid zich die heeft laten ontglippen; anderdeels omdat zij ziet, dat in het midden van het protestantisme aan de ondermijning der belijdenis en harer vastigheden ijverig genoeg gearbeid wordt. Zoo is het! Ons eenig wapen tegen *Rome* is de Bijbel; tegen haar kerkgezag hebben wij geen ander over te stellen dan het gezag van Gods woord: *Daar staat geschreven!* Maar daar is eene richting ook in de Nederlandsche Hervormde kerk, die het op de aangelegenste punten meer en meer twijfelachtig maken, *wat* er eigenlijk geschreven staat; die in het geschrevene, naar den maatstaf van hetgeen *zij* gevoelt, onderscheid maakt tusschen hetgeen goddelijk en hetgeen menschelijk, eeuwiggeldende waarheid en persoonlijke meening der schrijvers zijn zal; die het volharden in de leer der Apostelen door eene herziening van de leer der Apostelen wil doen vervangen, en uit afkeer voor de dierbaarste waarheden alle waarheden op losse schroeven stelt. Een beter dienst kan men metterdaad noch aan het

Ongeloof noch aan het Bijgeloof bewijzen. Aan het Ongeleof niet, omdat de van alle waarheid afkeerige mensch zich weldra niet meer belezen laat, *iets* in Gods Woord voor Goddelijke waarheid aan te nemen, zoo ras gij hem hebt weten in te prenten, dat niet *alles* daarin Goddelijke waarheid is. Aan het Bijgeloof niet, omdat het waarlijk verontrust gemoed zich eerder zal laten brengen onder het gezag eener kerk, die zich zelve gelijk blijft, dan zich rusteloos te laten omvoeren door de altijd afwisselende uitspraken van scholen, die het niet om de rust der zielen, maar om de vorderingen der wetenschap te doen is.

3. En ondertusschen, zoo de ziel der menschen immer behoefte heeft aan rust, aan troost, aan vastigheid naar Gods Woord, wanneer meerder dan in onze dagen, daar al wat niet uit God, wat niet naar zijn Woord is, onder de voeten wegzinkt; Gods gerichten op aarde zijn; rondom ons tronen en staten in vuur en vlam staan; de machtigste volkeren aan hunnen ondergang werken, en de beschaafdste op de afschuwelijkste wijze toonen, welk een modder van stinkend bederf zich op den bodem dier effene, dier spiegelgladde wateren vergaderd heeft. Hoe lang zal Nederland nog bewaard blijven voor de schokken en slagen en stroomen, die in het overige Europa alles doen wankelen, alles overstelpen, wat tot heden toe de orde en vrede voor het minst nog in evenwicht hield?.... Zoolang (maar het zal meer en meer een strijd worden) zoolang als het houdt, wat het door Gods genade nog heeft, en daarbij zoekt te heroveren, wat het door zijne traagheid en onverschilligheid zich heeft laten ontrooven en ont-

slippen. En zoo ook Nederland moet vallen, moet ondergaan, wat zal ook dan nog onder ons aller braven troost en blijdschap zijn? wat dan het woord Gods, waarop zij ook zinkende blijven steunen? wat dan het anker van het evangelie der genade, aan de kusten van het beter vaderland in goeden grond gevallen? Mijne Vrienden! de nood der tijden is zwaar: wij hebben de overbevolking, wij hebben de werkeloosheid; de winter is op handen, de engel des verderfs is onze landpalen binnengetreden; de vooruitzichten zijn somber; de teekenen der tijden ernstig; de gedachten der harten worden vreesselijk openbaar; de machten des kwaads rukken op; de satan grijpt naar de zift; de Heer naar zijnen wan; zijn dag nadert.... Wie kan deze ontzettende dingen met kalmte te gemoet gaan, en zonder ze zich te ontveinzen, dan die zijn Woord heeft, dan die het Woord zijner genade heeft, dan die het geloof heeft... en houdt wat hij heeft. Maar de aanvallen die daarop gedaan zullen worden zullen groot zijn.

IV. HOE ZULLEN WIJ HOUDEN WAT WIJ HEBBEN?

Drie dingen zijn ten hoogste aan te raden:

1. Onderzoek of men het waarlijk heeft.
2. Wakend en biddend gebruik van wat men heeft.
3. Mededeeling van wat men heeft.

1. Onderzoek of men het waarlijk heeft. Over de noodzakelijkheid van dit onderzoek zullen wij niet vele woorden verliezen; wij willen het liever aanvangen.

Mijne hervormde landgenooten! gij hebt den Bijbel,

maar *hebt* gij hem wel? Gij hebt het vrije onderzoek des Bijbels, maar *hebt* gij het wel waarlijk? Gij hebt den troost des Bijbels, maar is het zeker dat gij dien *hebt*? Leest gij den Bijbel, onderzoekt gij den Bijbel, bidt gij dat het woord Gods een woord Gods voor uwe ziel zijn mag? Indien niet, ik zie niet dat gij den Bijbel hebt. Want den Bijbel te hebben, het is niet een boek te hebben in folio, of in kwarto, of in eenig der andere formaten; den Bijbel te onderzoeken: het is niet het recht daartoe te bezitten; des Bijbels troost te hebben, het is niet zich te laten voorprediken, dat de Bijbel het beste boek is.

Hebt gij de leer der *rechtvaardigmaking door het geloof zonder de werken der wet?* Bezit gij die, niet in de geloofsbelijdenis en catechismus uwer kerk, niet in den mond van uwen leeraar, niet slechts in den brief van PAULUS aan de Romeinen, maar in uw hart innerlijk? Met andere woorden: hebt gij het geloof dat rechtvaardigt? Het geloof in de genade Gods in CHRISTUS voor elken zondaar, die gelooft! Weet gij wat geloof is? Hoort nog eenmaal dien hervormer, die het zoo wel wist, die het geloof had en hield, en in geen andere kracht dan de kracht des geloofs, *die de bijbelleer der rechtvaardigmaking door het geloof alleen* gepredikt heeft in de geheele wereld.

Het geloof is een Goddelijk werk in ons, dat ons verandert en wederbaart uit God, den ouden Adam doodt, ons maakt tot geheel andere menschen van hart, gemoed, zin en krachten, en den H. Geest met zich brengt. O! het is een levendig, bezig, werkzaam, machtig ding, dat geloof, zoodat het onmogelijk is dat

het niet zonder ophouden goeds zou werken. En wederom: Het geloof is een levendig, welberaden vertrouwen op Gods genade, zoo vast dat men duizendmaal daarop sterven zou. En dit vertrouwen op Gods genade maakt vrolijk, moedig en vol lust jegens God en alle schepsel, of liever, dat maakt de H. Geest door het geloof, van daar dat de mensch zonder dwang, willig en bereidvaardig is aan allen wel te doen, een iegelijk te dienen en allerlei te lijden ter liefde en ter eere van God, die hem die genade getoond heeft. Zoodat het onmogelijk is de werken van het geloof te scheiden, ja even onmogelijk als men het branden en lichten scheiden kan van het vuur.

2. Uit de aangehaalde woorden van LUTHER blijkt reeds, dat zoo wij het geloof in Gods genade hebben, dat geloof niet ledig bij ons zijn kan, maar in het leven gebruikt en geoefend worden zal. En dit gebruik, deze oefening is ook het middel om het te *houden*, om het zich dagelijks krachtiger bewust te zijn, ja om zoo geheel en al geloof, een geloofsmensch te worden, dat het dagelijks onmogelijker wordt, dat wereld of hellemacht ons deze kroon zou ontrooven.

Mijne Vrienden! met Gods gaven is het alzoo, dat zij door het gebruik versterkt worden en bevestigd. Gebruikt uwe gezondheid en lichaamskrachten tot den arbeid, en gij zult ze vermeerderen. Gebruikt de gaven uws verstands, en gij zult ze uitbreiden. Gebruikt Gods woord, het zal u immer goddelijker worden; behandelt zijne waarheid, zij wordt u steeds helderder. Gebruikt zijne genade, zij wordt u vermeerderd; besteedt uw geloof, het zal vaster worden in u; dat doende zult gij

nimmermeer wankelen. Alleen vergeet het gebed niet, vergeet niet over uw traag, ijdel en hoogmoedig hart biddend te waken.

Ach! dat zulk een gebruik, zulk een biddend en wakend gebruik van hare dierbare panden in de Nederlandsche Hervormde Kerk algemeen was. In het midden van den algemeenen afval zou zij *houden wat zij heeft*, en voor het nageslacht bewaren wat een vroom voorgeslacht voor haar bewaard heeft. Het bijgeloof zou zij ontzag inboezemen; het ongeloof op afstand houden; en onder hare werkzame, biddende handen, zouden de dwalingen wel verslijten, die zich thans aan haar opdringen, maar het vonnis hebben in hare onbruikbaarheid tot het werk des geloofs en der liefde.

3. Om te houden wat men heeft, moet men mededeelen wat men heeft. Een regel die in het Koningrijk Gods overal geldt. De kerk die het Woord Gods heeft is geroepen het uit te deelen, het te verkondigen, het aan te bevelen. Op de vervulling van deze roeping berust de zegen van haar eigen bloei en kracht en inwendige toeneming. Mijne Vrienden, de Hervormde kerk in Nederland is in onze tijden grootendeels met een ongeloovige vrees voor *Rome* bevangen; en zij zoekt haar behoud tegen over de kerk van *Rome* op menschelijke, en ten deele op onedele wegen. Zij benijdt den belijders der Roomsche kerkleer rechten en vrijheden, waarop zij met ons als burgers billijk aanspraak hebben. Zij wil hun maatschappelijken vooruitgang, hun tijdelijke welvaart stuiten. Zij draagt gedachten van wedervergelding in den boezem om, waar zij terecht of te onrecht vermoedt, dat van hunnen kant slinksche en

duistere wegen zouden worden bewandeld. — Dit alles moeten wij verre van ons werpen. Verre van den Roomschen landgenoot zijn tijdelijk goed en eer te benijden, moeten wij hem van onze geestelijke goederen mededeelen. Wij mogen geen anderen strijd tegen Rome voeren *dan den strijd des geloofs en der liefde.* Des geloofs, dat tegen alle dwalingen getuigt; der liefde, die de dwalenden zoekt te behouden. Toont den Roomschen landgenoot wat gij aan uwen Bijbel hebt, wat gij uit uwen Bijbel leert; toont hem hoe gelukkig u het blijmoedig geloof in Gods genade in CHRISTUS leven doet, en hoeveel liefde het in u uitstort. Dat zijt gij hem schuldig: hij is uw broeder in ADAM; hij is ook als landgenoot uw vleesch en been. Gij die in uwe rechtvaardiging gelooft zonder de werken der wet, overtreft hem die op goede werken steunt, overtreft hem in werken der liefde! Zoo als de strijd tegen de Roomschen thans veeltijds in den lande gevoerd wordt, schaam ik er mij over en brengt hij een oordeel over de Hervormden. Maar een zegen zal het brengen, zoo wij eindelijk eens allen begrijpen, dat wij den onder ons wonenden Roomschen een zegen zijn moeten, hem van onze zegeningen tot jaloersheid verwekkend, hem van onze zegeningen mededeelend. Misschien zullen wij in den weg dezer christelijke liefde veel verliezen, wat men op den weg eener menschelijke voorzichtigheid zou kunnen vasthouden. Maar wat niet anders behouden kan worden dan op dien weg, moet vallen, het heeft voor den christen geen waarde. De koningrijken der aarde en haar heerlijkheid heeft de Satan aan CHRISTUS getoond, maar Hij heeft ze van zich gewezen.

Ook zijn gemeente zij er aan verloochend, en wachte er geen steun van. Zij heeft steun genoeg in God, schat genoeg in zijn Woord, troost genoeg in zijne genade. En op dezen steun wijze zij; en van dezen schat en van dezen troost deele zij uit en mede aan vriend en vijand, opdat zij gevende van hetgeen zij heeft, houde wat zij heeft, tot dat de Heer komt en haar rekenschap zal afvragen.

Tot dat de Heer komt en rekenschap zal afvorderen. *Ziet! Hij komt haastelijk*, en vraagt rekenschap aan de Hervormde kerk en aan elk harer leden in het bijzonder. Wee ons, zoo wij niet *gehouden hebben dat wij hadden;* zoo wij misschien *niet hadden*, wat wij hebben konden en hebben moesten. Maar zalig voor wien dat woord niet te vergeefs gesproken en herhaald is: *Houdt dat gij hebt!* Die steunende op Gods woord en roemende in het kruis van CHRISTUS den grooten dag te gemoet gaat, en daar ook nog dezulken zien mag aan wie hij van het zijne door woord of voorbeeld of mededeeling van den Geest, die door Gods genade in hem was, *gegeven heeft.* Hij zal het feest der groote, der volkomene, der laatste hervorming vieren.

ACHTTIEN JUNY MDCCCXLIX.

Een woord op den jongsten Dank- en Bededag

---

2 Kronijken XV : 10, 11, 12.

Zij vergaderden zich te Jeruzalem in de derde maand, in het vijftiende jaar van het koninkrijk van Asa.

En zij offerden den Heere ten zelfden dage van den roof, dien zij gebracht hadden, zevenhonderd runderen en zevenduizend schapen.

En zij traden in een verbond, dat zij den Heere, den God hunner vaderen, zoeken zouden met hun gansche hart en met hunne gansche ziel.

In het dal Zephâta, bij Maréfa, in het zuiden des rijks van Juda was een ontzettende strijd gestreden. Een Ethiopisch vorst, in de Heilige Schrift ZERAH de Moor genaamd, was tot daar met een leger, dat tot niet minder dan een millioen manschappen en driehonderd strijdwagens was aangegroeid, doorgedrongen. Koning ASA die zich den tijd zijner veertienjarige regeering, waarvan de tien eerste vreedzaam waren voorbij gegaan, tot het versterken der steden van Juda, en het bijeenbrengen en oefenen eener heldhaftige krijgsmacht, thans vijfhonderd tachtigduizend man sterk, had ten nutte gemaakt, zou evenwel naar alle menschelijke berekeningen voor deze schrikkelijke over-

macht hebben moeten bukken, indien hij niet gerekend had op andere krachten dan die van den heldenarm, en van boog en zwaard. Koning ASA kende en vereerde den God zijns vaders DAVIDS. Van hem staat geschreven: dat hij deed wat goed en recht was in de oogen des Heeren, zijns Gods. Van hem, dat hij ijverde tegen de afgoderij, en zijn volk opwekte om den Heer, den God hunner vaderen te zoeken, en dat zij de wet en het gebod doen zouden. Daarom had de Heer hem ook tien jaren van rust en vrede gegund, en allen voorspoed daaraan toegevoegd. Doch de godvruchtige vorst moest ook in nood en krijg beproefd worden. Eerst had hij overlast geleden van BAËSA, den koning van Israël. Thans scheen hij en zijn rijk door het zwarte leger uit Ethiopië te zullen worden ingezwolgen. Doch hij werd niet moedeloos, omdat hij niet overmoedig werd. Hij gedacht aan den psalm zijns overgrootvaders: Een koning wordt niet behouden door een groot heir; een held wordt niet gered door groote kracht. Het paard feilt ter overwinning, en bevrijdt niet door zijne groote sterkte. Ziet, des Heeren oog is over degenen, die Hem vreezen, op degenen die op zijne goedertierenheid hopen! Hij gedacht aan de vorstelijke woorden van prins JONATHAN: Bij den Heer is geen verhindering om te verlossen door velen of door weinigen. En hij wendde zich tot den Heer, die in den dag der benauwdheid verhoort. Ziet, daar staat hij in het dal Zephâta, tegenover de duizendmaal duizenden van ZERAH den Moor,

en heft... zijn zwaard nog niet, maar eerst biddende handen op tot den Heer, zijnen God. Heere! dus roept de koning uit: het is niets bij u te helpen, het zij den machtigen het zij den krachteloozen. Help ons, o Heere, onze God! want wij steunen op u; en in uwen naam zijn wij gekomen tegen deze menigte; o Heere! gij zijt onze God; laat den sterfelijken mensch tegen u niets vermogen!

En nu het zwaard getrokken; en nu den boog gespannen; en nu de oorlogspiets geschud!... En nu den aanval beproefd met al den moed, met al de wijsheid die het Godsvertrouwen schenkt en voedt! En nu het leven niet geacht voor de zaak des Heeren en zijns volks! En nu gestreden met „de lichtheid der arenden, met de sterkte der leeuwen!..." En nu den overmachtigen vijand verbaasd door dezen moed, in verwarring gebracht door deze koelbloedige orde, teruggedrongen door deze onwederstaanbare kracht, straks verslagen, nagejaagd, vernietigd. En met buit en eer overladen keert het zegepralend leger naar Jeruzalem terug, zijn godvruchtige koning aan het hoofd!

Doch na de overwinning moest vooral niet worden vergeten, door welke macht en door welke hulp zij behaald was. Bij het jubelen van de zegepraal moest de ure van angst en benaauwdheid worden herdacht. Tot den Heer was geroepen, en het was de Heer die de Mooren voor Asa en voor Juda verslagen had. 1)

---

1) Zie XIV : 12.

Ziet, daar openen zich de poorten van Jeruzalem voor de overwinnaars, voor den koning en zijne legeroofden en zijne legermacht. De stad is gereed hen juichende in te halen; zij stroomt naar buiten; de zangers gaan voor, de speellieden achter, in het midden de trommelende maagden.... Is niet op hare lippen een lied: „SAUL heeft zijne duizenden verslagen, DAVID zijne tienduizenden, maar ASA zijne duizendmaal duizenden...?" Maar vóór dat lied zich mag verheffen, en vóór de koning zijne juichende stad mag binnentreden, moet eene andere stem gehoord worden. Ziet gij aan het hoofd van allen, die den koning te gemoet gaan die statige gestalte? den profetenmantel op de schouderen; het gelaat enkel ernst; het oog tintelend van een hooger vuur? Het is AZARJA, de zoon van ODED. De geest des Heeren is over hem gekomen, en hij houdt den triomfeerenden koning staande voor de poort van zijne stad; want hij heeft een woord Gods aan hem.

Hoort mij, dus vangt hij plechtig aan, hoort mij, Asa, en gij gantsch Juda en Benjamin! De Heer was met ulieden, omdat gijlieden met hem waart; en indien gij hem zoekt, hij zal van u gevonden worden, maar zoo gij hem verlaat, hij zal ook u verlaten. Vele dagen zijn er voor Israël voorbijgegaan, zonder waren God en zonder onderwijzenden priester en zonder wet. Maar als zij zich in hunnen nood bekeerden tot den Heer, den God Israëls, en hem zochten, dan werd hij van hen gevonden. Maar in die tijden (van afval) was er geen vrede voor

dengenen die uitging of die inging, maar vele beroerten waren over alle de inwoners dezer landen, zoodat volk tegen volk, en stad tegen stad in stukken gestooten werden; want God schokte hen door allerlei nooden. Daarom weest gij sterk, en laat uwe handen niet verslappen, want er is loon naar uw werk!

Het ernstige woord, in den naam van God gesproken, vindt bij den koning een goede plaats. IJveriger nog dan te voren arbeidt hij van dien oogenblik af aan, aan de uitroeiing der afgodsdienst, aan het herstel van Jehovahs dienst en eere. Hij ontziet daarbij geen koningin, zelfs niet al is die koningin zijne eigene moeder. 1) Alle verfoeiselen worden uit den lande en zelfs uit de op het rijk van Israël veroverde steden weg gedaan, de altaar des Heeren vernieuwd. Straks gantsch Juda en Benjamin, en al wie ook uit Israël voor Jehovah is, tot een groot offerfeest te Jeruzalem saamgeroepen; waartoe anders dan om den Heere de eer en den dank toe te brengen voor de groote overwinning, die hij voor zijn volk behaald heeft, en om het verbond des Heeren te vernieuwen? Daar gaat de rook eener reusachtige offerande van zevenhonderd runderen en zevenduizend schapen, uit den op de Ethiopiërs behaalden roof, ten hemel op; daar zweert het gansche volk: den Heere, den God hunner vaderen, te zullen zoeken met hun gansche hart en hun gansche ziel. En dat niet slechts op koninklijk bevel en als ware het gedwongen, maar blijmoedig, maar met een onverdeeld harte, en een

1) Zie XV : 16.

volkomen wil 1). Daar galmt en wedergalmt de stemme des gejuichs en het geklank der trompetten en der bazuinen. Daar zal het geheeten hebben: Looft gij volken onzen God, en laat hooren de stem zijns roems! Die onze zielen in het leven stelt, en niet toelaat dat onze voet wankele. Gij hadt ons in het net gebracht; gij hadt een engen band om onze lendenen gelegd; gij hadt den mensch op ons hoofd doen rijden; wij waren in het vuur en in het water gekomen, maar Gij hebt ons uitgevoerd in ruimte en overvloed. Ik zal met brandofferen in uw huis gaan; ik zall u mijne geloften betalen, die mijne lippen hebben geuit en mijn mond heeft uitgesproken als mij bange was 2)...

Een lied, een psalm, mijne landgenooten! welke ook wel menigmaal in ons hart moet opklimmen, wanneer wij het vaderlandsch geschiedboek opslaan en lezen van zoo menige uitkomst door den Heer gegeven, van zoo menige zegepraal door hem voor ons behaald. Een lied, een psalm, ten hoogste gepast op den nationalen dankdag, die de overwinning bij Waterloo voor den geest van het geredde Nederland terugroept; dag, wel waardig dat men daarop het voorbeeld volge, gegeven door het volk van Juda in het vijftiende jaar van het koninkrijk van Asa, daar zij zich vergaderden in de derde maand te Jeruzalem, om op een groot offerfeest den Heere de eer te geven van de groote dingen

---

1) Vs. 15.

2) Ps. LXVI.

aan hen geschied, en het verbond met hem te vernieuwen: dat zij hem, den God hunner vaderen, zoeken zouden met hun gansche hart en met hun gansche ziel.

Wel is het geen versche overwinning, die op dezen dag de Nederlandsche natie samen brengt om de weldaden des Heeren te overdenken in zijn huis. Maar de overwinning van Waterloo, schoon vier en dertig jaren geleden, mag nimmer vergeten worden. Zij is te belangrijk in de geschiedenis van Europa, in de geschiedenis van ons land en volk. Zij was het, die onze op nieuw bedreigde onafhankelijkheid bevestigde; zij, die het beslist heeft, of Nederland onder Oranje een nieuwe en gezegende toekomst te gemoet zou gaan, of niet. Ook bij Waterloo werd lang tegen een groote overmacht gestreden; ook daar was de zegepraal volkomen; ook daar was het zichtbaar de Heer die voor Nederland, die voor de verbondene volken van Europa streed. Ook daar gaf God de zege op het gebed. Want vurige gebeden waren uit Nederland opgegaan tot den Heer, bij wien het niets is te helpen het zij den machtige, het zij den krachtelooze, om den sterfelijken mensch te vernederen, die een laatste wanhopige poging inspande om zich meester te maken van de vrijheid en den vrede der volkeren.

Zouden wij het vergeten? Zouden wij het moede worden, den Heer van jaar tot jaar voor deze uitkomst te loven en onze dankofferen toe te brengen? Maar wie is het ooit moede geworden den heldhaftigen vorst, die op dien beslissenden dag voor het heil van

Nederland zijn bloed niet gespaard heeft, daarop aan te zien, daarvoor te danken met zijn hart? Heeft niet het volk van Nederland den held van Waterloo vier en dertig jaren lang, als zoodanig, lief gehad en geprezen? Is hij niet, als met versche lauweren voor zijnen ouden heldenroem, ten grave zijner vaderen ingedaald? Staat eene erkentelijke natie niet gereed hem standbeelden op te richten? Zou ook zonder standbeelden haar ridderlijke held haar niet altijd onvergetelijk gebleven zijn? En zou dan diezelfde overwinning bij Waterloo, die aan een sterfelijk mensch onsterfelijken roem heeft gewaarborgd, te lang verleden wezen in onze schatting om dien God en Koning, die de overwinning gegeven heeft, met een versche opwekking van blijvende dankbaarheid te loven en te prijzen? O gij, die dien beslissenden dag beleefd hebt, toen alles op het spel stond, en die, nadat bijna alles verloren was, op eens dien verblijdenden kreet mocht hooren: „alles is gewonnen!" verhaalt ons, verhaalt uwen kinderen, van uwe angsten en uwe gebeden, opdat wij ons uwe blijdschap en uw gejuich kunnen voorstellen, en opdat in ons hart een niet al te doffe nagalm zij van den vurigen lofpsalm, dien gij aanhieft tot hem, die den staf des drijvers verbroken had, en u in de ruimte gesteld! En gij jong geslacht! verzuimt niet (het is een plicht!) het boek der kronijken uwes volks op te slaan en de bladzijde te lezen, waarop gemeld wordt van dien bloedigen dag, die zoo ontzachelijk begon, zoo noodlottig scheen te zullen eindigen... maar voor welks heuchelijken avond, in de eerste plaats, niemand moet geprezen worden dan hij „die het licht formeert en de duisternis

schept, die den vrede maakt en het kwaad schept, de Heere die alle deze dingen doet!"

Of heeft in Nederland het dankgevoel, om te worden opgewekt, behoefte aan het gezicht van goddelijke weldaden die van heden, die voor oogen zijn? Doorreist dan in uwe gedachten het gansche vasteland van ons werelddeel, van de vaderlandsche grenzen tot aan die van het Russische keizerrijk, en van Denemarken tot het koninkrijk Napels! Aanschouwt overal woeling, oproer, bloedstorting, oorlog; de volken tegen hunne vorsten, de vorsten tegen hunne volken gewapend. Denkt met siddering aan hetgeen ieder oogenblik in Frankrijks hoofdstad, en in welke hoofdstad van Europa niet? schijnt te kunnen gebeuren. En ziet dan en geniet de rust en den vrede, die binnen uw dierbaar vaderland bewaard bleven tot op den huidigen dag. Roept voor uwen geest terug de gedachten, die u door het hart gingen, als die treurige mare door het land klonk: „de koning is krank, de koning ligt gevaarlijk, de koning is stervende." Die slag mocht niet worden afgewend; hij heeft ons getroffen, hij heeft ons hart doen bloeden. Maar zoo ons land eenige dagen gezweefd heeft in den gevaarlijksten toestand, die zich in een staat kan voordoen, den toestand van te zijn zonder hoofd... geen enkel schrikbeeld van de vele die daar in het hart van allen waren opgekomen, is verwezenlijkt. De orde bleef bewaard; de rust werd niet geschokt; op den jongen koning, die zich deed wachten, werd gewacht met geduld. Hij werd ontfangen met blijdschap, met liefde. De hofstad niet

slechts, maar ook de hoofdstad was getuige van de innige verknochtheid van vorst en volk. En te midden van het dreunend en krijschend Europa verstoorde geen wanklank de harmony der juichtonen, waaronder WILLEM III werd ingehuldigd in het kalme Nederland.

Ik weet dat er niemand in den lande is wien deze dingen niet treffen; ik weet dat wij geenszins in gebreke blijven er elkander bij te bepalen. Het is zoo zoet. Maar het is geöorloofd te twijfelen, of wij er wel altijd genoeg en naar waarde in opmerken een buitengewonen zegen, eene buitengewone bewaring van den Heer. Het blijft vergund te vragen of, terwijl wij niet karig zijn onze levende en overledene koningen, hunne raadslieden, de tijdigheid onzer nieuwe instellingen, of wel de bezadigdheid, het gezond verstand, den godsdienstzin onzer natie te prijzen en alzoo sterfelijke menschen, en onszelven, hulde toe te brengen — het blijft vergund te vragen, of God zijne eere wel ontfangt? God van wien alle wijsheid afdaalt; die de harten der koningen en ook der volken neigt als waterbeken; God alleen machtig om de gedachte der ongerechtigheid te verbreken, de goddeloosheid onder te houden, en eene vreeze te leggen op de gemoederen van geheel eene natie! Ik weet ook niet, of wij ons voorrecht in dezen wel hoog genoeg aanslaan! Ach, indien plotseling onze vrede verstoord werd! Zoo de schare der volksverleiders ook bij ons doordrong; zoo de verwoestende benden der nieuwe menschenvrienden en wareldhervormers ook ons geluk den bodem kwamen inslaan; indien ook in ons midden de bloedroode vaan

geplant werd, en de grondslagen der maatschappelijke orde blootgewoeld en omvergerukt.... hoe zouden wij weten van tot God te roepen in onzen nood; van te zeggen: Help ons, Heere onze God! want wij steunen op u, en in uwen naam zijn wij gekomen tegen deze menigte. Heer! gij zijt onze God; laat den sterfelijken mensch tegen u niets vermogen... En nu wij door God zijn uitgezonderd van het algemeene kwaad; nu de Heer onze grenzen, onze groote steden, ons platteland bewaakt; nu wij in het midden van Europaas brandenden oven door de hand van Gods engel bewaard worden, zoodat onze kleederen niet verbranden, ja de reuk des vuurs daar niet door henen gaat tot dezen dag toe — nu zouden wij niet uitroepen: Niet ons, o Heere! niet ons, maar uwen naam zij de eere, om uwer goedertierenheid, om uwer getrouwheid wil? Nu zouden wij niet belijden: Daar is niemand dan God, die alzoo bewaren, die alzoo verlossen kan? Nu zouden wij, daar de vreemdelingen in menigte tot ons overkomen, „ziende dat de Heere onze God met ons is," den Heere niet offeren de varren onzer lippen, niet luide toebrengen de volkomene dankbaarheid van geheel een volk?

Gewis, daarin willen wij Juda onder Asa navolgen; maar ook dit moeten wij als Juda doen: wij moeten het verbond vernieuwen: dat wij den Heere, den God onzer vaderen zoeken zullen met ons gansche hart en met onze gansche ziel.

Dat verbond behoeft vernieuwing.

Of is het niet geschonden? Is het heilig gehouden,

het verbond door onze vaderen met den Heer der Heeren gemaakt? Is des Heeren wet en getuigenis, is het evangelie des kruises, is zijn rijk en kerk den volke nog zoo heilig, zoo lief als voorheen? of indien deze vraag ergernis geeft, zoo heilig en lief als God recht heeft van te vorderen, van te verwachten? Is daar ook in onze landpalen, in staat en kerk, geen afwijking van goddelijke beginselen, dierbare waarheden? Klaagt men niet algemeen over toenemende ongodsdienstigheid, zedeloosheid, lichtzinnigheid, ongehoorzaamheid, kwade trouw, oneerlijkheid? En zoo wij allen over elkander wat te klagen hebben, zou het alleen de Heilige God zijn, die geen redelijken grond had van klachten over ons? Ach! dat het zien op volken, die Gods Woord ten eenenmale verworpen en de maat der ongerechtigheid vervuld hebben; op volken over wie Gods oordeelen schijnen rijp te zijn, en die voor onze oogen wegzinken in een poel van gruwelen en in jammeren zonder einde of getal ons toch niet opblaze met eenen hoogmoed, die ras door diepen val zou worden gevolgd. Wij hebben een anderen maatstaf. Wij hebben den Bijbel; en schaamrood moeten wij worden, en ons gelaat verbergen in het stof, als wij ons vergelijken bij de billijke eischen door een heilig God daarin uitgesproken; als wij ons toetsen aan het beeld van een volk dat den Heere vreest, dat in zijne wegen wandelt en grooten lust heeft aan zijne geboden, zooals het daarin wordt geschetst. Gewis, ook het Nederlandsche volk is een zondig volk; het is mede afgeweken, het is mede afvallig geworden; het is niet vreemd gebleven aan den geest der eeuw, aan de boosheden van den dag; het

heeft het verbond geschonden, het heeft het verbond verbroken. En zoo de Heer aan het goede dat nog overgebleven is een onevenredigen zegen verknocht heeft, deze zijne aanmoedigende getrouwheid en beschamende genade moeten ons een te gevoeliger spoorslag zijn om weder in het verbond te treden: dat wij den God onzer vaderen zoeken zullen met ons gansche hart en met onze gansche ziel.

Niet slechts de zegeningen zijner hand, maar ook de gevaren waarin wij zweven, ook de waarschuwingen die van zijnentwege tot ons komen, zijn ons daartoe zoo vele drangredenen.

Hachelijk is en blijft in den tegenwoordigen tijd bij den staat van het overig Europa, bij het dreigen van een algemeenen oorlog, bij de aanstekende kracht der verderfelijkste beginselen, de toestand van ons vaderland. Naar den mensch gesproken en op het menschelijke gelet, hangt onze rust en vrede aan een dunnen draad. Één windjen, één tochtjen, ééne onbesuisde aanraking — en zij storten in het zand. Slechts zoo de Heere God ze behoedt, zijn zij veilig en buiten gevaar. Hoe zullen wij dan gerust zijn, ten zij wij den Heer zoeken en zijn verbond bewaren met ons gansche hart? Hoe, ten zij koning en volk, biddend en wakend en werkend, het woord behartigen door AZARJA tot Asa en Juda en Benjamin gesproken: Hoor mij, Asa! en gansch Juda en Benjamin! de Heer is met ulieden, terwijl gij met hem zijt; en zoo gij hem zoekt, hij zal van u gevonden worden, maar zoo gij hem verlaat, hij zal u ook verlaten! Ook over

Nederland zijn tijden heengegaan, dat er geen vrede was voor dengenen die uitging, en dengenen die inkwam; ook in Nederland zijn vele en groote beroerten geweest over alle de inwoners, zoodat gewest tegen gewest en stad tegen stad in stukken gestooten werden, en God allen met angst verschrikte. Ook toen waren de Nederlanders Nederlanders; ook toen waren zij de van nature bedaarde en bij overlevering godsdienstige natie. Die tijden kunnen wederkomen en zullen wederkomen, indien vorst en volk niet telkens eene beslissende keuze doen tusschen de beginselen, die zijn naar het Woord van God en de denkbeelden door den geest des tijds aan de hand gedaan; indien de godsdienstigheid, die hier erfelijk is, slechts aangewend wordt om het kwade te matigen, maar zich niet verstouten durft in de kracht des Heeren voor het goede te getuigen, alle zonde en verkeerdheden weg te doen en den altaar des Heeren te vernieuwen, aan dit woord indachtig: Weest gij sterk en laat uwe handen niet verslappen, want er is loon naar uw werk.

Doch ook zonder dat hij ons overgeeft aan oorlog of beroerte, zijn er geen andere oordeelen genoeg bij den Heer voor zondige natiën? Zijn er geen andere volksrampen, die dringend vermanen hem te zoeken, terwijl hij te vinden is, en met een volkomen hart en ziel zich tot hem te bekeeren?... Is ook niet in onze landpalen binnengetreden die vreesselijke ziekte, waarvoor wel menige plaats en stad door Gods groote genade tot nog toe gespaard bleef, maar die toch in zoo vele steden en plaatsen van ons land honderde levens heeft

weggemaaid en nog wegmaait? Kennen wij niet sedert jaren de plage aan het rundvee en aan het gewas des velds? En prediken zij ons niet met allen ernst: Bekeert u! O mijne landgenooten! indien ons volk deze ernstige roepstemmen ter harte neemt; indien daar bij ons volk een geest van bekeering wakker en algemeen wordt; indien wij allen te zamen, in iederen stand, den Heer, den God onzer vaderen, zoeken hij zal van ons gevonden worden; hij zal zich laten verbidden. De plagen zullen van ons ophouden of gematigd worden; onze rust, onze welvaart, al onze zegeningen bevestigd worden en vermeerderd. Gods beloften zijn even zoo waarachtig als zijne bedreigingen, en zij spreken van enkel heil en zegen over het volk dat hem vreest, dat in zijne wegen wandelt. Zekerlijk, zijn heil is nabij het volk dat hem vreest, opdat in hun land eere wone. De goedertierenheid en de getrouwheid zullen elkanderen ontmoeten; de gerechtigheid en de vrede elkander kussen. De trouw zal uit de aarde spruiten en de gerechtigheid zal van den hemel nederzien. Ook zal de Heere het goede geven en het land zal zijne vruchten geven!

Ach! dat onze stem geheel ons volk bereikte; ach! dat wij tot koning en natie spreken konden, gelijk AZARJA de profeet tot ASA en het volk van Juda: Hoor mij, WILLEM de III! en gij gantsch Nederland, hoort mij!... Ach! dat wij de harten van alle onze geliefde landgenooten konden bewegen om als een eenig man in ootmoed en blijdschap, met een volkomen hart

en een volkomen wil, den Heer te zweren, dat zij hem zouden zoeken, dat zij hem zouden dienen, dat zij hem zouden gehoorzamen; dat zij, de ijdelheden en de afgoden der eeuw wegdoende, dat zij de verfoeiselen van ongeloof en bijgeloof verwerpende, zouden wederkeeren tot zijn wet en getuigenis, en allen te zamen doen wat goed en recht is in de oogen des Heeren huns Gods! Dat wij ze allen konden brengen tot de oprechte belijdenis der zaligmakende genade Gods, sedert zoo vele eeuwen, ook in dezen lande allen menschen verschenen, en allen onderwijzende dat zij de goddeloosheid en wareldsche begeerlijkheden verzakende, ingetogen en rechtvaardig en godzalig leven zouden in deze tegenwoordige wareld, verwachtende — als goddelijke ontknooping van al de verwarringen en beroeringen en omkeeringen dezes tegenwoordigen tijds — de zalige hope en verschijning der heerlijkheid van den grooten God en onzen Zaligmaker JEZUS CHRISTUS; die zichzelven voor ons overgegeven heeft, opdat hij ons zoude verlossen van de ongerechtigheid, en zichzelven een eigen volk zoude reinigen, ijverig in goede werken!

Wij kunnen het niet. God kan het alleen. Hij heerscht over de harten. Tot hem stijge dan het gebed, dat zijn Geest in de harten nederdale. En voorts, dat wij een iegelijk in zijn kring, een iegelijk in zijn huis, deze dingen spreken en vermanen met allen ernst, en van deze dingen het voorbeeld geven, naauwgezet en getrouw. Het volk van Nederland bestaat uit de Nederlandsche huisgezinnen. Nederlands be-

keering moet door de bekeering der huisgezinnen gewrocht worden. Huisvaders en huismoeders, en kinderen, en meesters, en dienstbaren! op u is de verandwoording. Van u wordt het duurzaam heil van Nederland geëischt. Op u vloeit het terug. Treedt dan in het verbond Gods; zoekt den Heere, dient hem, ondervraagt zijn Woord, belijdt zijn evangelie, beleeft het. Weest sterk, laat uwe handen niet verslappen, er is loon naar uw werk. De Heer is met u, terwijl gij met hem zijt; zoo gij hem zoekt, hij zal van u gevonden worden; maar zoo gij hem verlaat, hij zal ook u verlaten! AMEN.

DES HEIDENS LOON AAN DEN CHRISTEN. [1])

Daar staat in het Woord van God, in het Boek der Spreuken SALOMONS (XI: 25) een woord geschreven, dat in onze gewone overzetting dus luidt:

De zegenende ziel zal vet gemaakt worden;
En die bevochtigt zal ook zelf een vroege regen worden.

De bedoeling van dit woord is: te kennen te geven dat er in het weldoen voor den weldoener zelven een rijke zegen opgesloten ligt, en wat juister en bevalliger vertaald, zou het aldus luiden:

Die zegen strooit, wordt zelf ook ruim bedeeld;
En die besproeit, zelf wordt hij mild begoten.

Nu, mijne hoorders! dit is een woord van welks waarachtigheid ik u wel aan kan raden de proef te nemen in alle wegen van christelijke liefdadigheid,

1) Uitgesproken te Zeist, in de Kerk der Evangelische Broedergemeente, den 7den Augustus 1850, den dag der Algemeene Vergadering der Broedersocieteit ter uitbreiding van het Evangelie onder de Heidenen.

barmhartigheid, ontferming; maar het is een woord, dat ook nadrukkelijk en bijzonder zijn toepassing heeft op eene liefderijke en ijverige behartiging van het werk der evangelieprediking onder de heidenen.

Het is nu omtrent drie jaren geleden, dat ik aan deze zelfde plaats een woord tot u mocht spreken over DES CHRISTENS SCHULD; thans wil ik dezelfde zaak uit een ander oogpunt beschouwen en u bepalen bij DES CHRISTENS LOON; bij de eigenaardige zegeningen, die van de christelijke deelneming in het christelijk zendingswerk het gevolg zijn en den oprechten zendingsvriend als toestroomen uit de heidenwareld.

Vooraf echter moet ik, om alle misverstand te weeren, met een enkel woord zeggen, wien ik voor een oprecht vriend der christelijke zendingen houde; en zulks ofschoon het hier te Zeist, waar zoo vele voorbeelden spreken, misschien overbodiger is dan op vele andere plaatsen, en ook een iegelijk, bij eenig nadenken, zich dit karakter wel kan voorstellen.

Om een oprecht vriend der christelijke zendingen te mogen heeten, is het niet genoeg van tijd tot tijd iets, en over het geheel meer dan anderen, tot ondersteuning van deze zaak te geven; nu en dan een zendingsbidstond bij te wonen en een zendingsbericht in te zien. Hij slechts mag een vriend der zendingen genoemd worden, die in het beginsel dezer zaak tredende, aan deze zaak zijn hart geeft; die uit liefde voor den Grooten Apostel zijner belijdenis, uit liefde voor dien JEZUS die zondaren Gode gekocht heeft met zijn bloed,

de heidenen, de zendelingen en de zending liefheeft. Die in de behartiging van deze zaak naar gaven en krachten niet slechts iets goeds, niet slechts de plicht en de roeping van ieder christen ziet, maar er zijn genoegen en blijdschap in vindt; die met biddende belangstelling deze zaak in hare schoone maar vaak moeielijke en smartelijke ontwikkeling gadeslaat, haar ondersteunt, en tegen eene onverschillige, ergdenkende, gaarne gispende en dikwijls bestrijdende wareld, naar de gelegenheden die hem gegeven worden en de wapenen die hem ten dienste staan, met warmte en bescheidenheid verdedigt. Het spreekt van zelve dat hij de zaak, die hij aldus voorstaat, ondersteunt en liefheeft, ook meer dan oppervlakkig kent, en geen gelegenheid verzuimt om haar beter en nauwkeuriger te leeren kennen. Mijne hoorders! zoo ik u hier den vriend der zendingzaak geschilderd heb, ik zal u ook zeggen, wie haar grootste vijand is. Zij heet Onkunde.

Doch laat ik u thans eenige der zegeningen voorstellen, waarmede deze zaak hare vrienden loont. Ik zeg eenige, want ze allen onderscheidelijk aan te wijzen is niet mogelijk. Het is hier inderdaad eene ruime bedeeling en eene milde begieting. Aan zeer verscheidene behoeften wordt tegelijk voldaan. Om te beginnen:

De zendingzaak vervult de ziel met eene groote gedachte. Dit is geene kleinigheid, maar van groot belang. Niet dan door een groote gedachte komt de ziel tot bewustheid van hare gaven en krachten, en

tot de inspanning er van. Het is bij gebrek aan eene groote gedachte, dat zoo vele menschen al hun leven klein blijven; klein, kinderachtig, bekrompen, nietig; hun leven in nietigheden doorbrengende, en er zich voor vermoeiende alsof ze waarlijk veel beteekenden. De behoefte aan eene groote gedachte is bij velen zeer groot. Zonder het zelf te weten, hongeren en smachten zij er naar. Dan grijpen zij de eerste de beste, die hun voorkomt, en vergissen zich vaak deerlijk. Het is bij gebrek aan eene groote gedachte, die tevens eene goede en eene ware is, dat in onzen tijd zoo menig schoon verstand, dat de nobelste harten vaak zich laten betooveren door groote valsche woorden, wegsleepen door stoutmoedige leugenen. Hier is eene groote gedachte, die geen valsch woord, die geen stoutmoedige leugen is: „Eene wareld overdekt met de kennis des Heeren. Een zelfde banier, de banier des kruises, opgericht onder alle volkeren. Ééne kudde, één Herder. Het koninkrijk der hemelen, gekomen over de gantsche aarde." Ja, deze gedachte is de grootste van alle. Ik zie niet dat er in vrijheid, gelijkheid, broederschap, ik zie niet dat er in het ééne groote Duitschland, ik zie niet dat er in de mondig-verklaring aller natien iets grooters zij. En ofschoon ik de wetenschap eere, ik twijfel met recht of de gedachte der progressisten, die ons van den voortgang der menschelijke wetenschappen den hemel op aarde beloven, en ons de volkomene beheersching der stof voorstellen als het eenige doel des menschen streven waardig; ik twijfel zeer of deze hunne groote gedachten, zoo goed en zoo waarachtig zijn als die, voor welker

verwezenlijking de ten hemel gevaren Zoon van God zijn woord tot pand en zijn persoon ten borg gesteld heeft.

Gelukkig de mensch, gelukkig met name de mensch van onzen in vele opzichten zoo droevigen; en men mag wel zeggen, voornamelijk ten gevolge der groote valsche woorden en stoutmoedige leugenen, droevigen en tegelijk verleidelijken tijd; gelukkig de mensch van onzen tijd, in wiens hart de groote gedachte van het koninkrijk Gods en zijne uitbreiding en zijne volkomenheid, die toch ook met nadruk weder eene gedachte van onzen tijd mag heeten, heeft aangegrepen; wien ze vervult, wien ze verheft, ontwikkelt, verruimt en ook werkzaam maakt. Gelukkig het jonge, dorstige zieleleven, dat door dezen frisschen daauwdrup verkwikt, door dezen daauwdrup gevoed, door dezen daauwdrup voor de verzengende kracht van het ijdele en schijngroote beschermd wordt. Gelukkig het tenger geestelijk leven, dat in deze groote gedachte een voorbehoedmiddel, en somtijds een geneesmiddel heeft voor vele krankten en kwijningen, waaraan het bloot staat. Eene gedachte, waarvoor men leven kan, doet leven.

En waar, mijne vrienden! waar brengt ons de zaak, die ons deze groote en gezegende gedachte brengt? Het andwoord op deze vraag is de tweede weldaad, die ik u wenschte te doen waardeeren. Zij brengt ons in het midden van een hoogst belangrijk schouwspel.

Treedt nader, gij allen die het belangrijke bemint, die het belangrijke zoekt, die het belangrijke noodig

hebt voor verstand en hart en leven! Hier is het belangrijke, hier het allerbelangrijkste. Een schouwspel rijk in personen, in handeling, in afwisseling. Hier een belangrijk gedeelte van de geschiedenis van uwen eigenen tijd in het belangrijkste licht. Hier een tooneel, waarop gij duizend volken en stammen ziet optreden in de groote verscheidenheid hunner karakters, talen, zeden en zonden, bij eenheid en gelijkheid van oorsprong, aanleg en zondig hart. Hier aanschouwt gij de macht der duisternis in hare onzettende worstelingen met het licht. Hier de stille, vaste, wijze gangen van Gods voorzienige liefde, van Gods ontfermende genade. Hier hare treffende verrassingen, hare aandoenlijke toebereidselen. Hier hare kracht, menschelijke boosheid en menschelijke wijsheid gelijkelijk beschamende, „in zwakheid volbracht wordende." Voorwaar hier is niet slechts veel te zien, maar ook veel te leeren. Hier is voedsel voor verstand en hart; hier is onderwijs en stichting. Hier leert gij landen en natiën uit het gewichtigst oogpunt, op de boeiendste wijze kennen; hier de menschen zoo als zij voorkomen, hier de mensch zoo als hij waarlijk is; hier uw God in den rijkdom, de grootschheid, de goedertierenheid zijner schepping en van alle zijne bedeelingen. Van de ijsvelden der Noordpoolstreken, waar de golven der zee steeds het voornaamste, somtijds het eenige voedsel, de gantsche kleeding, al het timmerhout en al het licht voor den halfjarigen nacht mocten toevoeren en ook de lampe des Evangeliums hebben toegevoerd! — tot aan Afrikaas breeden uithoek, die in dezen laatsten tijd, in het midden van zijne woestijnen en eeuwige

wouden, meiren en volkstammen aan het licht brengt, wier aanzijn door niemand vermoed, maar door God verzorgd was. Hier ziet gij ze in den Indischen lusthof, van de steilste bergen omringd, door de grootste rivieren doorsneden, met het schoonste geboomte bewassen, en waar de onuitputtelijke grond sedert duizende jaren het brood oplevert voor twintig millioenen, voor een vijfde gedeelte van het menschelijke geslacht; of waar in den Stillen Oceaan (sedert de wording der wareld) het groot gemeenebest der kleine koraalwormen met een eeuwig geduld aan het werk was, om levende en stervende talrijke eilanden te doen oprijzen, die bestemd waren de liefelijkste wonderen zijner rijke schepping en te zijner tijd de kerk zijns Zoons te dragen, en gelijk het is te dezen dage, zijne aldaar verstrooide kinderen te vereenigen onder den schoonen naam van de kinderen van het Boek. Hier ziet gij den zachtmoedigen Koning, die tot *u* gekomen is, op zijn grooten omgang door die wareld, die de doornen heeft uitgeleverd voor zijn gezegend hoofd en het hout voor den paal, waaraan hij genageld is, zachtmoedig de behoudende hand uitstrekken tot de verste, de wildste, de wreedste natiën. Hier, tegelijk met de beschaming van alle menschelijke stelsels, de kracht van den Heiligen Geest, zich openbarende in de koudste, afkeerigste, wederspannigste gemoederen. Hier slaat gij met uwe oogen den zichtbaren wasdom gade van dat wonderlijk mostaardzaad, bestemd om door den daauw des hemels tot een boom te worden, onder welks takken alle vogelen des hemels een rustplaats vinden; hier bemerkt gij de

doordringende kracht van dat zuurdeeg, dat de hand der gemeente geroepen is met geduldig geloof door de drie maten meels te kneeden, die den vollen efa der volkenwareld uitmaken. Hier ziet gij; ofschoon de grootte van den oogst tot het getal der werklieden in geene evenredigheid staat; hier ziet gij echter op twaalfhonderd onderscheidene punten in de groote zee der volkeren, vijf en twintig honderd visschers van menschen, op 's Heeren woord naar de diepte afgestoken, hun vischnet trekken, door meer dan drieduizend helpers van allerlei kleur en spraak met getrouwheid en blijmoedigheid bijgestaan. Hier hebben de treffendste dingen voor uwe oogen plaats; de ongehoordste omwendingen; de ongeloofelijkste tegenstrijdigheden; een licht opgegaan in het brein van den Eskimo; een traan in het oog van den menscheneter! Ook bloedige tooneelen ontbreken niet; want hier is de lijdzaamheid en de volharding der heiligen. Heb ik te veel gezegd, mijne hoorders! toen ik zeide, dat de behartiging der zendingzaak ons brengt in het midden van een hoogst belangrijk schouwspel? Neen, ik heb te weinig, veel te weinig gezegd. Ik heb voor de verhevenste zaak slechts eene flaauwe, eene recht prozaïsche uitdrukking gebezigd; want geen schouwspel kan verheffender zijn of ontroerender dan dat van de langzame, maar statige en gewisse vervulling van Gods groote beloften, in eene zondige wareld, met de eenvoudigste middelen en door de gebrekkigste werktuigen.

Van dit schouwspel omringd te zijn, het gade te slaan met een oog van liefde en ijver, met een hart vervuld

van hoop en van geloof; zijne ontwikkeling en voortgang, onder aanbidding van de diepte der liefde, der wijsheid en der kennisse Gods, aandachtig na te gaan — moet niet slechts den geest in kennisse en wijsheid doen toenemen, maar ook de liefde uitbreiden, het geloof en de hoop versterken, en in ieder opzicht weldadig zijn voor het hart. En dat vooral in een tijd als de onze, zoo woelig en zoo verontrustend, voor den man van hart zoo bedroevend. Voorwaar, veel dat hier in de verte voorvalt, vertroost mij van veel dat ik rondom mij zie. De opkomende kerken in Indië en Zuid-Afrika, van de vervallende kerken in zoo menig land van het christelijk Europa. Hare frischheid en eenigheid, van onze uitputting en verscheuringen. De martelaars op Madagaskar, van de hongaarsche renegaten. Koningin POMARE in hare geloovige ballingschap, van zoo menige christelijke regeering, die de godsdienst opoffert aan de staatkunde. Groenland tot den Heer bekeerd, van het nieuwe heidendom in het midden der christenlanden opgekomen. China voor de prediking van het Evangelie geopend, van zoo menig europeesch volk, dat zijn hart meer en meer voor het sints eeuwen gepredikte begint te sluiten. Uwe bezette negerkerken in Suriname, geliefde Broedergemeente! van THOLUCKS twaalf of dertien toehoorders. En laat mij ook dit zeggen: de kinderen van het Boek in de Stille Zuidzee, van de kinderen eener averechtsche bevinding en der ijdele droomerijen boven en buiten het Boek, in ons midden. Ik zie overvloedig, en met schrik, dat de geest des kwaads tot zijne stoutste openbaringen komt, en zich daartoe van de verfijndste middelen en

geslepenste werktuigen, en ook van het misbruikte evangelie bedient in het midden der oude christenwareld. Maar de banier van CHRISTUS op alle zeeën volgende zie ik, dat mijn Heiland, die deze dingen over zijne gemeente toelaat tot hare loutering en heiliging, ook geen dag laat voorbij gaan zonder aan hare uitbreiding te werken; en dat hij met elken dag dien dag naderbrengt, waarop het heeten zal: de volheid der heidenen is ingegaan; Israël zal zalig worden. Moet ik weenen bij de rampen van mijn warelddeel, van mijn vaderland — versche tijdingen van het godsrijk doen mij juichen. Wat de toekomst, de naaste of de verwijderdste, voor mijn vaderland en voor dit wareld-deel zal opleveren kan ik niet gissen; maar de toekomst van dat godsrijk, op welks ontwikkeling en strijd mijne oogen zijn, weet ik. Zij is heerlijk, en al het ondergaande moet zoo wel als al het opkomende aan hare vervulling, aan hare verhaasting medewerken.

Ik kan bij dit oogpunt niet langer verwijlen. Het geeft veel te spreken; maar ik wil tijd besparen voor hetgeen ik nog verder wensch aan te voeren. Zie hier een ander: „De deelneming in de zendingzaak brengt ons in aanraking met de uitnemendsten van ons geslacht."

Mijne vrienden! het komt niet in mij op te beweeren, dat zich nooit iemand tot de zendingzaak zou hebben aangegord dan die de uitnemendste gaven van verstand en hart bezat; dat onder de boden des heils, die tot de heidenen zijn uitgegaan, om niet te spreken van enkele

onheiligen en onreinen, er geene zouden zijn voorgekomen tot hun groote taak niet of weinig bekwaam — en allen zijn zij zondige menschen, allen heb ik ze gebrekkige werktuigen genoemd. Maar dit bedoel en betuig ik, dat ik geen karakter ken voor mijn hart grooter en aantrekkelijker, dan dat van een arbeider op des Heeren akker, die in de barre heidenwoestijn de hitte des daags en de moeite niet slechts verdraagt, maar gering acht, maar er zich in verblijdt.

De wareld roemt de mannen van het zwaard, maar alle onze achting is voor deze mannen van den olijftak des vredes, helden en overwinnaars op hunne wijze. Helden in onverschrokkenheid, in volharding, in geduld, helden door de kracht der liefde; overwinnaars door het woord en den geest huns Heeren! Welk een genoegen hunne namen, hunne personen, hun onderscheidene gaven te kennen. Welk een genoegen hen met gedachten en gebeden te volgen onder elke hemelstreek, en in gevaren van rivieren, zee en woesteny, van vijanden en valsche broeders. Met hen te huis te zijn in hunne nederige tent, het veld van hunnen arbeid te verkennen en te kennen, met hen te lijden en te strijden, te zaaien en te maaien. In de vreugde te deelen van eenen BECK, als na zoo vele jaren van vergeefsche inspanning voor het eerst het bevrozen hart van een Groenlander begint te ontlaten op een invallenden straal van de liefde des Gekruisten; met MORRISON God te loven, dat na een geduldigen en vaak belemmerden arbeid van dertien lange jaren, het Woord van God het taalgewaad van een derde gedeelte

van het menschelijk geslacht heeft aangetrokken; en met alle vrienden der zendingzaak in Europa en met alle belijders der Lotoe op Vriendschaps-, Gezelschaps-, Schippers- en Harvey-eilanden, tranen te storten bij het verminkte lijk van een WILLIAMS. Welk eene heilige vreugde „God in hen te verheerlijken." Welk een zielsgenot bij de zeldzame, maar altijd vruchtbare, overkomst van zulke mannen naar Europa, hun de rechterhand der gemeenschap toe te reiken, hen van de groote werken Gods door hen, van zijne liefderijke zorg voor hen te hooren gewagen; hen te ontfangen in onze woning, aan onzen disch, hen van onze hartelijke liefde en achting en deelneming in hun lot en leven, in hun persoon en kroost en arbeid te overtuigen, en door hen als vrienden, broeders en voorstanders, en zoo als de Apostel der liefde zegt, als „medearbeiders der waarheid" erkend en gezegend te worden! Hoe klopte u het hart, vrienden der zendingzaak in dit herbergzame Zeist! toen God u in de gelegenheid stelde uwe liefde voor zijne dienaars te toonen aan die twaalf lieve kinderen, onlangs uit het Kaapland in uw midden gebracht, kinderen van zendelingen, die om hunne opvoeding in Europa te ontfangen van hunne ouders hadden moeten scheiden in zoo teere jeugd, maar om van de gantsche Broedergemeente ouderlijke liefde en ouderlijke zorg in de ruimste mate te ondervinden. Hoe uitnemend werd in den loop van dit jaar het hart van alle vrienden der zendingzaak verkwikt door de overkomst, eerst van den zendeling CASALIS uit het hart der woestijnen van Zuid-Afrika, daarna van GÜTZLAFF, den kruistocht

naar China predikende, twee mannen zoo onderscheiden van aanleg en gaven, en waarvan de laatste aan PAULUS, de eerste aan JOHANNES deed denken. Hoe teder was het hart van ook dezen PAULUS; hoe bloedende over den jammer van het beschaafdste en grootste heidenvolk! Welk een moed is door ook dezen JOHANNES ontwikkeld in den strijd tegen barbaren en verscheurende dieren! Welk een kracht is van deze mannen uitgegaan in alle de gemeenten, waar zij hunne stem hebben laten hooren; welk een zegen hebben zij nagelaten in onze harten! En thans zijn zij reeds weder naar het heidenland op reis of reisvaardig met een vollen zegen des evangeliums van CHRISTUS. En hoe ver zij ook henen reizen, en schoon de gantsche breedte en de gantsche lengte der wareld ons van hen scheidt, en ofschoon zij dat Europa, dat zij in twintig jaren niet gezien hadden, misschien nimmer zullen wederzien — wij zullen hen wederzien; wij zullen hen wederzien voor den throon van onzen Heer. Wij zondigden niet met hen te eeren; wij zullen in eeuwigheid niet ophouden hen lief te hebben. Mijne hoorders! kan dit ook gezegd worden van die allen, die de wareld als groote mannen eert en voor een tijd verafgoodt?

Doch laat ons nog bij eene andere weldaad stilstaan, waarin het ondervonden wordt, dat ook van hem, die door hartelijke en werkzame deelneming in de zendingzaak het heil der heidenen zoekt, de spreuke waarachtig is: Die zegen strooit, wordt zelf ook ruim bedeeld; en die besproeit, zelf wordt hij mild begoten.

Van de versterking zijns geloofs, van de vertroosting van zijn hart, ook in moeielijke tijden, door hetgeen zijne oogen daar buiten zien en zijne ooren hooren, heb ik reeds met een woord gewaagd. Maar hier is ook een toetssteen voor het leven. De zendingsvriend hoort dagelijks van heidenen die zich bekeeren, van heidenen wier versch geloofsleven schoone vruchten voortbrengt, wier eerste liefde liefelijk is en vol jeugdige kracht; zijn oog is op zendelingen die zich allerlei ontbering, allerlei moeite, allerlei gevaar en smaad getroosten en duizend dooden sterven om zielen van heidenen van den dood te redden; en hij kan niet anders dan bij vragen bepaald worden als deze: wat vrucht breng *ik* voort? hoe staat het met de betooning *mijner* liefde? tot wat zelfverloochening ben *ik* in staat, ben *ik* bereid?

Als hij een Otaheitisch koning, POMARE II, zeven jaren te voren nog een woest heiden, na zijne onderdanen met een koninklijk kerkgebouw en eene christelijke grondwet begiftigd te hebben, in vrede ziet henengaan met dat woord op de stervende lippen: JEZUS alleen; dan staat hij stil en zegt: en ik, van kindsbeen af met het evangelie opgevoed, ben ik reeds gekomen tot die eenvoudigheid, die blijdschap, die verzekerdheid des geloofs? En zoo ik heden werd opgeroepen, zou ik durven heengaan op: „JEZUS alleen?"

Als hij het de Malageesche belijders onder het kruis door hunne heidensche landgenooten tot verwijt hoort maken, dat zij altijd bidden, en dat er onder hen eene

te groote eenheid en eenigheid heerscht; dan vraagt hij zich, of hij en zijne medechristenen in Europa, hij en zijne medevoorstanders der zendingzaak evenzeer aanspraak hebben op dit eervol verwijt?

Als hij van de aanzienlijke gaven leest, waarmede de jonge gemeente der Sandwichs-eilanden in de laatste tijden tweemaal de zendingzaak in Zuid-Afrika, bij de moeielijkheden van het Parijsche genootschap, ondersteund heeft, dan steekt hij de hand in den boezem en vraagt: hoe verhoudt zich hetgeen hier geschiedt bij hetgeen *ik* tot heden gedaan heb voor het koninkrijk Gods?

Als hij kinderkens en vrouwen slagen, mishandeling, verstooting en den dood zelve vrolijk ziet tegemoet gaan, als hij den indischen brama een paria worden ziet, om des geloofs wille; als hij een CASALIS diep bewogen hoort getuigen, gelijk wij het hoorden uit zijnen mond: „Ik wil van geene opofferingen hooren, ik ken ze niet; slechts één heeft zich opgeofferd, en dat voor mij; ontheilig dat woord niet door het toe te passen op mijnen arbeid" — en den stoutmoedigen verspieder van China, die driemaal zijne onherbergzame kusten met perikel van het leven bereisd heeft: „Ik heb niets gedaan; GÜTZLAFF is niets; de Heer is en doet alles" — dan is er in al deze dingen veel, dat den vriend der zendingzaak veel te denken geeft en diep beschaamt. Heilzaam ten allen tijde is de beschaming, is de droefheid naar God, die uit haar voortkomt; is de ijver, de zelfveroordeeling, de heilige

jaloerschheid die zij verwekt. O! beschaamt ons, gij jonge gemeenten aan vreemde kusten en op verre eilanden! beschaamt ons, gij christenen van gisteren! ons die het zijn van ouder tot ouder; predikt ons van over zee en land; houdt ons ernstige lessen voor; toont ons treffende voorbeelden; doet ons gedurig zien, dat vele laatsten de eersten zijn zullen. En zoo wij u het evangelie brengen en helpen brengen, beloont ons door ons tot jaloerschheid te verwekken van uw evangelisch geloof, van den eenvoud uwer opvatting, van de promptheid uwer toepassing, beide van de beloften en van de geboden des evangeliums. En gij, arbeiders in des Heeren wijngaard! die het zwaarste werk gekozen hebt, en ons nooit verwijt dat door ons het lichtste gekozen is, wetende dat de Heer voor ons koos, en dat hij aan elken arbeid zijn eigenaardigen strijd en zijne eigenaardige moeite verbonden heeft: daar gij de heidenen predikt door uw woord, gaat voort ons te prediken door uw leven! De Heer geve ons, in onzen weg en op onze plaats, meer en meer navolgers van uwen moed, van uw geduld, van uwe zelfverloochening en van uwen ootmoed te zijn.

Ik kom tot mijn laatste gezichtspunt. Mijne vrienden! de behartiging van de zendingzaak, de deelneming in, de krachtdadige bevordering van de uitbreiding van het koninkrijk Gods is geene zaak aan onze keuze of goedvinden overgelaten. Het is; vergun mij ook thans weder te herinneren, wat nooit vergeten of uit het oog verloren worden mag; het is des Christens SCHULD aan den Heiden; het is des Christens schuld aan

CHRISTUS, aan zijn Verlosser zelve. Niet straffeloos laat hij deze schuld oploopen. Het is eene zonde, *geen* vriend der zendingzaak te zijn. Want deze zaak is des Heeren zaak; deze zaak is de uitgedrukte roeping zijner gemeente: eene roeping waarin zij hare eer en haar voorrecht behoort te stellen. Iets voor deze zaak te vermogen en te doen is dan ook reeds daarom, en daarom vooral, een zegen, omdat het eene zaak des Heeren is, en ons hart en onze ervaring instemt met het getuigenis, dat men, in deze zaak doende wat de hand vindt om te doen, de goedkeuring des Heeren wegdraagt en ondervindt. Iets doen tot vermeerdering der vreugde, tot vermeerdering der eere van dien men liefheeft, is voor al wie een hart heeft om lief te hebben zoet en streelend. Hoe dan, indien men iets doen kan voor den Heer? Eenmaal had een man in Israël zijn jong, nog onbereden ezelveulen aan een boom gebonden. Twee mannen treden vrijmoedig toe en ontbonden het. Toen zeide hij tot deze mannen: Waarom doet gij dat? Maar als zij andwoordden: „De Heer heeft het van noode," zoo was daar ook geen woord meer noodig. Terstond liet hij zijn veulen gaan. En die man wist niet, dat Hij die op dat ezelveulen zijn koninklijken intocht houden ging in Jeruzalem, straks, buiten Jeruzalem, zich aan het kruis zou laten nagelen en sterven — voor hem. Wij weten dat hij voor ons gestorven is, wij weten dat hij voor ons leeft, en wat hij voor ons doet. Zoo dan die koning, „wiens heerlijkheid is in de menigte zijns volks," op zijn zachtmoedigen zegetocht door de wareld der volkeren, ons ezelveulen van noode heeft — mijne vrienden! wij

zullen het laten ontbinden, wij zullen het terstond met blijdschap zenden, en gelukkig zijn het te mogen doen? Indien wij het niet zonden, zouden wij vrede hebben voor onze ziel? En wederom, indien wij het zenden, zullen wij ons loon angstvallig berekenen? Neen, want ons loon is in ons hart, dat Hem dankt dat Hij, die eigenlijk niets of niemand van noode heeft, zich nogthands van ons en het onze bedienen wil, opdat wij aandeel hebben in zijne vreugde en zijne eer. Toch heeft hij zich voorbehouden ook het geringste, dat de liefde met blijmoedigheid voor hem doet, overvloedig te beloonen op allerlei wijze hier in dezen tijd, en eenmaal met dat woord: „Wel! gij goede en getrouwe dienstknecht, over weinig zijt gij getrouw geweest, over veel zal ik u zetten."

Mijne hoorders! ik moet eindigen. Na dit woord des Heeren te hebben uitgesproken, behoeven er geene andere, of zouden alle andere te vergeefs gesproken zijn. „Over weinig zijt gij getrouw geweest, over veel zal ik u zetten" — het is de bezegeling van SALOMOOS woord door den Meerderen dan SALOMO; naar den vollen rijkdom Zijner liefde en genade. Wij toonden u, geloof ik, genoegzaam in eenige trekken, hoe de heiden den christen die aan hem zijne schuld betaalt, hoe CHRISTUS zelf zijne getrouwe discipelen loont.

Mocht ik door mijne rede op dezen feestdag een enkelen uwer hebben opgewekt een vriend der zendingzaak te worden, daar hij het te voren niet was; een of ander jong mensch b. v. die tot zichzelven zeide:

het is genoeg gebeuzeld; deze zaak is mijner waardig; haar kies, haar omhels ik. Een of ander man, rijk aan wareldsch goed, rijk aan invloed op zijne tijdgenooten; rijk aan tijd, en misschien met dezen rijkdom verlegen; rijk aan kennis, maar tot hiertoe door onkunde in deze zaak, voor deze zaak eensdeels onverschillig. Deze of gene vrouw of jonge dochter, door gaven van verstand en hart in staat velen een voorbeeld te zijn van stille maar overvloedige medewerking en hulpe! Ik ben overtuigd dat elk die met eenigen ernst, eenige liefde zich tot de zendingzaak begeeft, weldra leeren zal haar uit het rechte oogpunt te beschouwen, haar uit het ware beginsel voor te staan. Want de dingen van het koninkrijk van CHRISTUS leiden tot Hemzelven op, en Hij leert en geeft ze te verstaan en te behartigen, zoo als het is naar zijn hart. Wij allen, mijne vrienden, mochten wij ons geprikkeld en versterkt gevoelen tot meerderen ijver! Ach, dat er toch meer en meer oprechte vrienden der zendingzaak in alle kerken en gemeenten des Heeren wakker en werkzaam werden; dat de geest van alle zijne kerken verwekt werd; dat zij, gelijk zij behooren te zijn, zendende kerken werden! Zij zouden dan allen uit ervaring kunnen spreken van het loon en den zegen, niet slechts voor zendingsvrienden als zoodanig, maar ook voor de kerken als kerken aan de behartiging van deze heilige en noodige zaak verknocht; ja allen evenzeer als die Evangelische Broedergemeente, in wier bedehuis wij thans te zamen waren en wier zendingsfeest wij heden vierden. Het zendingswerk was sedert meer dan eene eeuw haar lust; het is ook haar kracht en haar be-

houd geweest tot op dezen dag. Het is openbaar dat die kerken het meest bloeien, die zich het getrouwst van hare schuld aan de heidenen kwijten. Ook voor de Nederlandsche kerk wachten wij van deze zaak een nieuw leven. Ik kan niet anders zien, of de belangstelling is in de laatste jaren hier te lande zeer aangewakkerd. Laat ons, mijne vrienden! die belangstelling sterken, voeden, besturen. Geen voorbijgaande flikkering zij het, maar een groot vuur, waaraan zich de heiden koestere. Geen zich oplossende morgenwolk, maar een overvloedige dauw, die woestijn ten goede komende, die bestemd is te bloeien als eene roos. Zoo zal de genade des Heeren ook ons mild besproeien.

WAT MOGELIJK EN WAT ONMOGELIJK IS.

Hebr. VI : 4—8.

Want het is onmogelijk, degenen die eens verlicht geweest zijn en de hemelsche gave gesmaakt hebben, en den Heiligen Geest deelachtig geworden zijn, en gesmaakt hebben het goede woord Gods en de krachten der toekomende eeuw, en afvallig zijn geworden, wederom te vernieuwen tot bekeering, als die zich zelven den Zone Gods wederom kruisigen en openlijk te schande maken.

Want de aarde, die den regen, menigmaal op haar komende indrinkt, en bekwaam kruid voortbrengt voor degenen, door wie zij ook gebouwd wordt, die ontfangt zegen van God; maar die doornen en distelen draagt, die is verwerpelijk, en nabij de vervloeking, welker einde is tot verbranding.

Het hierboven uitgeschreven gedeelte van den Brief aan de Hebreën, spreekt van eene ontzettende Mogelijkheid en van eene nog vreesselijker Onmogelijkheid. De ontzettende Mogelijkheid, waarvan hier gesproken wordt, is de mogelijkheid van *afvallig te worden.* De nog veel vreesselijker Onmogelijkheid, de onmogelijkheid om, afvallig geworden zijnde, *wederom te worden vernieuwd tot bekeering.*

Schrikkelijk zijn de bewoordingen, waarmede de misdaad van afvallig worden te dezer plaatse beschreven wordt. Zij is, als openlijke tentoonstelling van den Heiland, eene herhaling van zijne kruisiging. Die afvallig geworden is *kruisigt den Zone Gods zichzelven op nieuw;* hij begaat in zijn hart de misdaad van dat Israël, dat uitgeroepen heeft; *weg met hem!* En die misdaad is in den zoodanige te gruwelijker, naarmate van hem minder kan worden gezegd, dat hij *niet weet wat hij doet.* Blind voor deze zijne hooge waarde, hebben de Joden den *Heer der heerlijkheid, den Vorst des levens,* gekruisigd; maar de afvallig geworden Christen kruisigt den hem als zoodanig bekenden *Zone Gods.* Dezen doet hij om zijnentwil lasteren en bespotten door lichtzinnigen en ongeloovigen, als een Heiland zonder liefde en zonder macht, wien te volgen eenmaal begint te verdrieten, en die geen duurzamen invloed oefent op het hart, dat begonnen heeft Hem te belijden.

Slechts begonnen? Het ontzettendste in deze voorstelling der ontzettende mogelijkheid van afvallig worden, is nog de beschrijving dergenen, in wie deze misdaad vallen kan. Zij kan vallen in de zoodanigen, die niet slechts *eenmaal verlicht* zijn geweest en ten gevolge dezer verlichting *de hemelsche gave gesmaakt hebben;* maar zelfs in hen, die *den Heiligen Geest deelachtig geworden zijn*, en derhalve gekomen tot het *smaken van het goede woord Gods en de krachten der toekomende eeuw.* Niet alleen in de zoodanigen, voor wier hoofd en hart het licht is opgegaan, dat voor iederen mensch slechts *eenmaal* opgaat, en waarbij hem een inzicht gegeven wordt in zijne verdorvenheid en zondenschuld tegenover

de eischen van een heilig God, en in de heerlijke uitkomst, die het evangelie der verzoening den doodschuldigen zondaar aanbiedt; maar ook zelfs in hen op wier gemoed, door de heilzame werkingen van den Heiligen Geest, deze nieuwe inzichten een doordringenden, bijblijvenden en toenemenden invloed gehad hebben. Niet slechts in dezulken, die „gesmaakt hebben dat de Heer goed is," dat er eene onuitputtelijke liefde is in dat woord: „die tot mij komt zal ik geenszins uitwerpen," eene onuitputtelijke vertroosting in die verzekering: „het bloed van Jezus Christus, Gods Zoon, reinigt ons van alle zonden," en alzoo Gode hebben leeren dankzeggen voor zijne „onuitsprekelijke gave;" maar zelfs in hen, die den kostelijken schat van Gods beloften (*het goede woord Gods*) in het evangelie geopenbaard, hebben leeren waardeeren, en die de vertroostende en vernieuwende kracht der zalige en heerlijke hope des eeuwigen levens (*de krachten der toekomende eeuwe)* aan hunne harten zijn gewaargeworden. In belijders derhalve, aan wie men zoo min een ernstig ter harte nemen als een hartelijk aannemen, zoo min een hartelijk aannemen als een helder inzien van het evangelie des Gekruisten kan ontzeggen. Ja, vermits er straks gesproken wordt van de zoodanigen *wederom* te vernieuwen tot bekeering, zoo mag men niet nalaten hun reeds nu vernieuwing tot bekeering, dadelijke verandering van den geest huns gemoeds toe te schrijven.

De ontzettende mogelijkheid van *afvallig worden*, hetwelk is *zichzelven den Zone Gods wederom kruisigen* en *openlijk te schande maken*, bestaat dus voor dezulken

aan wie men noch kennis, noch geloof, noch ervaring, noch gemoedsverandering ontzeggen kan. Dit althans lezen wij in den Brief aan de Hebreën; dit althans zegt het Woord Gods.

Bij deze ontzettende Mogelijkheid voegt zich nu eene nog veel schrikkelijker Onmogelijkheid. Indien zij, die van het heil des Heeren, zoo veel gezien, zoo veel gesmaakt hebben, op wie de verlichting door het evangelie der genade en de werking des Heiligen Geestes dezen invloed gehad hebben, afvallig geworden zijn, dan moeten zij blijven *die* zij zijn, dan is het *onmogelijk* hen *wederom te vernieuwen tot bekeering.*

Het is onmogelijk, ten gevolge van den aard en de ontzachelijkheid hunner misdaad: *als die zich zelven den Zone Gods wederom kruisigen en openlijk te schande maken.* Het is onmogelijk, wegens den zedelijken toestand, waarin zij door deze hunne misdaad vervallen zijn: zij zijn *verwerpelijk* 1), onvatbaar, gelijk een grond die den menigmaal hem besproeienden regen wel indrinkt, maar in plaats van bekwaam kruid voort te brengen voor hen door wie hij immers gebouwd wordt, *doornen en distelen draagt.* Geen regen of zegen kan zulk een grond tot een vruchtbaren akker maken. Geen nieuwe verlichting door het evangelie, geen nieuwe bewerking door den Heiligen Geest zulk een hart nog eenmaal veranderen. Er blijft niets over dan de verschrikkelijke verwachting van een schrikkelijk oordeel: *de vervloeking, welker einde is tot verbranding.* Het is klaar,

---

1) Vg. Rom. I : 28. 2 Tim. III : 8. gr.

dat in den tekst het beeld en het afgebeelde dooreen spelen. Het is even duidelijk welk een oordeel hier, als de verwachting der afvalligen, wordt voorgesteld. Het afvallig hart wordt aan zichzelven overgelaten, tot den dag des gerichts en der wrake met vlammenden vure over degenen, die het evangelie van Jezus niet gehoorzaam zijn geweest 1).

Ook dit lezen wij in den Brief aan de Hebreën; ook dit verzekert ons, te dezer plaatse, het Woord van God.

Niet onnatuurlijk is de vraag: maar hoe komt hetgeen ons te dezer plaatse door de Heilige Schrift geleerd en verzekerd wordt, overeen met gewichtige waarheden, die zij ons elders voorhoudt?

Hoe die mogelijkheid van afval in hen, die noch aan geloof noch aan bekeering vreemd zijn, aan hen, die uit de blindheid der zonde verlost, en met werkingen des Heiligen Geestes bevoorrecht geworden zijn, met hetgeen wij op grond van Gods Woord gelooven van de Volharding der heiligen?

Hoe de onmogelijkheid van vernieuwing tot bekeering van den eenmaal verlichten en den Heiligen Geest deelachtigen maar later afgevallenen, met de onfaalbare overtuiging dat „geen ding bij God onmogelijk zijn zal?"

Met andere woorden: Hoe rijmt de Mogelijkheid, waarvan hier spraak is met de Getrouwheid, hoe de Onmogelijkheid die ons hier wordt voorgesteld met de Almacht Gods?

Het is belangrijk ter beandwoording dezer vragen eene

---

1) Vg. 2 Thess. I : 8.

poging te doen. Om twee redenen. Vooreerst, omdat zulk een poging ons nopen zal dieper in het recht verstand der schriftuurplaats, die wij voor ons hebben, door te dringen. En ten tweede, omdat het mag geacht worden van het hoogste gewicht te zijn, eene der nadrukkelijkste waarschuwingen van Gods Woord te beschouwen in zoodanig verband met zijne sterkste vertroostingen, dat noch de ernst der waarschuwing, noch de kracht der vertroosting schade lijde. Waar men aan den tekst, dien wij bespreken, ergernis nam, of hem, als een struikelblok op den christelijken weg, vermeed, daar had meestal of het een, of het ander, of beide plaats.

Vooraf ga de opmerking, dat dit niet de eenige plaats der Heilige Schrift is, waardoor de belijders van het evangelie met hoogen ernst worden bepaald bij het hachelijke van den weg der heiligmaking en het gevaar van afvallig worden. Vooreerst is het niet de eenige plaats in den brief aan de Hebreën. In het tiende hoofdstuk wordt de mogelijkheid ondersteld van „willens te zondigen," sedert men *„de kennis der waarheid ontfangen heeft"* (v. 26), en van het „vertreden van den Zone Gods en het onrein achten van het bloed des Nieuwen Testaments," *„waardoor men geheiligd was,"* en het aandoen van smaadheid aan den Geest der genade (v. 29); en in het twaalfde worden de geloovigen vermaand „toe te zien dat niet iemand van de genade Gods verachtere" (v. 15); „dat niet iemand zij een hoereerder, of een onheilige gelijk Ezau, die om ééne spijze het recht van zijne eerstgeboorte weggaf (v. 16)." In den brief aan de Galaten gebruikt Paulus de uitdrukking die „van de genade vervallen zijn" (Gal.

V : 4); in den eersten aan Timotheus vermaant hij hem „den goeden strijd te strijden, behoudende het geloof en een goed geweten, hetwelk," zegt hij, „sommigen verstooten hebbende, in het geloof schipbreuk geleden hebben" (1 Tim. I : 18, 19). Petrus beschrijft ons in zijn tweeden Brief (2 Petr. II : 20 vv.) de zoodanigen „die, nadat ze door de kennis des Heeren en Zaligmakers Jezus Christus de besmettingen der wareld ontvloden zijn, wederom in dezelve ingewikkeld zijn, en er van overwonnen worden; wier laatste alzoo erger geworden is dan het eerste; aan wie overkomen is, hetgeen met een waar spreekwoord gezegd wordt: de hond is wedergekeerd tot zijn eigen uitbraaksel en de gewasschene zeuge tot de wenteling in het slijk." En indien de Heer en Zaligmaker zelf in de Bergrede „de poort eng en den weg naauw" genoemd heeft, „die tot het leven leidt" (Matth. VI : 14); indien hij in de gelijkenis van den Zaaier, ook van de zoodanigen gesproken heeft die, aan het spoedig opgegane, spoedig verdorde graan gelijk, slechts „zijn voor een tijd" (Matth. IV : 5, 6, 16, 17); indien hij in zijne laatste woorden aan zijne discipelen dezulken gemengd heeft, die aan het *„blijven* in Hem, als van de ranken in den wijnstok," het „dragen van veel vrucht," en aan het *niet in Hem blijven*, het *buiten geworpen worden* en *verdorren*, *en de wegwerping* en *de verbranding* verbindt (Joh. XV : 5, 6), is het ons dan niet als hoorden wij, met dezelfde bedoeling, dezelfde tonen aanslaan, die ons in de schriftuurplaats, welke wij thans meer bijzonder bespreken, bij de ontzettende mogelijkheid van afvallig worden en reddeloos verloren gaan bepalen?

Nogthands twijfelen wij niet aan de getrouwheid Gods, „die een goed werk in iemand begonnen hebbende, dit voleindigen zal tot op den dag van Jezus Christus."

Nogthands gelooven wij de Volharding der heiligen.

Maar als wij van Volharding der heiligen spreken, welke heiligen hebben wij dan op het oog? Hen, die dezen naam dragen in den zin, waarin de Apostelen dien aan de gemeente geven, en waarin hij niet geweigerd worden kan aan iemand die door doop en belijdenis, ja reeds door geboorte uit een christelijken vader of moeder binnen den gezegenden en geheiligden omtrek geplaatst 1) is van dien wijden kring, tot welke de Heiland der wareld met zijn Woord en Geest gekomen is, en tot den gewijden deegklomp behoort, die van het heilig zuurdeessem moet doortrokken worden? Of indien niet alle dezen, dan toch allen, die eenige, of misschien die eene volkomene kennis hebben van het evangelie der genade, die van zijn waarheid, waardij, onmisbaarheid overtuigd zijn; gevoel hebben voor de liefde van Christus, voor de vertroosting van zijn kruis, voor de hope der zaligheid? Neen, maar slechts hen, die van dit alles zoo diep doordrongen zijn, dat zij door en naar het evangelie der genade, hetwelk tevens het evangelie der heiligmaking is, ook leven. De navolging van Christus, rein gelijk Hij rein is, liefdevol, gelijk Hij enkel liefde is, zij het ook „struikelende in velen," en met gedurige noodzakelijkheid der belijdenis: „Niet dat ik het alreede verkregen heb," ziedaar wat den waren christen, den waren geloovige, en dien

1) 1 Kor. VII: 14b.

heilige bewijst van wien men zeggen kan: ik geloof zijne Volharding. Waar wordt de volharding, of laat ons beter zeggen, de *Bewaring* der heiligen geleerd? Waar krachtiger dan in die zieldoordringende rede van den Goeden Herder, waar hij van zijne schapen zegt: „Ik geef hun het eeuwige leven, en zij zullen niet verloren gaan in eeuwigheid, en niemand zal ze uit mijne hand rukken." Maar wat gaat aan deze afdoende verzekering onmiddellijk vooraf? Hoe worden de schapen, waaraan deze belofte gegeven is, gekenschetst? „Mijne schapen, zegt de Heer, hooren mijne stem, en ik ken ze, *en zij volgen mij*."

Om derhalve tegenstrijdigheid te vinden tusschen de in de aangehaalde belofte des Heeren haren besten steun hebbende overtuiging van de Volharding der heiligen, en de mogelijkheid van volkomen afval in degenen, wier zedelijke toestand en trap van ontwikkeling ten opzichte van het evangelie van Christus in de door ons behandelde plaats aan de Hebreën beschreven is, zou het moeten blijken: dat ons ook hier de schets gegeven wordt van zoodanigen, die gezegd kunnen worden „schapen te zijn, die niet slechts de stem van den goeden Herder gehoord hebben, maar die ook den goeden Herder *volgen*," dat is: van zoodanige hoorders en behartigers des woords, die ook „daders des woords" geworden zijn; van zoodanige heiligen, die uit de heiligmaking, ik zeg niet de volmaaktheid en de kracht van hun geloof, maar de waarheid en wezenlijkheid er van zijn begonnen te bewijzen..... Is dit het geval?

Geenszins. Van *kennis* wordt gesproken; van inwendige *gewaarwordingen* gewag gemaakt; van beoefening

geen woord. Zij zijn verlicht *geworden*, zij zijn den Heiligen Geest deelachtig *geworden*, zij hebben *gezien*, zij hebben *gesmaakt:* maar wat hebben zij gedaan? Veel is aan en in hen geschied: maar wat is door hen geschied? Veel is in hen omgegaan: maar wat is van hen uitgegaan? Hieromtrent wordt het stilzwijgen bewaard. Eene zekere verandering in den geest huns gemoeds 1) heeft plaats gehad: maar waar blijft de toepassing op het leven? Er is licht opgegaan, er is warmte gevoeld: maar waar is de vruchtbaarheid? Zelfs die vrucht is niet gezien, die den Schrijver bij zijne dadelijke lezers, de Hebreën, „betere dingen en met de zaligheid in verband" 2) doet onderstellen: arbeid der liefde, praktische gemeenschap der heiligen. Aan *bewerking* door den hemelschen landman, aan *regen* uit den hemel heeft het niet ontbroken; *menigmaal* en bij toeneming is hij gekomen op den akker van hun hart; ook aan het *indrinken* van dien regen mangelde het niet, maar tot het *voortbrengen* van bekwaam kruid is het niet gekomen. Integendeel, de akker is een dorre akker geworden, meer dan ooit te voren.

Ontzachelijk is de les van menschen- en hartenkennis, die wij hier ontfangen. Het kritische punt in des menschen bekeering is nog geenszins daar, waar de duisternis wijkt voor het licht; niet daar, waar hetgeen vleesch en bloed ingeven zwijgt voor het onderricht des Heiligen Geestes; niet daar, waar het geweten ontwaakt, en de ziel tot bewustheid komt van hare diepste be-

---

1) μετάνοια.

2) v. 9.

hoefte en dezer vervulling in Christus; niet dan, als een nieuw inzicht al het tot hiertoe gekende in een ander licht leert beschouwen, eene nieuwe neiging alle gevoelens in beweging brengt en eene nieuwe hope het hart vervult — maar dan en daar, waar het de vraag is of dat nieuwe inzicht, die nieuwe neiging, die nieuwe hope al of niet naar buiten zal treden in het leven, en handelende worden in plaats van beschouwende en genietende. En deze vraag wordt eerst dan beslist en gunstig beslist, wanneer de nieuwe inzichten, nieuwe behoefte, nieuwe neiging, nieuwe hoop, een zoodanigen invloed hebben op het geweten, dat de *Wil* wordt omgezet. Waar dit niet plaats heeft, daar komen de nieuwe inzichten, neigingen, behoeften en verwachtingen slechts ten goede van een leven van gevoel en verbeelding, niet ten bate van het werkelijke leven. En wat tot het werkelijke leven niet doordringt, heeft, bij alle levendigheid, toch geen leven in zichzelven.

Niet in den voorhof van het, meer dan men doorgaans meent, afhankelijk *Verstand*, niet in het heiligdom van het indrukkelijk *Gevoel*, maar in het verborgene heilige der heiligen van den *Wil*, waar zich alle geheimen tusschen Gods Geest en des menschen geest onnaspeurlijk vereenigen, en de tegenstrijdigste waarheden haar verborgen punt van evenwicht vinden; waar het kostelijk onderpand van des menschen vrijheid bewaard wordt, maar waar hij ook de wet zijner verantwoordelijkheid in onuitwischbare letteren leest, is het dat alle groote levensvragen beslist worden. Daar, en daar alleen, wordt de mensch een persoon; daar en daar alleen kan hij ook (in moreelen zin) een heilige

worden. Daar, en eerst daar, wordt de geestelijke spijze voedsel, het voedsel kracht, de kracht daad, daad die immer nieuwe kracht, nieuw voedsel, nieuwe spijze noodig maakt en zoeken doet. En het zelfstandige leven dat zich van daar uit openbaren zal, verschilt van het vorige leven, zoo als het leven van het geboren kind, dat nu zelf adem haalt en zich keert tot de borst der moeder, van het leven verschilt dat de vrucht in haren schoot geleid heeft. De heilige is nimmer volmaakt, maar hij is zelfs niet voldragen, zoolang zijn geloof zich nog niet openbaart in den nieuwen Wil.

Het geloof dat zich openbaart in den nieuwen Wil is het *geloof in liefde werkzaam*, is het geloof *dat de werken heeft*, dat *niet dood is maar leeft*, en dat daarom met de *zaligheid verbonden*, menschbehoudend is; ja, daarom menschbehoudend, omdat het niet slechts eenige der vermogens en uitingen van des menschen zedelijk bestaan, maar omdat het den geheelen mensch beheerscht en het nieuwe steunpunt en beginsel is van alle zijne zedelijke krachten te zamen. Het Verstand wordt zalig, als het waarlijk verlicht wordt door het licht, dat uit den hemel schijnt; het Gevoel wordt zalig als het, door goddelijke werkingen aangedaan, het goddelijke begint te smaken; de Verbeelding wordt zalig, als zij, bij het openen der hemelsche verschieten, nieuwe vleugelen mag aanschieten tot een vlucht, waarbij zij zich niet meer als voorheen in het onzekere verliest, maar de schoonste werkelijkheden in 't gemoet streeft; maar de Mensch wordt niet zalig, dan waar zijn menschelijk Willen, dat is de kern zijns bestaans, het wezen zijner persoonlijkheid, zich gewillig aan het

goddelijk Willen overgeeft, om voorts met vreezen en beven zijne zaligheid te werken. Ook deze overgave van des menschen wil in den wil Gods, is, naar Schrift en rede, zekerlijk van een werken Gods afhankelijk. Hier ligt de groote geheimenis, die ons verstand nimmermeer zal oplossen, maar waarin ons geweten ons zooveel licht geeft als noodig is om ons te verzekeren, dat de goddelijke wil nimmermeer aan den menschelijken geweld doet.

Dat die mensch dan zijn gevaar bedenke, wien het niet meer aan kennis ontbreekt, noch van de praemissen, noch van het wezen des evangeliums; wiens hart levendig klopt voor de liefde des Heilands, den troost der Godsbeloften, de schoone en heerlijke hope die hem is voorgesteld en die hij heeft leeren waardeeren; die mensch, die van de waarheid des evangeliums geheel overtuigd is, en, bij de waarheid, de noodzakelijkheid, de onmisbaarheid voor hem zelven, van het evangelie diep gevoelt in zijn hart; die ook beseft dat er eene heilige roeping is zich te reinigen, gelijk Hij die hem geroepen heeft rein is; die ook een voorgevoel, eene neiging, een zeker voornemen heeft van een leven overeenkomstig zijne overtuiging en zijne hope; maar bij wien ondanks dit alles het tot dat leven nog niet gekomen is; die nog aarzelt, nog uitstelt, nog op de opruiming van deze of die hinderpalen, nog op de overwinning van dezen of dien hartstocht, nog op de verbreking van den een of anderen afgod wacht, alvorens zich geheel over te geven; of die misschien de toepassing van het christelijk beginsel op het werkelijk, het op gegeven leven, ontvlucht bij de toepassing er

van op een leven van verbeelding of van keuze. Dat niemand lijdelijk beruste in zijne aanvankelijke, onvolledige, eenzijdige geestelijke ontwikkeling; en bij eigene ongetrouwheid, lichtvaardig steune op de getrouwheid Gods. Dat niemand zich, en evenmin op grond van levendige gewaarwordingen, bepaalde neigingen, of nadrukkelijke ervaringen, als op grond alleen van helderheid van inzicht en overtuigingen, omtrent zijn zielstoestand gerust stelle. Niet die het christendom kent, niet die het christendom gevoelt, niet die het waardeert, maar die het christendom *wil*, is waarlijk Christen; en hij wil het niet waarlijk, hij wil het niet gantsch, die het niet zoekt en vindt en stelt en wil *in het leven*. Het doen, het blijven doen, het bewijzen van naarstigheid in het doen, is het eenig waarachtig kenmerk van zulk een kennen, zulk een smaken, zulk een kiezen, dat tot het geweten, dat tot des menschen zedelijken levenskern is doorgedrongen, het eenige dat tot de volle verzekerdheid der hope (v. 11) opleidt; het eenige bestaan, waarbij op de getrouwheid, ja op de rechtvaardigheid Gods (v. 10) met ootmoed rekening gemaakt kan worden; en waarbij de bewustheid van zijn blijvenden, toenemenden en alles voltooienden zegen ook levendig kan blijven in het hart. Slechts waar het alzoo gesteld is, daar heeft men „wortel in zichzelven," een wortel die dieper doordringt naarmate het gewas zich weliger uitbreidt; slechts waar het alzoo gesteld is, daar kan men de gerustheid hebben niet slechts „voor een tijd" te zijn.

En waar het nog niet zoo ver gekomen is, daar is nog alles gebeurlijk. Daar is men nog niet afgevallen,

maar staat aan den afval bloot. Daar heeft het doorn- en distelzaad den tijd om welig uit te botten en den ganschen akker te overgroeien; en dat te eer en te meer naarmate men, op grond van wat gekend en gesmaakt wordt, in begoocheling en valsche gerustheid toegeeft. Daar is soms slechts één enkel middagbranden van vervolging, smaad, bestrijding of bespotting, om des evangeliums wil, noodig om het welig opgegane stroo te verschroeien en te doen verdorren. Tot hiertoe ongekende verzoekingen, nieuwe vervoeringen, eene andere gedaante, waarin de dienst der wareld zich weet voor te doen, kan daar wederom gants en al in die dienst inwikkelen. De „krachten der toekomende eeuw" verliezen den invloed, dien zij hadden op het hart; het „goede woord Gods" geraakt op den achtergrond; de „hemelsche gave" verliest zijn smaak; men leert zijne overtuigingen wijzigen, verzwakken, in twijfel trekken; de Heilige Geest, dus bedroefd, neemt zijne werkingen terug; ja zelfs het in het verstand ontstoken „licht" begint te verflaauwen, te weifelen, zich uit te dooven. Schrikkelijke wraak van een geweten, van een door het evangelie verlicht geweten, waaraan men geen recht heeft laten wedervaren. Een toestand van inwendige verwildering en verwarring, waarbij men voor anderen en ook voor zich zelven meer en meer een raadsel wordt, meldt zich aan. Straks volgen verdorring en verstomping, en alles eindigt in eene volharding, die tot alles in staat is. Het gekende wordt inwendig verloochend, het gesmaakte, inwendig verworpen, indien niet luidkeels bestreden en bespot. Ook waar men den Zone Gods niet „openlijk" meent te schande te maken,

daar slaat men hem toch „bij zich zelven" op nieuw aan het kruis. De grootste misdaad, en met haar de geheele zedelijke ontaarding, en in haar de onherstelbare verwerpelijkheid hebben haar treurig beslag; en met verschrikkelijken nadruk blijkt het, dat het dood geloof niet slechts dood, maar doodelijk en doodend is.

„Het is *onmogelijk* degenen die eens verlicht zijn geweest, en de hemelsche gave gesmaakt hebben, en den Heiligen Geest deelachtig geworden zijn, en gesmaakt hebben het goede Woord Gods, en de krachten der toekomende eeuwe, en afvallig zijn geworden, wederom te vernieuwen tot bekeering, als die zich zelven den Zone Gods wederom kruisigen en openlijk te schande maken."

Maar deze Onmogelijkheid, hoe heeft men ze te verstaan? van eene onmogelijkheid voor de Menschen, of ook van eene onmogelijkheid voor God?

De onmogelijkheid voor de Menschen (zegt men) laat zich begrijpen. Wat zou een mensch, wat zou de welsprekendste, de ernstigste, de uitnemendste mensch, wat zou een Apostel zelf tot een eenmaal reeds verlichte kunnen zeggen, dat hij niet reeds had gehoord? Wat zou hij aan eenen, die de hemelsche gave gesmaakt had, kunnen doen gevoelen, dat hij niet reeds had gevoeld? Doch de almacht Gods — wie durft haar ontkennen? wie mag haar beperken? Is niet, wat onmogelijk is bij de menschen, daarom nog wel mogelijk bij God? Bij dien God, van wien gezegd wordt: Geen ding zal bij Hem onmogelijk zijn?

Ook deze bedenkingen hadden wij op te lossen, of althands te beandwoorden. En wij doen het kortelijk met een drietal opmerkingen.

Vooreerst: de schriftuurplaats, die wij behandeld hebben, is niet de eenige die ons bij de volstrekte onmogelijkheid, waarvan hier spraak is, bepaalt. Of zou het zeggen van Petrus ten opzichte van de ongeukkigen, die „door de kennis des Zaligmakers de besmettingen der wareld ontvloden waren, maar wederom daarin gewikkeld en daarvan overwonnen zijn, zoodat hun laatste erger geworden is dan het eerste," zou het zeggen van Petrus ten hunnen opzichte: „Het ware hun beter, dat zij den weg der gerechtigheid niet gekend hadden, dan dat zij dien gekend hebbende, zich weder afkeeren van het heilig gebod, dat hun overgegeven was", in iets anders dan deze onmogelijkheid gegrond zijn?

Bedenken wij ten andere, dat de almachtige God tot bekeering des menschen door middelen werkt; de Heilige Geest door het Woord. Te erkennen dat het „goede woord Gods" zijn smaak verloren heeft, in te zien dat zelfs geen Apostel op de harten voor welke dit het geval is, iets meer vermag, is te erkennen dat God of op moet houden door middelen te werken, of zulk een hart overlaten aan zich zelven, en aan „zijn verkeerden zin."

Maar zou er ook, ten derde, niet wel eenig misverstand kunnen plaats hebben ten opzichte van het begrip van Gods alvermogen, en een gevaarlijk misbruik van die troostrijke waarheid mogelijk zijn: Geen ding zal bij God onmogelijk zijn? Gewis, hij dwaalt, en dat tot zijn verderf, die, in verband met uitspraken als die wij voor ons hebben, zich op de almacht Gods beroept. God vermag alles, ja — maar met eene onderscheiding!

God vermag niet meer dan Hij vermag te willen. Er zijn zedelijke onmogelijkheden voor God. „Vader! indien het mogelijk is, laat deze drinkbeker van mij voorbij gaan?" Zoo bad in de dagen zijns vleesches de Zoon tot dengene, die hem uit den dood konde verlossen; zoo bad hij met herhaalde smeekingen en tranen, in zwaren strijd en bloedig zweet. Maar hier was eene onmogelijkheid, waarin geheel ons behoud, al onze troost, onze gantsche hope gegrond is. En hij die weet dat het der liefde Gods, in arbeid om eene zondige wareld te behouden, onmogelijk was den bitteren drinkbeker te doen voorbijgaan van de lippen zijns Zoons, schoon hij tot driemaal toe, in grooten strijd en het voorhoofd nat van bloedig zweet, daarom smeekte, die moet ook kunnen inzien, dat het der heiligheid Gods onmogelijk zijn kan wederom te vernieuwen tot bekeering den afvallige, die dien Zoon wederom kruisigt en openlijk te schande maakt; die moet sidderen van het verderfelijk waagstuk eene zoo ernstige uitspraak van zijn heilig Woord te willen ontwapenen door eene misverstane vertroosting; die moet, ook in dezen, het verraderlijk keeren van de eene waarheid tegen de andere, als het eigen werk van den Vader der Leugenen verfoeien, en daarin eene der listigste pogingen tot den moord zijner ziele leeren verijdelen.

EEN LEEUW OP DE STRATEN. [1])

Spreuken XXVI : 13.

De luiaart zegt: Daar is een felle leeuw op den weg; een leeuw is op de straten.

GEACHTE TOEHOORDERS!

Ik ben voor u opgetreden om te spreken over de hoogste en grootste taak, die der gemeente van Christus op aarde gezet is: de taak om alle volkeren der aarde te brengen tot het licht en den troost van het evangelium des kruises. Zich van deze taak te kwijten is, door de bevordering van één, alle de belangen der menschheid te behartigen. De voltooiing dier taak valt met de beslissing van het lot der menschheid en met de voleinding harer aardsche geschiedenis te zamen. Zoo het gebod der liefde het hoogste is, hier is liefdes heiligste plicht. Want hier geldt het niet slechts de lichamen, maar de lichamen en de zielen der menschen; niet slechts hun tijdelijk, maar èn hun tijdelijk èn hun eeuwig wel of wee. Van alle dingen is de vrede met

1) Zendingrede, gehouden te Haarlem den 16 Februari 1854.

God het hoogste, en niets duurt zoo lang als de eeuwigheid. Daarom is er geen grooter weldoener der menschen en der volkeren, dan die hun, in des eenigen Heilands naam, dien vrede boodschapt, en den weg toont om dien voor de eeuwigheid te verzekeren.

Dit alles is zoo zonneklaar als het licht des evangeliums zelf. Waar dit schijnt, moest dat niet betwist kunnen worden. Toch zien wij het gebeuren. Toch zien wij, ook nog in deze negentiende eeuw onzer christelijke jaartelling, een groot deel der christenheid terugdeinzen voor hetgeen rechtstreeks in woord en daad uit deze zonneklare waarheden volgt. Toch vinden zij, die in deze laatste tijden tot de heidenen zijn uitgegaan om vrede te prediken door het kruis, onder de heidenen niet slechts, maar onder christenen hunne beschimpers. Toch hebben niet maar gebrekkige zendinggenootschappen, maar heeft de heilige zendingzaak zelve — o schande voor den christelijken naam, o droefheid aller vrome harten, o beleediging voor den grooten Zendeling en Zender! — in het midden zijner gemeente behoefte aan verdediging! Toch ontbreekt het lippen, die zijnen naam belijden, niet aan voorwendsels om zich, waar deze Zijne zaak behartigd wordt, van eigen medewerking te verschoonen, anderer ijver te verlammen, anderer arbeid te bemoeielijken.

Geenszins, mijne Hoorders! wil ik onderstellen, dat de heilige zendingzaak ook bij u nog verdediging, dat zij nog aanbeveling bij u behoeven zou; geenszins vreezen, dat ook op uwe lippen nog schijnredenen van wijsheid gevonden worden, waarmede gij dezen arbeid bestrijden en uwe werkeloosheid zoudt zoeken te be-

wimpelen. Uwe opkomst aan deze plaats verzekert ons van u betere dingen. En indien ik te dezer gelegenheid de gewis niet al te zware taak op mij neem, de bestrijders van het heilig zendingswerk in hunne nietige voorwendsels te bestrijden, het is waarlijk niet omdat ik aan de noodzakelijkheid geloof ook tegen u te moeten optrekken, maar veeleer om, voor zoo veel noodig, u eenige wapenen aan de hand te doen in onzen gemeenschappelijken kamp.

Nietig heb ik de voorwendsels genoemd door de bestrijders van het heilig zendingswerk, tot verschooning van eigen werkeloosheid, tegen het voorwerp onzer behartiging in het werk gesteld. Laat ons zien, of zij mogelijk van wat beter gehalte zijn dan die, waarmede zich de man in Salomoos Spreuk behelpt, die zijn akkerwerk verzuimt, die tot geen prijs naar zijn akker gaan zou, omdat, heeft hij de onbeschaamdheid voor te geven, omdat hij op den klaren dag, op het midden der straten, op het midden van den openbaren, bevolkten, woeligen heirweg, voor de ontmoeting van een leeuw, een fellen leeuw, beducht is, en het niet alleen mogelijk maar waarschijnlijk acht, hulp- en weerloos door zijn vratigen muil te worden verslonden. Daarna zal het plicht wezen te onderzoeken, of het met de voorwendselen, die hij oppert, bij den bestrijder der zendingzaak nog wat ernstiger gemeend kan zijn dan bij Salomoos luiaart, dan of wij genoodzaakt zijn, ze ook bij hem uit een niet veel betere bron dan bij dezen af te leiden.

De voornaamste bezwaren, mijne Hoorders! welke tegen de werkdadige verbreiding van het evangelie van Christus onder de heidensche volkeren te berde gebracht worden, zijn, voor zoo veel ik zien kan, drieërlei. Zij worden ontleend

Of aan den bekenden toestand der natiën, van welke de evangelieverbreiding uitgaat;

Of wel aan de vermeende ongeschiktheid der volkeren, tot welke zij wenscht door te dringen;

Of ook aan het onbeduidende, onevenredige, gebrekkige van het zendingswerk zelf.

In de eerste plaats: Aan den bekenden toestand der natiën, van welke de evangelieverbreiding uitgaat; den onvolmaakten staat der gemeente, in het vaderland en te huis.

Er zijn, zegt men, nog zoo vele heidenen in ons midden! Het is dure plicht eerst dezen te bekeeren.

Zoo vele heidenen in ons midden. Ontkennen wij het? Zoeken wij het ons te ontveinzen? Geenszins; maar wij stemmen het weenende toe. Groot, zeer groot is, in het midden der christenheid, het aantal der heidenen. Vooral, indien men onder dien naam niet alleen het uitvaagsel der christelijke maatschappij begrijpt, dat zich op haren uitersten rand en in hare slordigste schuilhoeken voor het licht en de tucht van het evangelie pleegt te verbergen; maar ook in alle plaatsen en standen de zoodanigen, voor wie het evangelie geen evangelie, de Heiland geen Heiland, en wier gantsche christendom niet meer is dan iets uitwendigs, iets toevalligs. Helaas! daar is een groot verschil

tusschen het aantal der gedoopte hoofden en der harten, die den doop zegenen, of maar verstaan. Er zijn vele heidenen in alle christenlanden, en ook in Nederland. Maar uit wat oorzaak, en sedert wanneer? Is het omdat in ons midden het evangelie niet gepredikt, omdat niet aan allen, omdat niet overvloedig genoeg de gelegenheid gegeven wordt om met zijn inhoud, troost en eischen bekend te worden? Is het omdat een twintigtal Nederlandsche mannen op alle de eilanden van ons Indisch Polynesië verspreid, de blijde boodschap verkondigen voor de ooren van Maleiër en Alfoer, en Gode zij dank! nu eindelijk ook van den Javaan? Dagteekent die bedroevende toestand van ons Nederlandsch christendom van den dag en de ure, dat in de tweede koopstad des rijks eenige weinige vromen zich vereenigden tot een schoon verbond om den Vrede door het bloed des Kruises bekend te maken onder de heidenen? En staat het te vreezen dat hij verergeren zal, zoo menigmaal en naarmate ons, over de golven der zee, niet slechts rijst, koffie, foelie en muskaatnoten, maar blijde tijdingen worden toegevoerd van oogen geopend voor het licht, van gemoederen ontloken door de kracht van het evangelie? Of hebben wij hier te doen met de bij alle volkeren, in alle eeuwen, en onder alle bedeelingen zich vertoonende en gelijkblijvende hardigheid der menschelijke harten; der harten, die zich zoo gaarne verschuilen voor het licht, onttrekken aan de kracht, ontstelen aan den troost des evangeliums, en er niet zelden in slagen dat te blijven doen, ook waar dat licht het helderst schijnt, die kracht zich het nadrukkelijkst laat gevoelen,

die troost het overvloedigst wordt uitgestort? Zekerlijk! het is christenplicht geene middelen onbeproefd te laten om in ons midden deze voortvluchtigen te achterhalen, deze hardnekkigen te onderwerpen, deze vijanden van zichzelven, huns ondanks, de liefde des Heilands te gemoet te voeren. En mogelijk is er verzuim; mogelijk meer en erger dan dit. Maar dat verzuim en schuld ten opzichte van ons vaderlandsch christendom in eenig verband zouden staan met plichtbetrachting en ijver ten behoeve der heidensche volkeren, ziedaar wat wij ten sterkste ontkennen, en waarvan een iegelijk ons het bewijs zal moeten schuldig blijven.

Er zijn nog zoo vele heidenen in ons midden. Het is dure plicht eerst dezen te bekeeren! — Is dat waarlijk uwe overtuiging, o gij bestrijder van de heilige zendingzaak! en beschuldigt gij ons van plichtverzuim ten opzichte van eigen huisgezin, eigen vleesch en been, als wij het wagen de lampe des evangeliums te ontsteken in de duisternis der verre heidensche volkeren, vóór nog de laatste sporen van heidendom in ons midden zijn uitgewischt, het laatste heidenhart in eigen vaderland tot den Heer bekeerd, en een waarachtig christenhart geworden is? Maar bedenkt gij wel, wat gij eischt met dezen eisch, en wie gij beschuldigt met deze beschuldiging? Gij eischt, wat der gemeente van Christus nergens gegeven is geweest, wat haar ook niet beloofd is, en waarvan wij geene hope durven koesteren onder eenig volk of in eenigen tijd! Gij beschuldigt, niet alleen ons, die van verlangen branden om op alle de kusten en alle de eilanden, aan den Nederlandschen

scepter onderworpen, de gezegende banier des kruises te ontrollen, en ook het zwart geslacht, tot nog toe gebukt onder het juk onzer dienstbaarheid, door den troost aller treurigen op te beuren en te bemoedigen; ook uwe eigene weldoeners beschuldigt gij: de godvruchtige en trouwe mannen, die geene gevaren ontzien en hun bloed niet te kostelijk geacht hebben, om uwe eigen vaderen te verlichten in hunne heidensche duisternis. Wat zeg ik? Daar is naauwelijks een enkel evangelist, een eenig apostel, die aan uwe beschuldiging ontkomt. Geen Filippus, geen Johannes, geen Paulus, of hij wordt door u van plichtverzuim beticht. Nog meer! De goddelijke eigenschappen der hoogste wijsheid en der hoogste liefde zijn onvermogend, den Heiland der wareld zelven in veiligheid te stellen tegen uwe onbedachtzame redenen. Want Hij is het, die tot Paulus gezegd heeft: „Ik zal u verre tot de heidenen zenden." Hij is het, die hem (met achterlating telkens van vele onbekeerden) van Syrië naar Klein-Azië, van Klein-Azië naar Macedonië, van Macedonië naar Hellas en Latium geleid heeft. Hij is het geweest, die, op het punt om den throon zijner heerlijkheid te bestijgen, zijne discipelen wel bevolen heeft „aan te vangen van Jeruzalem," maar ook „heen te gaan in de geheele wareld en het evangelie te prediken allen creaturen."

Wij komen tot eene andere soort van bezwaren, en wel tot die, welke ontleend worden aan de vermeende onvatbaarheid der volkeren, welke men in het voorrecht der evangelieverbreiding wenscht te doen deelen.

De heidenen, zegt men, zijn over het algemeen voor het evangelie niet rijp. En men schijnt het noodlottig kenteeken dezer onrijpheid telkens bij uitnemendheid bij die heidenen te ontmoeten, op welke de christelijke liefde het oog geslagen heeft, en naar welke zij hare zegenende handen begint uit te strekken. Men vreest eene ontijdige evangelieprediking, die slechts hunne ellenden vermeerderen zou, of tot dweepzieke woede mocht tergen; men is beducht, zoo heet het, de Voorzienigheid vooruit te loopen!

De heidenen niet rijp voor het evangelie; de meeste heidenen niet; juist die heidenen niet, die juist nu een voorwerp van den heiligen zendingsijver uitmaken!

Op welke gronden, mijne Hoorders! steunt dit bezwaar, en wat wil het zeggen? Wat behoort er toe om voor het evangelie rijp te zijn? En wanneer kan een volk met zekerheid gerekend worden het al of niet te wezen? Als het de vruchten zal hebben voortgebracht, die niet groeien dan op eenen akker door het woord des Heeren bezaaid? Als het met een oprecht verlangen begint uit te zien en te vragen naar een schat, met welks waardij geen sterveling het heeft bekend gemaakt? Als het op wegen van menschelijke wijsheid tot de hoogste hoogte van zelfgenoegzaamheid opklom, of als het op wegen van dierlijke verstomping telkens dieper in vertwijfeling wegzinkt? De beide eerste gevallen zijn ondenkbaar; maar in de beide laatste, hoe tegengesteld ook, is het evangelie met vrucht gepredikt.

Niet rijp voor het evangelie! Ach, wat weten wij van rijp of onrijp, en hoe worden alle menschelijke

beschouwingen en berekeningen beschaamd gemaakt op een gebied, waar vele laatsten de eersten zijn en vele eersten de laatsten! Welk volk kon rijper geacht worden voor de aanneming van het evangelie van Christus dan die bevoorrechte natie, aan welke Hij twintig eeuwen lang was beloofd, en die op zijne komst als van eeuw tot eeuw was voorbereid? Welke heidenen voor dat evangelie onvatbarer dan die heidenwareld, die ons in den aanhef van den Brief aan de Romeinen met zulke afzichtelijke kleuren geschilderd wordt? Nochtans verwierpen het de Joden, en werd onder die heidenen gemeente op gemeente gesticht. Van welke stad kon, onder alle heidensche steden diens tijds, voor de zaak des christendoms minder verwachting wezen dan van de weelderige koopstad tusschen de twee zeeën? dan van dat Korinthe, waarvan de naam met de gedachte aan losbandigheid en liederlijkheid eenzelvig was? Nochtans werd Paulus dáár van de Atheensche teleurstelling vertroost, en hoorde hij er uit den mond zijns Heeren: „Zijt niet bevreesd, maar spreek en zwijg niet; ik heb veel volks in deze stad." Gelijk onder de Grieken, zoo ging het onder de Barbaren. Zoudt gij voor het evangelie rijp geacht hebben woeste stammen, in beestenvellen gehuld, twistgierig van aard, aan drank en dobbelspel verslaafd, die hunne bloeddorstige goden met krijg en doodslag vereerden, die zich de zaligheid van een toekomend leven in den zonderlingen vorm van een eeuwig gevecht voorstelden, en met het oog op dat uitgelezen genot, stervende zongen:

In Baldurs hof drinken wij eerlang bier uit holle bekers van bekkeneelen?

Ai mij! wat ziet mijn oog? In de duisternis van het Heilige Bosch zijn de norsche krijgslieden vergaderd. In het midden staat de priester bij het altaar van zoden. Aller oog staat somber, want de goden zijn vertoornd. Om hen te verzoenen wordt een offer vereischt. Maar wat is het offer? Deze gevangene is het, die met op den rug geknevelde armen bij het altaar gebracht wordt. Ziet, daar grijpt de priester hem aan bij het hair des voorhoofds; daar zwaait hij het offermes, en stoot toe... zonder deernis; maar vol aandacht om op het vallen, spartelen en bloeden van het menschenoffer zijne belachelijke wichelarijen te gronden.

Ziedaar uwe vaderen, o gij zonen der Batavieren, der Friezen, der Germanen! Ziedaar de woeste horden, tot welke uit Ierland en Brittenland de vreedzame boden der evangelieleer overkwamen. Gewis, indien eenig volk, zij schenen voor het evangelie niet rijp; de Radbouts, die liever met hunne vaderen in de hel dan met hunne kinderen in den hemel wilden zijn; de Dockummers, die Bonifacius met dweepzieke woede vermoordden. Zij schenen hunne onrijpheid voor het evangelie te staven, als honderden van gedoopten, ondanks hun doop, weder tot het oude heidendom terugkeerden. Maar zoo ras Karel de Groote, waarlijk groot, de aanbeveling van het evangelie met de weldaden eener wijze en zachtmoedige regeering deed gepaard gaan, werden zelfs de wederspannigsten getemd, de ongevoeligste harten vertederd, en de zegen des christendoms ook tot een erfenis voor de nageslachten aanvaard.

Voorwaar! bij zulke herinneringen, staat het ons

schoon andere volkeren naar oogenschijn, naar willekeur, naar het inzicht eener feilbare wijsheid, onwaardig en onvatbaar te verklaren voor het evangelielicht dat ons beschijnt! Ook moest de nieuwere geschiedenis der heidenbekeering ons sedert lang van deze ergerlijke dwaasheid hebben teruggebracht. In Groenland zijn geene heidenen meer; in Groenland, welks ongevoelige bewoners voor honderd jaar gemoedelijke zendelingen zelven in den waan brachten, dat ten minste eenige verzachting der uiterst woeste zeden aan de prediking van het kruis van Christus moest voorafgaan; maar waar de voorlezing van zijn lijden in Gethsémané plotseling het ijs om hunne harten smelten deed. Het Nieuw-Zeeland der menschenëters beschaamt de bakermat der oudste wijsheid. Stompe Alfoeren vormen zich in het noorden van Celebes tot eene christelijke natie; koraalklip op koraalklip, voor honderd jaren nog onbekend, draagt reeds in den Stillen Oceaan, eene kerk van Christus; maar het „aziaansch Europe," het zoo beschaafd, zoo geletterd Rijk van het Midden, bleef zoo goed als ontoegankelijk voor zijn woord. „Rots van China, wanneer zult gij u openen?" verzuchten drie eeuwen met den vurigen Valignano. Gützlaffs hoop en voorgevoelen zag haar geopend. Latere ervaringen schenen al te duidelijk te leeren, dat zijn verlangen hem bedrogen had. Maar nu? Of Chinaas dag reeds daar is? wie durft het verzekeren, maar dat hij met rassche schreden nadert, schijnt alles ons toe te roepen; en dat hij geen ontijdig werk doet, die in deze dagen het woord van God onder zijne millioenen helpt verspreiden, is boven bedenking verheven!

Ontijdig! Verschrikkelijk woord, veelbeteekenende beschuldiging! Maar op dit gebied zoo moeielijk te bewijzen als gemakkelijk in te brengen. Vrienden van het Godsrijk! zij ontzette u niet. Zij gaat hen niet aan, die, naar den drang der christelijke liefde, doen wat hunne hand vindt om te doen, en zonder angstvallig op wind en wolken acht te geven, aan alle wateren zaaien. Ontijdig? Waar het op helpen, redden en troosten aankomt zijn alle tijden goed, zijn alle tijden dringend. Zou ook hier het woord des Heeren niet gelden: *Uw* tijd is altijd bereid; maar *mijn* tijd is niet altijd? — Spreke ons dan niemand van ontijdig. Jage niemand ons de ijdele vreeze aan, of wij niet misschien bevonden worden den Heer vooruit te loopen. Den Heer vooruit te loopen! Gij kunt het, mijne Hoorders! gij kunt het op menigerlei wijze; maar in dit werk der liefde kunt gij het niet. Hij is u vóór met woord en wenk. Achttien eeuwen is Hij u vóór met het gebod: Gaat henen in de geheele wareld, predikt het evangelie allen creaturen. En overal en altijd blijft hij u vóór met wegen, die hij u opent, gelegenheden die hij u schenkt, middelen die hij ter uwer beschikking stelt, betrekkingen die hij u doet aangaan, verplichtingen die hij voor u doet geboren worden, met heerschappijen die hij u opdraagt, schatten die hij in uwen schoot werpt, en ellenden die hij u te aanschouwen geeft onder alle de heidenen.

Wij hebben een weinig langer stil gestaan bij de wederlegging der bezwaren, door de bestrijders der zendingzaak aan den waren of vermeenden zedelijken

toestand der heidensche volkeren ontleend. Wij deden het, omdat deze soort van bestrijding voor eene vreesachtige staatkunde en voor een slordig eigenbelang, dat bij de onkunde en het onheil der heidenen zijn voordeel vindt, de bruikbaarste is en meestgebruikte; omdat zij zeer goed in staat is ons geheel en al te berooven van den bondgenoot, dien wij in het natuurlijk gevoel eener medelijdige menschlievendheid somtijds aan onze zijde zien; en omdat zij, door haar voorgewende Vrees om de Voorzienigheid vooruit te loopen, zelfs een schijn van meer dan godsdienstigheid heeft, die aan een lijdelijk christendom maar al te welgevallig wezen moet. Thands moet ik nog eenige oogenblikken uwe aandacht bepalen bij de bestrijding, die zich grondt op het onbeduidende, onevenredige, gebrekkige van het zendingswerk (immers der nieuwere tijden) zelf.

Wat beteekent het; zoo hoort men menigmaal met niet weinig zeggenskracht en veel zelfbehagen aanmerken; wat beteekent het, of van de zes of zevenhonderd millioen heidenen, die gij immers berekent, dat op den aardbodem tegen tweehonderd millioen christenen overstaan, hier en daar, na lang wachten, en met veel moeite en groote opoffering van geld en menschenlevens, die beter hadden kunnen worden besteed, een onbeduidend hoopjen menschen tot het christendom bekeerd wordt? Tot het christendom? Ach! hoedanig is dan nog het christendom, dat zich bij deze bekeerlingen openbaart? Van hoeveel onkunde gaat het vergezeld, met hoeveel overblijfsels van heidensch bijgeloof en heidensche zeden blijft het verontreinigd! Hoe menigmaal gebeurt het, dat de ruwste heiden een uwer fraaie

bekeerlingen in bekwaamheid, arbeidzaamheid, plichtgevoel overtreft! En uwe zendelingen zelven! Zijn zij allen, zijn de meesten hunner wel de menschen tot het werk? Zien wij in allen, zien wij in velen hunner dien apostolischen ijver, dien apostolischen moed, die apostolische wijsheid vooral, die onder de heidenen der eerste eeuwen de christelijke kerk gegrond heeft? Of somtijds het tegendeel?

Wat zullen wij, mijne Hoorders! op deze vragen, op deze beschuldigingen andwoorden? Is het zendingswerk onzer tijden zoo veel omvattend als wij zouden wenschen? Neen. Zijn de jeugdige christengemeenten in heidensche landen volmaakt? Zijn zij allen even voorbeeldig? Neen. Zijn alle zendelingen altijd onberispelijk geweest; is de meerderheid van hen met de apostelen vergelijkbaar? Neen. Maar die zulke vragen doen, en zich het recht aanmatigen tot zulke verwijten, toonen ons met bedroevende duidelijkheid, dat zij tot hiertoe noch de diepe ellende van het heidensche leven, noch de hooge waardij eener onsterfelijke ziel, noch de onschatbare beteekenis van het heil in Christus hebben leeren beseffen. Zij verraden al te zeer hunne onbekendheid met de geschiedenis, met de vrucht en met de sieraden van het zendingswerk. Zij bewijzen zich ongedachtig aan den bekenden aart en voorspelden gang van het koninkrijk der hemelen; ongedachtig aan de wetten zijner natuur. Ook de menschelijke natuur zien zij voorbij, en eischen van haar onder vreemde hemelstreken, wat zij in eigen lucht en na eeuwenlange koestering en verpleging door het christendom

niet heeft kunnen uitleveren. En in hunnen ijver om te berispen, vergeten zij geheel en al naar billijkheid in aanmerking te nemen de tallooze moeielijkheden en bezwaren, waarmede de toebrenging der heidenen te kampen, ja tot bezwijkens toe te worstelen heeft; onder de heidenen niet alleen, maar ook onder christenen; en niet slechts onder christenen in heidenlanden, maar evenzeer onder christenen in christenlanden; bezwaren en moeielijkheden, waaronder de onkunde, laster en tegenkanting dezer berispers voor een niet gering aandeel moeten worden aangeschreven.

Wat beteekent, bij de ondoordringbare menigte van zes of zevenhonderd millioen heidenen, uw onevenredig, uw ver te kortschietend, uw verstrooid zendingswerk, zonder eenheid of verband? O gij die dit vraagt, gevoelt gij niet, dat uwe woorden eene heftige beschuldiging in zich sluiten voor u en uws gelijken? Staat het ons, tegenover u, niet vrij van dit ons gebrekkig zendingswerk een beroep te doen op hetgeen dat werk zijn zal, indien gij en uwe geestverwanten betere dingen zult hebben geleerd? indien de geest van onwil en traagheid, die uit uwen mond spreekt, plaats zal hebben gemaakt voor een geest van geloof, van hoop, van liefde, en de geheele christenheid met vereenigde krachten de taak zal aanvaarden, waarvan zij nu èn de zorg èn de eer aan weinigen uit haar midden overlaat?

Wat heeft het te beduiden, indien hier en daar, met veel moeite en groote opoffering van geld en menschenlevens, die beter hadden kunnen worden be-

steed, een schamel hoopjen menschen tot het christendom bekeerd wordt? Hoe nu? Acht gij een menschelijk leven te gelijk zoo kostelijk en zoo gering? Gevoelt gij niet, wat het beteekent ook maar ééne onsterfelijke menschenziel over te brengen uit de duisternis tot het licht, van de macht des Satans tot God, van de vertwijfeling des heidenschen levens tot de gewisse hoop en troost der christenen? Acht gij ooit of ooit te duur gekocht de toebrenging van ook maar ééne ziel, voor welke Christus gestorven is?

Hier en daar een schamel hoopjen bekeerd? Het is u dan onbekend, hoe deze schamele hoopjens hier en daar te zamen een getal uitmaken van niet minder dan een half millioen; allen in de laatste vijftig jaren, sedert de zendingsijver bij de christenen wederom verwakkerd is, onder den verlichtenden, vertroostenden en heiligenden invloed van het evangelie gebracht? Een half millioen. Het is tienduizend zielen voor ieder jaar. Een half millioen! Het is juist zooveel als in de eerste eeuw na Christus geboorte, door de prediking der apostelen en eerste evangelisten, tot de belijdenis van den naam des Verlossers gebracht zijn.

Smalend vraagt gij: Hoedanig zijn uwe christenen uit de heidenen? en verwondert u dat het christendom niet bij alle hunne gedoopten en onderwezenen een zaak van het hart en des levens geworden is, en nog met veel onkunde en onreinheid vermengd bleef. Weenend vraag ik op mijn beurt: Hoedanig zijn uwe christenen uit de christenen? hoedanig is de christelijke maatschappij in Europa en in het Vaderland, wier onvolmaakte toestand gij mij in andere oogenblikken

voorwerpt, om mijn hart te sluiten voor den nood der heidenen, en mijn zorg en aandacht onverdeeld aan dien der christenen toe te wijden? Maar getrooster andwoord ik: Niets is op aarde volmaakt. Nergens vertoont zich het goede anders dan in strijd met het kwade, dan er mede vermengd en bevlekt. In den akker door den Heer bezaaid, strooit de duivel zijn onkruid; maar de oogst der engelen is nochtans gewis. De bruid van Christus staat als een lelie onder de doornen. Het koninkrijk Gods heeft zijn eigen groei, zijn eigen gang, zijn eigen wet. Daarin gaat het van het kleine tot het grootste, van het verachtelijke tot het aanzienlijkste, van het bezoedeldste tot het blinkend reine! In nederige schuilhoeken, door geringe middelen, in gedurigen strijd, onder onophoudelijke verzondiging, met schijnbaar verwerpelijke werktuigen worden in dat koninkrijk, door Gods genade, de uitnemendste dingen bewerkt en bereikt.

Ja, ook met schijnbaar verwerpelijke werktuigen. Gij wilt in de boden des heils enkel heiligen vinden, en gij ziet zondaars. Maar weet gij niet, dat het evangelie is een kracht Gods tot zaligheid, die door de onvolmaaktheid der predikers niet kan worden te niet gedaan? Weet gij niet, dat het een schat is, waarvan de waarde niet kan worden verminderd of verhoogd door het aarden of gouden vat, waarin hij wordt omgedragen? Gij wilt apostolische mannen, en wij weten ze u aan te wijzen in een Egede, een Elliot, een Ziegenbalg, een Brainerd, een van der Kemp, een Williams. Maar in uwe onwetendheid lastert gij hunne nagedachtenis, schendt gij de kroon, vertreedt

gij het bloed dezer helden, dezer wijzen, dezer martelaren; dezer nederige navolgers van een miskenden, van een gekruisigden Heer!

Mijne Hoorders! terwijl dezer dagen in Europa aller oogen naar den Donau en de Zwarte Zee gericht zijn, is den vrienden van het Godsrijk eene blijde tijding aangebracht uit den Stillen Oceaan.

Het Amerikaansch Zendinggenootschap heeft zijne posten op de Sandwich-eilanden ingetrokken. Want op de Sandwich-ellanden zijn geene heidenen meer. De bewoners van Hawaji, Mavi, Toharawa, en hoe zij verder mogen heeten, zijn eene christennatie geworden. Eene christennatie, in wier midden zesëntwintig gemeenten gevestigd zijn; een christennatie, welke 22.236 regelmatige gemeenteleden telt; en bij wie het christelijke leven zich in het onderhond en de verzorging van kerken en ook van scholen, in het werkdadig deelnemen aan de zendingzaak, in den geheelen aanleg der nationale inrichtingen, in eene toenemende beschaving en in gereinigde zeden openbaart.

Dit is de gezegende vrucht van den getrouwen arbeid van slechts een dertigtal jaren, te midden van hetzelfde volk, dat ten jare 1779 den beroemden James Cook, dien het een jaar te voren als een godheid had aangebeden, op de gruwzaamste wijze om het leven bracht, en welks kinderen zijn hart als een hondenhart voor lekkernij verslonden. De vrucht van een arbeid op een bodem, van menschenbloed doorweekt, met vermoorde kinderen gemest, door bloedschande en nog ijsselijker gruwelen bezoedeld, en wegzinkende onder leugen,

roof, verraad en willekeur. Waar het afgrijsselijk taboe het leven der vrouw tot een hel maakte, en koningschap en bewind geen natuurlijk afsterven gedoogden. Deze arbeid is begonnen in een tijd, toen men mogelijk kon vermoeden, maar op verre na niet zoo goed bevroeden als thans, van welke groote beteekenis deze eilandengroep voor alle zeevarende natiën worden zou, midden op den grooten waterweg tusschen Azië en Amerika, tusschen Californië en China, als de groote haven des noordelijken Oceaans. Nu is hij voltooid; in het jaar onzes Heeren 1853; te midden van de groote ontwikkelingen in het handelsverkeer aller volkeren, en als een nieuw en vruchtbaar middenpunt voor de verspreiding des evangeliums door het in dit opzicht reeds zoo rijk gezegend Oceanië. Nu is hij voltooid, en heeft aan de vrienden der zendingzaak in Amerika, van den aanvang tot de voleinding, niet meer dan twee millioen guldens gekost.

Kom nu, onverbeterlijke berisper van deze heilige zaak! en beschuldig, zoo gij durft, onze Amerikaansche broeders van plichtverzuim, omdat ook in Amerika nog vele heidenen waren, toen zij het zendingschip naar deze eilanden uitrustten. Kom nu, en pijnig uw brein om te ontdekken en uit te maken, waarin de blijkbare rijpheid voor het evangelie zal bestaan hebben bij deze wilden, door een la Pérouse beneden de verachtelijkste schurken van Europa gesteld. Kom nu, weeg de twee millioen op uwe hand, en verklein den zegen door God geschonken, door met minaehting neder te zien op dit geringe volk van slechts honderdduizend zielen, verspreid op eilanden, die te zamen nog geen derdedeel

van het Nederlandsch grondgebied zouden beslaan, en waarvan de gantsche groep op de wareldkaart niet meer uitmaakt dan een stip. Ondervraag met ongeloovig gelaat den zeeman, die deze eilanden bezocht heeft, naar de nieuwe christenen, en verheug u in de ongegerechtigheid, zoo menigmaal gij van hun gedrag en levenswijze iets verkeerds, iets zondigs, iets nog niet zoo geheel christelijks verneemt. Wij zullen met dit kleine volk, dat de aanbidding des Vaders in geest en in waarheid geleerd heeft; met dit geslacht, bij hetwelk willekeur, geweld en bloedstorting, voor orde en recht, en voor de kunsten des vredes hebben plaats gemaakt; met deze mannen, die elkander hebben leeren beschouwen als broeders; met deze vrouwen, van het vernederendst juk ontslagen; met deze kinderkens, niet meer aan een bloedigen dood gewijd, maar voor een eeuwig leven opgevoed; met alle de harten op deze eilanden, die, eertijds donker, nu verlicht zijn door het vriendelijk licht van den besten troost; met alle de zielen, die er de liefde van Christus hebben leeren kennen, en op Hem gerust, dood en eeuwigheid te gemoet gaan; en ook met den zeevarenden landgenoot, misschien bestemd om in deze haven van den Stillen Oceaan ziek of stervende, maar onder christenen, achter te blijven, onzen God voor den geschonken zegen blijven danken. Ja, en Hem bidden dat die zegen ook voor ons niet moge verloren gaan, maar, gelijk hij ons geloof kan versterken, zoo ook onzen ijver moge verdubbelen.

Achtereenvolgens hebben wij stilgestaan bij de voor-

naamste bezwaren, welke van onderscheidene kanten veelvuldig tegen de behartiging der heilige zendingzaak worden opgeworpen. Wij hebben ze, naar wij meenen, met redenen en zaken wederlegd. Het is, dunkt ons, gebleken dat zij deels ongegrond, deels ongerijmd en van geen beter gehalte zijn dan het belachelijk voorwendsel, waarmede de luiaart in Salomoos Spreuk zijn thuis blijven, zijn handvouwen en nederliggen, terwijl de zon op zijnen akker schijnt, wenscht, maar niet vermag te verschoonen. En nu, mijne Hoorders! wat dunkt u? zouden de gronden, waarop men zich van deelneming aan de verbreiding des evangeliums in de duistere heidenwareld ontslaat, wel uit een betere, wel uit een andere bron dan deze voortkomen? Zouden zij niet met allen nadruk en met alle recht voorwendselen der vadsigheid mogen worden genoemd? O, indien het anders ware; indien de ingebrachte bezwaren met eene levendige belangstelling in de eere van Christus, in de zaak des christendoms, in het waarachtig heil der menschheid bestaanbaar konden worden geacht; indien het met die bezwaren ernst, gemoedelijke ernst was, wij zouden bij hen, die niet ophouden ze te herhalen, van die belangstelling ten minste op het een of ander gebied, de onloochenbare bewijzen aanschouwen. Gestrenge beoordeelaar der zending onder de heidenen! u ergert het kleine, het zwakke, het gebrekkige van ons werk. Moedeloos keert gij u af van een veld, waarop zoo veel te verrichten is en zoo weinig verricht kan worden; met reden verwachten wij dan van u, dat gij in eenig ander gedeelte van den wijngaard des Heeren, waar de taak zich beter overzien en geregelder

voltooien laat, alle uwe krachten, alle uwe gaven zonder ophouden besteedt; dat gij al het goed dat uwe hand vindt om te doen, doet met alle uwe macht, en in alles wat, op het door u gekozen gebied, tot eer van Christus, tot welzijn van zijn kerk, tot heil der menschheid strekken kan, naar het groote, het afdoende, het volmaakte streeft.

Gij zijt beducht voor het ontijdige; gij vreest den Heer vooruit te loopen! O, gij die op dien grond van het zendingswerk terug blijft, is u dat ernst? is het u waarlijk ernst? Zoo behoort gij dan tot de gelukkigen, die biddend en wakend hun weg gaan, den Heer kennende in alle hunne wegen, en in alles beproevende welke de goede en welbehagelijke en volmaakte wille Gods zij! Zoo behoort gij tot die telkens schaarscher wijzen, die den geest des tijds, die de volkeren en de regeeringen niet aanmoedigen op wegen van overijling en hachelijke proefnemingen, maar altijd raadplegen met het woord des Heeren, met de geschiedenis en met de ervaring!

U jammert de onkunde, de ellende, de goddeloosheid, het heidensch ongeloof, het heidensch bijgeloof in het midden der christelijke kerk in uw eigen vaderland zoo zeer, dat gij oog noch hart hebben kunt voor de verwijderde jammeren der nog niet door het evangelie verlichte volkeren.. Is het waarlijk zoo? Wij zien u dan ook elke poging toejuichen en schragen, die in 't werk gesteld wordt om de jammeren, die gij luide beklaagt, krachtig te bestrijden, en indien mogelijk weg te nemen. Wij zien u geen middel onbeproefd laten om in de christelijke gemeente, die u omringt,

het geloof, de liefde en de hope te verlevendigen, de kennis te verhelderen, den ijver op te wekken. Wij zien u, aan het hoofd der inwendige zending, de holen der onkunde en der goddeloosheid met het verlichtend en reinigend evangelie doorzoeken en doorlichten; het gevallene oprichten, het weggedrevene vergaderen, het verwoeste bouwen.. Neen! wij zien niets van dit alles; niets van dezen ijver, niets van dezen hoogen ernst, niets van deze wijsheid, niets van deze liefde. Wilt gij weten, bij wie wij die gevonden hebben? Wij vonden ze bij de eerste en edelste voorstanders der heidenbekeering. Wij vonden ze bij een Francke, een Zinzendorf, een Christiaan den IV^den^ (want ook koningen hebben het zich somtijds tot een eere gerekend, het rijk van Jezus uit te breiden); wij vonden ze bij een William Wilberforce, bij een Thomas Chalmers, mannen, die deze dingen deden en de anderen niet nalieten. Maar bij u? Laat ons voorbij! Het werk roept. Wij hebben de roeping niet u te oordeelen, en den tijd niet met u te redetwisten.

Het werk roept. Ja, mijne vrienden! het groote werk, waarop de Heer ons aller aandacht vestigt, en waarvoor Hij ons aller medewerking vraagt. Het werk der verbreiding van zijn rijk over de breedte der aarde en in de diepte van het menschelijk hart; het zegel op onze dagelijksche bede: Uw koninkrijk kome! Ten opzichte van dit groot en gezegend werk, verdeelt zich de menigte zijner belijders in twee afdeelingen, waarvan de eene voor leeuwen beducht is die niet bestaan, de andere over muren springt, door benden heendringt, den strijd tegen de wilde beesten aanvaardt, en door

het geloof den muil der leeuwen toestopt. Het behoeft niet gevraagd te worden aan welke zijde de goedkeuring, de zegen, de hulp en de Geest des Heeren zijn. Het zij voor niemand twijfelachtig, aan welke zijde *wij* willen gevonden worden. Komt, vergrooten wij allen de schare, aan wier spitse wij de heilige Apostelen vinden, en in wier gelederen wij, in de uitnemendste helden en wijzen der christenheid, de edelsten en beminnelijksten van ons geslacht begroeten; de schare waarin een iegelijk naar de mate zijner krachten, gaven en gelegenheden, het zijne getrouwelijk toebrengt om dat doel te bereiken, waarvan eenmaal alle hemelen zullen aanheffen:

De koninkrijken der wareld zijn geworden onzes Heeren en zijns Christi, en Hij zal als koning heerschen in eeuwigheid!

DE BLIJVENDE HEILAND. [1])

Matth. XXVIII: 20.

En ziet, Ik ben met ulieden alle de dagen tot de voleinding der wareld.

Ziedaar een van des Heeren laatste woorden tot zijne discipelen. Een der eerste, dunkt mij, die zij zich, tot hun niet geringe vertroosting, zullen herinnerd hebben, als hij nu voor goed van voor hunne oogen was weggenomen. Groot was de troost van dat woord door Engelenmond gesproken: „Gij Galilesche mannen! wat staat gij en ziet op naar den hemel? Deze Jezus, die van u opgenomen is in den hemel, zal alzoo komen gelijkerwijs gij hem naar den hemel hebt zien henenvaren." Maar voor het oogenblik, maar bij het afdalen van den Olijfberg, maar bij het weder binnentreden van Jeruzalem, maar bij het saamvergaderen in de opperzale, niet minder sterkend en verblijdend de gedachte: Hij is met ons; hij blijft met ons.

Ziet, Ik ben met ulieden alle de dagen tot de voleinding der wareld.

---

1) Afscheidsrede, gehouden te Heemstede, op den 25sten Mei 1854.

Het was een woord van hem die gezegd had: Mij is gegeven alle macht in hemel en op aarde. Een woord van den Almachtige, van wiens heerschappij niets was uitgesloten, en die, gelijk alle de dagen, zoo ook alle de dingen tot de uitbreiding, den bloei en de voleinding zijner gemeente besturen en besteden kon.

Het was een woord van den Getrouwe, die de zijnen, die in de wareld waren, liefgehad, en liefgehad had tot den einde; wiens liefde hen ook niet verliet, schoon de ure vervuld was, dat hij uit deze wareld zou overgaan tot den Vader. Die, bij den Vader verheerlijkt met de heerlijkheid, die hij bij Hem had eer de wareld was, zijn oog nog even teder op hen gevestigd hield, als toen hij hen op aarde de voeten wiesch in de nederigheid van een die dient.

Het was een woord, dat hun in allen nood zijn bescherming, in allen arbeid en strijd zijn bijstand, in alle lijden zijn troostende nabijheid toezeide en verzekerde. Ik ben met ulieden! Het zegt zoo veel uit den mond van Jezus.

En dit veelzeggend woord, mijne Hoorders! het is geenszins een woord slechts tot de elve gesproken; maar het is een woord gesproken tot de gemeente. Tot de gemeente, die toen was en sedert niet heeft opgehouden te bestaan; tot de gemeente, die zich, door het woord der prediking en den doop in den naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes, heeft uitgebreid tot vele volkeren, en zich uitbreidende is tot alle; tot de gemeente, wier geschiedenis de sleutel is der geschiedenis van alle de dagen, wier voleinding met de voleinding der wareld samenvalt; tot de ge-

meente, het groot geheel, dat van alle tijden en plaatsen is; en tot elke gemeente, die van dat groot geheel een deel is, voor zoo veel en dewijl zij dat is, en als een Lid van het groote Lichaam gemeenschap heeft met het Hoofd.

Ziet, Ik ben met ulieden, alle de dagen tot de voleinding der wareld. Mijne Hoorders! de gemeente van Christus leeft onder het schild en bij het licht van deze zijne belofte. Zij leeft niet dan door hare vervulling. De waarheid dezer belofte te ondervinden is al haar kracht; die te erkennen al haar roem. De Heer is met ons, hij zelf; hij altijd. In elken nood, in iedere beproeving, hetzij groot hetzij klein, was die overtuiging de staf harer vertroosting.

Ik ben met ulieden alle de dagen tot de voleinding der wareld. Mijne Hoorders! wie zal zeggen hoe veel christenharten, hoeveel harten van apostelen en herders en leeraars en evangelisten zich aan dat zin- en troostrijk woord des Scheidenden, maar Blijvenden hebben verkwikt. In allerlei dagen en oogenblikken, maar vooral ook in oogenblikken als dat woord van de lippen moest: Wat mij aangaat, ik moet ulieden verlaten.

Voor mij, gij weet het, voor mij is die ure gekomen. Heden; op dezen gedenkdag van onzes Heilands hemelvaart. Ach! hoe groot is de behoefte voor uwen scheidenden Herder, om zich aan het woord des Blijvenden te sterken. Vergunt hem, mijne Vrienden! ter ontlasting van zijn hart, daarover een oogenblik uit te weiden. Daarna zal hij u ook zeggen, in welke mate

het woord des Blijvenden hem ook waarlijk een sterkte en een vertroosting wezen mag.

I. De christenleeraar, die geroepen wordt eene hem voor langer of korter tijd toebetrouwde gemeente te verlaten, heeft inderdaad groote behoefte aan troost. Want waartoe is hij geroepen?

Om afscheid te nemen van een grooter of kleiner kring van hem dierbare personen;

Om, onder hen, den gewichtigsten arbeid te staken;

Om hunne heiligste belangen over te geven.

In de eerste plaats: om een grooter of kleiner kring van hem dierbare personen te verlaten. Het mag zijn, dat niet alle deze personen hem even dierbaar zijn; dierbaar zijn zij hem allen, of hij is geen christenleeraar. Dierbaar, als leden zijner Gemeente. Dierbaar, als leden van Christus gemeente. Dierbaar, als Diens lammeren en schapen, waarvan hij gezegd heeft: Hebt gij mij lief? weid ze, hoed ze! Dierbaar, als zielen, die hij van dag tot dag met geen ander hart beschouwen mocht, dan met een hart door de liefde van Christus gedrongen. Dierbaar, als degenen, die, in den dag der voleinding, zijne blijdschap en de kroon zijns roems kunnen uitmaken. Gemeente van Heemstede! (en ik mag onder dezen naam immers wel mede begrijpen, het groot getal dergenen, die zonder op haar lidmaatregister te zijn ingeschreven, een groot gedeelte van elk jaar in haar lief en leed kwamen deelen?) hoe lief zijt gij mij in alle deze opzichten geweest, geworden meer en meer. Hoe heugt mij nog die eerste zondag

in October, waarop ik in uw midden tot de Heilige Bediening werd ingewijd, en het begeerlijk dienstwerk onder u aanvaardde? Hoe weinigen uwer waren mij toenmaals van aangezicht bekend. Thands ken ik u allen; allen van den grijsaart af tot den kleinste uwer kinderen. Bijna veertien jaren heb ik in uw midden verkeerd, en onder u vele dierbare vrienden gevonden en verkregen; vrienden, die het zich betoond hebben met raad en daad, die mij met voorkomendheden, met weldaden, met liefdeblijken hebben overladen en omringd; ja bij de veelheid dergenen, die mij veel, zou ik bijna niemand weten aan te wijzen, die mij niet eenige liefde getoond heeft. En zeker is mij nooit, in deze bijna veertien jaren, van iemand uwer in woord of daad iets voorgekomen, waarvan ik zou hebben moeten vreezen, dat het zijnen oorsprong nam uit eenige vijandschap of minachting voor mijn persoon.

Ik heb, gemeente van Heemstede! ik heb gedurende al dien tijd alle uwe zuigelingen mogen doopen, al uwe kinderen mogen onderwijzen, al uwe kranken mogen bezoeken, al uwe dooden helpen begraven. En ik heb dit alles mogen doen in de tederste betrekking, met het heiligst recht, als een dienstknecht van Jezus Christus, en in zijn gezegenden naam. Ik heb u van week tot week, en doorgaans in grooten getale, aan deze plaats rondom mij vergaderd gezien. Wij hebben te zamen den naam des Heeren aangeroepen, zijn lot gezongen, zijn nachtmaal genoten en ons aan zijn woord verkwikt; wij hebben ons te zamen verheugd over zijne zegeningen, te zamen verootmoedigd onder zijne beproevingen. Ach, hoe verbindt dit! Hoe dubbel

gevoel ik het thands, in deze ure van scheiding. En daar zoo dierbare banden door den Heer zelven worden losgemaakt, welk eene behoefte heeft dit mijn hart aan zijne vertroostingen.

Ook behoeft ze de scheidende leeraar, wanneer hij bedenkt, dat zijne gemeente vaarwel te zeggen, de staking is van den gewichtigsten arbeid. Het is waar dat hij in de meeste gevallen geroepen is dienzelfden arbeid op nieuw elders, en vaak in uitgebreider werkkring, aan te vangen. Het is waar, dat zijn arbeid in de gemeente, die hij verlaat, niet altijd even vruchtbaar kan hebben geschenen, niet altijd met even veel zichtbaren zegen bekroond werd. Maar bij het ootmoedig gevoel, hoe weinig men nog verricht heeft van het vele dat te verrichten was, en hoe gants anders men 't geen men verricht heeft, indien het nu nog te doen stond, zou ter hand nemen en behartigen — is er ook bij de schoonste verplaatsing naar den uitgebreidsten werkkring iets zeer pijnlijks in, de taak, waarin men tot heden toe bezig was, onvoltooid, naauwelijks begonnen! af te breken en uit de hand te leggen. En indien men metterdaad geschenen heeft op rotsen te ploegen, welk een zwaard moet er niet door de ziele gaan in dien weemoedigen oogenblik, waarin men de rotsen vaarwel zegt, die mogelijk nu, juist nu, op het punt waren zich te vermurwen, en hier en daar het goede zaad in eene goede aarde op te nemen!

Wat mij betreft, mijne Hoorders! ik zou den Heer, die met mij geweest is, te kort doen, indien ik zeide,

dat mijn arbeid onder u ongezegend ware geweest. Ik heb niet op rotsen geploegd. Zoo het zaad, dat ik in den naam des Heeren heb uitgestrooid, gedeeltelijk bij den weg, gedeeltelijk op steenachtige plaatsen, gedeeltelijk tusschen de doornen gevallen is — ook een goed gedeelte, Goddank! heeft eene goede aarde gevonden, waarin het welig is opgegroeid om vrucht voort te brengen, dertig-, zestig-, honderdvoud! Maar ach, bij het scheiden, bij het heengaan tot een ander veld, hoe jammeren mij de dorre plekken op dezen, op dezen akker! De dorre plekken, de plekken met ledige, met verschroeide halmen bezet, de plekken met verstikkend onkruid bewassen. Zij zijn nog zoo vele. Ik zou ze op nieuw willen bezaaien; ik zou ze van steenen en doornen willen zuiveren; ijveriger, volhardender, vuriger biddende dan tot hiertoe. Ik zou... Maar het is te laat. Ik moet vertrekken. Zoo er in de ure des scheidens een nieuwe ijver ontwaakt, een vruchtbarer ootmoed gevoeld, een nieuwe kracht, eene grootere getrouwheid, eene meerdere wijsheid gevraagd wordt — voor een anderen akker de zegen daarvan! Ik ga; ik verwijder mij. Maar omziende, zullen mij nog lang deze dorre plekken, deze ledige halmen, dit hardnekkig onkruid in het oog vallen. En bij dit treurig gezicht, bij de bedroevende, en in zoovele opzichten beschamende gedachte aan al het mislukte, onvoltooide, ongedane, behoef ik den troost van Hem, die mijn geringen arbeid in menig opzicht zoo rijkelijk gezegend heeft, juist en te meer naarmate ik dankbarer erkennen moet, dat Hij dit heeft gedaan.

Neen, mijne Hoorders! het is voor een christenleeraar geen kleine zaak om eene gemeente, die hij als zoodanig lief heeft, en waaronder hij gedurende korter of langer tijd met meerder of minder zegen gearbeid heeft, te verlaten. Het is niet slechts het scheiden uit een geliefden kring; het is niet slechts het staken van den gewichtigsten arbeid; het is het overgeven van de heiligste belangen. Want welke was de roeping dezer liefde, wat het doel van dezen arbeid? Waarop kwam het aan? Het kwam er op aan zondaren te roepen tot bekeering, harde harten te bewegen tot het geloof; geloovigen op den geloofsweg te sterken, te doen vorderen, het doel te helpen bereiken, in liefde en heilig leven door vermaning en troost te doen toenemen. Het kwam er op aan, te midden van een wareld die in het booze ligt, te midden van alle de verleidingen, alle de bedreigingen, alle de schijnredenen van wijsheid, waarmede zij verstrikt, zielen te winnen voor den hemel, zielen te winnen voor Christus. Het kwam er op aan, een hemel van troost en wezenlijke blijdschap, met de hemelsche deugden van ootmoed, liefde en dankbaarheid, te doen dalen in de duistere, de schuldige, de verslagene harten der menschen. Het kwam er op aan, harten altijd weder tot afdwaling, tot afval en allerlei zonden geneigd, en tot gedurigen strijd en verloochening geroepen, te doen volharden in de keuze die zij gedaan, te behouden bij het goede dat zij gevonden hadden. Het kwam er op aan, dezen arbeid te doen in de kracht des geloofs, met den ernst der liefde, in den geest der wijsheid en der zachtmoedigheid, als aan de hand des Heeren. En het kon niet

geschieden dan door het krachtige, ruime getuigenis van het Evangelie der Genade, niet geschieden dan door de vrijmoedige verkondiging, zonder iets achter te houden van den geheelen raad Gods. Voor sommigen is deze arbeid der liefde geheel vergeefsch geweest; en de scheidende leeraar moet weenende van hen zeggen, „dat zij vijanden van het kruis van Christus zijn, dat niet dan de buik hun God is, dat zij aardsche dingen bedenken." Maar bij anderen, of bij velen, heeft het goede woord Gods, aanvankelijk of bij toeneming, ingang gevonden en vrucht gehad; en hij ziet, hij ziet zich waarlijk omringd van eene gemeente van Christus; van een kern der gemeente, waarin Christus leeft; van een ruimer kring, waarin Hij dagelijks meer een gestalte verkrijgt; van eene aangroeiende menigte, wier aangezicht, bij nog zeer verschillenden trap van geestelijke ontwikkeling, ontwaking of opwekking, naar Christus, naar zijne waarheid, naar zijn algenoegzamen troost gericht is. Nu gevoelt hij ook wat het zegt, deze lammeren en deze schapen beide te weiden en te hoeden; hoe veel liefde, hoe veel geduld, hoe veel ernst, hoe veel menschenkennis, hoe veel wijsheid die van boven is, hoe veel ervaring, hoe veel opmerkzaamheid daartoe vereischt wordt. Nu is zijn oog met dubbele bezorgdheid geslagen op de gevaren, die van rondom deze schapen en deze lammeren bedreigen. Nu klopt zijn hart van vrees, als hij bedenkt, hoe de Booze omgaat als een brullende leeuw, zoekende wien te verslinden; als hij den geest des tijds zich meer en meer ziet openbaren als een geest van lichtzinnigheid, van zinnelijkheid, van hoogmoedig twijfelen en koel-

bloedig vertwijfelen aan hooger, aan volstrekte, aan geopenbaarde waarheid; als hij ziet, hoe het bijgeloof zich met de wapenen des vleesches toerust tot een grooten kamp; hoe het ongeloof den grond poogt te ondermijnen, waarop de kerk van Christus gebouwd is; hoe die kerk, door dwaling en liefdeloosheid verscheurd, en van buiten bedreigd, op het punt is van in een aantal sekten uiteen te spatten. Nu vraagt hij van dag tot dag den Heer om al wat hem noodig is, om in de geestelijke behoeften van zijne, hem in hare eigenaardigheden zoo goed bekende gemeente te kunnen voorzien, om haar te mogen opbouwen in het allerdierbaarst geloof, te wapenen tegen de listige verleidingen des satans, te beschermen tegen de gevaren die van alle kanten dreigen, en proef te doen houden tegen invloeden die alles doordringen. Nu verlangt hij meer en meer en geheel, niet slechts de zorgende, maar ook de wakende herder der kudde te mogen wezen. Nu... Maar het is gedaan. Op een oogenblik wordt hij geroepen de voorwerpen zijner zorg en werkzaamheid te verlaten, en hunne heiligste zielsbelangen, de belangen der lammeren en der schapen, der vaders, der jongelingen en der kinderkens, der sterken en der zwakken, der blijden en der treurigen, der bekommerden en der gerusten, der genaderden en der afkeerigen, der toegetredenen en der van verre staanden, over te geven aan andere handen dan de zijne. Wat dit zegt; ook waar men zich geenszins houdt voor den eenigen of den besten, aan wien deze belangen kunnen worden toevertrouwd; kunnen zij gevoelen die, in welke betrekking dan ook, met eenige liefde gezorgd, met

eenige liefde gewaakt hebben. En ik word in dezen oogenblik aan het kloppen van mijn hart gewaar, dat het mij ten uwen opzichte, en met betrekking tot uwe heiligste belangen, niet geheel en al aan deze bezorgdheid der liefde ontbroken heeft.

II. Maar Geliefden! Indien mijn hart bloedt bij het denkbeeld, niet maar dezen schoonen en dierbaren plek, waar ik gedurende meer dan dertien jaren zoo veel goeds van God en menschen ondervonden heb; waar de Heer, gelijk door zijn Woord en Geest en Werken, zoo ook door zijne met mij gehoudene Wegen, leerzaam tot mijn hart gesproken heeft; waar ik de genoegens van een overgelukkig huwelijk ruimschoots heb mogen smaken; waar alle mijne kinderen geboren zijn, en waar een van mijne kinderen in den schoot der herbergzame aarde achterblijft — indien, zeg ik, mijn hart bloedt bij het denkbeeld: niet maar dezen plek, maar u, u allen te moeten verlaten; indien ik, met diepen weemoed, stilsta bij mijnen wel niet kortstondigen, wel niet ongezegenden, maar ach! zoo onvolledigen, onvoltooiden, in menig opzicht en bij menig uwer nog eigenlijk pas begonnen arbeid; indien ik met een vol gemoed, de zorg voor de gezamenlijke en de onderscheidene belangen, in het hoogst en heiligst opzicht, van zoo vele zielen loslaat en moet overgeven — welk een balsem, welk een opbeuring, welk een verademing valt mij ten deel, wanneer ik op dezen dag van scheiding bepaald word bij dit woord van den scheidenden Christus tot zijne gemeente: Ziet, Ik ben met ulieden alle de dagen tot de voleinding der

wareld. Want het is het woord van den Blijvenden Vriend, van den Eenigen Voleinder, van den Machtigen Bewaarder.

Gewis! De Heer, die met zijne gemeente is alle de dagen tot de voleinding der wareld, is ook met de gemeente, die hij zich hier vergaderd heeft, en zal met haar zijn alle de dagen waarin deze gemeente, als eene gemeente in zijne gemeente, bestaan zal; zal met haar zijn zoo lang aan deze plaats twee of drie zielen vergaderd blijven in zijnen naam. Hij heeft mij voor een tijd tot herder en leeraar over deze gemeente gesteld, en ze mij lief en dierbaar gemaakt om zijnent wil en om haar zelfs wil — thands behaagt het hem mij naar elders heen te zenden; en ik ga, maar Hij blijft. Ik ga. Een zwak, een zondig mensch gaat; een nietig werktuig dat niets is, dat niets kan dan door hem alleen; maar Hij, de volmaakte, de heilige, de machtige blijft. Hij blijft, die alles is, en alles vermag, ook zonder iemands tusschenkomst of bemiddeling. Ik ga in de smart der liefde, maar hij blijft in de kracht der liefde. En zoo ook onder u, Geliefden! in deze oogenblikken iets van de smart der liefde gevoeld wordt: mij vertroost het, dat Zijne liefde machtig is u meer dan te vertroosten, en meer, o eindeloos meer dan te vergoeden, wat gij meenen zoudt in mij te hebben verloren. Mij troost het dat Hij, de blijvende Vriend, op allerlei wijze, onze scheiding vruchtbaar, gezegend, heilrijk maken kan voor velen, voor allen.

Het is waar, ik moet een arbeid staken, die mij aan deze plaats, door den veelvuldigen zegen Gods, hoe

langer hoe dierbarer geworden was. Ik moet een werkkring opgeven, waarin nog zoo veel te doen overig blijft en veel te weinig door mij verricht is; en het gevoel van het onvoltooide, het onvolledige, het gebrekkige mag mij, voor zoo veel mijn traagheid en onkunde daaraan schuld heeft, wel drukken en ter neder slaan. Maar zoo ik daarvoor met een diep ootmoedig hart het schuldbedekkend bloed van mijnen Verlosser inroep, dan mag de overtuiging mij opbeuren, dat zijn Geest het verzuimde inhalen, zijn liefde het onvolledige aanvullen, zijn kracht het onvoltooide voleinden, zijne genade ook aan het gebrekkige de vrucht en den zegen van het volmaakte geven kan; en dat zijn Geest, zijn liefde, zijn kracht en zijne genade, dat Hij zelf gewisselijk met ulieden zijn en blijven wil om zijnen arbeid onder u voort te zetten. Immers was het alleen zijn werk en niet het mijne, wat onder u en in u vrucht en zegen gehad heeft van dien dag af dat ik, een onervaren jongeling, met vreezen en beven, maar onder opzien tot Hem, de taak, voor mijne krachten te zwaar om uw herder en leeraar te zijn, op mij genomen heb, tot op dezen dag des afscheids toe. Indien Hij het volmaakte alleen gezegend had, wat kon zegen gehad hebben? Indien Hij niet de voleinder geweest ware, wat zou het door mij begonnene ooit of ooit hebben beteekend? Nooit was mijn zaaien, nooit mijn besproeien iets, dan door Hem die den wasdom gaf. Zijn zegen is ten allen tijde buiten eenige evenredigheid met den arbeid zijner dienstknechten; zijn macht is aan geen middelen gebonden, en misschien, mijne Hoorders! heeft Hij mij aan deze plaats het werk niet uit de

handen genomen, dan om tot uw geluk, zijne eer en mijne teffens blijdschap en verootmoediging, te toonen, welke groote dingen hij voor het koninkrijk Gods in deze gemeente doen en voleinden kan, zonder mij.

Zonder mij. Waarom, o gemeente van Heemstede! waarom, o gij schapen en lammeren des Heeren! waarom, o gij zielen, tot heden toe aan mijn herdersstaf toebetrouwd! waarom zou mijn gemoed over u bezwaard, mijn hart over u bezorgd zijn, nu niemand anders dan de Heer mij van de zorg voor uwe heiligste belangen ontslaat, hij die weet wat hij doet, en van wien ik weet dat hij zorgt? Waarom, onbekeerde! zou ik wanhopen aan uwe bekeering? waarom, van verrestaande! zou ik vertwijfelen aan uwe toebrenging? waarom, eenvoudige! zou ik uwe vervoering met elken wind van leering, waarom, gij die nog zijt in het vuur der eerste liefde, uwe haastige verkoeling, waarom, gij die wèl liept, uwe op handen verhindering vreezen? Waarom, opgewekte! uwe volkomene ontwaking, waarom, ontwaakte! uwe geheele verlichting, waarom, verlichte! uwe voorspoedige ontwikkeling niet verwachten? Waarom, zwakgeloovige! uwe volkomene vertroosting, waarom, nog verborgen belijder! uw openlijk optreden niet blijmoedig te gemoet zien? Waarom zou ik zoo uitermate beducht zijn voor de vervoerende kracht van allerlei nieuwe en vreemde leeringen, voor de valstrikken van het bijgeloof, de verlokkingen des ongeloofs en de bedwelming van een tegenstrijdig en onzalig geroep: de tempel des Heeren is hier! de tempel des Heeren is hier! ten opzichte van eene gemeente,

bij welke ik dertien jaren lang het evangelie des kruises gepredikt, naar mijn beste vermogen in een helder licht geplaatst, en met alle kracht tegen al wat daarmede streed gestreden heb? „Zoo de Heer het huis niet bouwt, te vergeefs arbeiden zijne bouwlieden daaraan; zoo de Heer de stad niet bewaart, te vergeefs waakt de wachter!" En gerust kunnen de bouwlieden, en gerust kan de wachter het bouwen en waken aan den Heer overlaten, zoo hij zelf het is, die hun het werk uit de handen neemt, zoo hij zelf het is, die hem aflost van zijn post. Geliefden! ik ben in mijn geweten overtuigd, dat de Heer mij tot werken en waken in een andere gemeente geroepen heeft; daarom ben ik ook volkomen gerust, dat hij zelf het werken en waken in deze gemeente heeft op zich genomen; daarom gevoel ik in mijn hart, dat ik uwe heiligste belangen, voor zoo verre zij mij waren toevertrouwd, niet willekeurig, niet roekeloos loslaat, maar ze stel in zijne machtige hand! Hoe veilig zijn ze in de hand van Hem, die tot zijne gemeente gezegd heeft: Ziet, Ik ben met ulieden alle de dagen tot de voleinding der wareld! Hoe heilig zijn ze aan het hart, waarin dat woord nog veel meer leeft dan in het hart van zijn trouwsten dienstknecht, van zijn geloovigsten belijder! Neen, geen tranen meer van droefenis in deze ure van scheiding! geen klacht bij het terugzien, geen zucht bij het vooruitzien — maar slechts een blijmoedig opzien tot Hem, die niet te vergeefs ten hemel is opgevaren, en niet te vergeefs dit woord heeft nagelaten op aarde! Geen kleinmoedig treuren, geen kleingeloovig vreezen in dit hart, dat u verlaat. Slechts dankbare blijdschap, dat

het mij gebeuren mocht dertien jaren lang u het evangelie van den Eeuwig Blijvende te prediken!

III. Aldus gesterkt kom ik tot den afscheidsgroet, dien ik, geliefde Broeders en Zusters! voor u op het hart heb. Dien ik in de eerste plaats aan u wil toebrengen, aanzienlijke Heer dezer plaats! aan wiens vereerende keuze ik het naast God te danken heb gehad, dat ik dertien gelukkige jaren mijns levens in deze gemeente heb mogen doorbrengen, en in haar midden het werk des Heeren naar de mate mijner gaven en krachten werken; en aan u allen, Hoofden en leden der burgerlijke Overheid! aan wier goede regeering, in de vroegere en in de latere jaren van mijn verblijf, ik en mijn huis alle erkentelijkheid schuldig zijn. Ontfangt bij het scheiden mijnen dank voor al het goede onder uwe bescherming en bestuur genoten, en de uitdrukking van mijn oprechten wensch dat gij in uwe personen, ampten en betrekkingen bij voortduring rijkelijk gezegend worden moogt door Hem, uit wiens milde bron alle zegeningen vloeien. De belangen der kerk van Christus te dezer plaatse, aanzienlijke Heer en tegenwoordige Overheidspersonen! worden u, voor zoo ver gij die bevorderen kunt, met allen ernst en nadruk ook nog in dezen oogenblik door mij aanbevolen. Maar behoeft het mijne aanbeveling, waarvan de behartiging haar eigene belooning medebrengt, en met de goedkeuring des Heeren bekroond wordt?

U zij een broederlijk vaarwel toegeroepen, geliefde Broeders in de heilige bediening, medeleden van den

Ring, waartoe de gemeente van Heemstede behoort, en die van den eerstvolgenden rustdag af aan, door de vervulling van het heilig predikwerk in een deel der behoeften der, zoo wij hopen, slechts voor korten tijd openstaande gemeente zult voorzien! Moogt gij bij dit broederlijk dienstbetoon de ondersteuning des Heeren, en de bemoedigende erkentenis der gemeente ondervinden! Gij boven al, die boven allen geroepen zijt, haar in dit tijdsgewricht, ook met de onderwijzing harer kinderen, het bezoek harer kranken, en voorts in alles met raad en daad te dienen. Ontfangt, geliefde Broeders! bij voorraad de betuiging van mijnen hartelijken dank voor deze diensten, en niet minder voor de welwillendheid, de zachtmoedigheid en de broederlijke hulp en vriendschap, die ik ten allen tijde onverdiend van u heb mogen ondervinden. Zegene u de Heer in uwe eigene werkkringen, in uwe huizen, in uwe harten! Stelle hij u, door de verkondiging van zijn waarachtig evangelie, lang tot een zegen voor velen!

En gij, geachte Broeders! die als Medeopzieners, als Diakenen, als Behartigers der belangen van de openlijke eerdienst, als Onderwijzers der jeugd, mij vroeger en later en tot op dezen oogenblik in het verzorgen van de hoogste belangen dezer gemeente hebt ter zijde gestaan; mannen, aan wie ik mij niet slechts door het gezamenlijk werken aan eene gemeenschappelijke taak, maar door hartelijke liefde en achting verbonden gevoel; ontfangt den laatsten groet van uwen voorganger en mededienstknecht. Hij dankt u voor al uw hulp, voorlichting, ondersteuning, medewerking. Met bijzonderen nadruk draagt hij u op aan de liefde en gemeenschap

van Hem, die ons verwaardigde, in onderscheidene roepingen, medearbeiders te zijn in zijnen wijngaard. Gaat voort, naar de mate uwer gaven en naar den aart uwer bedieningen, met alle macht te doen wat uwe hand vindt om te doen! De achting der gemeente, het welgevallen van den Heer vergezelle en omringe u!

Gij allen, leden der gemeente van Heemstede, of die u, gedurende een aanmerkelijk gedeelte des jaars, als opgezetenen dezer plaats, aan de gemeente, als waart gij leden, aansluit! Aanzienlijken en geringen, wijzen en eenvoudigen, ouden en jongen, gij vooral mijne vroegere en latere leerlingen! aanvaardt het laatst, aanvaardt het diepgevoeld vaarwel van uwen voorganger. Neemt allen uw deel van de hartelijke erkentelijkheid, die hij u toedraagt voor hetgeen gij op onderscheidene wijze en mate aan zijne levensvreugde, en waar hij het behoefde, aan zijne vertroosting hebt toegebracht. Velen uwer hebben zijn tijdelijk welzijn en genoegen vermeerderd; velen uwer zijn door woord en voorbeeld bevorderlijk geweest aan zijn eeuwig heil. Allen hebt gij met zijne gebreken geduld gehad; allen hem in liefde gedragen, door achting gesteund. Hij dankt u. De Heer zegene u! Er is een tijd geweest dat hij meende, dat het de wil des Heeren zijn zoude hem levenslang onder u te doen verblijven, waarin hij zich voorstelde bij den afgestorvenen lieveling, wiens gebeente hij nu in uw midden achterlaat, te zullen nederdalen in het graf. En deze gedachte had voor hem veel zoets. Doch anders waren de gedachten zijns Heeren. En nu scheur ik mij van u af, daarin getroost,

dat die Heer met zijne gemeente is alle de dagen, tot aan de voleinding der wareld.

Zij die gedachte ook u dierbaar, u allen, mijne Toehoorders! Zij ze het elk lid der gemeente, die mij uit haar midden ziet vertrekken. Het is niet slechts eene in elke scheiding, in iedere smart, in allen nood troostrijke gedachte, maar ook eene heilzame en heiligende. O hoe troostrijk zal zij mij zijn, wanneer ik mij overtuigd mag houden, dierbare Vrienden! dat zij u vertroost. Zij zal dan elk uwer doen vragen: Ik, behoor ik wel waarlijk tot die gemeente, met welke de Heer beloofd heeft te zijn tot aan de voleinding der wareld? Of behoor ik, wat ik ook schijne, en wat ik ook heete, in den grond der zaak, tot die wareld met welke Hij niet is, die met Hem niet is, die Hem en zijne zaak bestrijdt? Ben ik waarlijk met Hem? Is mijn hart met Hem, mijn verstand, mijn wil, mijn wandel? Heb ik bij Hem de verzoening van mijn schuld, de vernieuwing van mijn hart, de heiliging mijns levens gezocht? Zoodat ik ook op zijne verzorging en bewaring en nabijheid rekenen mag?

Zij zal dan elk uwer de verplichting doen gevoelen om, zoo hij waarlijk den troost van die gedachte genieten mag in zijn hart, door een blijmoedig gelaat, een kalme ziel en een Hem verheerlijkend vertrouwen in allen nood en dood, de wareld te toonen hoe groot, hoe onwankelbaar, hoe bestendig te midden van al het onbestendige, de steun en de sterkte is, welke de ware gemeente heeft aan eenen Heer, die met haar is alle de dagen tot aan de voleinding der wareld.

Zij zal u aanvuren om dagelijks meer te zijn voor

Hem, die altijd is met u. Het leven met den Heer zal in het leven voor den Heer meer en meer gezien worden. De broederlijke liefde zal blijven; de openbare bijeenkomsten zullen niet worden nagelaten. De kinderen zullen opgevoed worden in de leering en vermaning des Heeren. De regel des huisgezins zal een christelijke regel zijn. Die het werk des Heeren onder u werkt, zal door uwe achting en liefde en medehulp worden ondersteund en bemoedigd. Gij zult uwe handen niet onttrekken aan de School, die wij hier naar de behoefte van het christelijk hart hebben gesticht; noch aan het Zendingswerk, waarvoor wij uwe belangstelling en werkzaamheid met zoo goed gevolg mochten opwekken. In barmhartigheid, in een werkdadig medelijden met alle lichamelijke en geestelijke ellende der menschen, in zachtmoedigheid en verdraagzaamheid ten opzichte van onwijzen en dwalenden, in vergevensgezindheid en liefde tot de vijanden, zal de navolging des Heeren gezien worden; en, zichzelve niet bewust, zal een beminnelijke ootmoed dat alles bekroonen. O, hoe zal dan deze gemeente bloeien; hoe zal zij blinken als een stad op een berg! Hoe luisterrijk zal zij worden bestraald door het licht van 's Heeren genade! Welke voorsmaken van hemelsche zaligheid zullen door hare leden worden genoten! Mijne Hoorders! wij hebben ons verkwikt aan de belofte: Ziet, Ik ben met ulieden, alle de dagen tot aan de voleinding der wareld. Maar wat zal het zijn als de voleinding der wareld dáár is? Als de Heer, nog anders dan tot hiertoe, als hij niet alleen naar zijne godheid, majesteit, genade en geest, onzichtbaar, maar zichtbaar, in zijne verheerlijkte

menschheid, met haar, in haar midden wezen zal. Dan hebben, bij de groote vereeniging, alle scheidingen een einde. Dan blijft bijeen, dan blijft bij den Eenen, al wat Hem door een oprecht geloof, door eene volkomene overgave des harten heeft toebehoord. Zullen wij, wij allen dan bij één zijn? Dat geve God! AMEN.

EENE VASTE OVERTUIGING.

Matth. XVI : 15—18.

Als nu Jezus gekomen was in de deelen van Cesarea Filippi, vraagde hij zijnen discipelen, zeggende: Wie zeggen de menschen dat ik, de Zoon des menschen, ben?

En zij zeiden: Sommigen, Johannes de Dooper; en anderen, Elias; en anderen, Jeremias, of een van de profeeten.

Hij zeide tot hen: Maar gij, wie zegt gij, dat ik ben? En Simon Petrus andwoordende zeide: Gij zijt de Christus, de Zoon des levenden Gods.

En Jezus andwoordende zeide tot hem: Zalig zijt gij, Simon Bar Jona! want vleesch en bloed heeft u [dat] niet geopenbaard, maar mijn Vader, die in de hemelen is. En ik zegge u ook, dat gij zijt Petrus, en op deze petra zal ik mijne gemeente bouwen, en de poorten der helle zullen dezelve niet overweldigen.

Hier zien wij, dat het geene onverschillige zaak, hier dat het goed en noodig is, tot vaste overtuigingen te komen in het godsdienstige, en vooral met betrekking tot den persoon van Christus.

Hij zelf vraagt er naar; Petrus had ze; en van en tot Petrus worden groote dingen gezegd, dewijl hij ze had.

Hij zelf vraagt er naar. Niet ter loops, niet onder anderen. Maar opzettelijk en met den hoogsten ernst. In de stilte der afzondering; bij den plechtigen overgang tot een nieuw tijdperk in zijne openlijke werkzaamheid op aarde. Rijk in woorden en daden is zijn jongst verblijf te Jeruzalem geweest, waar hij het Loofhuttenfeest gevierd en tot het feest der Tempelvernieuwing gebleven is 1). Men is geëindigd met eene poging om hem te grijpen. Maar Hij is de vijandige hand ontgaan, en heeft zich begeven over de Jordaan, tot de plaats waar Johannes eerst gedoopt had 2). Hier blijft hij vooreerst, hier vinden wij hem. Hier geldt het geen genezing van blindgeborenen; geen prediking voor moedwillig blinden; geen onderwijzing der schare. Hier rijst Golgotha voor zijne verbeelding op, en begint het kruis zijn hart te vervullen. Hier is de stille plek en de ernstige ure, waarin Hij *beginnen* wil *zijnen discipelen te vertoonen, dat Hij moet henengaan naar Jeruzalem om veel te* LIJDEN *van de ouderlingen en overpriesters en schriftgeleerden, om gedood te worden, en — ten derden dage op te staan!* Maar eer het komt tot deze allergewichtigste voorzeggingen, staat hij stil, en laat met den hoogsten ernst, en (Johannes verzekert het ons) na een plechtig gebed, in den kring zijner uitverkorenen deze vraag nedervallen: *Wie zeggen de menschen dat ik, de Zoon des menschen, ben?* En na

---

1) Joh. VII, VIII, IX, X : 39.

2) Joh. X : 40.

bekomen andwoord die andere: *Maar gij — wie zegt gij dat ik ben?*

Wie zeggen de menschen dat ik, de Zoon des menschen, ben? Er is den Zoon des menschen aan gelegen dit te weten, dit te vernemen. De algemeene denkwijze, de verscheidenheid der meeningen, het gevoelen van wie het ook zij ten opzichte van zijn persoon, is Hem niet onverschillig. Ook het wangevoelen niet. Zelfgenoegzame hoogmoed veracht dit alles, of houdt zich zoo. Maar hoe verre was die van het hart des liefderijken, die daar Hij in de gestaltenis Gods was, ze verlaten had, om voor de menschen *mensch* te zijn; des nederigen, die *gekomen was, niet om gediend te worden, maar om te dienen.*

Wie zeggen de menschen dat ik, de Zone des menschen, ben? Er is den wijzen Meester aan gelegen, dat ook zijne discipelen dit weten. Ook hun mag het niet onverschillig zijn wat de menigte, de menschen, de mensch, vleesch en bloed, denken van hunnen Heer. Ook in dwaling en afdwaling moet de menschheid, moet de mensch den mensch, en vooral den discipel van Jezus, belangrijk blijven. Ook hier worden liefde en ootmoed geroepen Hem na te volgen.

Doch deze belangstelling in andere, in aller gevoelen zou uit velerlei, en daar onder uit nietswaardige en zeer verkeerde bronnen kunnen voortkomen, indien zij niet gepaard ging met het bezitten eener eigene overtuiging. Zoo gaat dan deze den Meester het meest ter harte. Daarom na die algemeene vraag: *Wie zeggen de menschen* — des te ernstiger en dringender — de bijzondere, bepaalde, persoonlijke: *Maar gij, wie zegt gij, dat ik ben?*

En wie is er, die het recht van Jezus Christus om zijne discipelen ook deze vraag te doen, deze tweede na de eerste, in twijfel trekt? Wie is niet gereed te verklaren: Het was het ontwijfelbaar recht zijner liefde? Van die liefde, die den Zoon des menschen de plaats had doen verlaten, daar hij te voren was; die hem onder menschen deed omdolen zonder onder menschen eene plaats te vinden, waar hij veilig en rustig het hoofd kon nederleggen; van die liefde, welke deze visschers en tollenaars geroepen had om zijne discipelen te zijn; die deze zondaars gezocht had, om ze te behouden van den eeuwigen toorn; van die liefde, die zich nu gereed maakt om den discipelen te vertoonen, wat zij lijden moest en lijden wilde, ook voor hen; van die liefde, die hen geen woorden of blijken schuldig was gebleven, welke tot het geven van een andwoord op hare, immers hare? vraag in staat stelden. En zou, mijne lezers! zou deze liefde — die ook voor ons dezelfde is — niet het recht hebben om ook aan ons dezelfde vraag te richten? Kunnen wij wel anders dan overtuigd zijn, ja gevoelen wij niet, dat zij ze tot ons richt metterdaad?

Gij, wie zegt gij, dat ik ben? — O gewis! Jezus de te Bethlehem geborene, op Golgotha gestorvene, *doet* ons allen die vraag. Jezus, die heengegaan *is* naar Jeruzalem, en daar VEEL geleden heeft van de Ouderlingen en de Overpriesters en Schriftgeleerden, en gedood is geworden, en ten derden dage is opgewekt. Jezus, in de hemelen verhoogd aan de rechterhand des Vaders. Jezus, die in de dagen zijns vleesches door sommigen voor den herrezenen *Dooper*, door anderen voor den wederverschenen *Elia* of *Jeremia*, of een ander

van de profeeten gehouden werd, maar ook door velen beleden als dengene *van wien Mozes en de profeeten geschreven hadden*, *de Christus*, *de Zone Gods*, *de Koning Israëls.* Jezus Christus, over wiens wezen en hoogsten naam de *menschen* in alle eeuwen hebben getwijfeld en getwist, en ook in dezen onzen tijd kerken en scholen verdeeld zijn. *Jezus Christus*, in wiens naam wij gedoopt zijn; wiens woord wij gehoord hebben; wiens werken wij gezien hebben; wiens lijden, dood, opstanding, verheerlijking ons is verkondigd naar de Schriften. Hij vraagt een iegelijk onzer: *Gij*, *wie zegt gij*, *dat ik ben?* Hij heeft recht tot deze vraag, recht op een *andwoord*, en *wil* een andwoord. Hebben wij er een?

Velen hebben er geen. En waarom? Zij hebben bij de vraag nimmer stil gestaan. Nimmer ernstig bedacht, dat deze vraag een gewetensvraag is voor iemand, die naar Christus een Christen wordt genaamd. Er is hun niet aan gelegen, waar Christus om hunnentwil zoo veel aan gelegen is. Zij zijn van andere vragen gants vervuld: *Wat zullen wij eten? Wat zullen wij drinken? Waarmede zullen wij ons kleeden?* Wat *zegt gij* van de *menschen?* Wat *zeggen* de menschen van *u?* En vooral ook: Wat *zullen*, wat *zouden* de menschen van u zeggen?

Velen hebben geen andwoord. En waarom niet? Zij meenen, dat op deze en dergelijke vragen een duidelijk andwoord te geven voorbarig, bedenkelijk, onbescheiden is; immers in den tijd, dien wij nu beleven; in onze zoo verlichte en daartoe zoo bescheidene eeuw. In dagen, waarin alles opnieuw onderzocht, waarin alles

op nieuw eene vraag behoort te worden — en te blijven. *Gijlieden, wie zegt gij, dat ik ben?* Inderdaad, de geleerdheid, de nederigheid, de liefde tot den vrede verbieden te andwoorden, verbieden een andwoord te hebben.

Velen hebben het niet. Want dat is niet een andwoord te hebben: het antwoord der anderen te weten; in het andwoord der meesten of der minsten te berusten; het andwoord der Kerk tot het zijne te maken, zonder te vragen of het werkelijk ook het andwoord des harten is, of is geworden? Dat is niet een andwoord te hebben: voor een andwoord te strijden, zonder er zelfs naar te vragen of het nog, of reeds niet meer bestreden wordt in het binnenste?

Velen hebben het niet. Want dat is niet een andwoord te hebben, indien men het niet durft geven; of het niet geven wil; of het niet geven kan. Indien men, waar men het geeft, het geeft als eene meening, eene denkwijze, eene proeve van beandwoording; en eigenlijk als een wedervraag — en indien maar in oprechtheid als een wedervraag.

Niet alzoo Petrus. Hij had een andwoord. En hij gaf het, duidelijk, bepaald, nadrukkelijk. Want hij had eene eigene, zelfstandige, onwankelbare overtuiging.

Met de anderen had hij een andwoord gehad op de vraag: *Wie zeggen de menschen, dat ik, de Zoon des menschen, ben?* En naauwelijks is op de eerste vraag de tweede gevolgd: *Maar gijlieden, wie zegt gij, dat ik ben?* Of hij is allen met het andwoord voor: *Gij zijt de Christus, de Zoon des levenden Gods.*

De verscheidenheid der gevoelens bij de menigte des

volks heeft Simon Petrus niet verbijsterd; het eenparig ongeloof der geleerden, der aanzienlijken, der, naar den algemeenen maatstaf, godsdienstigen in Israël ontzet hem niet, noch verleidt hem tot eene noodlottige bescheidenheid. Het bedenkelijk *niet weten* van duizend twijfelaars kan in zijn hart het gewisse weten des geloofs geenszins te niet doen of schokken. Hij wacht niet, *of ook* en *totdat* een zijner mededisciepelen, de oprechte Nathanaël, de diepdenkende Thomas, de lieve Johannes, het woord zal opvatten. Hij ziet geen hunner naar de oogen vóór hij spreekt, om uit hunne blikken moed te scheppen voor het andwoord, dat hij geven zal. De vraag aan allen gedaan, acht hij hem gedaan. Hij heeft een andwoord, en hij geeft het; hij spreekt het uit; niet zichzelf voorbijloopende in ijver, niet in geestvervoering, meer zeggende dan hij gevoelt: *Simon Petrus antwoordende zeide: Gij zijt de Christus, de Zoon des levenden Gods.* Hij zegt niet: *ik meen, ik acht, ik hoop;* zelfs niet: *ik zeg dat gij zijt*, maar: *Gij zijt.*

Mijne lezers! op de vraag van Jezus wensch ik u het andwoord van Petrus; of juister: wensch ik, dat gij moogt andwoorden op de wijze, waarop hij geandwoord heeft. Op de vraag van Jezus: *Gijlieden, wie zegt gij, dat ik ben?* zou het andwoord van Petrus, wat zijn inhoud betreft, thands voor u ongenoegzaam zijn. Gij *kunt* meer zeggen; want meer dan Petrus zeide, is sedert geopenbaard, erkend, beleden, verkondigd. — Hij zelf heeft met Thomas met aanbidding des harten leeren uitspreken, wat hier, gelijk in de diepte van zijn gemoed, zoo ook ingewikkeld in zijne veelbeteekenende woorden kiemde. Gij *moet* meer zeggen; want ook dat

meerdere heeft onder de menschen verscheidenheid van gevoelen uitgelokt, en zijne bestrijders gevonden. *Gij-lieden, wie zegt gij, dat ik ben?* — Waarde lezers! ik wensch, dat gij als andwoord op deze vraag met de kerk der Apostelen en de kerken der Hervorming, dat gij met de wel bestredene maar nog niet verscheurde belijdenis der Nederlandsche Hervormde Kerk, den *Zoon des menschen* zult belijden als de *Zoon des levenden Gods;* als *het Woord dat in den beginne was, dat bij God was, dat God was: God boven al te prijzen in der eeuwigheid.* Maar boven al wensch ik, dat gij dat andwoord geven moogt zoo als Petrus het zijne; als uw eigen andwoord, als het andwoord uwer diepste overtuiging, uwer innigste ervaring; en daarom gaarne, en daarom nadrukkelijk, en daarom zonder schroomen of vertooning van valsche nederigheid; en daarom ten aanhoore uwer medechristenen zoo wel als met diepen eerbied en nederige aanbidding voor het aangezicht van Hem, die u vraagt: *Gij, wie zegt gij, dat ik ben?*

Ik wensch, dat gij deze zelfde vastheid, zelfstandigheid, blijmoedigheid van overtuiging hebben moogt, niet slechts waar het de hoog heilige waardigheid en eer zijns persoons, maar evenzeer waar het de onontbeerlijke dierbaarheid zijns werks geldt; en niet slechts waar het geldt *zijn* persoon en *zijn* werk, maar ook waar het geldt *uw* persoon en den weg, dien gij te bewandelen hebt, opdat de vrucht zijns werks in u niet verijdeld worde. Dat gij geen oogenblik moogt aarzelen te bekennen, dat *gij* een *zondaar* zijt en van nature *een kind des toorns*, een *verloren* zoon; niet waardig Gods kind genaamd te worden; dat gij geen oogenblik

moogt twijfelen, of Jezus Christus en die gekruisigd is het zoenoffer voor uwe zonden; dat gij, gevraagd naar den weg der zaligheid, geen oogenblik moogt twijfelen tusschen den weg van een geloof, dat de werken doet, en den weg van werken, die door ongeloof de genade afwijzen. En wie ook zijne eer stelle in twijfelen, of zijne wijsheid door schouderophalen meene te openbaren: ik wensch, dat gij met de hand op het hart en het oog naar boven steeds *gaarne* zult belijden, wat gij *zeker* weet, tot een heilig genoegen, en niet als een moeilijke plicht.

Een heilig genoegen zal het zijn. Vastheid van overtuiging op godsdienstig, op christelijk gebied, is een bron van rechtmatige, van ware, van groote vreugde.

Niet om zijns zelfs wil, maar om hunnent wil, eischte de Heer een bepaald andwoord op de vraag aan zijne discipelen: *Gijlieden, wie zegt gij, dat ik ben?* En Petrus die het geven kon, werd door Hem niet slechts geprezen, maar *zalig* gesproken.

Simon Petrus andwoordende zeide: Gij zijt de Christus, de Zone des levenden Gods.

En Jezus andwoordende zeide tot hem: Zalig zijt gij, Simon Bar Jona! want vleesch en bloed heeft u dat niet geopenbaard, maar mijn Vader die in de hemelen is.

En ik zegge u ook, dat gij zijt Petrus, en op deze petra zal ik mijn gemeente bouwen, en de poorten der helle zullen haar niet overweldigen.

En ik zal u geven de sleutelen van het koninkrijk der hemelen, en zoo wat gij zult binden op de aarde, zal in de hemelen gebonden zijn; en zoo wat gij ont-

binden zult op de aarde zal in de hemelen ontbonden zijn.

Jezus spreekt Petrus zalig, omdat de verscheidenheid der meeningen bij de scharen, waar sommigen Hem houden voor Johannes den Dooper, anderen voor Elia, anderen voor Jeremia of een ander der profeeten, hem geenszins geschokt heeft in de overtuiging, dat Hij is *de Christus*, *de Zoon des levenden Gods.* Omdat hij bij het licht Gods, dat bij den omgang met Jezus meer en meer over zijne ziele gelicht heeft, in die overtuiging (reeds vroeger de zijne) nog steeds is versterkt geworden. Omdat hij in al wat hij gehoord, in al wat hij aanschouwd heeft van den Zoon des Menschen, het goddelijk zegel op die overtuiging heeft zien afdrukken; en omdat hij nu (evenzeer als in de synagoge te Kapernaüm) tot de goede belijdenis, met toegenomen vastheid, bereid is.

Uit deze vastheid der overtuiging, uit deze blijmoedigheid der belijdenis blijkt het, dat vleesch en bloed door de kracht der waarheid overwonnen zijn, en de twijfelingen, die het menschelijk verstand opwerpt, door den machtigen Geest van God zijn weggedrongen. Door deze vastheid van overtuiging, door deze blijmoedigheid van belijdenis, is de man van vleesch en bloed, is Simon Bar Jona de *Petrus*, dien de Heer in hem voorzegd heeft; de *petra*, de rots, waarop hij zijne onsterfelijke gemeente bouwen zal. Deze vastheid van overtuiging, deze blijmoedigheid der belijdenis stelt hem in staat om in het Godsrijk datgene te zijn, waartoe de Heer hem geroepen heeft: *een Apostel des koninkrijks*, aan wiens handen *de sleutelen des koninkrijks* zijn toebetrouwd.

Voorwaar, dit luidt anders dan eene ernstige berisping in naam der christelijke nederigheid, wegens de vermetele aanmatiging, waarmede zich een eindig mensch over zoo groote verborgenheid dus stellig en eigendunkelijk heeft durven uitlaten; of in naam der wetenschap, wegens de bekrompene en alleszins roomsch catholyke hardnekkigheid, waarmede men zich niet schaamt te gelooven, dat de belijdenis van het voorleden jaar ook heden nog gedaan *kan* worden, en zonder, het altijd voorloopig, visum van de wijsheid van gisteren te hebben ontfangen, of op de wijsheid van morgen te wachten.

Dit luidt geheel anders dan de schoonschijnende redeneering, waarin eene aan al het geopenbaarde twijfelende, en met eigen meeningen zoo hoogelijk ingenomen eeuw zich zoo zeer behaagt: dat namelijk de erkentenis der christelijke waarheid onverschillig is voor de christelijke beoefening, en dat men even deugdzaam en even gelukkig leven kan levende bij hetgeen *vleesch en bloed*, tijdelijk en in afwachting van beter, voor waarheid willen laten gelden, als bij hetgeen *de Vader in de hemelen* aan het geloovig hart heeft *geopenbaard.*

Wat ons betreft, wij houden ons aan den Heere Jezus en zijne zaligspreking. Wij verblijden ons, dat er eene *openbaring van den Vader in de hemelen* is, die licht schept in de duisternis van ons hart, orde in de verwarring onzer denkbeelden; die aan de hoogmoedige en waanwijze uitleggingen van vleesch en bloed een einde maakt; die ons onafhankelijk maakt van de rustelooze pen der schriftgeleerden; die ons in de dingen Gods, die ter zaligheid dienen, niet aan duistere vermoedens

en twijfelachtige gissingen wil overlaten, maar volkomene zekerheid geven, ziel en leven doordringende overtuiging; die ons op vragen, waaraan wij ons niet kunnen onttrekken, andwoorden wil leeren, waaraan vleesch en bloed (hetzij dan geleerd of ongeleerd) ons de gewisse zekerheid niet kan ontrukken.

Wij verblijden ons, indien deze andwoorden, waarlijk niet slechts vloeien van onze lippen, maar leven in onze ziel. Indien deze vastheid van overtuigingen op het hoogst en heiligst gebied waarlijk de onze is; indien wij weten in wien wij gelooven, en wat wij gelooven, en dat wij gelooven; indien wij het gevoelen, dat wij van de bewegelijke zee der menschelijke meeningen, ook der *eigene* meeningen, op den onbewegelijken, op den onomstootbaren bodem der goddelijke waarheid zijn overgebracht, en daarop staan als in spijt van onszelven, maar machtig door de machtige hand, die er ons op gesteld heeft. Want in dit krachtgevoel is al des Christens kracht, in dit zalig bewustzijn al zijn geluk.

Er kan geen kracht uitgaan van overtuigingen, die zich zelven niet vergunnen durven overtuigingen te zijn. Er is geen kracht bij meeningen; er is geen kracht bij waarheden, die slechts zijn aangeleerd of aangenomen, en niet, in den strijd van vleesch en geest, het eigendom, de buit, het veroverd goed des harten zijn geworden. Niet op wijsgeerige twijfelaars, niet op omzichtige schouderophalers, die hun gevoelen om een beter geven; niet op traaghartige napraters of koele berusters in anderer overtuiging bouwt de Heer zijne Gemeente, maar op diep in eigen gemoed overtuigde

belijders. Slechts deze zijn het, die niet te vergeefs alle zijne woorden gehoord, alle zijne daden gezien, zijne heerlijkheid als des eengeborenen des Vaders aanschouwd, en zijne Middelaars- en Verlossersliefde gevoeld hebben in hunne harten. Slechts deze zijn het, die niet te vergeefs, of tot hun schade zijne discipelen zijn geweest. Slechts deze zijn het, van wie Hij iets verwacht, die iets willen, die iets vermogen tot zijn eer en tot uitbreiding zijns rijks. Uit hen de Apostelen, uit hen de martelaren, uit hen de hervormers, uit hen de gezegende lichten hunner eeuw, uit hen de ware weldoeners des menschdoms; uit hen die benijdbare kleinen, die deels miskend, deels onbemerkt, wat groots zijn in en wat groots doen voor het koningrijk der hemelen. Die zijne discipelen gevraagd heeft: *Maar gij, wie zegt gij, dat ik ben?* heeft ook gezegd: *Zoo iemand achter mij wil komen, die verloochene zichzelven, en neme zijn kruis op en volge mij.* Maar wie zullen het zijn, die achter Hem *willen* komen, die zich zelven kunnen verloochenen, die onder het kruis wel struikelen, maar niet bezwijken, en eindigen met Hem te volgen, waar Hij ook henengaat? Is het de schare, die Hem beurtelings houdt voor Johannes den Dooper, voor Elias, voor Jeremia, of een van de profeeten? Zullen het de discipelen zijn, die zich niet durven vermeten tusschen deze gevoelens uitspraak te doen, veel minder een eigen gevoelen te hebben, veel minder met kracht en nadruk voor dat gevoelen uit te komen? Of zulken alleen, die zonder twijfelen of weifelen hebben getuigd en beleden: *Gij zijt de Christus, de Zoon des levenden Gods.* Gewis slechts dezen; en

door dezelfde Godskracht, die ook het goddelijk licht hunner ziele is, en hen tot deze belijdenis in staat stelt. — En de anderen? tot voor de poorten van Jeruzalem zullen zij mede roepen: *Hosanna, gezegend is hij, die daar komt in den naam des Heeren!* Maar daar binnen, voor de gefronsde wenkbraauw der schriftgeleerden bevreesd, zijnen lof overlaten aan den mond der kinderen en der zuigelingen. Misschien zijn zij niet geheel rijp om met den haat en het ongeloof het *Neem weg, neem weg! kruis Hem, kruis Hem!* mede aan te heffen. Een oogenblik beweegt hen het gejammer der vrouwen, welke ook weenen en Hem beklagen — maar als Hij nu werkelijk aan het kruis genageld is, het graauw hem hoont en de oversten des volks het hoofd over hem schudden — staan zij daar, en zien het aan.

En voorwaar! het is niet te verwonderen. Of waarom zou hij de zaak, de eer, den wil van een gekruisten Jezus tot de zijne willen maken, die niet weet, wat hij aan Hem heeft als den Christus, den Zoon des levenden Gods? Hoe zou hij voor Christus willen leven, die niet door Hem leeft? En hoe kan door hem leven, die het met zichzelven nog niet eens is, wie hij is, en wat hij is voor hem? Slechts bij vastheid van overtuiging wordt de kracht des Christendoms gezien, omdat slechts bij vastheid van overtuiging de troost des Christendoms genoten wordt. De overtuiging, dat Jezus Christus was de Zoon des levenden Gods, was bij Petrus eenzelvig met de ondervinding, dat Hij de *woorden had des eeuwigen levens;* en daarom deed zij hem ook bij eene andere gelegenheid uitroepen: *Waar zouden wij henen-*

gaan? Laat mij de onwankelbare overtuiging van de goddelijkheid der heilige Schriften, en op dien grond van de godheid diens Verlossers, van welke zij getuigen; laat mij de volkomene zekerheid dat het bloed, dat op Golgotha gevloeid heeft, is een bloed der verzoening, dat van alle zonden reinigt; laat mij met een volkomen hart ontfangen en geven, hetgeen mij ook overgegeven is, dat Jezus Christus met ééne offerande voor eeuwig voleindigd heeft degenen, die door Hem tot God gaan; dat hij den dood heeft te niet gedaan, en door zijn dood het leven en de onverderfelijkheid heeft aan het licht gebracht als de Vorst des levens — en ik zal psalmen zingen in den nacht des levens; ik zal niet vreezen, al ga ik door een dal der schaduwen des doods; ik zal vertrouwend opzien tot een Vader, die in de hemelen is, al is het dat mij mijn geweten beschuldigt, en ik niet waardig ben zijn kind genaamd te worden. Want de woorden des levens doen hun kracht ten leven, en „uit het onvergankelijk zaad des woords ben ik wedergeboren tot eene levende hope." Maar vergun mij deze zekerheden niet; doem mij tot een levenslang twijfelen, tot een altijddurend zoeken, zonder verlof om ooit te vinden; maak alles op nieuw tot een vraag: en, schoon gij mij ook met algemeenheden paait, en deftig vermaant in de godsdienst, bij het evangelie, bij den Heer Jezus mijn troost te zoeken — verwonder u niet, zoo ik onder mijne droefheid bezwijke, of bij degelijke verstrooiingen zoek, wat ik bij dergelijke vertroostingen niet vinden kan.

Maar wat heb ik gezegd? wat heb ik ondersteld? Gij zoudt mij de heiligste zekerheden onzeker maken;

gij zoudt mij van den vasten bodem des geloofs wederom de holle zee der twijfelingen te gemoet zenden; gij zoudt de andwoorden mijner diepste overtuiging op het heiligst gebied wederom maken tot vragen, waarop te andwoorden ongeoorloofd is?

Neen! gij vermoogt het niet — indien wat mij in leven en sterven vertroost, mij *niet door vleesch en bloed is geopenbaard, maar door den Vader die in de hemelen is.*

En indien ik alzoo spreek, is het van eene buitengewone, van eene zeldzame, van eene onmiddellijke Godsopenbaring, dat ik gewaag? of wel van eene zoodanige, die in den weg der middelen geschiedt, en welke allen kunnen deelachtig worden? Mijne lezers! ook gij hebt het Woord des Heeren, hetwelk volmaakt is; gij hebt een zondig hart in uwen boezem, hetwelk vele en groote behoeften heeft. Nader met dat zondige hart tot dat volmaakte Woord, opdat gij uzelven en uwe behoefte te beter moogt leeren kennen en indien mogelijk bevredigen — en gij zijt in aanraking met de *openbaring des Vaders, die in de hemelen is.* Dat woord, dat u uzelven doet kennen, doet u ook Christus kennen in al zijn heerlijkheid, in al zijn begeerlijkheid, in al zijn onontbeerlijkheid, in al zijne liefde en in al zijne macht. Die Christus trekke uw oog en treffe uw hart, en gij zijt, o hoe zeer zijt gij in *aanraking met de openbaring zijns Vaders, die in de hemelen is!* Buig, zondig mensch! buig, ontroerde, door het liefelijk beeld van Jezus Christus ontroerde ziele! buig u neder bij die bladen, waarin Hij u voor de oogen geschilderd wordt voor u gekruisigd zijnde, en zeg: Heer! wees mij zondaar genadig. Heer! wees mij al wat Gij een zondig

mensch wezen kunt. Dat is het hart openen voor de *openbaring uws Vaders, die in de hemelen is.* Maar wat dunkt u, hebben menschelijke wijsheid en menschelijke dwaasheid, heeft vleesch en bloed u niet lang genoeg bedrogen? Hebben zij u niet lang genoeg gelaten onbevredigd, ongetroost, ongerust, om de verzadiging, de vertroosting, den vrede uwer ziele op dezen beteren weg te beproeven? De vele huurlingen uws Vaders hebben overvloed van brood — waarom zoudt *gij* vergaan van honger?

Vaste overtuiging *door Jezus geëischt,* door *zijne ware discipelen bezeten,* en in hen de *voorwaarde van Christelijke levenskracht en levenstroost* — wordt door *den Vader* gegeven, en gaarne gegeven aan een iegelijk, die ze bij *zijne openbaring* zoekt, die ze van zijne liefde en genade met ootmoedigen harte vraagt. Haar te ontberen is een wezenlijk ongeluk; haar niet te begeeren een onbegrijpelijke dwaasheid; haar te verwarren met eene doode en doodskoude rechtzinnigheid een gevaarlijk zelfbedrog; haar te bezitten geen stof tot roemen, maar tot danken.

LIJDEN DIENSTBAAR AAN EEUWIG HEIL. [1])

VOORZANG.

Wien heb ik nevens U omhoog?
Wat zou mijn hart, wat zou mijn oog
Op aarde nevens U toch lusten?
Niets is er daar ik in kan rusten.
Bezwijkt dan ooit, in bittre smart
Of bangen nood, mijn vleesch en hart,
Zoo zult gij zijn voor mijn gemoed
Mijn Rots, mijn Deel, mijn eeuwig Goed.
Ps. LXXIII vs. 13.

GELIEFDEN!

Nu ik voor de eerste maal, na den zwaren slag die mij getroffen heeft, in de beurt mijner dagorde ben opgetreden, mag het eerste woord, door mij in het openbaar gesproken, geen ander zijn, dan een woord van innigen dank aan den God en Vader van onzen Heere Jezus Christus, die om zijns Zoons Christus wil ook mijn God en mijn Vader is; dewijl Hij, door

1) Vroegpreek, gehouden te Utrecht den 18 Mei 1856, en opgedragen: aan de gemeenten van Utrecht en Heemstede en alle bekende en onbekende Vrienden in het lieve Vaderland, die hem op de hartelijkste wijze hunne deelneming in het smartelijk verlies zijner geliefde Echtgenoote, overleden 8 Mei 1856, hebben betoond, werd deze korte rede, tot eigen en anderer bemoediging uitgesproken en op vriendelijken aandrang van velen hunner gedrukt.

mij dit geen oogenblik te doen vergeten, mij staande gehouden heeft onder de beproeving, die Hij mij heeft aangedaan.

Mijn tweede woord moet eene betuiging wezen van erkentelijkheid aan God en Menschen, voor de niet geringe verkwikking, mij in mijne smarte toegebracht, door de zoo hartelijke, zoo liefderijke deelneming in mijn leed, mij op de treffendste wijze van alle kanten gebleken, en waarvan de herinnering altijd zoet zal wezen voor mijn hart.

Uit te weiden in de ontzettende zwaarte van mijn verlies, of in den welverdienden lof mijner dierbare Ontslapene zal het derde niet zijn. Het ééne ware aan deze plaats eene nuttelooze opwekking van aandoeningen, en het andere bijna een misdaad, begaan tegen de nagedachtenis eener christelijke Huisvrouw, wier „onverderfelijk versiersel" altijd dat geweest is van „een zachtmoedigen en stillen geest, die kostelijk is voor God."

Geliefden! gij ziet uwen leeraar voor u, beroofd van het dierbaarste en beste, dat hij op de aarde bezitten mocht; maar nog rijk in den schat van vertroostingen, dien hij bezit in Hem, dien „hij heeft in den hemel." Die blijft, daar vleesch en hart bezwijken, „de Rotssteen van zijn hart en zijn Deel in Eeuwigheid." Die „heeft zijn rechterhand gevat;" die, zoo hij maar „gedurig bij Hem is," zal hem „leiden door zijnen raad, en daarna opnemen in die heerlijkheid," waarin hij zijne geliefde Wederhelft vóór hem opgenomen heeft. Die zal, wanneer het liefelijk beeld van het verledene voor zijne oogen opdaagt en zijn hart ontroert, met

den troost dezer toekomst de tranen afwisschen van zijne oogen. Die zal voor zijne moederlooze kinderen zorg dragen, en op Zijnen berg alles voorzien. Zie daar zijn geloof; zijne gewisse overtuiging. En ook dit hoopt, dit bidt, dit verwacht hij van Hem, dat beide zijne droefenis en zijne vertroosting wezen mogen tot bevordering des evangelies, en der gemeente immers eenigszins tot zegen zullen gedijen. En thands staat hij gereed om ter bemoediging van alle bedroefden, en ter voorbereiding van hen, die mogelijk eerder dan zij vermoeden in droefenis kunnen gedompeld worden, zoowel als tot zijne eigene versterking, eenige der eigenaardige zegeningen op te tellen, welke eene goede Vaderhand voor het hart zijner kinderen verbonden heeft aan de beproevingen, die eene wijze liefde hen niet mag sparen.

Maar laat ons vooraf tot God gaan, en zijnen zegen vragen.

Na het Gebed werd Psalm XXV vs. 5 gezongen:

Loutre goedheid, liefdekoorden,
Waarheid zijn des Heeren paân
Hun, die zijn verbond en woorden
Als hun schatten gadeslaan.
Wil mij, uwen naam ter eer,
Al mijn euveldaân vergeven!
Ik heb tegen u, o Heer!
Zwaar en menigmaal misdreven.

In het Achtste Hoofdstuk van den Brief van Paulus aan de Romeinen lezen wij in het 28ste vers het volgende:

Want wij weten dat dengenen, die God liefhebben, alle dingen medewerken ten goede; dengenen die naar zijn voornemen geroepen zijn.

Deze tekst spreekt van een groot voorrecht, maar dat niet algemeen is. Hij bepaalt het tot degenen, die God liefhebben, tot degenen die naar zijn voornemen geroepen, of zoo als er eigenlijk staat: geroepenen zijn. Dit is eene omschrijving der ware christenen; der oprecht geloovigen. Dezen hebben in hun hart de roepstem zijner eeuwige liefde gevoeld, daaraan gehoor gegeven, en zijn alzoo gekomen tot een geloof, hetwelk zich in wederliefde openbaart. En dat zij juist bij deze gelegenheid aldus omschreven worden geschiedt, omdat aan den eenen kant de Liefde, die zij voor God gevoelen, hen vatbaar maakt om het voorrecht te genieten, waarvan hier spraak is; terwijl aan den anderen kant hunne Roeping door de eeuwige liefde Gods hun een onderpand is, dat dit voorrecht hun niet ontgaan kan. — Indien dit voorrecht ook ons aanlacht; of indien ook wij meenen er op te mogen rekenen, wij hebben in de eerste plaats ernstig te onderzoeken, of wij metterdaad de zoodanigen zijn, aan wie Gods Woord in den tekst het bezit er van toeschrijft. Indien wij ons nog niet inwendig hebben voelen roepen en brengen tot zoodanig een geloof in het evangelie, tot zoodanig een christendom, waarvan de vrucht is een zulke liefde tot God als het evangelie bedoelt: oprechte, kinderlijke, vertrouwende en gehoorzame liefde, dan kan het voorrecht, waarvan in den tekst gesproken wordt, het onze nog niet zijn. Dat voorrecht is: het medewerken van alle dingen ten goede.

De eerste vraag, die zich hier opdoet, moet wel wezen: Wat is „het goede?" En wel: wat is het „voor degenen, die God liefhebben," voor degenen „die naar zijn voornemen geroepenen zijn?" Wat kan het anders zijn dan met het voorwerp hunner hoogste Liefde op het innigst vereenigd te worden; wat anders dan de geheele verwezenlijking van hetgeen in deze Roeping zijner liefde voor hen lag opgesloten? Gewis, het komen tot God, het zijn bij God in de eeuwige heerlijkheid, en het steeds helderer vooruitzicht en de zalige voorsmaak daarvan in het geheiligd harte, gedurende de overige dagen huns aardschen levens: dat is hun HET GOEDE. Dit goede heeft God hun weggelegd door het eeuwig voornemen zijner liefde; hij heeft het hun bereid in Christus, zijnen Zoon. Hij heeft het hun bekend gemaakt door de prediking van zijn evangelie, dierbaar gemaakt door hunne roeping tot het geloof. Hij heeft het gewerkt door hunne rechtvaardiging; hij voltooit het door hunne heiligmaking. De heiligmaking is de kroon van het Godswerk; het einddoel der verlossing: de voltooiing der heiligmaking is derhalve de voltooiing van „het Goede." Het is de heiligmaking, die den gerechtvaardigde geschikt maakt voor het genot der eeuwige heerlijkheid voor Gods aangezicht; door haar wordt op aarde de voorsmaak der eeuwige heerlijkheid bij toeneming genoten. De Almachtige werkt deze heiligmaking door zijn Woord en Geest; maar hij werkt haar in de School des Levens. Het is, opdat deze heiligmaking bij den inwendigen mensch den trap zoude bereiken, dien God voor zijnen overgang in de eeuwige heerlijkheid bepaald heeft, dat het leven desgenen „die

God liefheeft," die een „naar zijn voornemen geroepene" is, nadat hij deze zijne roeping erkend heeft, nog gerekt wordt, dat zijn leven, in den gantschen rijkdom zijner afwisselingen, „medewerken" moet. Van deze medewerking is, naar de bedoelingen der liefde Gods, geen enkel der dingen uitgesloten, die hem op den weg des levens ontmoeten. „Wij weten," zegt de Apostel, en alle geloovigen beamen het: „Wij weten dat dengenen, die God liefhebben alle dingen medewerken ten goede, dengenen die naar zijn voornemen geroepenen zijn." Troostrijke wetenschap! Geen aardsche toekomst is donker, die bestraald wordt door dat hemelsch licht.

Als de Apostel zegt: Alle dingen; zoo bedoelt hij daarmede, blijkens hetgeen is voorafgegaan, niet slechts ook, maar bij uitnemendheid, die droevige en smartelijke dingen, die het hoofd van den mensch, met de kracht van het godsvertrouwen nog grootendeels onbekend, vaak geheel ter nederbuigen, en de kracht hebben hem tot wanhoop te brengen; ook die rampen en verliezen, welke voor de aarde onherstelbaar zijn; ook die wondere wegen Gods, welke het ongeheiligd hart aan zijne liefde twijfelen, en het kleingeloovige, met een zucht, van zijne ondoorgrondelijke wijsheid gewagen doen. Ja ook deze moeten dengenen, die God liefhebben, medewerken ten goede. Het kan niet anders.

En is het wel zoo vreemd? Komt, laat ons elkander niet slechts met den Apostel toeroepen dat, maar ook in eenige opzichten duidelijk pogen te maken hoe het lijden des tegenwoordigen tijds, uit den aard

der zake, dienstbaar wezen moet aan des Christens eeuwig Heil.

Het verbindt hem inniger aan het hoogste voorwerp zijner Liefde.

Wij beweeren geenszins, dat eene groote mate van wezenlijk aardsch geluk noodzakelijk de liefde voor God in het hart van die Hem liefheeft moet doen verkoelen — o mijn God! hoe zou dan het hart van dezen uwen dienaar voor U moeten verkoeld zijn onder het genot van dat gezegend echtheil, waarvan Gij hem dezer dagen hebt beroofd! — maar toch, wie zal het gevaar ontkennen om al te dikwijls den Gever voor de Gave voorbij te zien, en zich aan deze laatste, vooral indien ook zij een voorwerp onzer geheiligde liefde zijn mag, meer of anders te hechten dan met de onbepaalde liefde voor onzen God altijd overeenkomstig is. Dit is zeker, dat God het hart, dat Hem liefheeft, niet dan dierbaarder worden kan, naarmate Hij meer het eenige voorwerp der liefde, meer de gantsche rijkdom en de onmiddellijke toevlucht van dat hart geworden is; naar mate dat hart meer behoefte heeft aan de rijke vertroosting van het Woord zijner liefde, de Roeping door zijne liefde, de onuitsprekelijke Gave zijner liefde in den Zoon, en van de gemeenschap aan den Geest der aanneming tot kinderen, door welke dat hart „Abba, Vader!" zegt. Ziet, o ziet in den kring des huisgezins hoe dierbaar, hoe onmisbaar het vriendelijk oog, de bemoedigende toespraak, de zachte schoot der Moeder voor de kranke en lijdende kinderen is, die in gezonde dagen, schoon zij haar altijd liefhebben, nog wel eens

buiten haar kunnen en zich vermaken in hare afwezigheid; en bedenkt hoe dierbaar, hoe onmisbaar de Vader in de hemelen hem moet wezen, die in den bangen nacht der grievendste smarte, die op den puinhoop van zijne aardsche zaligheid tot Hem uitroept: „Troost mij, als een die door zijne moeder vertroost wordt!" En verhooring vindt. Want hij vindt verhooring.

Ook dit, Geliefden! maakt het lijden des tegenwoordigen tijds dienstbaar aan des christens eeuwig heil: Het doet hem dat eeuwig Heil op te hooger prijs schatten.

Dat ook te midden van het genot van veel goeds op de aarde, het Goede bij uitnemendheid, een hart dat God liefheeft, in groote mate vervullen kan, en als „zeer verre het beste" altijd boven drijven, is te dikwijls, en door mij in een te liefelijk voorbeeld gezien, dan dat ik er eenigszins aan zoude kunnen twijfelen. Doch het vereischt eenen graad van reiniging des harten door het geloof, een trap van heiligmaking, welke door de meesten niet dan langs een anderen weg dan dien der aardsche zegeningen kan bereikt worden. Om de ziel die door het geloof in Christus voor God en zijnen hemel gewonnen is, metterdaad van de aarde en het aardsche los te maken, zijn dikwijls nog andere roepstemmen noodig dan eene zachte apostolische vermaning: „Indien gij dan met Christus opgewekt zijt, zoo zoekt de dingen die boven zijn, waar Christus is zittende aan de rechterhand Gods. Bedenkt de dingen die boven zijn, niet die op aarde zijn." Zoo lang de goedheid Gods langs liefelijke paden leidt, wordt zoo lichtelijk

het doel der reize voor hare genoegens uit het oog verloren. Maar gaat het door een dal van Baka, dan komt Jeruzalem in de harten op. Dan gevoelt men wat het voor den verlosten zondaar te zeggen is, dat de reis derwaarts wezen mag; dat hij dáár verwacht wordt; dat al het lief zoo wel als al het leed der aarde „niet is te waardeeren tegen de heerlijkheid, die daar aan hem zal geopenbaard worden." Dan leert hij verstaan, wat er omging in het hart van den Apostel als hij schreef: „Wij dan gerechtvaardigd zijnde uit het geloof, hebben vrede bij God door onzen Heere Jezus Christus, door wien wij ook de toeleiding hebben door het geloof tot deze genade, in welke wij staan; en wij roemen in de heerlijkheid Gods" — en er bij voegt: „En niet alleenlijk dit; maar wij roemen ook in de verdrukkingen, wetende dat de verdrukking lijdzaamheid werkt, en de lijdzaamheid bevinding, en de bevinding hope." De kostelijke vrucht der hemelsgezindheid wordt door de meesten niet dan tusschen de doornen der aarde opgelezen; maar zij, zij heeft den zoeten voorsmaak van des hemels gelukzaligheid.

Maar indien het lijden dezes tegenwoordigen tijds voor degenen, die God liefhebben, die naar zijn voornemen geroepenen zijn, op deze wijze medewerkt ten goede, dat het hen met een te inniger Liefde aan hunnen God verbindt, en meer vervult van hun heerlijke Roeping en heilige Hope, zou het dan ook niet, hiermede in verband, een der krachtigste middelen zijn tot die inwendige Voorbereiding, welke voor het genot van het goede in zijne volkomenheid geschikt maakt.

O! de christen weet wel, waarom hij door dien zelfden God, die hem tot Heerlijkheid geroepen heeft, geroepen wordt tot Lijden. De kennis die hij van zich zelven heeft, zoowel als het Woord van God, maken het hem duidelijk, waarom hij niet dan „door vele verdrukkingen in moet gaan in het koninkrijk Gods." Zijn geloof, zijne liefde, zijne gehoorzaamheid, zijne lijdzaamheid, zijne deugd (hij gevoelt het) hebben beproeving, louteringe, oefening noodig, alvorens hij kan „ingaan en voor Gods aangezicht verschijnen." Zijn vleesch moet altijd meer gekruisigd en gedood worden; zijn hoogmoed ten eenen male en in ieder opzicht ten onder gebracht; de zwakke zijde van zijn christelijk karakter ontdekt en aangevuld; de heimelijke zonde zijns harten aan 't licht gebracht en bestraft; hardnekkige zwakheden moeten afgelegd, nieuwe deugden aangewonnen worden; en bij het lijden dat over hem komt, erkent, ondervindt, prijst hij met een glimlach van dankbaarheid, die door zijne tranen henen speelt, de gepastheid van dit goddelijk middel. „Het treuren," zegt de Wijze, „het treuren is beter dan het lachen, want door de droefheid des aangezichts wordt het hart gebeterd." En de dichter getuigt: „Eer ik verdrukt werd, dwaalde ik, maar nu onderhoud ik uw woord. „Ootmoed, geduld, zachtmoedigheid, barmhartigheid, medelijden, zelfverloochening, zijn deugden die in eene hooge mate het christelijk geloof behooren te versieren, en waarvan de overvloedige beoefening op aarde de zaligheid des hemels gewis des te grooter maken zal; maar waar kunnen zij beter worden aangeleerd dan in de schole des lijdens? Ook is deze school de eigenaardige school

van Christus, die van allen, die achter Hem willen komen, vergt dat zij „hun kruis opnemen." Dit kruis is lichter of zwaarder naar de kracht en de behoefte van dien het wordt opgelegd; maar er is geen twijfel aan, of in den dag der heerlijkheid, den dag der afwissching van alle tranen, zal elk zijner volgelingen, ziende hoe het in verband stond met zijn kroon, zijn God en Heiland voor het hem, hem bepaaldelijk, opgelegde kruis danken. Dan wordt ten volle gezien, wat hier zeker geweten en met stille blijdschap ondervonden werd, dat „dengenen die God liefhebben, alle dingen medewerken ten goede, dengenen die naar zijn voornemen geroepenen zijn." Dan, in welke mate en op wat wijze de nu voorbijgegane verdrukking „een gantsch zeer uitnemend gewicht van heerlijkheid heeft gewerkt."

„Wij weten dat dengenen, die God liefhebben, alle dingen medewerken ten goede." Wij poogden aan te wijzen, hoe dit van de droevige dingen des levens, metterdaad bij uitnemendheid het geval moet zijn. Het lijden des tegenwoordigen tijds hecht de ziele, die God lief heeft, nog meer aan haren God; doet haar de waarde van het Goede op nog hooger prijs stellen dan te voren; en maakt haar door zijne louterende kracht geschikter voor het heilig en volkomen Genot er van. Met andere woorden: het doet vorderen in Geloof, in Hoop, in Liefde, en in die Heiligmaking „zonder welke niemand den Heer zien zal;" het vormt hen, die naar Gods voornemen geroepenen zijn, op uitnemende wijze tot die kinderen Gods, die burgers des hemels, die beproefde

heiligen, die zij wezen moeten om, hier bij aanvang en eens in volkomenheid, het „Goede van Gods huis, het heilige van zijn paleis te smaken." Gelooft gij het, Mijne Hoorders! Ik geloof het. Maar gelooft ook gij het die, als ik, een diep gewond hart in uwen boezem omdraagt; wier weg door de diepte loopt; ja die mogelijk met ramp op ramp, met verlies op verlies hebt te strijden en te worstelen?

Moogt gij het wellicht reeds aanvankelijk ondervinden, en daardoor des te meer, met opgeheven hoofde, vertrouwen, dat gij het steeds meer en nadrukkelijker ervaren zult?

Indien geenszins: zou het, bij de gewisheid van het Woord Gods en de duidelijkheid van den aart der zake, niet eenigszins een blijk wezen, dat gij uwen God nog niet geheel liefhebt? dat gij zijne roeping tot dat geloof, hetwelk Hem geheel doet liefhebben nog wederstaan hebt in uw hart? dat gij inderdaad nog niet zijt doorgedrongen tot het ware, het troostrijke christendom? Och! dat de overtuiging van hetgeen gij in uwe droefheid mist, u thands bewege om niet alleen bijna, maar geheellijk christenen te worden!

Maar geeft uw hart in dezen een verblijdend getuigenis, o! met welk een lijdzaamheid zult gij uw kruis dan opnemen; met welk eene blijmoedigheid; want deze moet ook onder het kruis bewaard worden; zult gij het kunnen torschen; met welk een zegen voor u zelven en voor anderen God daaronder mogen verheerlijken. Voorzeker! dit zal geschieden. Indien wij het geloof in ootmoed bewaren; indien wij met ootmoedigheid bekleed zijn. Indien wij nederig vragen, wat wij

geloovig verwachten. Indien wij biddend waken over onze harten. Want ook over het lijdende hart moet gewaakt worden. Het lijden heiligt niet, dan waar men waakt. Niet voor den lijdelijken christen, maar voor den christelijken lijder zijn de beloften Gods. Doch deze feilen niet.

Neen! deze feilen niet. Rekent ook gij daarop, Geliefden! die op dit oogenblik Hem slechts te danken hebt voor een effen pad en een ongestoord geluk op aarde; maar in mijn voorbeeld wederom hebt gezien, hoe plotseling het Gode behagen kan den storm te doen opsteken, die op eenmaal het aardsch geluk verwoesten kan. Vreest niet, gelooft alleenlijk. Uw hart zij vast, vertrouwende op den Heer. Zorgt slechts voor één ding: dat Hij, die alle dingen weet, wete dat gij Hem liefhebt. Wat u dan ook overkome, Hij zal zorgen, dat alle dingen u medewerken ten goede, en dat gij, onder alles, dit weet. AMEN.

NAZANG.

'k Weet, zijn Woord is Ja en Amen,
Zijn beloften feilen niet;
Nimmer zal Hij ons beschamen:
'k Weet, zijn Woord is Ja en Amen,
Zijn beloften feilen niet.
Zalig hij, die tot Hem vliedt!

Gezang XXVIII vs. 4.

HET VOLMAAKTE WERK DER LIJDZAAMHEID.

Jakobus I:4.

Doch de lijdzaamheid hebbe een volmaakt werk, opdat gij moogt volmaakt zijn en geheel oprecht, in geen ding gebrekkelijk.

De Brief, waaraan dit belangrijk woord is ontleend, is niet geschreven door JACOBUS, den zoon van ZEBEDEUS, maar naar alle waarschijnlijkheid door JACOBUS, den Broeder des Heeren, ook wel JACOBUS den Rechtvaardige genoemd, denzelfden die gedurende een geruimen tijd opziener der Jeruzalemsche gemeente is geweest. Op zijne betrekking tot den Heiland naar den vleesche laat hij zich echter niet voorstaan, maar noemt zich met ootmoed: een dienstknecht Gods en des Heeren JEZUS CHRISTUS.

Aan de Christenen uit de Joden, aan zijne geloofsbroeders uit Israël, in alle landen der Heidenen verstrooid, is zijn schrijven gericht. Hij begroet ze als de twaalf stammen, die in de verstrooiing zijn.

Zijn Brief is hoogst gewichtig. Wij kunnen er uit leeren, hoe het christelijk geloof zich op allerlei wijze,

door lijden, strijden, en handelen, in het christelijk leven uitdrukken en bevestigen moet.

Van de smeltkroes des lijdens is de aanvang. Geen wonder! Het lijden is een proef waarop, vroeger of later, aller geloof moet gesteld worden; maar het geloof der belijders van JACOBUS tijd werd er gewoonlijk al spoedig op gesteld. Voor de Joden-Christenen in de Verstrooiïng was het eene vraag, die zich terstond opdeed: „Kunt gij ook lijden?" Wat den dienstknecht Gods en des Heeren JEZUS CHRISTUS, die dezen Brief aan hen schreef, aangaat, zekerlijk bezat hij ook zelf het vereischte om deze vraag met een ootmoedig Ja te beandwoorden. Dit althans blijkt, dat hij het lijden heeft leeren beschouwen uit het rechte oogpunt en in het licht der heilrijke bedoelingen Gods. Bevreemdend en dwaas in het oor eener lichtzinnige menigte, die een vlaag van haastvoorbijgaande wareldvreugd boven een bron van eeuwige blijdschap kiest, is het triumfeerend woord, waarmede deze JACOBUS zijne spreuke opheft tot de twaalf stammen, die in de verstrooiïng zijn; maar wèl weet hij, wat hij schrijft, en bewijst ook, wat hij zegt, als hij uitroept: Acht het voor groote vreugde, mijne broeders! wanneer gij in velerlei verzoekingen valt; en er op volgen laat: wetende dat de beproeving uws geloofs lijdzaamheid werkt.

De velerlei verzoekingen, de rampen, nooden, vervolgingen, verdrukkingen; in één woord, smartelijke ondervindingen, van wat aart dan ook, waarin de belijder van CHRISTUS vallen kan; waarvan hij (want dit is wel de beteekenis van het hier gebruikt oor-

spronkelijk woord), waarvan hij menigmaal als van rondsom omsingeld wordt, zijn niet anders dan beproevingen zijns geloofs. En omdat door deze lijdzaamheid, dat is christelijk geduld en volharding gewerkt wordt, kan de christen het velerlei leed, dat hem treft, en in zichzelve geen zake van vreugde maar van droefheid schijnt te zijn, als een stof van groote, ja, deze Schrijver zegt eigenlijk: van enkel vreugd beschouwen.

Doch aan alle, doch aan iedere lijdzaamheid is dit voorrecht niet in gelijke mate geschonken. Er is eene onvolkomene, zich zelve misleidende, gebrekkige lijdzaamheid, die daarom ook eene onvolkomene, bedriegelijke vrucht — en vreugde heeft.

Daarom laat de dienstknecht Gods en des Heeren JEZUS CHRISTUS de vermaning volgen: Doch de lijdzaamheid hebbe een Volmaakt werk, opdat gij moogt volmaakt zijn, en geheel oprecht, in geen ding gebrekkelijk.

Deze heilzame, deze in de ernstige school des lijdens nog dikwijls al te zeer vergetene vermaning worde ditmaal door ons overwogen. Ons onderwerp zij: Het Volmaakte werk der Lijdzaamheid. En eerst willen wij overdenken, waarin dit volmaakte werk bestaat; daarna onderzoeken hoe het tot dit volmaakte werk komt. Er zijn tijden, waarin de Christen, tot zijne beschaming en opwekking, aan overdenkingen en onderzoekingen van dezen aart groote behoefte heeft. Doch wie durft ze afwijzen als voor hem overbodig, of zonder nut?

De Lijdzaamheid; aldus vermaant „de dienstknecht Gods en des Heeren JEZUS CHRISTUS zijne broederen, die in velerlei verzoekingen vallen;" de Lijdzaamheid hebbe een volmaakt werk, opdat gij moogt volmaakt zijn, en geheel oprecht, in geen ding gebrekkelijk.

Tot volmaaktheid, tot waarheid, d. i. tot een volkomen oprecht gemoedsbestaan tegenover God, den naasten en zichzelven, tot volledigheid en ijver in allen goede is de Christen geroepen; en ook met de menigerlei verzoekingen, die zijn God over hem komen laat, heeft die God geen ander oogmerk dan hem tot deze voortreffelijkheid op te leiden. Dit weten wij. En hier vernemen wij dat de lijdzaamheid; indien ze namelijk een volmaakt werk heeft, d. i. indien zij is en doet, wat zij is en wezen kan; bij uitnemendheid aan de volmaking, de loutering, de aanvulling van het christelijk karakter bevorderlijk is. Ja, dat zij deze te weeg brengt in dier voege, dat de bedoelingen Gods met de toezending des leeds bereikt worden.

Het volmaakte werk der Lijdzaamheid bestaat derhalven in de meer volledige ontwikkeling van den Christen als Christen. En wat is een Christen? Wat anders dan een zondig mensch, die in God en den Heer JEZUS CHRISTUS gelooft; die door dit geloof wedergeboren is tot een levende hope; en die de wet der liefde in zijn harte draagt. Het volmaakte werk der Lijdzaamheid zal dan bij den lijdende in de volmaking, de loutering, de aanvulling van zijn Geloof, zijn Hope, zijn Liefde moeten bestaan.

En in de eerste plaats zal het moeten blijken, dat de lijdende Christen de groote of kleine beproeving, waarin zijn God hem komen doet, metterdaad beschouwt, waardeert en gebruikt als eene beproeving zijns Geloofs. Ook zal het aan den dag moeten komen, dat zijn geloof waarlijk geloof is, geheel oprecht, en ook in het lijden niet gebrekkelijk, maar tot dat alles bereid en bekwaam, waartoe het door het lijden en onder het lijden geroepen wordt. De aart van het Christelijk geloof zal zich meer en meer in hem moeten openbaren, als „niet alleen een zeker weten of kennisse," maar veel meer een vast vertrouwen; een zich vasthouden als ziende den Onzienlijke. Van den palmboom is ten onrechte beweerd, dat hij te beter groeit naarmate hij meer gedrukt wordt; doch het moet worden gezien, dat dit eene waarheid is van het Christelijk geloof. Een steeds stiller berusting, een aangroeiende kracht tot dragen moet zich uit dat geloof ontwikkelen. Het moet zich gelijk blijven, ook als de langdurigheid der beproeving nog eene proef bij hare zwaarte voegen komt. Steeds blijmoediger moet zich het geloovige hart vereenigen met de door het Woord Gods immers overal gepredikte waarheid, dat het niet dan door vele verdrukkingen is, dat men ingaat in zijn koninkrijk. Steeds inniger moet de overtuiging zijn, dat de hemelsche Vader hem, dien Hij liefheeft, kastijdt; dat Hij dengenen, die Hem liefhebben, alle dingen zal doen medewerken ten goede. En die overtuiging moet niet wankelen, wanneer steeds Zwaarder dingen worden opgelegd. En waar hoop op hoop teleur stelt, steun op steun ontvalt en steeds nieuwe scheidingen het hart verscheuren, daar moet

het blijken, dat het aangevochten hart nogthands rust en roemt in dit heerlijk woord: „Niets zal mij scheiden van de liefde Gods, welke is in JEZUS CHRISTUS, mijnen Heer!"

Waar het hart zich bijwijlen nog zoo vreemd kan houden, omdat zware, vele, herhaalde slagen een zondig hoofd treffen; waar men zich nog zoo telkens gedrongen gevoelt een Waarom op te werpen, terwijl in de heilzame beproeving des Geloofs zulk een afdoend Daarom gegeven is; waar nog somtijds hartstochtelijke droefheid, een niet geheel eerbiedig beklag, of een strak en somber gelaat den wareldling de vraag op de lippen legt: „Waar is nu zijn God?" Daar voorzeker! heeft de Lijdzaamheid haar volmaakt werk nog niet. Dit wordt slechts daar gezien, waar de lijdende Christen, ook onder zwaar en langdurig leed, tot een levend getuigenis verstrekt, dat Gods Woord waarheid en het Geloof een Godskracht is.

De Christen is een mensch, wedergeboren tot eene levende Hoop, door de opstanding van JEZUS CHRISTUS uit de dooden. Hij verwacht een onverderfelijke, en onbevlekkelijke, en onverwelkelijke erfenis, die in de hemelen voor hem is bewaard; hij verwacht het heil, dat bereid is om geopenbaard te worden in den laatsten tijd. Hij reist een hemel te gemoet, waar God alle tranen van zijne oogen zal afwisschen; waar de dood niet meer zijn zal, noch rouw, noch gekrijt, noch moeite; waar alle deze eerste dingen zullen zijn weggegaan. Deze hoop moet hem veel meer doen

leven in een eeuwige toekomst, dan in het haast voorbijgaand tegenwoordige. Deze hoop moet zijn hart bij zijnen schat vestigen, en hem doen zoeken en bedenken de dingen, die boven zijn, waar CHRISTUS is zittende aan de rechterhand Gods, en niet die op aarde zijn. Deze hoop moet zijn gemoed reinigen, het aftrekkende van de begeerlijkheid des vleesches, de begeerlijkheid der oogen, de grootschheid des levens, en van alles wat niet uit God, maar uit de wareld is. Deze hoop is machtig hem onder het lijden van dezen tegenwoordigen tijd meer dan te vertroosten.

En hoe dierbaar moeten de menigerlei beproevingen des levens deze hoop den Christen maken! Hoe moeten zij hem doen staroogen op de heerlijkheid, tegen welke het lijden dezes tegenwoordigen tijds niet in rekening te brengen is; doen verlangen naar dat hemelsch geluk, hetwelk door geen enkele smet, door geen enkele smart zal worden beneveld! Hoe moeten zij de Kracht dezer hoop om de ziele los te maken van het stof, en het zondige hart van zijne laatste verkeerdheden te reinigen, verdubbelen en verhoogen! En waar dit bij den door lijden beproefden Christen het geval niet of niet genoegzaam is; waar men hem waarlijk soms ziet weenen als hen die geene hope hebben; waar de hope die hij heeft hem niet genoeg schijnt te zijn, en hij, hoewel te vergeefs, zijn troost ook elders zoekt; waar hij, ofschoon geduldig in de verdrukking, zich te midden zijner verdrukking nimmer recht in zijne hope verblijden kan; waar zijne heerlijke hope, met de kastijdingen

Gods in heilig verbond, geen dubbele kracht heeft, om hem in den strijd tegen zonde en wareld te sterken — daar is hij de rechte christelijke lijder nog niet; daar kan zijne Lijdzaamheid geenszins gezegd worden een Volmaakt werk te hebben. Want dit heeft zij slechts daar, waar zij hem ook in het vasthouden aan zijne hope oefent en volmaakt: in het belijden van zijne hope geheel oprecht, en in geen vrucht der hope gebrekkelijk wezen doet. Dit heeft zij slechts daar, waar zij hem, te midden van velerlei en zware beproevingen, door zielsverheffing groot, door blijmoedigheid beminnelijk, door hemelsgezindheid gelukkig maakt.

De Christen is geroepen tot Liefde en tot volmaaktheid in liefde. Hierdoor moet zich de volmaaktheid de volkomene oprechtheid van het geloof bevestigen. Indien er iets zijn kon, waarin hij minder dan in iets anders gebrekkelijk wezen mocht, het zou zijn in deze deugd, deze eigenschap.

De liefde des Christens heeft haar voorwerp in God en in den Naaste.

Zij is eigenlijk niet dan wederliefde voor dien God, op wiens liefde het zwakke hart Geloovig steunen mag; naar wiens barmhartigheid het schuldig en den dood der zonde stervend hart wedergeboren is tot eene levende Hope. Kinderliefde tot den liefderijken Vader in CHRISTUS. Broederliefde voor alle degenen, die zijne geliefde kinderen in CHRISTUS zijn, of worden kunnen.

Op eigenaardige, op zeer nadrukkelijke wijze wordt deze Kinderliefde, wordt deze Broederliefde door de velerlei verzoekingen op de proef gesteld. Het moet dan

blijken, of men iets, of men veel, of men misschien het liefste dat men heeft kan ten offer brengen aan dien God, die ook zijnen eigenen Zoon niet gespaard heeft, maar heeft Hem voor ons allen overgegeven, om met Hem ons alle dingen te schenken.

Er wordt dan onderzocht, of men ook in de kastijdende hand de Vaderhand niet slechts erkennen, maar ook eeren en kussen kan, ja! ook wanneer de kastijding niet zacht, niet kort van duur is, en dikwijls wederkomt.

Er wordt dan gevraagd, of er liefde genoeg is, om niet slechts de kastijding aan te nemen en te verdragen, zonder beklag of tegenspraak, zonder wrevel of verwondering; maar ook om ze zich ten nutte te maken, om ze te beandwoorden met een wandel ootmoediger, voorzichtiger, naauwgezetter, en in al wat den Vader welbehagelijk is overvloediger dan te voren. Op deze proeven bezwijken velen. Vurige liefde voor God te gevoelen, waar men van onmiskenbare weldaden, van tastbare liefdeblijken is omringd, is zelfs voor eerstbeginnenden op den weg des christelijken geloofs zoo moeielijk niet. Maar Gode eene geheel oprechte liefde te betoonen, waar zijne hand langs duistere wegen leidt, waar hij de heilzame zielsartsenij toedient in bittere teugen; het waarachtig beginsel der liefde, voor God bovenal, meer en meer het geheele hart, het geheele verstand en alle krachten te voelen doordringen, naarmate men zich op den lijdensweg dichter aan Hem leert aansluiten, en Hem ook beter leert kennen: ziedaar waarin, in dit opzicht, het Volmaakte werk der Lijd-

zaamheid bestaat. Dit mag het gekastijde kind van God noch in kinderlijken eerbied, noch in kinderlijke dankbaarheid, noch in kinderlijke gehoorzaamheid, noch in eenige vreedzame vrucht der gerechtigheid gebrekkelijk laten.

Ook niet in liefde tot de Naasten. Somwijlen zijn het dezen, door welke God zijne Christenen beproeft. Dan sluit het Werk der Lijdzaamheid, om volmaakt te zijn, eene groote mate van zachtmoedigheid, vergevensgezindheid, grootmoedigheid in, met de volkomenste oprechtheid gepaard. Maar indien ook Heidenen ons weten te zeggen, dat zijn eigen leed ons leeren kan lijdenden ter hulp te snellen, hoe blinkend moet die waarheid aanschouwd worden in elken lijdenden discipel van JEZUS CHRISTUS! Hoe moet deze steeds volkomener en inniger vervuld zijn van de innerlijke bewegingen der barmhartigheid voor alle ellendigen; steeds oprechter en hartelijker in het weenen met alle weenenden; steeds overvloediger „in het vertroosten dergenen, die in allerlei verdrukking zijn, door de vertroosting met welke hij zelf door God vertroost wordt." Gewis, waar de Lijdzaamheid een Volmaakt werk heeft, daar kan de Christen te midden van zijn velerlei verzoekingen noch in medelijden, noch in troost, noch in hulp der liefde gebrekkelijk zijn.

Zie daar een poging om het Volmaakte werk der Lijdzaamheid, in den tot lijden geroepen Christen, naar zijn aart en omvang af te malen. De schets moge gebrekkig geweest zijn, te sterk gekleurd was zij gewisselijk niet. Neen, mijne landgenooten! in welke en

hoe velerlei verzoekingen ook gevallen; hoe diep ook in 't hart gewond; onder welk kruis ook gebogen; in welke donkere wegen ook geleid; gij kunt er vast op gaan: Wat God door de beproevingen, die Hij ons toezond, bij ons bedoelde te weeg te brengen, is niets minder of geringer dan deze zuivering, deze versterking, deze wasdom en volmaking van ons christelijk Geloof, onze christelijke Hoop en christelijke Liefde. *Dit* is het licht, dat wij geroepen zijn van onzen lijdensweg te doen afschijnen op eene leedschuwe wareld; en zulks „opdat onze Vader die in de hemelen is verheerlijkt worde." Hierin bestaat de voorbereiding tot het genot der hemelsche heerlijkheid, die in het lijden gelegen is. Het is met een oog op *deze* voortreffelijke vrucht der verzoekingen, dat de dienstknecht Gods en des Heeren JEZUS CHRISTUS ons toeroept: Acht het voor groote vreugde, mijne broeders! wanneer gij in velerlei verzoekingen valt. En indien wij deze voortreffelijke vrucht niet met allen ernst pogen voort te brengen, lijden wij niet slechts dubbel, maar te vergeefs.

Zulke overtuigingen, zij zijn zekerlijk wel geschikt om ons te beschamen en te bedroeven. Wie heeft geleden, en gevoelt zich niet nog zeer verre van de voorgestelde volkomenheid? Wie is beproefd, en belijdt niet met schaamte, dat hij op zijnen beproevingsweg menigmaal, in menig ding zich gebrekkelijk betoond of gevoeld heeft? Wie komt uit deze oefenschool, en roept niet uit: Helaas! ik was onder mijn leed niet zoo sterk in het Geloof, niet zoo door en door blijmoedig in de Hope, niet zoo volkomen in de Liefde, als mogelijk menigeen wel dacht! Van dat kostelijk zaad der be-

proevingen heeft de Heer ook bij mij niet geoogst, wat Hij recht had er van te verwachten. Reeds veel, indien tot Zijne eer en mijn geluk het lijden, dat Hij over mij bracht, niet geheel aan mij verspild is geweest!

Maar zal men nu ook moedeloos worden, en den Heer om vergeving en genade smeekende, van de voorgestelde Volmaaktheid afzien? Dat zij verre! Beter is het ernstig na te gaan, welke weg moet worden ingeslagen; welke middelen moeten worden aangewend om, indien men haar al niet bereiken kan, haar ten minste te naderen.

De heilige Schrijver, wiens woord wij bepeinsden, zal ons hiertoe den eersten en kostelijksten wenk geven. De Lijdzaamheid, schrijft hij, hebbe een volmaakt werk, opdat gij moogt volmaakt zijn, en geheel oprecht, in geen ding gebrekkelijk. Het staat er zoo bevelend, alsof het gemakkelijk ware, alsof het van zelf ging; alsof men het slechts zoo ernstig te willen had als de Apostel het voorschrijft, om het ook metterdaad zoo verre te brengen. Maar heeft de Christen dan opgehouden vleesch en bloed, en een zwak en zondig mensch te zijn? En ligt er dan in de zwaarte der beproeving die wordt opgelegd nooit een verbijsterend, nooit in hare langdurigheid een afmattend vermogen? Voorwaar! dit alles weet de dienstknecht Gods en des Heeren JEZUS CHRISTUS zeer wel. Ziet wat hij daarom volgen laat: En indien iemand van u wijsheid ontbreekt, dat hij ze van God begeere, die een iegelijk mildelijk geeft, en niet verwijt, en zij zal hem gegeven worden. Maar dat hij ze begeere

in geloove, niet twijfelende; want die twijfelt is een bare der zee gelijk, die van den wind gedreven en op en neder geworpen wordt.

Gebed is noodig. Gebed om de noodige Wijsheid, die de Beproeving haar vrucht, de Lijdzaamheid een volmaakt werk hebben doe; die den Christen het van God toegezonden leed doe lijden *als* een Christen; volhardende in Geloof, blijmoedig in de Hope, en door de Liefde zachtmoedig, gehoorzaam en dankbaar. Gebed, waardoor deze wijsheid van God begeerd wordt, in het ootmoedig gevoel dat zij den Mensch, hoe wijs ook anders, den Christen, hoe ook gevorderd op den christelijken weg, altijd ontbreekt, tenzij God ze geve, en telkens vernieuwe. Geloovig gebed, dat van de vaste overtuiging uitgaat, dat de Hemelsche Vader zijn biddend kind die goede gave niet weigeren, maar mildelijk geven en hem zijn gebrek niet verwijten zal. Ja, zulk een gebed is niet alleen noodig, wordt niet slechts aangeprezen, maar daarvan is de verhooring toegezegd. De afgebedene wijsheid ZAL GEGEVEN WORDEN. Gegeven, naar de mate des geloofs. Leg dit woord in uw hart, Christen! nog jong en tot hiertoe weinig beproefd; ja, veeleer langs zachte paden geleid, en die het toch ook weet, dat wij door vele verdrukkingen moeten ingaan in het koninkrijk Gods; waarom uw ootmoedige ziel voor hare eigene zwakheid beeft! Leg dit woord in uw hart tegen den dag; zal ik zeggen, des kwaads? neen! tegen den dag van dat bittere goede, als de Heer ook u zal vragen, of ook gij iets kunt drinken van dien beker, dien Hij gedronken heeft, en eenigszins kunt worden gedoopt met den doop, met welken

Hij gedoopt is; als ook van u moeielijke offers zullen worden gevergd, of een zware ramp, of een sleep van rampen ook uwe krachten zal schijnen te overtreffen. Leg dit woord in uw hart: De van God begeerde wijsheid ZAL GEGEVEN WORDEN. En gij, voor wien de tijd der beproeving reeds gekomen is: vergeet het niet. Volhard in den gebede. Bid vooral niet minder vurig om de goddelijke gave dezer wijsheid, dan om de afwending of verzachting van uw leed. Wees niet tevreden, indien gij in staat zijt uw leed te dragen; begeer ook Vrucht te dragen voor uwen God. En indien gij, ondanks uwe gebeden, uw Geloof nog telkens op zwakheid, uwe Hope op wankelmoedigheid, uwe Liefde op verkoeling betrapt: schrijf het niet daaraan toe, dat God u afwijst; maar daaraan, dat uw bidden niet achtervolgd wordt door de naauwgezette getrouwheid, welke reeds van een aanvang van gebedsverhooring een dankbaar gebruik weet te maken.

Het bidden moet met Waken gepaard gaan. Dit is de eerste les dier wijsheid, welke God op het gebed des verdrukten geven wil. En bij dit waken zal zij hem voorlichten.

Die zichzelven kent, weet wel, waar hij het zwakst is; maar de nieuwe ondervindingen, die de dag der beproeving medebrengt, zullen misschien nog meer zwakke plaatsen dan hij zich bewust was aan den dag brengen. Hij zij er niet blind voor. Hij houde ze in het oog. Hij wake over zijn Gevoel; onderdrukke het niet; maar geve zich ook niet toe in onbeteugelde aandoeningen, en vermijde hetgeen deze zoo hevig zoude

opwekken, dat zij hem metterdaad zouden overmeesteren. Den in zijn droefheid hartstochtelijken Christen kan men veel vergeven; alleen dit niet, dat hij zich tot hartstochtelijkheid heeft laten vervoeren. Hij wake over zijne Verbeelding, en late haar niet toe in de toekomst te dringen, en de voorstelling van mogelijke bij de ondervinding van dadelijke jammeren te voegen. Hij weere van zich niet alleen wat den boezem week maakt, maar ook wat de zenuwen opwindt en overspant. Het onnatuurlijke is nooit een goed voertuig voor het geestelijke. Opdat de Lijdzaamheid haar Volmaakt werk hebbe, is voor alle dingen noodig eene zekere mate van kalmte in het geheele gestel. Slechts deze is bestaanbaar met het diepst en innigst smartgevoel, en tegelijk met den troost die van boven is. De wijsheid welke God verleent, heeft in haar eene eerste vrucht en een goeden grond.

Aan den anderen kant wordt Waakzaamheid vereischt tegen Zelfmisleiding. Aangeboren veerkracht van den geest, een zekere mate van hardvochtigheid, een opgewekt gestel, kracht van gewoonte, is iets anders dan christelijke Lijdzaamheid. Dankbaar kunnen deze gaven besteed worden om haar gemakkelijker te doen beoefenen; maar op zichzelve brengen zij niets tot die christelijke Volmaking toe, die door het christelijk lijden geschiedt. Die op zulke krachten rekent, zal zich bedrogen vinden. Misschien houden zij proef in zes verzoekingen, maar in de zevende bezwijken zij. De verzochte Christen wake tegen deze lichtvaardigheid. Hij wake evenzeer tegen ieder beginsel van heimelijke ontaarding eener lijdzaamheid, welke bestemd is om

het christelijk karakter naar alle zijden te ontwikkelen, in eene zieldoodende Lijdelijkheid. Hij wake tegen elke Onoprechtheid voor God en menschen, in zijn gevoelen, spreken en handelen onder het kruis. Ééne doode vlieg maakt de uitnemendste zalve stinkende. Al wat in onze Lijdzaamheid nog geen volkomene waarheid heeft, wat vooruitnemen is op eene mate van geloofskracht, van blijmoedigheid, van gloed der liefde, die wij wenschen te bezitten, maar nog niet bezitten, heeft geen kracht dan tot verderf.

Vooral hoede zich de christelijke lijder tegen elke verzoeking tot hoogmoed. Het lijden, dat een gevolg der zonde, en wederom tot heiliging van het zondige hart noodzakelijk is, moet uit zijn aart wel verootmoedigend zijn, en het brengt niet zelden in zijn vorm en loop nog afzonderlijke en zeer nadrukkelijke lessen van ootmoed mede. Maar het arglistig hart weet ook in het meest verootmoedigende aanleidingen op te sporen om zich te verheffen. En deze zijn hier niet zeer verre te zoeken. De diepbedroefde, zwaar beproefde mensch, en ook de Christen, die altijd een mensch blijft, en zoo hij niet waakt en bidt, in iederen strik vallen kan, staat aan de verzoeking bloot, zichzelven voor wat groots te gaan houden. Hij weet zich het voorwerp van de algemeene belangstelling. Zijne Lijdzaamheid wordt met eerbied, en misschien hier en daar met bewondering bejegend. Het is zoo streelend als schoon, anderen ten voorbeeld te zijn. O jammer, indien het al te zeer streelt! Indien men in lijden en lijdzaamheid eensdeels begint zichzelven te behagen, en God zijne eere niet ontfangt. Neen! dan kan de Lijdzaamheid

geen Volmaakt werk hebben. Want in haar plaats is getreden de verborgene Eigenliefde, die het werk van gene wel kan nabootsen, maar hare van boven gegevene kracht niet bezit en haren vroegeren zegen verwoest. Doet de ziel van den lijdzamen mensch zich heimelijk op hoogmoedige gedachten te goed; al schijnt hij voor 't overige in geen ding gebrekkelijk; waar is zijne Oprechtheid? En wat kan er worden van Volmaking, daar deze toch voor zondige menschen niet dan tot den prijs der diepste nederigheid te bereiken is? Jammerlijk zelfbedrog dergenen, die in de dagen der bloedige vervolging uit hoogmoed de martelkroon begeerden! waarom komt gij in allerlei vormen, onder allerlei omstandigheden terug? Wees gewaarschuwd, gij bij uitnemendheid bezochte, verdrukte, beroofde! Wees gewaarschuwd tegen dezen strik. Zijt met ootmoedigheid bekleed. En vergeet niet, dikwijls, zeer dikwijls uw hart te onderzoeken.

Maar bij gebed en waakzaamheid voegt ook Werkzaamheid. Hij, die op den lijdensweg niet twijfelende, maar geloovig wijsheid begeeren durft van zijnen God, en biddend over zichzelven waakt, zal gewisselijk in de kracht van dien God, die het willen en het werken in hem werkt, met diep ontzag en heiligen eerbied, ook werken aan zijne eigene ziel. Vergeten wij het niet: gelijk iedere weg, waarop onze God ons voert, zoo brengt ook de lijdensweg, niet alleen ondervindingen, maar eene Taak mede. Het is niet genoeg te bidden; het is niet genoeg op ons zelven en op onze gevaren te letten; het is niet genoeg onze blijvende

zwakheid en al het gebrekkelijke, dat in ons is, wel te kennen, ootmoedig te belijden, lnid te betreuren; de wijsheid die ons God op het gebed verleent, leert ons ons zelven aan te grijpen, op te wekken, te omgorden, en nimmermeer traag te zijn in het benaarstigen. Het Geduld is eene oefening, de volharding in 't Geloof een strijd, en het wakker houden onzer Hope, en de beoefening van Liefde en dankbaarheid onder het kruis heeft op den duur niet zonder inspanning plaats. Gewis, de christelijke volmaking is een arbeid der ziele. Bij klare onderscheiding en ootmoedige belijdenis van al wat gebrekkelijk in ons is, en nederig gebed om wijsheid, voege zich bij ons getrouwe aanwending der van God verleende krachten om dat gebrekkige te boven te komen en aan te vullen; voege zich onvermoeide bestrijding van elke zonde, die dit gebrekkige veroorzaakt en onderhoudt; opdat wij niet alleen ootmoedelijk met een PAULUS getuigen: „Niet dat ik het alreede gekregen heb, of alreede volmaakt ben!" Maar ook geheel oprecht mogen zijn in de bijvoeging: „Doch ik jage daarnaar, of ik het ook grijpen mocht, waartoe ik van CHRISTUS JEZUS ook gegrepen ben."

Verwaarloos daarbij, o gij die in lijden zijt of komen kunt! de hulpmiddelen niet, die God u verleent. Het Gebed noem ik hier nu niet andermaal; het is meer dan een middel; het zij de ademhaling uwer ziele. Maar in de eerste plaats wijs ik u op het gedurig gebruik der Heilige Schrift, van dat dierbaar Godswoord, zoo ruimschoots en als bij voorkeur naar de behoeften berekend van hen, die in velerlei beproevingen zijn.

Maar laaf u niet slechts aan den overvloed der Vertroostingen; verzamel ook eerbiedig en leerzaam den rijken schat van heilzame Vermaningen, die het u aanbiedt op uwen weg. Neem, zoo menigmaal hij u bereid is, de toevlucht tot den verkwikkenden, den versterkenden Maaltijd des Nieuwen Verbonds; en volg de dwaasheid van hen niet na, die voorgeven, dat men onder een te zwaar kruis kan gebukt gaan, om van deze verkondiging van het kruis van CHRISTUS zegen en vrucht te hebben. Kom geregeld onder het Gehoor des woords; verzuim de onderlinge samenkomsten niet. Waardeer; indien de aart uwer beproeving hem toelaat; waardeer den troost, dien God u in uwen dagelijkschen Arbeid gegeven heeft; en vergeet niet menigmaal op te tellen al het Goede en Verblijdende, dat Hij u te midden uwer rampen nog dagelijks doet genieten. Spiegel u aan het beurtelings zielverheffend en heilzaam beschamend voorbeeld van die uitnemende kruisdragers en martelaren, van welke Heilige Schrift en geschiedenis gewagen. Één voorbeeld is geheel volmaakt, geheel oprecht, en in geen ding gebrekkelijk: het is het voorbeeld van Hem, die meer dan iemand onzer geleden heeft en die voor ons allen heeft geleden. Hecht, o hecht telkens wederom op dat voorbeeld het oog uwer ziele. Onuitputtelijk is het in leering, in bemoediging, in vertroosting. Goddelijke kracht gaat er van uit voor het geloovig en gehoorzaam hart. Hij heeft gehoorzaamheid geleerd uit hetgeen hij heeft geleden. Hij is door lijden in zijne heerlijkheid ingegaan, en Hij heeft den weg tot het deelgenootschap in die heerlijkheid geopend

en open gelaten voor allen, die Hem het kruis geloovig, blijmoedig, zachtmoedig en dankbaar nadroegen op aarde. Zalig is de man, die verzoeking verdraagt, want als hij beproefd zal geweest zijn, zal hij de kroon des levens ontfangen, welke de Heer belooft dengenen, die Hem liefhebben. Ja, het zal geschieden: Zij die uit groote verdrukkingen komen, zullen eenmaal, zonder hoogmoed, in het lange witte priesterkleed pralen, zijnde voor den throon Gods en Hem dienende nacht en dag.

Hij, die op den throon zit, zal hen overschaduwen. Zij zullen niet, o nooit! meer hongeren of dorsten, en geen zon zal op hen vallen noch eenige hitte.

Het Lam, in welks bloed zij hunne kleederen wit gewasschen hebben, zal hun leidsman zijn tot levende fonteinen der wateren, en God zal alle tranen van hunne oogen afwisschen.

Dit is de verheven beeldspraak der Godsbelofte. De Vervulling zal haar nog overtreffen. Heeft JACOBUS dan te veel gezegd, als hij zijne geloofsbroeders toeriep: Acht het voor groote vreugde, mijne Broeders! indien gij in velerlei verzoekingen valt? Gewisselijk niet; maar ons hart zegt er AMEN toe.

'S HEILANDS GOEDKEURING OP DE CHRISTELIJKE ZENDING. [1]

Bestuurders, Leden, Begunstigers en Vrienden van het Nederlandsch Zendelinggenootschap!

Toekomstige Zendelingen!

Veel gewenschte feestgenooten!

Genade, vrede en barmhartigheid zij u van God den Vader, en Jezus Christus den Heer, door den Heiligen Geest!

In het Evangelie van Markus, het veertiende Hoofdstuk het achtste Vers, staat een woord opgeteekend, hetwelk en om Hem die het sprak, en om de gelegenheid bij welke het gesproken werd, merkwaardig en onvergetelijk is. Het is een woord van Jezus Christus; het is een lofspraak uit zijnen mond; een blijk van zijne liefderijke goedkeuring op een werk van liefde. Het is een der woorden, waarmede hij de schoone daad van Maria van Bethanië, die hem met hare zalve gezalfd, en zijne voeten met de hairen hairs hoofds afge-

1) Uitgesproken te Rotterdam, den 21 Juli 1858, ter gelegenheid der Algemeene Vergadering van het Nederlandsche Zendelinggenootschap.

droogd had, rechtvaardigde voor het aangezicht zijner discipelen, en verre boven hunne miskenning verhief. Aldus luidt het: Zij heeft gedaan, hetgeen zij konde

Hoe rijst, daar wij elkander dit woord herinneren, geheel de belangwekkende kring, in welks midden het gehoord werd, op voor onzen geest. Wij zijn in het huis van Simon den Melaatschen. Wij ademen den liefelijken nardusgeur, die geheel dat huis vervult. Wij zien den gastheer in stille opgetogenheid het groot geluk genieten van zijnen Weldoener en Heiland onder zijn dak te mogen bezitten. Wij zien Lazarus, die gestorven is geweest, maar door hem uit de dooden opgewekt, aan zijn zijde nederzit, levend bewijs van zijne liefde en wondermacht. Wij zien Martha, als altijd dienende; maar niet meer zoo bekommerd en ontrust over de vele dingen als vroeger. Wij zien het nog voltallig Twaalftal. Den levendigen Petrus; den trouwen Thomas; den eerlijken Nathanaël; den discipel dien Jezus lief heeft; den discipel die hem nog niet verraden heeft. Wij zien Jezus; Jezus, die geen week meer te leven heeft, en dit weet; en aan zijne voeten, de Vrouw, die de kruik harer kostelijke zalve, en daarmede haar kostelijk hart vol liefde en aanbidding, over hem uitgestort, en daarin onwetende, ofschoon van weemoedige voorgevoelens vol, aan zijn dierbaar lichaam de laatste eer bewezen heeft.

Ai mij! hoe bedroevend is het de liefelijkheid van dit tooneel door een trek van boosaardigheid te zien verstoren en een donkere wolk te zien opkomen, waar alles klaarheid is en licht. Immers een wrevelige rimpel

vertoont zich op het voorhoofd van Judas, en zijn valsche tong werpt de bedenking op: Waartoe dit verlies? Want deze zalve had kunnen duur verkocht, en het geld den armen gegeven worden. En ook de andere discipelen zien wij medegesleept in de schijnheilige berekening der drie honderd penningen, eene betere zaak waardig; immers allen geven ze, hetzij door herhaling der opmerking, hetzij door bedenkelijk stilzwijgen, hunne ernstige afkeuring van hetgeen wij zoo goedkeuren, te kennen. Maar hoe heldert alles weder op, en hoe wel wordt het ons om 't harte, als die lippen, waarop genade is uitgestort, zich ontsluiten tot de vraag: Waarom doet gij deze vrouw moeite aan? tot de betuiging: Zij heeft een goed werk aan mij gewrocht; tot de lofspraak: Zij heeft gedaan, hetgeen zij konde; tot de toezegging: Voorwaar zeg ik u: alwaar dit evangelium gepredikt zal worden in de geheele wareld, daar zal ook tot hare gedachtenis gesproken worden van hetgeen zij gedaan heeft!

Zij heeft gedaan, hetgeen zij konde. Gelukkige Maria! haar viel, in de sterkste bewoordingen, de goedkeuring des Heeren ten deel op het werk der liefde, dat zij aan hem gewrocht had. Hoe overvloedig vertroostte haar die van de grievende miskenning haar aangedaan door eenen valschen, maar ook door oprechte discipelen! Neen! zij had zich niet bedrogen; zij had geen kwaad gedaan; zij had geen goeddoen verzuimd; zij had beter gedaan dan zij zelve gedacht had, toen zij, den drang haars harten volgende, den hals der nardus-kruik gebroken had en haren gantschen

kostbaren inhoud uitgestort, uitgeschud over dat eenig hoofd, over die gezegende voeten! Zij heeft gedaan, hetgeen zij konde. Dit te vernemen uit dezen, dezen mond; zij heeft geen loon bedoeld, maar het is het hoogste loon, dat haar immer kon te beurt vallen.

Reeds gevoelt gij, mijne Hoorders! waarom ik u te dezer stonde het beeld dezer gelukkige Maria voor de oogen voer. Ook het werk, welks behartiging ons hier feestelijk te zamen brengt, het werk der Christelijke Zending, is een werk, waardoor wij, als deze Maria, de liefde van ons hart den Heer wenschen te toonen. Dat wij dit werk werkende de goedkeuring van dien Heer, ook tot onzen troost en geruststelling, gelijk deze Maria, behoeven; dat wij bij dit werk met een vol vertrouwen op zijne goedkeuring mogen rekenen; dat zijne goedkeuring op dit werk ons de hoogste en eene genoegzame belooning wezen moet, wel waardig dat onze ijver naar hare sterkste uitdrukking uitga: ziedaar wat ik u, die dit werk werkt, bestuurt, begunstigt, ondersteunt, ziedaar wat ik, Geliefden! u allen en mij zelven in deze ure met allen ernst wenschte te herinneren.

Ook dit zij een „goed werk" in uwe oogen, Heer en Heiland, die ons ziet en hoort! Een werk, waarin wij „doen, hetgeen wij vermogen," en waar uw zegen op ruste!

Bij het uitrichten en ondersteunen van het Christelijk Zendingswerk, hebben wij behoefte aan den troost en de geruststelling, welke gelegen is in de overtuiging van des Heilands goedkeuring. Deze moet

ons metterdaad te hulp komen, of wij zijn menigmaal in gevaar den moed, de lust, en dat vertrouwen op onze goede zaak te verliezen, zonder hetwelk het niet mogelijk is haar met blijmoedigheid te blijven doorzetten.

De Christelijke Zending is eene Maria van Bethanië. Door liefde gedrongen en van groote gedachten vol, treedt zij in heiligen ijver op om te doen, wat zij vermag, en vindt in haren naasten kring afkeuring en beschuldiging. Zij vindt die in de eerste plaats bij Judas, den valschen discipel, in staat en gereed zijnen Heer en Heiland voor een handvol zilvers te verkoopen; bij Judas, die een dief is en de beurze draagt; en wien het, uit de schandelijkste oorzaken met de schoonste redenen verbloemd, jammert, dat niet elke gave der liefde tot Christus aan zijn beheer wordt toevertrouwd; dat is: zij vindt die bij eene geveinsdelijk met den naam van Christus zich versierende, in den grond haars harten van hem en zijne zaak afkeerige Wareld, die hem zijne eere misgunt, haren Mammon boven hem verkiest, en de Christelijke liefde niet acht, dan voor zoo ver zij voor zich zelve partij van haar trekken en hare vrucht opnemen kan in de begrooting van gemeenschappelijke inkomsten. Maar dit niet alleen. Ook van oprechte discipelen, van wie zij allen grond had instemming, toejuiching en medewerking te verwachten, moet de Christelijke Zending maar al te dikwijls ergernis, tegenzin, of voor het minst eene koele terughouding verduren. Zij moet het, als Maria van Bethanië, beleven dat ook de trouwste, de vroomste zielen, ook een Petrus en een Johannes, door schijnredenen van wijs-

heid worden verleid, om als hare beschuldigers op te treden, hare liefde als dwaasheid, indien niet als liefdeloosheid, te kenmerken, en haar een boos gelaat te toonen.

„Waartoe dit verlies?" Zoo mompelt en smaalt, bij de milde uitstorting harer gaven, bij de volhardende inspanning harer krachten, bij de vele verloocheningen die de Christelijke Zending zich gaarne getroost, de afgunst eener in het stof verdiepte staathuishoudkunde, die elken penning, elke kracht des geestes, en allen tijd „die geld is," nutteloos verspild acht, waar zij niet worden te koste gelegd aan de vermeerdering van het maatschappelijk vermogen en aan de verspreiding van zinnelijk genot. Helaas! zij is even ongezind aan hooger beginselen drie honderd penningen op te offeren, als zij den een of anderen dag volkomen bereid zal worden bevonden, voor dertig penningen het hoogste en heiligste te verraden, met of zonder kus.

„Den armen had dit geld kunnen gegeven worden. Den Heidenen, die nog in ons midden zijn, moest deze tijd en vlijt ten goede komen," zoo baauwt in het midden der Gemeente eene oppervlakkige, eene onkundige menschlievendheid ter goeder trouw eene vermomde Geldgierigheid na, terwijl deze er waarlijk veeleer aan denkt de armoede door hardvochtigheid te doen ophouden, dan om met milde ontferming aan haren nood te gemoet te komen; en ook niet dan uit afkeer van het Goede, waarin zij niet treden wil, het bestrijdt met het Betere, dat zij in den mond voert. Vruchteloos beweert hiertegen de Christelijke Zending, dat zij eene is onder de vele dochteren van een zelfde vruchtbare

Moeder, die het gantsche gebied der Barmhartigheid onder zich verdeelen, en elkander aanmoedigen in het ééne en verscheidene liefdewerk; te vergeefs verklaart zij op de plechtigste wijze, dat zij voor zichzelve geene vrienden telt dan alleen onder de vrienden van deze hare gezusters; het gemakkelijk vooroordeel heeft eenmaal post gevat; de opgeworpene bedenkingen gaan van mond tot mond; zij worden bezwaren voor het gemoed van goedhartigen, verwijten op de lippen van zachtmoedigen, struikelblokken voor velen.

Helaas, M. H.! toen voor ruim honderd jaren het werk der zending onder de Heidenen, hetwelk nooit had behooren te verouderen, wederom als een nieuw werk in het midden der Protestantsche Christenheid werd ter haud genomen, was het niet een algemeen vergrimmen? Van alle kanten rezen stemmen op om het te veroordeelen, te bestrijden, in verdenking te brengen; van alle kanten werden pogingen aangewend om dat goede werk te belemmeren, te verhinderen, te stuiten. En toen, voor niet meer dan een zestigtal jaren, in dit ons godsdienstig vaderland, en in deze stad, boven velen om hare christelijke belangstelling geprezen, eenige edele zielen, van heiligen ijver ontstoken, ook hun aandeel begeerden aan dat schoone werk, hoe weinigen bleven zij in getal; hoe geringen weerklank vonden zij bij de Gemeente; hoe hielden zij, die tot de vroomste kern der Gemeente gerekend werden, hunne harten bijna eenparig van hen verwijderd; met hoe veel onverwachte tegenwerking en miskenning van broederen moest eene moeielijke worsteling worden aanvaard! God zij gedankt! De boosheid

en het algemeen misverstand dier tijden zijn voorbij. Die door Ezau gehaat (en door Ismaël bespot!) met zijnen staf over de Jordaan ging, is tot twee heiren geworden; hij heeft zich vorstelijk gedragen met God en met de menschen, en heeft overmocht. Het Christelijk Zendingswerk heeft zich vele vijanden tot vrienden, vele onverschilligen tot voorstanders gemaakt, en zijne plaats en zijne eere bekomen *in* de Christelijke Gemeente. Maar tot het werk *der* Gemeente, dat het wezen wil, heeft het zich tot op den huidigen dag nog niet kunnen verheffen. Een groot, het grootste gedeelte der Gemeente ziet het met trage handen en onverschillige oogen aan; en de ongoddelijke geest der Wareld en der vijandschap tegen Christus en zijne zaak heeft tegen dit heilig werk nooit ééne beschuldiging ingebracht, nooit één verwijt gericht, nooit ééne schijnrede aangevoerd, die hij niet nog dagelijks herhaalt, en die niet nog maar al te veel ingang vindt ook bij harten, bekwaam en geroepen om aan dit werk deel te nemen.

Dit is het lijden der Christelijke Zending. Dit is de oven, waarin zij geworpen is, de vuurproef waaraan zij blijft blootgesteld. Dit pijnigt haar meer dan al wat zij van het stugge Heidendom heeft uit te staan. En van dit lijden is het ergste niet de moeite, die de Wareld haar aandoet, maar de teleurstelling die zij ondervindt bij Christenen. En zoude zij dan niet, bij zoo veel ongunst van menschen, eene groote behoefte hebben aan de goedkeuring van den Heer? En zulks te meer daar zij ook zichzelve niet voldoet, en in diepen ootmoed de feilen en de leemten van haar gebrekkig werk inziet en erkent? Gewis. Als eene andere Maria

van Bethanië slaat zij, van zoo vele zijden misprezen, gewantrouwd, aangeklaagd, verlaten, hare oogen op tot Hem, ziet Hem vragend aan, en wacht op het woord zijner lippen, dat haar vertroost, op den blik zijner oogen, die haar geruststelt. En, als deze Maria, zal ook zij niet beschaamd worden.

Het Zendingswerk is een werk, waarbij men op de goedkeuring des Heeren rekenen mag.

Het is een Maria-werk; een werk der Liefde; eener liefde, welke in de oude, koude wareld van Berekening en Eigenbaat eene nieuwe te voorschijn roept, waarin men het kostelijkste veil heeft voor het hoogste; eener liefde, die zich zelve en al het hare eerst aan den Heer, en daarna aan den naaste schenkt; eener liefde, die met dankbare opgetogenheid boven alles zijne eer en verheerlijking zoekt; eener liefde uit zijne liefde, die naar zijn voorbeeld en gedrongen door zijnen Geest, het verloren schaap nagaat op alle de bergen, en zich over alle armen, maar over de armsten het meest ontfermt.

Het is een werk des Geloofs. Het gaat uit van de vaste overtuiging, dat Hij regeeren moet van zee tot zee en van de rivieren tot aan de einden der aarde; van de gewisse zekerheid, dat er voor de volken geen Geluk, geen ware Wijsheid, of Zedelijkheid, of Beschaving, en voor geen zondig sterveling eene zalige Hope bestaat, tenzij dan door Christus en zijn Evangelie.

Het is een werk van Hope; van hoopvolle voorbereiding zijner wederkomst, wanneer hij de aarde vol zal vinden van zijne kennisse, gelijk de wateren den bodem der zee bedekken.

Het is een werk van Gehoorzaamheid. Want hij heeft tot zijn gemeente gezegd: Gaat heen in de geheele wareld, predikt het Evangelium aan alle creaturen.

Het is een werk der Lijdzaamheid en des Geduld naar zijn voorbeeld; dat hem te welgevalliger wezen moet om de vele verloocheningen, die het medebrengt, de menigerlei verzoekingen, waarmede het te worstelen heeft, en om die miskenning zelve door welke het beproefd wordt als door vuur.

Al wordt dan ook van den hemel op aarde geene stem gehoord, die het (gelijk eenmaal voor Maria van Bethanië) opneemt voor de Christelijke Zending; al worden hare tegensprekers niet tot zwijgen gebracht; al worden zij, die zich toornig afwenden of koelzinnig onttrekken, niet beschaamd door een luid uitgesproken: Wat doet gij haar moeite aan? Laat af van haar! Zij heeft een goed werk aan mij gewrocht; zij heeft gedaan, wat zij konde; al zijn zelfs de bewijzen van des Heeren goedkeuring op haar werk niet altijd even openbaar in voorspoed en blijkbaren zegen: geen nadenkend zendingvriend kan een oogenblik aan de goedkeuring twijfelen, waaraan zijn hart behoefte heeft. Neen! gij gevoelt haar in uw hart, gij allen die, naar de mate der gaven, der krachten, der gelegenheden, door God u verleend, aan dit werk medewerkt, in dit werk belang stelt, tot dit werk u toerust. Gij gevoelt haar in uw hart, zoo menigmaal gij u in stilte van het oordeel der menschen op het zijne beroept, en Hem ook in dit opzicht vraagt: „Heere! wat wilt gij, dat ik doen zal?" Gij gevoelt haar met nadruk, als

gij u Hem voor den geest brengt, wiens Liefde liefde, wiens Woord geloof, wiens Bevel gehoorzaamheid vordert, en die immers niet anders dan met welgevallen kan nederzien op degenen, die, ook in dezen, het kruis niet schuwen, maar het opnemen en Hem navolgen. Gij verwacht haar van dien dag der dagen, den dag der openbaarmaking aller dingen, als het aan de geheele wareld blijken zal, welke arbeid van allen arbeid, die er gearbeid is onder de zon, de belangrijkste is geweest; welke liefde de beste; welke barmhartigheid de barmhartigste; en welke dienstknecht de getrouwste in het woekeren met de talenten, hem aanvertrouwd door zijnen Heer. Gij zult deze goedkeuring ondervinden in dien zaligen hemel, waar geen beker koud waters aan eenen discipel toegereikt in den naam eens discipels, zijnen loon ontberen zal, maar blinkend de belooning zijn van die er velen toebrachten.

Van dag tot dag vergadert zich in dien hemel uit alle volkeren en natiën „de schare, die niemand tellen kan." Dit is het volk „in welks menigte de heerlijkheid des konings is;" dit is de menigte over welke Hij zijn oog, naarmate zij aangroeit, met toenemend welgevallen weiden laat. Maar o! met welk eene mate van welgevallen, met welk eene uitdrukking van gunst en goedkeuring moet hij dan den blik niet hechten op hen, die in zijne kracht de bewerkers van deze zaligheid geweest zijn; op hen die de goede boodschap zonden of brachten aan de volkeren, welker keur en eerstelingen hij rondom zich ziet; op de apostelen en evangelisten der eerste tijden, Paulus aan hun hoofd, die overvloediger dan alle de anderen gearbeid heeft;

maar evenzeer op een Zinzendorf, een Francke, een Christiaan den IV, een Dober, een Eliot, een Ziegenbalg, een van der Kemp, een Morrison, een Williams — en ook op den man, die van Modjo-Warno komt, apostel der Javanen, zijn vriend en den onzen.

Stelt u dit voor gij allen, die een gedeelte van uw tijd, van uw vlijt, van uwe gaven en krachten aan de heilige zaak der Christelijke Zending verpand hebt; die haar ondersteunt met uw goed, met uw invloed, met uw voorspraak en met uwe gebeden! en schaamt u, dat gij niet nog veel meer voor haar over hebt; verootmoedigt u, dat gij maar al te dikwijls genegen zijt voor de moeite, de moeielijkheden, de opofferingen aan hare ernstige behartiging verbonden, eenigszins terug te deinzen. Stelt u dit voor, gij die aan deze zaak uw leven hebt toegewijd, kweekelingen der Zendingschool! opdat uw ijver verdubbele, uw verlangen zich uitstrekke, uw moed wasse. En gij, geliefde broeders! jonge dienstknechten van Christus, die in deze zelfde ure uwe wijding tot vredeboden verwacht, en op het punt zijt den dierbaren vaderlandschen grond met de verre gewesten der duistere Heidenwareld te verwisselen! stelt u deze goedkeuring uws Heilands voor; en zegt aan uwe ouders, zegt aan de vrienden, die gij verlaten moet, dat zij hunne tranen droogen.

Gewis, zij die het werk der Christelijke Zending werken, die deze schoone zaak op eenigerlei wijze behartigen, mogen daarbij met een vol vertrouwen op de goedkeuring des Heeren rekenen; maar deze moet hun

dan ook de schoonste en eene genoegzame belooning zijn, en de heilige ijver hunner harten moet naar hare sterkste uitdrukking uitgaan.

Maria van Bethanië, als zij haar hart volgde; als zij de schoonste gelegenheid waarnam; als zij naar haren kostelijken nardus greep; als zij optrad aan den disch van Simon den Melaatschen; als zij zich haastte den hals der albaster flessche te breken en den gantschen kostbaren inhoud uit te storten over het dierbaarst hoofd en de dierbaarste voeten, zoodat de geur der zalve het geheele huis vervulde, had niets dan dankbare vereering des geliefden Meesters, had geen lof of toejuiching van menschen bedoeld of begeerd; maar o! hoe dierbaar was haar Zijne goedkeuring; hoe verhoogde deze het geluk harer liefde; hoe werd zij door hare uitdrukking meer dan vertroost van de moeite, haar aangedaan door het schamper oordeel van Judas, door de bedenkelijke aangezichten zijner mede-discipelen! Zij heeft een goed werk aan mij gewrocht. Zij heeft gedaan, hetgeen zij konde. Het was genoeg tot hare belooning; het was reeds te veel voor haar ootmoedig hart! En zoo de Heer nog daarenboven verklaarde: Voorwaar zeg ik u: alwaar dit evangelie gepredikt zal worden in de geheele wareld, daar zal ook tot hare gedachtenis gesproken worden van hetgeen zij gedaan heeft; het was niets bij het andere.

Desgelijks wij, die op eene of andere wijze deel nemen aan het heilig liefdewerk der Christelijke Zending, laat ons daarbij niet anders dan des Heilands eer en het heil des naasten bedoelen; en laat de gewisse

overtuiging van zijne liefderijke goedkeuring ons daarbij het hoogste loon en een genoegzaam loon zijn. Laat ons in stillen ootmoed de eer en het geluk dezer belooning genieten, die ons onkwetsbaar make voor elke miskenning, en verloochend doe zijn aan elken lof, welke uit menschen is.

Mogelijk zal dezen of genen onder u ook deze lof daarenboven worden toegeworpen, maar zoo iemand ze zoekt, de lof des Heeren zal hem ontgaan.

Zij ontga ons niet. Zij valle ons in rijke mate ten deel. Ze zij het voorwerp onzer eenige, onzer geheiligde eerzucht. Neen, mijne Medestanders in de heiligste zaak! niemand onzer zij tevreden met eene (ik spreek op menschelijke wijze) geringe aanspraak op de goedkeuring des Heeren! Maar dat elk onzer in heiligen ijver hierin naar het hoogste sta.

Het hoogste in des Heeren lofspraak op Mariaas liefdewerk was niet dit: Zij heeft een goed werk aan mij gewrocht; maar dit: zij heeft gedaan, hetgeen zij konde. Vrienden der Zendingzaak, medearbeiders in dezen arbeid der liefde! om dezen lof moet het ons te doen zijn. Of geeft ons aller hart ons reeds getuigenis, dat wij haar verdienen?

Mijne broederen! hier is plaats, niet voor beschuldiging van anderen, noch van eene Kerk, die een werk, dat het hare is, nog niet voor het hare heeft willen erkennen; noch van Zendinggenootschappen, die niet begeeren zich te verhoovaardigen, veeleer zich te verootmoedigen; maar voor eigen persoonlijk schuldgevoel en schuldbelijdenis. Niet allen kunnen wij alles; niet allen kunnen wij even veel; maar wie onzer had

niet iets meer kunnen doen dan hetgeen hij tot hiertoe gedaan heeft: die voor deze zaak arbeidde in het arbeiden; die voor haar vergaderde in het vergaderen; die haar beschonk in het schenken; die voor haar ijverde in het ijveren; die voor haar bad in het bidden? Sprak het hart wel genoeg? Drong wel altijd de liefde? Werd de goede gelegenheid om iets groots te doen, wel altijd door ons bij de slippen gevat? Lieten wij het ijvervuur, dat ontbrand was, niet dikwijls weder smooren in de asch, voor het tot iets degelijks was besteed? Hadden wij voor den Heer en zijne zaak wel altijd den kostelijksten, wel altijd een onvervalschten, wel altijd al onzen nardus ten beste? Ach! om te doen als die uitnemende Maria, die deed, hetgeen zij konde, moet men ook wezen als zij, geheel dankbare liefde voor Hem, bij wien men het goede deel gevonden heeft, dat niet zal worden weggenomen in eeuwigheid.

Hij, aan wiens voeten ook wij nederzittten om zijn woord te hooren, make ons aan haar inwendig meer gelijk; Hij ontrukke ons immer krachtiger aan de bekommering en ontrusting over vele dingen, die van hem en zijne zaak afleiden; Hij leide ons steeds dieper in den gantschen schat zijner onuitsprekelijke Heilandsliefde in, opdat wij Hem meer liefhebben, meer liefde toonen, en in alle liefdewerk getrouwer en overvloediger mogen zijn.

O, mijne Vrienden! wat zou het zijn, indien met opzicht tot het heilig liefdewerk der Christelijke Zending; ik zeg niet, allen die den naam van Christus noemen; maar allen die zich gekocht weten door zijn bloed, en door zijnen Heiligen Geest zijn wedergeboren, deden,

hetgeen zij vermogen. Ja, dan zou welhaast dit zijn Evangelie verkondigd worden in de geheele wareld; dan zou welhaast een liefdegeur, een levensgeur, verkwikkelijker dan de geur van Mariaas zalve, de geheele aarde vervullen; dan zou eerlang de dag kunnen aanbreken, waarin de Heer zelf in zichtbare heerlijkheid het blinkend zegel zijner goedkeuring zal komen drukken op het goede werk, aan Hem gewrocht. Weest dan niet traag in het benaarstigen. Zijt vurig van geeste. Dient den Heer. AMEN.

GOD ONS BETROUWEN. [1]

Psalm XCI : 2.

Ik zal tot den Heer zeggen: Mijne toevlucht en mijn burg! mijn God, op wien ik vertrouw!

De 91ste Psalm is onder de schoone Psalmen een der schoonste. Zijn dichter kennen wij niet, en ook kunnen wij niet zeggen bij welke gelegenheid hij het eerst mag zijn opgezongen; maar de gelegenheden zullen wel ontelbaar zijn, waarbij hij godvruchtige harten tot een vernieuwd Godsbetrouwen heeft opgewekt, en zulks door hun de gegrondheid en den zegen van dat betrouwen op nieuw te doen gevoelen. Want dit wil de Psalm, wiens hoofddenkbeeld vervat is in dat oude en eenvoudige: Wien God bewaart is wel bewaard. Of wij hier werkelijk een beurtzang voor ons hebben, bestemd om door verschillende elkander beandwoordende stemmen en reien te worden uitgevoerd is onzeker, maar zeker is het dat wij, door deze onderstelling aan te nemen, den gang der in den geest des

1) Woorden, gesproken in den Utrechtschen Dank- en Bedestond van Zondag Avond, 25 November 1860.

dichters elkander uitlokkende en beandwoordende gedachten te beter kunnen volgen, en dat het voortreffelijk geheel daardoor des te treffender wordt.

„Die in de schuilplaats des Allerhoogsten is gezeten, die zal vernachten in de schaduw des Almachtigen." Deze betuiging, aanvang en grondslag van het gantsche lied, wat drukt zij uit dan de ondervinding aller vromen, aller tijden? Wel mag een groot zangkoor, wel mag eene stemme als van vele wateren ondersteld worden haar over de aarde uit te roepen.

„Ik zal tot den Heere zeggen: Mijne toevlucht en mijn burg! mijn God, op wien ik vertrouw!" Is het niet, als hoorden wij hier het andwoord van een hart, door de opgezongene betuiging bemoedigd en versterkt? Voorzeker; en het Godsbetrouwen van dit hart schijnt te worden toegejuicht en aangevuurd door vereenigde stemmen, die het toeroepen: „Gewis! hij zal u redden van den strik des vogelvangers, van de zeer verderfelijke pestilentie. Hij zal u dekken met zijne vlerken, en onder zijne vleugelen zult gij betrouwen; zijne waarheid (d. i. zijne trouw) is een rondas en beukelaar. Gij zult niet vreezen voor den schrik des nachts, voor den pijl die des daags vliegt, voor de pestilentie die in de donkerheid wandelt, voor het verderf dat op den middag verwoest. Aan uwe zijde zullen er duizend vallen en tienduizend aan uw rechterhand; tot u zal het niet genaken; alleenlijk zult gij het met uwe oogen aanschouwen, en gij zult de vergelding der goddeloozen zien."

Nu roept de eerste stem weder uit: „Ja Heere! Gij zijt mijne toevlucht!" — En deze vernieuwde betuiging

wordt op nieuw beantwoord door een stroom van bemoedigende toezeggingen: „Hebt gij den Allerhoogsten gesteld tot uw vertrek, u zal geen kwaad wedervaren, en geene plage zal uw tente naderen. Want hij zal zijne engelen van u bevelen, dat ze u bewaren in al uwe wegen; zij zullen u op de handen dragen, opdat gij uwen voet aan geen steen stoot; op den fellen leeuw en de adder zult gij treden, gij zult den jongen leeuw en den draak vertreden." Heerlijke verzekeringen van de schutse Gods, in zijnen naam toegeroepen aan den gunstgenoot, die zich op hem, geheel op hem, op hem alleen verlaat! Ten slotte worden zij bezegeld door de stem van God zelven, die van uit zijnen hoogen hemel betuigt: „Dewijl Hij mij zeer bemint, zoo zal ik hem uithelpen; ik zal hem op een hoogte stellen, want hij kent mijnen naam. Hij zal mij aanroepen, en ik zal hem verhooren; in de benaauwdheid zal ik bij hem zijn; ik zal er hem uit trekken, en zal hem verheerlijken. Ik zal hem met langheid der dagen verzadigen, en ik zal hem mijn heil doen zien."

„Ik zal tot den Heere zeggen: Mijn toevlucht en mijn burg! mijn God, op wien ik vertrouw!" Indien ik uit dit bemoedigend lied, te dezer ure, dit woord tot mijn tekst gekozen heb, het is, M. H.! om u, tot opwekking van den geest der dankbaarheid en der gebeden, te doen gevoelen, hoe betamelijk, hoe wenschelijk, hoe veelbeteekenend zulk eene uitdrukking van een opgewekt Godsbetrouwen mij in den mond van burgers van Nederland op eenen dag als dezen zoude voorkomen; betamelijk bij de herinnering van het verledene en bij

een blik op het tegenwoordige; wenschelijk bij het onzekere der toekomst en de verleidingen des tijds; veelbeteekenend, daar immers elke nieuwe betuiging van Godsbetrouwen een verbintenis tot nieuwe getrouwheid in zich sluit.

„Ik zal tot den Heere zeggen: Mijn toevlucht en mijn burg! mijn God, op wien ik vertrouw!"

Gewis, deze betuiging voegt in den mond der Nederlandsche natie op een gedenkdag harer verlossing van het Fransche juk ten jare 1813; betaamt haar nadrukkelijk op een dank- en bededag ten jare 1860. Het verleden niet slechts, ook het tegenwoordige dringt er toe. Wel heeft die God, die voor 47 jaren den staf des Drijvers voor Nederland verbrak, het volkomen betrouwen, dat in deze woorden spreekt, bij Nederlands zonen en dochteren verdiend. Ziet terug, gij die zoo verre kunt terug zien! Herinnert u de jaren van ellende vóór 13, herinnert u de dagen van benaauwdheid vóór dien gezegenden 28sten November! Gedenkt de vreugde, de ontroering, de verbazing, de gemengde en onvergetelijke aandoeningen van dien blijden dag, die op den bangsten nacht mocht volgen. — Ziet rondom u, mijne stad- en landgenooten! Dit is dat Utrecht, hetwelk sedert dien bangen nacht geen dergelijke benaauwdheden meer gekend heeft; dit is dat Nederland, hetwelk sedert dat gezegend jaar nimmermeer een anderen meester had naar de oogen te zien. Neen! de meesten onzer hebben nooit een ander dan een vrij vaderland gekend. En wie kan blind of ondankbaar wezen voor de groote voorrechten, waarin zich dat vaderland boven

andere landen en op den duur mag verheugen? — Want in dit vrije Nederland zijn tegelijk alle vrijheden tehuis, de godsdienstige en de burgerlijke, het vrije geweten, de vrije tong, de vrije pen. Geen krijg met buitenlandsche vijanden voert hier de jongelingen ter slachtbank; geen burgerkrijg verspilt in ons midden een kostbaar burgerbloed. In de Staatkundige verwarringen van onzen tijd en werelddeel zijn wij tot ons geluk niet betrokken. De binnenlandsche bronnen onzer welvaart vloeien allen, al vloeien zij allen niet over; en onze buitenlandsche bezittingen hebben nog niet opgehouden ons met hare schatten te verrijken. Felle stormen hebben dit jaar het geboomte geschud; onophoudelijke regenstroomen de akkers doorweekt; de hoop op een goeden, op een tamelijken oogst scheen bij herhaling te moeten worden opgegeven, en toch, hoe weldadig werd de vrees voor een geheele mislukking beschaamd! Werden in het vorige jaar, na een schoonen en genotrijken zomer, vele oorden in ons vaderland, en onze stad niet het minst, door de schroomelijkste ziekte geteisterd: met de overvloedige regens van het tegenwoordige, schijnt een zegen van gezondheid over onze bevolking uitgegoten. Gewis! de God, aan wien wij dit alles danken, verdient onze toevlucht te zijn, onze burg genoemd te worden; hij is waardig door ons te worden geprezen als de God, op welken Nederland vertrouwt!

„Ik zal tot den Heere zeggen: Mijn toevlucht en mijn burg! mijn God op wien ik vertrouw!" Hoe wenschelijk is het, M. H.! dat deze betuiging de uit-

drukking moge zijn eener stemming bij het Nederlandsche volk algemeen; hoe wenschelijk, bij het onzekere der toekomst en te midden van de verleidingen des tijds!

De gewijde kansel is de plaats niet voor staatkundige beschouwingen, en te profeteeren zonder roeping of inblazing stelt aan beschaming bloot. Dit weten wij allen, dat de tijd waarin wij leven geen kalme, maar, om een zijner geliefkoosde uitdrukkingen te bezigen, een „veelbewogene" tijd is; een hachelijke tijd, in Europaas Statenstelsel menig kunstig berekend evenwicht verstorende, menig hoog en hecht gebouw ondermijnende. Wat al vragen, de belangen van volken, regeeringen, kerken, maatschappij en christenheid in den hartaâr treffende, wachten op eene beslissing van de staatkunde of van het oorlogszwaard, van het ongeduld der menigte of van de vermetelheid van enkelen, of wel van eenen loop van omstandigheden, door niemand te berekenen of te wenden! De Heer regeert; Hij kan het verhoeden; maar gewisselijk, het ontbreekt niet aan brandstof om beiden Europa en Azië in vuur en vlam te zetten. En ook dit weten wij, dat het nu nog zoo onaangeroerd Nederland geen het minste recht en ook geene belofte heeft om van de jammeren, welke eene naaste toekomst voor twee werelddeelen in haren schoot kan dragen, geheel of grootendeels verschoond te blijven. Ongelukkig Nederland, indien het geen andere gerustheid had dan zich blindelings met zulk een hoop te vleien! Rampzalig Nederland, indien het om zijne geringe uitgebreidheid op de wareldkaart, om zijn verminderd gewicht in de schaal der Europeesche

Staten, om de beperktheid zijner stoffelijke middelen, bij het eerste gevaar het beste, aan zijn bestaan, zijn behoud, zijn geluk vertwijfelen moest of vertwijfelde! De Nederlandsche natie is nooit anders dan door zedelijke kracht groot en machtig geweest; door deze, door deze alleen, heeft zij in hare booze dagen kunnen wederstaaan, en alles verricht hebbende staande blijven. Zonder deze verdient een groot volk zijn ondergang; met deze heeft ook het kleinste volk geenen nood. Maar wat mag wel van eens volks zedelijke kracht het echte levensbeginsel en het ware voedsel zijn? Wat anders dan dat onbepaald vertrouwen, waardoor het elke toekomst tegemoet gaat met de betuiging: „Ik zal tot den Heere zeggen: Mijn toevlucht en mijn burg! mijn God, op wien ik vertrouw!"

Wie is dan de slechte burger, wie de verrader des Vaderlands bij uitnemendheid? Wie anders, Mijne H.! dan hij, die bij de kinderen zijns volks dat Godsbetrouwen poogt te schokken, te ondermijnen, te verzwakken, of door een zelfvertrouwen te vervangen, hetwelk zonder dezen vasten grond des Godsbetrouwens op niet anders uitkomt dan ijdelen ophef en misrekening? Wie meer dan hij, die door de verleidingen van het ongeloof, des hoogmoeds en der lichtzinnigheid het volk aftrekt van zijnen God? En dit landverraad wordt gepleegd, dit gevaarlijk spel wordt ook met het vaderland gespeeld. De lucht is vol van deze ontwapenende, deze ontzenuwende verleidingen. Och! dat zij; wie zich ook door haar mogen laten vervoeren; dat zij afstuiten op die gezonde kern der natie, welke in gewichtige oogenblikken altijd gebleken is *de* natie

te wezen, en die noch haar God, noch haar geschiedenis vergeten kan!

M. H.! Onze nationale dank- en bededagen, den dank- en bededag dien wij heden vieren, wat geven zij anders te kennen, dan dat in Nederland nog een volk bestaat, hetwelk dankbaar en geloovig tot den Heere zeggen wil: „Mijn toevlucht en mijn burg! mijn God, op welken ik vertrouw?" kinderen nog niet geheel ontaard van die vaderen, welke den Israëlitischen psalmtoon overbrachten in het volks- en vorstenlied:

Mijn schild ende betrouwen
Zijt gij, o God mijn Heer!
Op u zoo wil ik bouwen;
Verlaat mij nimmermeer! [1])

Doch dat dan ook dit volk zich ten volle bewust zij en ernstig bedenke, wat zulke betuiging beteekent in zijnen mond, en waartoe het zich, dus sprekende, verbindt. Immers tot niets minders dan tot vernieuwde trouw aan dien God, op wien het telkens op nieuw dus plechtig betuigt te betrouwen. Indien het anders ware; indien het Nederlandsche volk zijne dank- en bededagen niet onderhield dan omdat het de oprechtheid miste ze af te schaffen; indien het eenigszins meende de bescherming en den zegen Gods met zulke plechtigheden voor het oogenblik te kunnen betalen en voor de toekomst te koopen; indien het (opgekomen

---

1) *Wilhelmuslied* van MARNIX VAN ST. ALDEGONDE.

om zijn God voor genotene weldaden te loven, en hare voortduring voor volgende tijden af te smeeken) nalaten kon zich te verootmoedigen over zonden, waardoor het weet elken zegen te hebben verbeurd; indien het niet beide in den overvloed van zijnen dankstof en in het diep besef dier afhankelijkheid, welke een toevlucht en een burcht onmisbaar maakt, een sterken prikkel vond tot een inniger verbintenis en een volkomener gehoorzaamheid aan dien God, op wien het betuigt te vertrouwen — voorwaar! deze dank- en bededagen zouden niet dan een onwaardig spel van zelfmisleiding, en een walg zijn in de oogen van Hem, wien te misleiden onmogelijk is.

„Ik zal tot den Heere zeggen: mijne toevlucht en mijn burg! mijn God, op wien ik vertrouw!" In den mond van een dankbaar sterveling, wien het met deze betuiging ernst is, zegt het: „Ik zal mijne wegen onderzoeken en doorzoeken, ik zal mij reinigen van alle ongerechtigheid, ik zal mijnen weg wel aanstellen. De God mijns vertrouwens zal de Heer mijns harten, en zijn wil de wet mijns levens zijn." — In den mond eener natie beteekent het: „Ik zal zijn naam, zijn dienst, zijn woord in eere houden; mijne wetten, mijne instellingen en mijne zeden toetsen aan zijne geboden; mijne kinderen opvoeden in zijne vreeze, en den geest des ongeloofs en der lichtzinnigheid van mij weren als de ergste „pestilentie, die in de donkerheid wandelt," als het vreeslijkst „verderf, dat op den middag verwoest." In den mond der Nederlandsche natie bevat het ook dit: „Ik zal den armen Heiden, die mij verrijkt met de opbrengsten van zijn geboortegrond, verrijken met den

hemelschen schat van het Evangelie van CHRISTUS; ik zal den negerslaaf, dien ik het Evangelie predik, eindelijk verlossen van het juk der slavernij."

O, Mijne Hoorders! dat wij de geheele Nederlandsche natie, de door God uit zoo menige benaauwdheid verloste, wonderlijk bewaarde, en ook nog in zoo velen boven andere natiën gezegende, voor ons zien konden als een eenig man, in een zelfden geest! Dat wij koning en onderdaan, dat wij hare edelsten en hare geringsten, hare jongelingen en hare ouden, dat wij in haar de moeders en de kinderkens, allen, allen, allen doordrongen zagen van een zelfde Godsbetrouwen, op eene zelfde dankbaarheid gegrond, en met een zelfden allesbezielenden geest van godvreezendheid gepaard: welk een voorbeeld voor de wareld, welk een waarborg voor den zegen Gods over deze gewesten! — God vergeve haar hare zonden! wij aanschouwen zulk eene natie niet. Veel ontbreekt er aan. Er zou minder aan ontbreken, indien aan een iegelijk onzer niet zooveel ontbrak; indien elk onzer in dankbaarheid, in Godsbetrouwen, in ware Godsvrucht voorbeeldiger was. Laat ons dit bedenken: de godvruchtigste mensch is de uitnemendste vaderlander, de ware Christen de beste burger. Hij is het door zijnen eerbied voor de gestelde machten, door zijne gehoorzaamheid aan de wet; maar hij is het nog veel meer door zijnen heilrijken invloed op den kring, die hem omgeeft, op het kroost dat onder zijne oogen opwast. Naar mate wij beter of slechter christenen zijn, doet elk onzer toe of af tot het welzijn van het vaderland.

Helden, wijzen, geleerden, kunstenaars, uitvinders,

groote geesten kunnen slechts Nederlands roem vergrooten; maar het heeft zijne kracht in moeders, die hunne kinderen leeren tot den Heer te zeggen: „Mijn toevlucht en mijn burg! mijn God, op wien ik vertrouwe!" en in mannen en vaders, in wie het niet twijfelachtig is, welke krachten dat Godsbetrouwen schenkt en welke deugden het werkt.

GODS WOORD WAARHEID.

Johannes XVII : 17.

Uw woord is waarheid.

„Uw woord is de waarheid;" of zoo als er eigenlijk, zonder bepalend lidwoord, in het oorspronkelijke staat: „Uw woord is waarheid;" met allen mogelijken nadruk, welken de woordvoeging geven kan, op dit *uw*, tot tegenstelling met ieder ander woord — dat is een woord van Jezus Christus. Hij sprak het uit voor God, in een allerplechtigst, allerheiligst oogenblik. Het komt voor in het gebed, hetwelk de gemeente met dankbaren eerbied zijn Hoogepriesterlijk gebed genoemd heeft, omdat hij het, haar ten goede, opzond op den weg naar het altaar zijns kruises. Hij sprak het uit, in verband met eene bede om heiliging voor de zijnen; waarachtige heiliging, die alleen dáár kan plaats hebben, waar, door geheele overgave des harten *aan* hem, door de innigste gemeenschap *met* hem, de waarheid Gods, d. i. de rechte kennis en erkenning van God, zooals Hij waarlijk *is* en gekend wil zijn, het element is waarin

men leeft en zweeft. „Heilig hen;" zoo heette het van zijne biddende lippen; „heilig hen in uwe waarheid." Daarop, in éénen adem: „Uw woord is waarheid."

„Uw woord is waarheid." Bij deze verklaring van Jezus Christus omtrent het Woord Gods staan wij heden stil. Niet om te bewijzen dat het een waar woord is. Maar om ons te verdiepen in de oneindig verblijdende en tegelijk ontzagwekkende beteekenis van het feit, dat dit woord gesproken kon worden en gesproken is op aarde; het feit dat er een Woord Gods aan de menschen is; waarvan dit andere feit het gevolg is: dat er voor den mensch waarheid, stellige waarheid te vinden is op het hoogstaangelegen gebied.

„Uw woord is waarheid." *Er is een Woord Gods aan de menschen.* Nog een ander woord dan zij vernemen in hun binnenste door de stem des gewetens, die hun zegt dat God is, een belooner van het goed, een vergelder van het kwaad; alwetend, rechtvaardig, machtig; wien te behagen gelukkig, wien te mishagen rampzalig maakt. Nog een ander woord dan zij lezen op het gelaat eener schepping, die zijne eer en grootheid, zijne wijsheid en goedheid, „zijne eeuwige kracht en goddelijkheid" (zegt de Apostel) verkondigt; nog een ander woord dan zij pogen op te zamelen uit de geschiedenis, het beleid harer gangen, het treffende harer uitkomsten, het ontzettende harer gerichten. Een ander en een meerder woord, dat de kracht dezer woorden versterkt, hun zin voor vervalsching behoedt, ze eerst recht doet verstaan, en meer zegt dan zij, veel, dat zij niet kunnen zeggen; eene opzettelijke, eene dadelijke

Openbaring. Een Woord Gods, in den zin waarin Jezus Christus in dit hoogepriesterlijk gebed daarvan spreekt, ook als hij zegt: „Ik heb uwen wil geopenbaard den menschen — en zij hebben uw woord bewaard" (v. 6); en wederom: „de woorden, die gij mij gegeven hebt, heb ik hun gegeven en zij hebben ze ontvangen" (v. 8). *God heeft gesproken:* „voortijds, veelmalen, op velerlei wijze door Israëls propheeten; eindelijk door Jezus Christus, zijnen Zoon;" door Jezus Christus, zijnen Zoon, „die krachtelijk bewezen is zijn Zoon te zijn door de opstanding uit de dooden; door Jezus Christus, zijnen Zoon, die aan het woord van Israëls propheeten als aan Godswoorden getuigenis gegeven heeft; en die zich, om zijne eigen woorden voor Godswoorden te doen erkennen, beroepen heeft op het geweten van een iegelijk, wien het te doen was om „Gods wil te doen." Door dit Godswoord aan de menschen; hetwelk door den mond en de pen van hen, wie het in de eerste plaats verlicht heeft, tot allen komt, en waarvan de Heilige Schrift des Ouden en Nieuwen Verbonds tegelijk de veilige bewaarplaats en de levendmakende verspreider is; door dit Godswoord aan de menschen, hetwelk als zoodanig voor het oprecht geweten onmiskenbaar blijft — is voor den mensch waarheid, stellige waarheid te vinden op het aangelegenst gebied, is zij hem voorgelegd en gegeven. „Wat is waarheid?" vraagt een Pilatus, die ook een mensch is, ook een geweten heeft, ook het boek der schepping voor zich ziet opengeslagen, en het onderricht der geschiedenis niet ontbeert; „Wat is waarheid?" vraagt hij met zich zelven behagende vertwijfeling en

schouderophalende spotternij, alsof het de hoogste wijsheid ware, op het hooger levensgebied, het gebied des geestes, het zoeken en vragen naar waarheid op te geven! Maar die geweten genoeg heeft om genoeg waarheidliefde te hebben; *zedelijke* waarheidliefde, oprecht verlangen, om in zijn *zedelijk* belang, tot hoogere kennis en bevredigende zekerheid te geraken; die „hoort de stem" van Jezus Christus, die zal in *zijne* woorden goddelijk klare, goddelijk gewisse antwoorden op de diepste en aangelegenste vragen zijner ziele èn vernemen èn erkennen.

Daar is een Woord Gods aan de menschen. *Er is voor den mensch waarheid, stellige waarheid te vinden op het aangelegenst gebied.*

Indien dit feit heden voor het eerst te onzer kennis kwam; indien het ons, op den indrukmakenden toon eener hoogere zending of met het vertrouwen-inboezemend gezag der eigene ervaring werd aangezegd, het zou menig onzer in eene geheel andere stemming aantreffen of brengen, dan waarin hij zich nu wellicht tegenover dit feit geplaatst ziet. Aan de *mogelijkheid* van dit feit twijfelt, in den grond zijns harten, geen enkel mensch; en de ziel, die van nature het werkelijk *aanwezen* van dit feit zoekt en voorgevoelt, als de honger de spijze, is gemaakt om het te erkennen, waar het zich aanbiedt. De blijdschap der *erkenning* moet te grooter zijn, naarmate de behoefte dringender gevoeld, krachtiger opgewekt, minder door verkeerde middelen in slaap gewiegd of door bedriegelijke surrogaten gepaaid was. Maar, onder het voorrecht van het erkende feit

geboren en aan alle zijden van zijne zegeningen omringd, verkeeren wij in een ander geval. De goddelijke antwoorden zijn deze vragen, de bevrediging is onze behoefte vóórgekomen, en nu is ons *eerste* vragen maar al te dikwijls twijfelen, en ontstaat bij velen eene *nieuwe* behoefte, die niet bevredigd worden kan: de behoefte namelijk van het op zich zelf staand verstand, om voor de goddelijkheid van het goddelijke een meerderen waarborg te hebben, dan die het in zich zelve, die het in de volkomene bevrediging der naar waarheid gevoelde hartsbehoefte bezit. Ziedaar de kwalen van den geestelijken rijkdom! Ziedaar de schaduwzijde en het gevaar van in overvloed geboren te zijn! Ziedaar ongeloof, als vrucht van te vroeg bevredigde, tegenover bijgeloof, als toevlucht van onbevredigde behoefte. Ziedaar, onder begunstiging van veel goeds en veel kwaads, dat aan onzen leeftijd eigen is, de plage van het tegenwoordig geslacht. Ziedaar waarom het in deze negentiende eeuw onzer Christelijke jaartelling, na duizend jaar Christendom in het land waarin wij leven, voor eene christelijke gemeente, in eene Christelijk kerkgebouw, op een Christelijken rustdag te zaam gekomen, niet ongepast of overbodig kan worden geacht, indien een „dienaar des Goddelijken Woords," haar bepaalt bij het feit, hetwelk de eenige grond van zijn ambt, de eenige reden van haar aanzijn is: het feit dat er een Woord Gods aan de menschen en er derhalve voor den mensch waarheid, stellige waarheid te vinden is op het hoogstaangelegen gebied — en bij het oneindig verblijdende van dit feit.

Om ons hiervan op nieuw en zoo diep mogelijk te

doordringen zal het misschien noodig zijn ons die pijnlijke onzekerheid, waarvan de goddelijke openbaring, en deze alleen, verlost, nog eens weder krachtig voor den geest te stellen.

Het is niemand onzeker, of er een God is. Niemand houdt op dit te *weten*, al beproeft hij ook met allen ernst er aan te twijfelen, en al kunnen de wijsgeeren er niet in slagen het tot elkanders genoegen te bewijzen. Stellige wetenschap hiervan is, gelijk het zelfbewustzijn, eene eigenschap van het menschzijn, die wel kan worden ontveinsd, maar niet dan tegelijk met al wat den mensch mensch maakt kan worden gesmoord. Men kan vragen „Is er een God?" gelijk men vragen kan: „Besta ik?" Niemand vraagt het uit behoefte. Men kan beweren: „Er is geen God!" gelijk men beweren kan: „Er is geen onderscheid tusschen goed en kwaad." Niemand beweert het, dan ondanks zich zelf.

De onzekerheid omtrent een leven na dit leven is pijnlijk. Meent niet, dat deze onzekerheid uw deel niet zijn zou, indien er geen Godswoord aan de menschen was, indien Jezus Christus niet had gesproken! Diep ligt in de menschelijke ziel gehechtheid aan het leven, afschuw van vernietiging, bewustzijn van eeuwige bestemming; maar diep ook de overtuiging des gewetens, dat het leven verbeurd is. De verwachtingen der volkeren zijn in dit opzicht niet eenstemmig. De wijste der Grieksche wijzen bracht het slechts tot het betoog der hoogste waarschijnlijkheid; zijns gelijken overtuigde hij maar, zoolang zij hem hoorden spreken, en de groote menigte, schoon belangstellend, kon zijne be-

wijsvoering niet volgen. De wijsheid dezer eeuw, het Woord Gods aan de menschen ontwassen, brengt het in ons christelijk midden niet verder dan tot een: „men zou zeggen." Doch ook de *zekerheid* in dezen heeft hare pijn, zoolang zij met eene *on*zekerheid gepaard gaat, die van alle onzekerheden de pijnlijkste is. Wat bedoel ik, M. H.? O! gij weet het. Bij de pijnlijke zekerheid der zonde, bij brandende behoefte aan vergiffenis, de pijnlijke onzekerheid van deze. Bij de volkomene overtuiging der alwetendheid, der rechtvaardigheid, der heiligheid Gods, en ook der goedheid Gods voor de goeden — de door niets weg te nemen onzekerheid der genade Gods voor de schuldigen, en indien ook voor andere schuldigen, voor dien schuldigen, die men zelf is! — Want „de hemelen vertellen Gods eer, en het uitspansel verkondigt zijner handen werk; de dag aan den dag stort overvloedelijk sprake uit, en de nacht aan den nacht toont wetenschap." Maar geen starren des hemels, geen bloemen der aarde, geen lachende vallei, geen zee met hare volheid bruischende, geen zon opgaande over boozen en goeden zelfs, roept mij toe: „Daar is vergiffenis!" Veel minder: „*Uwe* zonden zijn u vergeven; ga henen in vrede!" En schoon mijn hart telkens op nieuw innerlijk hoopt, mijn geweten leert mij altijd weder die hoop mijns harten te mistrouwen. Zoo leef ik dan voort, rusteloos geslingerd tusschen de hoop van hetgeen ik *niet* en de vrees van hetgeen ik *zeker* weet. Ach! wat zegt de onzekerheid omtrent een leven na dit leven, tenzij dan door die andere onzekerheid: in dit mijn leven (kort of lang, voorbijgaand of oneindig) niet te weten, hoe ik

met den Almachtigen sta, en het ergste te duchten? — Te zeggen dat lichtzinnigheid, hoogmoed en bijgeloof alom duizend drogredenen gezocht, duizend middelen gevonden hebben om de pijn dezer onzekerheid te verdooven, is te bewijzen dat zij onverdragelijk is en algemeen. Aan te toonen dat er duizenden zijn, die deze pijn niet of weinig gevoelen is het bewijs te leveren, dat zonder een Godswoord aan de menschen, hetwelk de ware balsem is voor deze pijn, de uitnemendsten van het menschelijk geslacht (immers de ootmoedigen en boetvaardigen) altijd gedoemd zouden zijn de ongelukkigsten te wezen. Maar het is metterdaad de diepe grond van de innige vertwijfeling, de radelooze verdierlijking, de eindelooze vrees, en alle de buitensporigheden van het vreeslijk bijgeloof der Heidenen.

Het Godswoord is er, het woord dat Waarheid is en waarheid bevonden wordt; het goddelijk troostende, goddelijk bevredigende, goddelijk heiligende, goddelijk bezielende, nieuw leven gevende Woord. Het Evangelie, de Blijde Boodschap van Genade en Verzoening. Het woord, dat niet anders dan eene Boodschap, eene Openbaring van Godswege, nooit eene ontdekking van de zijde des menschen wezen kon; maar eenmaal uitgesproken en in het hart des menschen, in het leven der menschheid opgenomen, zijne waarheid en goddelijkheid daardoor erkennen doet, dat het *meer* dan een woord, dat het eene kracht is, eene scheppende en herscheppende kracht, die uit den donkeren baaierd van zonde, jammer en vertwijfeling, eene wereld van Godverheerlijkende deugden, van Godverheerlijkende

vreugde en hoop te voorschijn roept en onderhoudt. Slechts zij kunnen dit woord haten, die aan den ouden chaös, om welke reden dan ook, gehecht zijn en het licht van dit woord schuwen; slechts zij kunnen aan de goddelijkheid van dit woord twijfelen, voor wie de schepping en onderhouding eener nieuwe zedelijke wereld niets is, indien dit woord met hunne beschouwingen en ervaringen op het gebied der stoffelijke wereld niet rijmt; slechts zij kunnen koel zijn voor het groote voorrecht, bij het heldere licht der goddelijke openbaring geboren, onder de luide verkondiging van het Godswoord opgewassen te zijn, voor wie de ure nog niet gekomen is, in welke zij den waren nood des levens recht hebben leeren — ik zeg niet noemen, maar kennen. Voor dezen is en blijft het feit: „Daar is een Woord Gods aan de menschen; er is voor den mensch Waarheid, stellige waarheid te vinden op het aangelegenst gebied," metterdaad een feit van oneindig verblijdende beteekenis. „Hetgeen het oog niet gezien, het oor niet gehoord had en in het hart des menschen niet was opgeklommen, maar God bereid had dien, die hem liefhebben," (1 Cor. 2 : 9) dat is hun hoogste levensvreugd, hun overvloedige lijdenstroost, hun onuitputtelijke bron van moed en kracht.

Doch het feit, waar wij bij stilstaan, heeft niet slechts eene *oneindig verblijdende*, het heeft eene daaraan evenredige *ontzagwekkende* beteekenis; en, hoewel wij het weten, ons ook hiervan telkens op nieuw te doordringen is van het hoogste belang.

„Er is een Woord Gods aan de menschen, er is

voor den mensch Waarheid, stellige waarheid, op het aangelegenst gebied." Onder welk een zware verantwoordelijkheid brengt het; welk eene heilige verplichting legt het op!

Jezus zeide van de onwillige Joden: „Indien ik niet gekomen was en tot hen gesproken had, zij hadden geene zonde, maar nu hebben zij geen voorwendsel voor hunne zonden." Het laatste voorwendsel van een zondig leven vervalt, waar God zich heeft laten hooren in de Blijde Boodschap der verzoening; waar de weg, het middel, de voorwaarde des behouds is aangewezen, en de bron van kracht tot bekeering en volmaking geopend is en vloeit. Goddelijk rechtvaardig; alle conscientiën gevoelen dit; goddelijk rechtvaardig was het woord van Jezus Christus tot de steden, in welke zijne krachten meest geschied waren: „Wee u Chorazin! wee u Bethsaïda! want zoo in Tyrus en Sidon de krachten waren geschied, die in u geschied zijn, zij zouden zich eertijds in zak en assche bekeerd hebben. Doch ik zeg u: het zal Tyrus en Sidon verdragelijker zijn in den dag des oordeels dan ulieden. En gij Kapernaum! die tot den hemel toe zijt verhoogd, gij zult tot de helle toe nedergestooten worden. Want zoo in Sodom de krachten waren geschied, die in u geschied zijn, zij zouden tot op den huidigen dag gebleven zijn. Doch ik zeg u, dat het den lande van Sodom verdragelijker zal zijn in den dag des oordeels dan u." En naar denzelfden maatstaf, naar hetzelfde beginsel; alle conscientiën moeten het goedkeuren; zal alle godsgericht zijn.

Hoe vreeslijk is het dan, zich te moeten voorstellen dat, te midden van volkeren, vóór andere en sedert

eeuwen met het Godswoord bevoorrecht, die al zijne krachten gezien, al zijne zegeningen gesmaakt hebben en smaken, nog en wederom zoo zeer velen gevonden worden, die zijne goddelijkheid en waarheid bestrijden; zoo zeer velen, die naar zijne goddelijkheid en zijne waarheid niet vragen; zoo zeer velen, die beiden aannemen, belijden, en verdedigen wellicht, zonder zijne goddelijke kracht toe te laten tot hun hart. Hoe goed en noodig is het, dat zij, die den Heiland met overtuiging en dankbaarheid nazeggen: „Uw woord is waarheid," zich zelven telkens en telkens wederom de vraag voorleggen: of zij het Godswoord dat waarheid is, wel reeds in waarheid als een Godswoord eeren, met een waar vertrouwen, eene ware gehoorzaamheid, een waarachtig hart, een leven waarlijk naar zijnen eisch!

Helaas, M. G.! indien ook wij; onder den verdoovenden invloed der gewoonheid van een voorrecht, dat wij nimmer hebben gemist; bij de zekerheid van het tot geen prijs te willen verwerpen, en onder den schijn van het hoog te waardeeren; indien ook wij ons zelven nog nimmer recht rekenschap gevergd hebben van de wijze waarop wij, en van de mate waarin wij aan dat voorrecht beantwoorden; indien wij tevreden zijn, nu eens met wat meer, dan met wat minder gevoeligheid, ons de vertroostingen van het Godswoord te laten aanleunen, zijne beloften en bedreigingen over ons te laten henengaan, en naar zijne eischen en vermaningen te hooren; indien wij slechts vreezen aan het Godswoord te twijfelen, slechts schrikken van het denkbeeld om ons niet in het algemeen naar de overtuigingen, de zeden, de gewoonten van het christelijk volk te

voegen; — indien wij, zonder ooit geheel geheel buiten aanraking met het Woord Gods te zijn, nochtans, om zoo te zeggen, altijd slechts met de oppervlakte van ons hart langs zijne oppervlakte heenstrijken — ook wij hebben dan nog nooit het Godswoord geëerd. Het Godswoord wil aan den mensch, aan den geheelen mensch, en aan het innigste van den mensch. Het wil aan zijnen Wil, en dien reinigen en heiligen en voor God in beslag nemen. Het woord der vertroosting wil zóó geloofd, zóó ter harte genomen worden, dat het als eene kracht ter bekeering en heiliging en volmaking werken kan. Het Woord van God, dat Waarheid is, wil aan het ware hart des menschen, om dat aan zich zelven te ontdekken, om dat van zijne ware wonden te genezen, van zijne diepe smetten te zuiveren, uit zijne wezenlijke krachteloosheid op te wekken en van een waren vrede te vervullen. Het wil daartoe door allen schijn en zelfbedrog heenboren, waarmede dat hart zich bekleedt en voor zich zelf onkenbaar maakt. Die dit tot nog toe niet toegelaten heeft, die deze werkingen steeds behendig heeft ontdoken, vaak moedwillig verijdeld, heeft het Woord Gods tot nog toe zijnen eisch niet gegeven, heeft zijnen duren plicht aan dat Woord, dat Waarheid is, tot nog toe niet gevoeld, heeft zich tot hiertoe zwaar aan het Godswoord bezondigd. Heden dan, daar hij het recht en den eisch van dat Woord wederom verneemt, onttrekke hij niet langer zijn hart, maar geve het over, stelle het bloot!

„Uw Woord, o God! is Waarheid." Gelukkige! die het Evangelie der genade en der verzoening, het woord van Christus *Gods Woord*, die het *Waarheid* bevonden

hebt; die het bevonden hebt eene kracht Gods tot behoudenis en een zaad der wedergeboorte voor uwe ziel! hoe zult gij — uwen God altijd dankende — zijn Woord ooit genoeg kunnen eeren? O! eert het ook, eert het ook voor het oog eener ongeloovige wereld en dikwijls kleingeloovige gemeente, door openlijk te toonen in dezen onzen tijd, dat gij, te midden van alle en elke bestrijding, op zijne waarheid en goddelijkheid vertrouwt en gerust zijt. Bekommert u in liefde over de ongelukkigen, die het miskennen en bekampen, maar stelt u niet aan, alsof iets of iemand nu of ooit dat Woord van zijne kracht of werking berooven kon. Geen mensch, geen wereld vermag iets wezenlijks of duurzaams tegen de kracht der waarheid, de kracht van God! Wat gij vóór haar vermoogt, is niet: de waarheid te *bewijzen*, maar van hare kracht te *getuigen* en hare vrucht te *toonen*. „Heilig hen in uwe waarheid!" heeft uw Heiland voor u gebeden. Bidt het voor u zelven!

Als Gods Woord, dat Waarheid is, u steeds meer en meer alzoo doordringt, loutert en in de heilige gemeenschap Gods doet leven, dat ook in u, in woord en wandel alles meer en meer tot de hoogste, blijkbaarste waarheid komt: de ootmoed, het geloof, de hope, de blijdschap, de gehoorzaamheid, het geduld; dan doet gij in deze wereld het beste, wat gij vermoogt voor dat Woord, dat — alles gedaan heeft in u.

7 Mei 1865.

DE WANDEL MET GOD. [1])

Genesis 5 : 22*a*.

„Henoch wandelde met God."

Ziedaar, in de zinrijke taal der Heilige Schrift, Henochs levensgeschiedenis en lofrede. De hooge mate en het eigenaardig karakter zijner godsvrucht wordt er in uitgedrukt. Het Oude Testament heeft verscheidenheid van uitdrukkingen voor het godsdienstig leven. Sommige daarvan komen in vorm en kracht de hier gebezigde zeer nabij. „In des Heeren wegen te wandelen", „voor Gods aangezicht te wandelen", zegt bijna even veel — maar „wandelen met God" zegt toch nog iets meer. Slechts van Henoch en Noach en, in het boek van den Profeet Maleachi (II : 6), van den Priester zoo als hij wezen moet, wordt het gezegd. Van Henoch het eerst; van Henoch herhaaldelijk. Eens om het eenvoudige, volledige, gelijkmatige, standvastige zijner godvruchtigheid voor oogen te stellen en hem boven al de godvruchtigen, wier namen hier, vóór den zijnen, in dit „boek van Adams geslachte" voorkomen, als

1) Gehouden den Zondag na het overlijden van den Eerwaarden Samuel Gerhard Jorissen, Emeritus Predikant te Utrecht.

den bij uitnemendheid godvruchtige te onderscheiden: „Henoch wandelde met God, driehonderd jaren." Andermaal, in verband met zijne onverwachte, heerlijke en vergelijkenderwijs vroegtijdige wegneming: „Henoch wandelde met God, en — was niet meer, want God nam hem weg." Wie leest het, zonder den man te benijden, voor wiens leven en zielsbestaan deze uitdrukking mocht worden uitgekozen, aan wien een getuigenis als dit dus bepaaldelijk en herhaaldelijk gegeven kon worden in het Woord van God?

Laat ons stilstaan:

1° bij de groote beteekenis van dit getuigenis;
2° bij het uitnemend voorrecht van dien man, aan wien het kan worden gegeven.

I. De groote beteekenis van dit getuigenis.

Wat zegt, wat onderstelt het te wandelen met God? Waarom wordt door deze uitdrukking een hooge, de hoogste trap van godvruchtigheid te kennen gegeven?

Wat zegt het te wandelen met God?

Met iemand te wandelen zegt: met iemand over den weg te gaan. Met iemand te wandelen zegt: met iemand om te gaan. Met iemand te wandelen zegt: iemands wegen te gaan. Met God te leven; in zijne gemeenschap; en naar zijn welbehagen: dat is met God te wandelen.

Met God te leven. Met hem het leven door te gaan. Geen voet op den levensweg te verzetten dan met hem; met de gedachte aan zijne alwetendheid; in de overtuiging van zijne nabijheid; met behoefte aan zijn hulp en goedkeuring en geleide.

In zijne gemeenschap te leven. Met hem om te gaan en te verkeeren. Den levensweg met hem te gaan, niet slechts hand aan hand, maar hart aan hart. Hem niets te verbergen en hem steeds meer te leeren kennen. Hem deelgenoot te maken van al wat in ons omgaat; ons door zijn raad te laten besturen, door zijn troost te laten vertroosten. Hem „zonder ophouden te bidden," „in alles te danken;" iedere zonde te belijden, elken nood te klagen; op al zijne wegen te letten, alle zijne wenken op te merken, alle zijne woorden ter harte te nemen; en alzoo alles aan hem te hebben, wat men aan den wijzen en liefderijken God voor hart en leven hebben kan.

Naar zijn welbehagen te leven. Den weg op te willen, dien hij wijst; en dat, omdat hij dien wijst en daarop medegaat, en het denkbeeld zich van hem te scheiden even ondragelijk is als de gedachte onmogelijk, dat zijn weg de beste niet wezen zou.

Wat onderstelt het?

Volkomen vrede met God; volkomen vertrouwen op God; volkomen rijkdom in God; volkomen eenstemmigheid met God.

Volkomen vrede met God. Gelijk de profeet Amos zegt: „Zullen twee te zamen wandelen, tenzij zij bijeen gekomen zijn?" Men kiest niemand tot zijn reisgenoot, met wien men niet over weg kan, tegen wien men iets heeft, of die iets heeft tegen ons. Men wandelt niet, men zoekt geen omgang met dien men haat of vreest. Die te zamen zullen wandelen, moeten met elkander zijn op een goeden voet. Het onderstelt een weder-

zijdsche genegenheid. Hoe is dit alles van toepassing op den wandel met God! Die met God wandelt, die moet tot God en God moet tot hem genaderd zijn; dien moet de gedachte aan Gods alwetendheid, aan Gods heiligheid, aan Gods rechtvaardigheid niet meer verschrikken; alle zondige afkeer van God, alle heimelijk beklag over God, alle bange vrees en schuwheid voor God moet in zijn hart overwonnen zijn; hij moet er volkomen gerust op zijn, dat hij Gode aangenaam is; hij moet; gelijk in den Brief aan de Hebreën van Henoch geschreven staat; hij moet „getuigenis hebben, dat hij Gode behaagt."

Volkomen vertrouwen op God. Met God te wandelen is God te stellen tot zijn leidsman, God te kiezen tot den vertrouwde zijner ziel. Het is zich geheel aan hem over te geven, alles voor hem bloot te leggen. Dit sluit alle wantrouwen aan zijne wijsheid, elke twijfeling aan zijne liefde uit. Wat is omgang, zonder vertrouwelijkheid? wat vertrouwelijkheid, zonder het rechte vertrouwen? Zal de wandel met God een waarheid zijn, dan is het vertrouwen op God onbepaald.

Volkomen rijkdom in God. Ja, ook dezen onderstelt de wandel met God. Die met God wandelt en wandelen blijft, die in zijn geleide al zijn steun, in zijn omgang al zijn vermaken, in zijn woord al zijn wijsheid vindt; die zijne hand nimmer wil loslaten, en niet rusten kan dan aan zijn hart — die bewijst daardoor, dat God niet slechts de keus zijns harten is, maar dat hij het ook met God doen kan; dat hij niet slechts God behoeft, maar dat God aan al de behoeften zijner ziele voldoet. Gelijk het heet in den Psalm: „Wien heb ik

nevens U in den hemel? Nevens U lust mij ook niets op de aarde. Bezwijkt mijn vleesch en mijn hart, zoo is God de rotssteen mijns harten en mijn deel in eeuwigheid."

Eindelijk, volkomen eenstemmigheid met God. Zij lijken elkander niet, die elkander niet gelijken. Een oogenblikkelijke behoefte, een voorbijgaande opwelling kan voor een oogenblik menschen met elkander in aanraking brengen, maar om op den duur te zamen te wandelen, maar tot vertrouwelijken omgang is meer noodig. Daartoe moeten de harten op denzelfden toon gestemd zijn, de geesten denzelfden kant uitgaan; smaak, neigingen, karakter, in hoofdzaak en hoofdtrekken, overeenkomen. Wie gaat slechts op reis om zich te verplaatsen, te eten, te drinken en te beuzelen, en kan het uithouden met een reisgenoot, die geen oog en hart heeft dan voor het schoone in natuur en kunst? Wat omgang, welke vertrouwelijkheid kan er zijn tusschen den man, die daar „wandelt in den raad der goddeloozen, staat op den weg der zondaren, zit in het gestoelte der spotters," en den man, wiens „lust is in des Heeren wet, die overdenkende dag en nacht?" Maar wie kan wandelen met God, zonder een hart voor het Goddelijke, een hart naar Gods hart, beminnende wat hij bemint, hatende wat hij haat, willende wat hij wil, zoekende wat hij zoekt? Om God voor een oogenblik in den arm te nemen, daartoe kan de nood van het oogenblik voldoende zijn. Een voorbijgaande opwelling van schuldgevoel en boetvaardigheid kan, zonder het hart te reinigen, nederwerpen aan zijne voeten. Maar met God te wandelen gaat niet,

ten zij het innigst verlangen der ziele, het bestendig streven des levens in waarheid zij: heilig te zijn gelijk hij heilig is.

Zoo brengt dan die uitdrukking „wandel met God," beide door hetgeen zij uitdrukkelijk zegt en hetgeen zij noodzakelijk onderstelt, ons metterdaad eene hooge, ja de hoogste mate van godvruchtigheid voor den geest. Zij duidt geen bestanddeel of hoofdbestanddeel, geen kenmerk of hoofdkenmerk, geen vrucht of voornaamste vrucht der godvruchtigheid aan, maar haar gansche wezen en de volledige, gelijkmatige, eenvoudige, standvastige openbaring van haar wezen. Zij omvat beide het uitwendige en het inwendige leven; het geloof, de hoop, de liefde; de verzoening, de bekeering, de heiligmaking; den ootmoed, de gehoorzaamheid, de dankbaarheid. Deze uitdrukking is zoo duidelijk, dat zij door niemand kan worden misverstaan; zij klinkt zoo verheven, dat zij niet lichtelijk zal worden misbruikt; zij is in hare eenvoudigheid zoo sterk, dat wij allen wèl zullen doen van de Heilige Schrift te leeren met hare toepassing spaarzaam te zijn; hetwelk zonder liefdeloosheid zeer wel geschieden kan.

II. Zoo veel van de groote beteekenis van het getuigenis aan Henoch gegeven, dat hij „met God wandelde." Laat ons thans stilstaan bij het uitnemend voorrecht van dien man, aan wien een getuigenis als dit gegeven worden kan.

1. Die man is nooit alleen.
2. Die man heeft geens dings gebrek.

3. Die man komt zeker, waar hij wezen moet.
4. Die man doet bestendig winst voor zijne ziel.
5. Die man wijst anderen den weg.

1. Die man is nooit alleen. Die met God wandelt — armoede scheide hem van zijn besten vriend; de dood ontroove hem de huisvrouw zijner jeugd; zijne godsvrucht make zijne broeders tot zijne tegenstanders — hoe en door wie ook verlaten, des te meer gevoelt hij, dat hij niet alleen is. Een vriend, een vader, een trooster is met hem. Hij wordt zijne tegenwoordigheid gewaar, hij verneemt zijne stem; daar is een hand, die hij des te vaster in de zijne kan klemmen; een hart, waaraan hij weenen mag.

2. Hij heeft geens dings gebrek. Die met God wandelt, zijn psalm is de 23ste. „De Heer is mijn Herder; mij zal niets ontbreken. De Heer is mijn Hoeder; ik zal niet vreezen. De Heer is mijn Gastheer; ik zal overvloed hebben." Neen! hem ontbreekt niets: geen steun, geen kracht, geen moed; geen spijze, geen verkwikking; geen belangrijk onderhoud, geen bescherming in gevaar, geen bemoediging op moeilijke wegen, geen balsem voor bekomene wonden. „Welzalig hij, die al zijn kracht En hulp alleen van U verwacht; Die kiest de welgebaande wegen. Steekt hen de heete middagzon In 't moerbeidal, Gij zijt hun bron, En stort op hen een milden regen: Een regen die hen overdekt, Verkwikt en hun tot zegen strekt."

3. O ja! En ook: „Zij gaan van kracht tot kracht

steeds voort. Elk hunner zal in 't zalig oord van Sion haast voor God verschijnen." Die met God wandelt, komt waar hij wezen moet. Misschien eerder dan hij denkt. Henoch wandelde met God, — en was niet meer, want God nam hem weg! — Groote schrik, verbijsterende verlegenheid voor die zonen en dochteren, die hem zochten en niet meer vonden; die hem altijd, die hem gisteren nog hadden hooren spreken uit den rijkdom der ervaringen van zijn leven en zijnen omgang met God, en nu niets meer zouden hooren. Diepe smart voor dien vader Jered, die hem nog zoo lang zou overleven! Heerlijke verrassing voor Henoch zelven! Toch was de weg hem zeker niet lang gevallen.

4. De wandel met God valt niet lang. Men is daartoe in te goed gezelschap. Er is te veel te genieten, te veel te leeren. Men profiteert altijd; in lief en leed, op effene en oneffene wegen. De leidingen Gods zijn zoo zinrijk; zijne onderwijzingen zoo veelvuldig; met Hem om te gaan is zoo vormend, zoo louterend, zoo opleidend voor de ziel! Zijn woord licht zijne wegen, zijne wegen lichten zijn woord zoo zeer toe; de gemeenschap zijns Geestes doet beide steeds zoo veel beter verstaan, dat het gaat van licht tot licht, van kracht tot kracht, van vrucht tot vrucht! De wandel met God maakt alle ontmoetingen, alle ervaringen des levens en het gansche leven belangrijk. Met God te wandelen, het is het middel om van alles een zegen te hebben, alle dingen zich te voelen medewerken ten goede, zonder tusschenpoozen winste te doen voor de ziel.

5. Die met God wandelt, wijst anderen den weg. Hij mag, hij kan het, hij doet het, zelfs uitnemenden. Hij is; gelijk Henoch, volgens hetgeen de Brief van Judas ons van hem vermeldt; hij is de bevoegde vermaner en waarschuwer zijner tijdgenooten, hij de natuurlijke prediker (ook onwillekeurig) der ware godsvrucht. Hij stelt haar echte wezen, haar groote kracht, haar vol geluk in het helderst licht! Hij doet het onderscheid zien tusschen hetgeen godsvrucht gelijkt en wezen wil, en godsdienst is! Gezegende man, gij zijt ten zegen! O, tot welk een zegen voor de zonen en dochteren, die u dagelijks zien, voor dien kring des huisgezins, die u van nabij omringt! Er is een trap van godsdienstigheid, die van verre meer sticht dan van nabij; er is een vorm van godsdienstigheid, die van nabij wantrouwen, afkeer inboezemt. Maar waar men zeggen moet: „Hij wandelt met God," daar is achting, daar is eerbied, daar is beschaming, daar wordt naijver opgewekt, daar is een aanbeveling voor den dienst van God, daar wordt God in den zoodanige verheerlijkt. Daar wordt te weeg gebracht, waartoe vele ijveraars onmachtig zijn, goed gemaakt wat vele huichelaars bedierven. Twijfelenden worden overtuigd, aarzelenden gebracht tot eene keuze, zwakken aangemoedigd, allen gesticht, en zelfs de uitnemendsten tot zelfbeproeving opgewekt.

III. Van Henoch wordt getuigd dat hij „met God wandelde. De groote beteekenis van een getuigenis als dit heb ik gepoogd voor u te ontwikkelen; daarna ook getracht u in eenige trekken het uitnemend voorrecht

te schetsen van hem, wien het kan worden gegeven. Eene opwekking tot zelfonderzoek, of het veelbeteekenend getuigenis ook op ons toepasselijk zij; eene aanwijzing van den weg om tot het uitnemend voorrecht te geraken, eene aansporing om er bij te blijven en het volkomen te genieten: ziedaar waarmede ik mijne tegenwoordige rede besluiten wil.

Eene opwekking tot zelfonderzoek of het veelbeteekenend getuigenis ook op ons toepasselijk zij. Zelfonderzoek is van het hoogste gewicht, indien het ons met de ware godsvrucht, en, door deze, met het waar geluk ernst is.

„Henoch wandelde met God!" Dit getuigenis geeft de Heilige Schrift aan dezen „zevenden van Adam." Wat getuigt gij van u zelven, kind van christenouders, gedoopte in den naam des Vaders en des Zoons en des H. Geestes, belijder van het Evangelie der genade en der eeuwige heerlijkheid, met alle zijne weldaden gezegend, door alle zijne onderwijzingen voorgelicht, van al zijne beloften omringd? Wandelt ook gij met God? Met dien God, op wien uw geloof en hoop door Christus zijn mag? Met dien God, die in Christus uw God niet slechts, maar uw Vader wezen wil?

Sommigen wandelen anders; geheel anders; ook in het midden van het christendom, en ondanks alle hunne christelijke voorrechten; openlijk of bedektelijk, geheel anders. Weenende moeten wij van hen zeggen, dat hun God de buik, hun Heer de Mammon, dat de wereld (in welke gedaante dan ook) hun God nog is, dat zij hun eer in hunne schande stellen, niet dan aardsche

dingen bedenken, en dat hun einde het verderf moet zijn! — Behoort gij tot dezen niet? niet meer? niet wederom? Zijt gij godvruchtig? En is uwe godsvrucht „wandel met God?" Inderdaad, en niet in schijn? geheel, en niet gedeeltelijk? Bedenk u wel, bedrieg u niet! Godvruchtigheid, die geen wandel met God worden wil, is vermomde goddeloosheid. Godvruchtigheid, die geen wandel met God wordt, is weinig waard. En niet geheel zonder God te wandelen is nog niet te wandelen met God. — Maar gij hebt kennis aan u zelven; gij hebt kennis der waarheid; gij weet den weg; gij weet, wat er gekend moet worden; gij hoort, gij spreekt er gaarne van; gij zijt er mede werkzaam; wat? gij zijt een geloovige, gij zijt een bekeerde, gij zijt een kind Gods. Goed! Maar wandelt gij met God?

Hoe kan het tot dit uitnemend voorrecht komen? Door waarlijk te komen tot Hem. Door tot van de laatste poging af te zien, om den wandel met God met een wandel naar de wereld te vereenigen.

Door te komen tot God; die tot ons komt; die ons wenkt en roept. Die ons verschrikt van zijne heiligheid, lokt door zijne genade; die in den lieven Jezus tot ons komt; die ons trekt met de koorden zijner liefde! O, komt tot Hem, gij die nog van Hem teruggebleven zijt! Komt tot Hem, gij die tot hiertoe verre van Hem den weg der zonde, het pad der ijdelheid hebt bewandeld! Komt tot Hem, gij die tot hiertoe in zijne wegen geen behagen, aan zijne geboden geen lust gehad hebt, zijn gemeenschap versmaad en zijne beste gave niet op prijs gesteld hebt. Maar komt waarlijk

tot Hem. In waarheid, niet in schijn; geheel, en niet ten halve; voor goed, en niet slechts voor een tijd of tijden. Slechts hij komt waarlijk tot Hem, die eerst waarlijk tot zich zelven gekomen is; die tot Hem komt in den nood zijns harten, in den ootmoed der boetvaardigheid; met geloof in zijne genade, en met een vast voornemen des harten om ook bij Hem te blijven. Komt dan alzoo! grijpt een hand, die in Christus naar u is uitgestrekt; zinkt in armen, die voor u openstaan; laat u troosten door een Woord, dat niet liegt, herscheppen en bezielen door een Geest, die alles reinigt.

Maar zal het waarlijk komen tot hetgeen „wandel met God" mag heeten, o! dat dan ook tot van de laatste poging worde afgezien om het godsdienstige leven met een leven naar de wereld te vereenigen. Zulke pogingen bederven beide, en maken ons wat wij aan godsvrucht hebben, eerder tot een pijn dan tot een genot. Zij verhinderen den wasdom in het goede. Zij eindigen maar al te vaak met het te verstikken. Godvruchtige behoeften, o ja! godvruchtige neigingen, godvruchtige verlangens kan men, ondanks zulke pogingen, levendig houden en kweeken; godvruchtige voornemens haars ondanks vormen; godvruchtige opwekkingen des te ijveriger zoeken; eenig godvruchtig genoegen smaken, en vele godsdienstige dingen doen — maar tot de kracht, het geluk, het genot van den wandel met God, dat is tot het ware leven, door te dringen, kan bij zulke pogingen niet gelukken. Hinken op twee gedachten is en blijft niets anders dan — hinken.

Gij, die bij aanvang het voorrecht, waarvan wij

spreken, bezit! behoef ik u aan te sporen om er bij te volharden en het volkomen te genieten? Neen! maar bedenkt, dat het tot het laatste niet komt zonder het eerste. Wat de wandel met God in zijn gansche beteekenis is en inheeft; wat er toe behoort en noodig is; welk een overgave, welk een geloof, hoedanige liefde, hoeveel eenvoudigheid, hoeveel oprechtheid, standvastigheid, ootmoed, trouw, zelfverloochening — weet gij nog slechts ten deele, zijt gij nog altijd leerende. Slechts door dit leven van Godsvertrouwen en Gode gehoorzaamheid, want daarop komt het toch neder, van dag tot dag met allen ernst te willen leven en steeds beter te leven, leert men nog eerst recht zijn vollen eisch en eigene zwakheid kennen; recht weten en diep gevoelen, waartegen al gewaakt en wat al gebeden moet worden, opdat het steeds waarachtiger, steeds louterer, steeds degelijker worde geleefd. Doch dit te willen zien, gelijk God het zien laat, en met dit toenemend inzicht blijmoedig winst te doen in de kracht Gods, doet ons in gelijke mate tot de volle waarheid en de volle mate van dat geluk doordringen, dat in den wandel met God gelegen is.

Wordt dan niet moedeloos, maar volhardt blijmoedig; naar den eisch der zaak, naar de schoone voorbeelden die u gegeven zijn; en geeft een schoon voorbeeld op uwe beurt! Hiertoe zijt ook gij geroepen, hiertoe zijt gij in staat; indien gij slechts, altijd opnieuw, met den diepsten ootmoed, de kracht tot getrouwheid bij den getrouwen Leidsman zoekt.